SOSIOLOGIPÄIVÄT 2017

The Annual Conference of the Westermarck Society

EXCESS AND OVERFLOWS

YLIMÄÄRÄ

Tampereella 23.–24.3.2017

Tampereen yliopisto
University of Tampere

ABSTRAKTIKOKOELMA

Työryhmät

1. Kasvatussosiologia ja koulutuspolitiikka ... 3
2. Jätteen yhteiskunta -työryhmä ... 12
3. Sosiaalinen eriarvoisuus / Social inequality ... 15
4. Digitalization of societies and methods / Yhteiskunnan ja menetelmien digitalisaatio ... 25
5. Pelitutkimusryhmä ... 30
6. Asuminen ja kaupunki ... 36
7. Perhe- ja läheissuhteiden sosiologiaa ... 44
8. Kulttuuri, terveys ja hyvinvointi ... 55
9. Tietoyhteiskunnasta tietämättömyyden yhteiskunnaksi? ... 64
10. Ideologia, oikeuttaminen ja tapausten kulku ... 68
11. Varhaislapsuuden ideaalit ja lapsen paikka ... 72
12. Ylen määrin terveyttä, terveysriskejä ja terveydenhuoltoa ... 76
13. Kulttuuri ja kulutus ... 81
14. Problematic lifestyles: How to grasp and how to govern? ... 88
15. Political Sociology ... 92
16. Ylimääräistä sääntelyä, liikaa kontrollia? ... 96
17. Talous toimintana ja uusi talous ... 98
18. Tieteen rajojen ylityksiä – tieteidenvälisen tutkimuksen kasvu, muodot ja seuraukset ... 102
19. Voiko taidetta tai taiteilijoita olla liikaa? ... 108
20. Hybridi: puutetta ja vajetta vai ylimäärän ylijäämä? ... 111
21. The Multifaceted Implications of Recent Mass Migration in Europe ... 119
22. Sukupuoli väkivallassa – välttämätön vai ylimääräinen tekijä? ... 121
23. Tilat, toimijat ja sukupuolet ... 127
24. Elämänvaihe, sukupuoli ja työelämäsuhde ... 130
25. Rikollisuuden, kontrollin ja väkivallan tutkimuksen työryhmä ... 136
26. Yhteiskunnalliset ilmiöt, yhteisölliset kokemukset ja aikalaisdiagnoosi ... 141
27. Science, technology and society ... 145
28. Experimental sociology ... 155
29. Vanhenemisen ja vanhuuden tutkimus ... 158
30. Työelämän ylimäärä ja alijäämä ... 163
31. Urbanisaation ylimäärä ... 173
32. Suomalaisen työelämän pimeä puoli ... 177
33. Äärimmäinen ja liiallinen juhlinta ... 182
34. Social and institutional trust: sources, outcomes and trends ... 184
35. New institutionalisms in sociology ... 187

1. Kasvatussosiologia ja koulutuspolitiikka

Koordinaattorit: Heikki Silvennoinen, professori, Turun yliopisto; Mira Kalalahti, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto; Janne Varjo, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto (janne.varjo@helsinki.fi)

Työryhmäkuvaus: Kasvatussosiologian ja koulutuspolitiikan työryhmä kutsuu koolle yhteiskunnallisen, vertailevan ja historiallisen kasvatustutkimuksen sekä koulutuksen politiikan ja hallinnan tutkijoita. Työryhmässä tarkastellaan analyyttisesti ja kriittisesti kasvatusta ja koulutusta myöhäismoderneissa, niin ylikansallisesti kuin kansallisesti ja paikallisesti määrittyvissä toimintaympäristöissä. Ryhmään toivotetaan tervetulleeksi eri tieteenalojen esityksiä ja keskustelunavauksia kasvatuksen sekä koulutuksen yhteiskunnallisista ulottuvuuksista.

Abtraktit:

Globaalikasvatuksen käsite ja brändäys järjestönäkökulmasta

Heidi Henriksson, Åbo Akademi (hehenrik@abo.fi)

Tässä esityksessä tarkastelen empirialähtöisesti globaalikasvatuksen käsitettä, sen käyttöä ja siitä käytävää keskustelua kansalaisjärjestökentällä. Globaalikasvatus määriteltiin vuosituhannen alussa Maastrichtin julistuksessa kehitys-, ihmisoikeus-, rauhan-, kestävän kehityksen- ja interkulttuurisuuskasvatuksen yläkäsitteeksi sekä kansalaiskasvatuksen globaaliksi ulottuvuudeksi. Useat tutkijat ovat kuitenkin keskustelleet globaalikasvatuksen käsitteen epämääräisyydestä, tuntemattomuudesta ja vaihtelevista käyttötavoista. Teoreettisen pohjan esitykselleni tarjoaa organisaatioteoriassa käytetty kääntämisen käsite, jolla halutaan valottaa, miten paikasta toiseen tai toimijalta toiselle siirtyvä idea vääjäämättä muuttuu ja kehittyy. Suomessa globaalikasvatuksen käsitteen ovat omaksuneet eritoten kouluyhteistyötä tekevät kansalaisjärjestöt, kun taas kouluympäristössä käsite vielä hakee paikkaansa. Aineistona toimii väitöskirjaani varten keräämä haastattelu- ja havainnointiaineisto, johon lukeutuu yhteensä 20 Suomessa toimivaa kansalaisjärjestöä. Tulkitsen, että järjestökasvattajilla on jokseenkin erilaisia näkemyksiä käsitteen toimivuudesta, tarpeellisuudesta ja kattavuudesta. Yhtäältä sen selkeyttämistä korostetaan globaalikasvatuksen brändin luomisessa ja toisaalta taas jokaisen toimijan tulkitsemisvapautta käsitteen käytössä pidetään arvossa. Globaalikasvatusta käytetään sekä rajanvetona muille kasvatusaloitteille, kuten ”digiloikalle”, että läpileikkaavana aatteena, jonka kattavuudeltaan tulisi näkyä myös esimerkiksi yrityskasvatuksessa. Esitän myös, että globaalikasvatuksen piiriin sisällytetään sellaisiakin aihealueita, jossa ”globaalin” voi tulkita toissijaiseksi. Käsitteen maininta opetussuunnitelman perusteissa nähdään edistysaskeleena, mutta koulussa vilisevää käsiteviidakkoa pidetään myös ongelmallisena. Globaalikasvatuksen käsitteellistäminen empirian kautta on tarpeen järjestöjen kouluyhteistyön moninaisten ilmenemismuotojen ymmärtämiseksi sekä globaalikasvatuksen ja peruskoulun välisestä suhteesta käytävän keskustelun tueksi.

Digitalisoituvan yhteiskunnan paineet kouluissa - opettajien ja oppilaiden TVT-taidot tarkastelussa

Antero Kivinen, Turun yliopisto (antkiv@utu.fi)

Esityksen aiheena on opettajille ja oppilaille suunnatun tieto- ja viestintäteknologiataitoja (TVT) mittaavan ICT-taitotestin (testin virallinen nimi) tuloksien esittely ja tarkastelu digitalisoituvan

yhteiskunnan kouluille luoman paineen näkökulmasta. Aineisto koostuu Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen osoittamista 68 kunnasta, koostuen tuhansista oppilaista ja sadoista opettajista. Aineiston keruu suoritetaan aikavälillä tammikuu-maaliskuu 2017. Aineisto tarjoaa ainutkertaisen mahdollisuuden vertailla opettajien ja oppilaiden TVT-taitoja, sillä vastaavaa tutkimusta, jossa opettajat ja oppilaat tekevät saman testin ei Suomessa toistaiseksi ole tehty. Aikaisemmat tutkimukset on toteutettu lähinnä kyselytutkimuksina. Aineistosta voidaan nostaa esille tärkeitä teemoja kuten sukupuolten väliset erot niin opettajilla kuin oppilailla sekä koulujen aluekohtaiset erot.

ICT-taitotesti on osa Turun yliopiston koulutussosiologian tutkimuskeskuksen (RUSE) sekä Tampereen yliopiston TRIM-keskuksen yhteistä Digiajan peruskoulu-hanketta. RUSE:n toteuttamassa ICT-taitotestissä opettajat sekä oppilaat tekevät saman testin, jossa mitataan peruskäyttötaitoja, edistyneempiä taitoja sekä (oppilaiden) jatkokoulutusvalmiuksia TVT-aloille. Tehtävät pitävät sisällään erilaisia ongelmanratkaisutehtäviä sekä avoimia kysymyksiä. Tehtävät vaihtelevat perustason tekstinmuokkaamisesta aina ohjelmointia koskeviin pulmiin.

Nykypäivän yhteiskunnasta voidaan puhua tietoyhteiskuntana tai informaatioyhteiskuntana. Tämä kuvaa teknologian kehityksen aikaansaamaa muutosta, jonka myötä kansalaisena toimiminen vaatii uudenlaisia taitoja. Näistä taidoista on puhuttu usein mm. uusina kansalaistaitoina tai 2000-luvun taitoina. 2000-luvun taitoihin liittyy olennaisesti tietokoneenkäyttötaidot. Nykypäivänä yhä suurempi osa esimerkiksi erilaisista hallinnollisista palveluista on digitaalisia, joten selviytyminen aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä ilman tietokoneen käyttötaitoja on hankalaa, ellei suorastaan mahdotonta.

Yhteiskunnan muutos näkyy myös koulumaailmassa, jossa digitalisoitumisesta on käytetty mm. termiä digiloikka. Digitalisoituminen näkyy myös uusittuna opetusohjelmana sekä osittain sähköistyneinä ylioppilaskirjoituksina. Olennaisena osana koulujen digitalisoitumiseen liittyy oppilaiden ja opettajien TVT-taidot. Oppilaiden ja opettajien TVT-taitoja on tutkittu paljon, mutta valtaosa tutkimuksista on toteutettu kyselytutkimuksina, joten tulokset ovat aina hieman tulkinnanvaraisia eikä niiden vertailu keskenään ole mielekästä.

Reitti tulevaisuuteen - yhdeksäsluokkaisten nuorten odotukset ja visiot koulutuspoluista ja elämästä 21-vuotiaana

Liila Holmberg, Helsingin yliopisto (liila.holmberg@helsinki.fi)

Esitys perustuu artikkelikäsikirjoitukseen, joka on laadittu osana Transit-tutkimushanketta (*Transition and educational trajectories of immigrant youth*), joka tutkii seuranta-aineistojen avulla suomalais- ja maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutuspolkuja peruskoulun jälkeen.

Aiempi tutkimus on osoittanut, että maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutukseen liittyy lukuisia esteitä ja haasteita. Tästä huolimatta maahanmuuttajanuorten asenteet ja odotukset koulutusta kohtaan ovat keskimäärin kantaväestöä positiivisempia. Tässä esityksessä tarkastelen yhdeksäsluokkalaisten nuorten käsityksiä tulevaisuudesta 21-vuotiaina nuorina aikuisina sekä sitä, minkälaisten koulutukseen ja työelämään liittyvien reittien kautta nuoret visioivat etenevänsä kohti tulevaisuutta. Kiinnitän lisäksi huomiota siihen, miten sukupuoli ja erilaiset sosioekonomiset taustatekijät linkittyvät tulevaisuusodotuksiin. Nuorten omien käsitysten ja tulevaisuusodotusten

tutkiminen valottaa osaltaan etenkin maahanmuuttajataustaisten haasteelliseksi todettua koulutustodellisuutta.

Analyysissa yhdistetään kyselytutkimuksen määrällinen aineisto (*n* = 445) laadulliseen haastatteluaineistoon (*n* = 112). Aineisto on kerätty pääkaupunkiseudun ja Turun alueilla keväällä 2015 peruskoulunsa päättämässä olleilta yhdeksäsluokkalaisilta. Tutkimushankkeen fokus on maahanmuuttajataustaisissa nuorissa, mutta aineisto on koottu jotakuinkin tasaisesta määrästä suomalais- ja maahanmuuttajataustaisia nuoria.

Määrällisen kyselyaineiston avulla nuorten tulevaisuusodotukset tyypiteltiin akateemisiin odotuksiin, varhaiseen työelämään siirtymisen odotuksiin sekä varhaisen perheellistymisen odotuksiin. Haastatteluaineiston perusteella analysoitiin erilaisia reittejä, joiden kautta nuoret arvioivat navigoivansa kohti tulevaisuuden tavoitteitaan.

Yleisesti nuorten odotukset kohdistuivat vahvimmin akateemisuuteen ja opiskeluun. Aineistomme perusteella maahanmuuttajataustaiset nuoret näyttäytyvät aiempien havaintojen tapaan koulutusmyönteisenä ja opinnoissaan korkealle tähtäävänä joukkona. Perheen sosioekonomisen taustan yhteys nuorten tulevaisuusodotuksiin ei näytä olevan maahanmuuttajataustaisilla yhtä vahva kuin suomalaistaustaisilla nuorilla, jotka visioivat useammin oman tulevaisuutensa linjassa perhetaustansa kanssa.

Aineisto paljasti nuorten tulevaisuusodotusten laajan kirjon. Niin akateemisiin kuin työelämäodotuksiinkin liittyi hyvin erilaisia visioita koulutusreiteistä ja ammatillisista toiveista. Etenkin tulevaisuusodotuksissaan ammatillisesti suuntautuneiden nuorten joukko oli vaihteleva. Suomalaistaustaset nuoret visioivat tyypillisesti määrätietoisen polun ammattikoulusta työelämään. Maahanmuuttajataustaisilta nuorille tyypillistä oli ammattikoulun visioiminen reittinä ammattikorkeakoulutusta edellyttäviin ammatteihin. Toisaalta maahanmuuttajataustaisen nuorten, etenkin tyttöjen, joukossa oli myös merkittävä joukko ilmeisen päämäärättömästi kohti ammattikoulua ajelehtivia nuoria. Havaintojen myötä peräänkuulutamme nuorten moninaisten tilanteiden huomioonottamista, kun etsitään ratkaisuja maahanmuuttajanuorten koulutuksen haasteisiin.

Maahanmuuttajataustaiset nuoret ja päättämätön toisen asteen koulutusvalinta

Mira Kalalahti (mira.kalalahti@helsinki.fi), Janne Varjo (janne.varjo@helsinki.fi) & Markku Jahnukainen, Helsingin yliopisto

Maahanmuuton nopea globaali kasvu ja myös suomalaisia maahanmuuttajataustaisia nuoria koskevat viimeaikaiset tutkimustulokset osoittavat tarvetta tunnistaa maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutussiirtymien erityispiirteitä. Maahanmuuttajataustaisten nuorten keskimääräistä suurempi todennäköisyys jäädä Suomessa ilman toisen asteen tutkintoa sisältää ainakin kahtalaisia tekijöitä: osa heistä jää heti yhteishaussa vaille toisen asteen opiskelupaikkaa ja osa keskeyttää myöhemmin opintonsa. Tarkastelemme esityksessä peruskoulun päättöluokkalaisia koskevan kyselytutkimuksen pohjalta maahanmuuttaja- (*n* = 161) ja suomalaistaustaisten (*n* = 156) nuorten siirtymistä toisen asteen koulutukseen erityisesti epävarmuuden (*indecisiveness*) näkökulmasta. Analysoimme peruskoulun jälkeisiä koulutuksellisia siirtymiä koskevia asenteita,

kokemuksia sekä pyrkimyksiä suhteessa sukupuoleen ja etniseen taustaan selvittääksemme epävarmuuden taustalla vaikuttavia tekijöitä.

Nostamme esiin kaksi maahanmuuttajataustaisten nuorten koulunkäyntiä ja koulutuksellisia siirtymiä koskevaa paradoksia: Ensiksi, tutkimukseemme osallistuneista nuorista maahanmuuttajataustaiset pojat ovat erityisen koulumyönteisiä. He kuitenkin raportoivat myös keskimääräistä runsaammista opiskeluvaikeuksista. Toiseksi, maahanmuuttajataustaisten nuorten vastauksissa asettuvat usein vastakkain kunnianhimoiset ja varmat ammatilliset tavoitteet, sekä toisen asteen valintaepävarmuus. Esityksessä esittelemme näitä paradokseja koskevia havaintoja ja keskustelemme maahanmuuttajataustaisten nuorten urapolkujen erityispiirteistä.

Työntekijäkansalaisuus maahanmuuttajataustaisten ammatillisten opiskelijoiden kokemuksissa ja uratoiveissa

Mikael Isoaho, Helsingin yliopisto (mikael.isoaho@helsinki.fi)

Työstän pro gradu -tutkielmaa Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa työnimellä *Työntekijäkansalaisuus maahanmuuttajataustaisten ammatillisten opiskelijoiden kokemuksissa ja uratoiveissa*. Ammatillista koulutusta on Suomessa viime vuosina kehitetty pitkälti työelämälähtöisesti ja työmarkkinoiden tarpeisiin, mikä ilmenee mm. Opetushallituksen opetussuunnitelmien perusteissa. Tutkielmassani tarkastelen opiskelijoiden työelämään liittyviä kokemuksia ja odotuksia työntekijäkansalaisuuden viitekehyksessä. Työntekijäkansalaisuudelle ominaisinta on kansalaisuuden inklusiivisen osallisuuden kytkös palkkatyöhön osallistumiseen: työntekijäkansalainen ansaitsee työstään palkkaa, maksaa palkastaan veroja ja sosiaaliturvamaksuja, ja on oikeutettu niiden nojalla työeläkkeeseen ja muihin ansiosidonnaisiin sosiaaliturvaetuuksiin sekä työsuhteensa perusteella työterveydenhuoltoon. Työntekijäkansalaisuudelle läheisenä käsitteenä tutkimuskirjallisuudessa esiintyy *aktiivinen kansalaisuus*, johon sisältyy vahva ajatus yksilön vastuusta omasta pärjäämisestään ja toimijuudesta yhteiskunnassa ja työmarkkinoilla.

Tutkimuskysymyksenäni selvitän, miten työntekijäkansalaisuuden eetos ilmenee maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden puheessa työelämästä. Tutkielmani aineisto koostuu kuudesta pääkaupunkiseutulaisissa toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa toteuttamastani ryhmäkeskustelusta, joissa osallistujia on yhteensä 31. Opiskelijoiden mediaani-ikä on 30 vuotta ja he edustavat 17 eri kansalaisuutta. Ryhmäkeskusteluaineistoja olen analysoinut diskurssianalyyttisin menetelmin tarkastellen keskusteluissa ilmeneviä merkityskehyksiä, kuten *kunnollisuutta*, *maahanmuuttajuutta*, *suomalaisuutta* ja *osallisuutta* sekä kehysten yhtymäkohtia toisiinsa.

Analyysini pohjalta alustavina tuloksina näyttää siltä, että ryhmäkeskustelujeni opiskelijat näkevät palkkatyön ja työuran moraalisesti velvoittavana elämänpolkuna. Opiskelijoiden puheessa korostuu yksilön vastuu omasta tekemisestään ja aktiivinen uran edistämiseen suuntautuva toimijuus, jonka olen tulkinnut työntekijäkansalaisuuden eetoksen omaksumiseksi. Tämä ilmenee eritoten optimistisena suhtautumisena koulutuksessa toistuvaan viestiin siitä, maahanmuuttajien ja kantaväestön mahdollisuudet ovat samat ja että pärjääminen on itsestä kiinni. Opiskelijoiden puheessa korostuu vahva usko siihen, että vastoinkäymiset ja jopa rakenteellisen syrjinnän työmarkkinoilla voi suurelta osin selättää omalla aktiivisuudella. Avointa kritiikkiä koulujärjestelmää, ammatillista opetusta ja suomalaista yhteiskuntaa kohtaan he tuovat esiin lähinnä vain puhuessaan yksittäisistä vastoinkäymisistään koulutuksessa ja työssäoppimisjaksoilla. Opiskelijat

eivät juuri korosta maahanmuuttajataustaansa työmarkkinatilanteeseensa vaikuttavana erityisasemana, vaan katsovat omaavansa lähtökohtaisesti samat uramahdollisuudet kantasuomalaisten kanssa. Sen sijaan he liittävät maahanmuuttajuuteen vahvoja moraalisia velvoitteita, olettaen, että maahanmuuttajina heiltä odotetaan korostunutta aktiivisuutta ja vastuullisuutta.

Yliopistotyöntekijöiden passiivisuus tietokykykapitalismissa

Tiina Nikkola, Jyväskylän yliopisto (tiina.nikkola@jyu.fi) & Tuomas Tervasmäki, Tampereen yliopisto

Suomalainen yliopistotyö on kokenut dramaattisia muutoksia viimeisen kahden vuosikymmenen aikana: yliopistot on yksityistetty, budjetteja leikattu ja useita uusia kontrollijärjestelmiä otettu käyttöön. Yliopistojen henkilökunta on reagoinut näihin muutoksiin hämmästyttävän passiivisesti. Tarkastelemme esityksessämme tämän passiivisuuden mahdollisia selityksiä tukeutuen laclaulaiseen diskurssiteoriaan ja erityisesti siitä johdettuun ja kehiteltyyn lähestymistapaan kriittisen selittämisen logiikoista (Glynos & Howarth 2007). Logiikat mahdollistavat sosiaalisten käytäntöjen kuvailun, selittämisen ja kritisoinnin. Sosiaaliset logiikoiden avulla luonnehditaan käytänteitä ylläpitäviä sääntöjä, normeja ja piiloisia lakeja. Poliittisten logiikoiden avulla tarkastellaan, miten sosiaaliset logiikat ovat tulleet mahdollisiksi ja miten niitä ylläpidetään. Fantasmaattisten logiikoiden avulla pyritään selittämään, miksi nämä sosiaaliset käytänteet ottavat otteen subjekteista. (Glynos 2008.) Tutkimuskysymyksemme ovat: (1) Millaisia sosiaalisia logiikoita työorganisaatiossa ilmenee? (2) Miten logiikat ovat tulleet mahdolliseksi ja mikä niitä ylläpitää? (3) Mitä logiikat sulkevat ulkopuolelleen?

Tutkimuksen aineistona on etnografinen aineisto, joka on kerätty yhdestä suomalaisesta yliopistoyksiköstä. Analysoimme tarkemmin työstään tahtomattaan poisjoutuneiden, pitkäaikaisten yliopistotyöntekijöiden teemahaastatteluja. Esityksessämme tarkastelemme suomalaisessa yliopistotyössä syntyviä sosiaalisia käytänteitä sosiaalisten logiikoiden avulla. Analysoimme tarkemmin aineistossa esiintyvää mielivaltaista johtamista kilpailun, atomisaation, hierarkian ja välineellistymisen logiikoita apuna käyttäen. Lisäksi käsittelemme fantasmaattisia ja poliittisia logiikoita, kuten mielivaltaisen johtamisen piilevää luonnetta ja sitä, miten muutokset korkeakoulusektorilla ovat mahdollistaneet näiden käytänteiden synnyn. Analyysin avulla avaamme näkökulmia yliopistotyöntekijöiden passiivisuuteen suhteessa tietotyön jatkuviin muutoksiin ja suoranaisiin huononnuksiin työn tekemisen olosuhteissa. Logiikoiden ymmärtämisen seurauksena on mahdollista löytää toisin toimimisen tapoja ja uudelleenaktivoida mahdollisuuksia, joita nykyiset käytänteet pyrkivät peittämään.

Kasvatusta demokratiaa varten: yhdessä elämään oppiminen

Vilja Kamppila, Suomen Lontoon instituutti (vilja.kamppila@gmail.com)

Keskustelunavauksessa tarkastellaan koulutuksen yhteiskunnallista ulottuvuutta demokratiaan kasvamisen kautta. Viime vuosina populistiset liikkeet ovat kasvattaneet suosiotaan monissa euroopan maissa, myös Suomessa ja Englannissa. Brexit nosti riipaisevalla tavalla esiin Britannialaisten keskuudessa patoutuneen tyytymättömyyden nykyiseen poliittiseen asetelmaan. Samalla keskiöön nousi vaikeus arvioida kriittisesti kampanjoinnin aikana esitettyjä väitteitä. Samaan aikaan on todettu Suomessa, että vaikka nuorten yhteiskunnalliset tiedot ovat hyvällä tasolla, heidän kiinnostuksensa yhteiskunnallisiin asioihin ja vaikuttamiseen on vähäistä ja

polarisoitunutta. Keskustelunavauksessa otetaan kantaa koulutusjärjestelmän vastuusta opettaa demokratian kannalta tärkeitä taitoja ja laajentaa käsitystä demokraattisesta elämästä vaaliuurnilta arkiseen yhteiseloon.

Keskustelunavauksessa vertaillaan demokratiakasvatuksen käytäntöjä Englannissa ja Suomessa. Kiinnitämme huomiota erityisesti demokratiakasvatuksen lähtökohtiin poliittisella ja institutionaalisella tasolla. Onko demokratiakasvatukseen sitouduttu poliittisella tasolla? Englannin ja Suomen koulutusjärjestelmät eroavat monin tavoin lähtien maksullisuudesta opettajien ja oppilaiden vapauksiin. Miten näissä eri asetelmissa voidaan toteuttaa demokratiakasvatusta? Lisäksi esitämme huomioita opetuskäytännöistä sekä demokratian kokemisesta ja elämisestä niin kouluissa kuin koulun ulkopuolellakin. Keskustelunavauksen aineisto koostuu syksyllä 2016 kummastakin maasta kerätyistä koulutusalan asiantuntijoiden haastatteluista. Analyyttinen näkökulma nojaa erityisesti Matti Rautiaisen, Andrea Raikerin sekä Gert Biestan tutkimuksiin ja John Deweyn kirjoituksiin koulutuksen demokraattisesta tehtävästä.

Sosiaalinen pääoma kouluyhteisössä - teoreettisia näkökulmia

Sara Juvonen, Helsingin yliopisto (sara.juvonen@helsinki.fi)

Kouluyhteisön sosiaalinen pääoma on yhdistetty niin hyviin oppimistuloksiin kuin työhyvinvointiin. Pro gradussani analysoin erään koulun henkilökunnan haastatteluja (n=9) sosiaalisen pääoman viitekehyksessä. Tutkielman tarkoituksena oli löytää tekijöitä, jotka tukevat ja toisaalta haastavat opettajayhteisön mahdollisuuksia muodostaa sosiaalista pääomaa. Koska tarkastelin koulun henkilökunnan kokemuksia, hain sosiaalisen pääoman teoriaan empiiristä näkökulmaa niin koulujen kuin organisaatioiden tutkimuksesta. Keskeisessä osassa tutkielman prosessia oli teorian haltuun ottaminen ja siitä ymmärrettävän kokonaiskuvan muodostaminen.

Sosiaalisen pääoman teorian historiaan sisältyy varsin monimuotoista keskustelua. Nykykeskustelun voikin jäsentää neljään: teoriaa, empiiristä tutkimusta, kritiikkiä sekä ammatillista soveltamista koskevaan keskusteluun. Esityksessä tarkastelen sosiaalisen pääoman teoreettista jäsentymistä. On esimerkiksi päätettävä, tutkitaanko sosiaalisen pääoman lähteitä vai sitä, mihin tätä resurssia hyödynnetään. On myös erotettava toisistaan ulkoinen ja sisäinen näkökulma: nähdäänkö sosiaalinen pääoma ensisijaisesti yksilön resurssina vai yhteisön vastavuoroisuutta ja rakenteita korostavana. Organisaatioissa tehdyn tutkimuksen pohjalta empiirinen tarkastelu voidaan edelleen jakaa verkoston, sen suhteiden sekä kognition tarkasteluun. Käyn läpi vaiheita, joiden pohjalta tutkielmani teoreettinen viitekehys muotoutui, ja mitkä ajatukset vaativat edelleen jatkokehittelyä. Käsittelen kysymyksiä, joita sosiaalisen pääoman teoriaa sovellettaessa tulee ottaa huomioon, ja esimerkkejä siitä kuinka teoriaa on kouluyhteisöissä sovellettu.

Opettajien tunnetyö yksilökeskeisessä koulussa

Erkko Anttila, Työterveyslaitos (erkkotanttila@gmail.com)

Tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisen peruskoulun oppilaskeskeiseen koulukulttuuriin ja opettajien tunnetyöhön liittyviä ammatillisia keskusteluja sosiologisesta ja historiallisesta näkökulmasta. Tutkimuksen aineistona ovat aiheeseen liittyvät Opettaja-lehden kirjoitukset vuosilta 1979–1981, 1989–1991, 1999–2001 ja 2009–2011. Aineiston tulkinnassa nojaudutaan tunnetyötä ja sen psykologisia terveysvaikutuksia koskevaan tutkimukseen sekä Cas Woutersin tutkimuksiin käytösnormien informalisoitumisesta ja sosiaalisen elämän demokratisoitumisesta

myöhäismodernissa länsimaisessa kulttuurissa. Tutkimuksessa kiinnitetään huomiota myös niihin sosiaalisiin funktioihin, joita tunnetyö (erityisesti opettajien tunnetyö) täyttää yksilökeskeisessä länsimaisessa kulttuurissa.

Tutkimus osoittaa, että yksilökeskeiset pedagogiset ihanteet hallitsivat peruskouluun liittyviä Opettaja-lehden keskusteluja koko tarkastelujakson ajan, peruskoulun alkuvuosista 2010-luvulle saakka. Toisaalta näihin ihanteisiin kohdistettiin myös huomattavaa kritiikkiä, jonka taustalla oli yleensä oppilaskeskeisen koulukulttuurin opettajille aiheuttama emotionaalinen stressi, joissakin tapauksissa myös kriitikoiden konservatiivinen maailmankuva. Keskustelijoiden erilaiset asenteet tulivat näkyviin myös niissä ratkaisumalleissa, joita Opettaja-lehdessä tuotiin esiin opettajien stressin vähentämiseksi. Eniten näkyvyyttä lehdessä saivat ratkaisumallit, jotka korostivat opettajien sopeutumista oppilaskeskeisen koulun asettamiin tunnetyövaatimuksiin. Toisaalta lehdessä saivat näkyvyyttä myös vaatimukset, joiden mukaan tunnetyön osuutta opettajien työssä pitäisi rajoittaa. Kuitenkin, oli sovellettu ratkaisu mikä hyvänsä, tutkimus tuo esiin kuinka tärkeässä roolissa opettajien tekemä tunnetyö on kun yksilökeskeisiä pedagogisia ihanteita sovelletaan käytäntöön koulun kaltaisessa massainstituutiossa. Tämä viittaa myös siihen, että tunnetyöllä on yleisemminkin tärkeä sosiaalinen funktio, kun sovitetaan yhteen niitä konflikteja ja ristiriitoja, joita väistämättä syntyy myöhäismodernissa yksilökeskeisessä yhteiskunnassa.

Mikä järki ohjaa kasvatusta ja kasvatuksen tutkimusta

Hannu L.T. Heikkinen, Jyväskylän yliopisto (hannu.l.t.heikkinen@jyu.fi) & Rauno Huttunen, Turun yliopisto

Tämän esitelmän tarkoituksena on analysoida kasvatusta ja sen tutkimusta ohjaavaa rationaalisuutta. Aristotelen tiedon muotoja soveltaen kasvatuksen tärkein järjellisyyden muoto on mielestämme ”fronesis”, joka on suomennettu käytännölliseksi järjeksi. Se ohjaa ihmisen toimintaa ja sosiaalisia käytänteitä suuntaan, joka edistää hyvää elämää ja inhimillistä kukoistusta eli ”eudaimoniaa”. Ihminen, joka pääsee täyteen kukoistukseensa eli kykenee onnelliseen ja hyveelliseen elämään, on ”eudaimon”. Sellaista ihmisen toimintaa, joka tavoittelee eudaimoniaa ja tekee sen mahdolliseksi, Aristoteles kutsuu ”praksikseksi”. Kasvatus on näin ollen perimmältään praksista: sen tavoitteena on, että jokainen ihminen voisi kasvaa täyteen kukoistukseensa ja toteuttaa ainutkertaiset potentiaalinsa.

Koulutusta näyttää kuitenkin nykyisin ohjaavan tekninen rationaalisuus eli Aristotelen sanoin ”tekne”. Koulutus nähdään poliittisessa retoriikassa taloudellisen ja tuotannollisen järjestelmän alasysteeminä (Tilli 2016). Koulutuksen päämääränä korostuu pätevän ja tuottavan työvoiman saaminen työmarkkinoille. Myös oppilaista ja opettajista tulee tuotannon välineitä, joita välineellinen järki ohjaa.

Tutkimuksen ihanteena on ollut ”episteme”, jonka tavoitteena on tuottaa puhdasta ja universaalia tietoa. Tutkimusta ohjaava rationaalisuus kohdentuu kuitenkin pikemminkin julkaisujen tehtailuun, JUFO-luokituksiin, ulkoisen rahoituksen haalimiseen ja kansainväliseen kilpailuun. Suurin huoli ei ole ”theoria” vaan ”poiesis” eli tuotanto.

Aristotelen jako epistemeen, tekneen ja fronesikseen oli pitkään tiedon muotojen perustavana erotteluna, kunnes Jürgen Habermas esitti radikaalin näkemyksensä, jonka mukaan puhdas episteme ei ole mahdollista. Hän esitteli kriittis-emansipatorisen tiedon intressin, jonka tavoitteena on mahdollistaa vapautuminen ideologisista uskomusjärjestelmistä.

Mielestämme tässä ajassa kasvatuksen tutkimuksen on entistä tärkeämpää analysoida, millaista tietämisen intressiä tutkimuksen arkikäytänteet palvelevat. Tarvitsemme kriittis-emansipatorisesti virittynyttä tutkimusta, joka perustuu kriittiseen aikalaisanalyysiin. Suomessa se merkitsee muun muassa sitä, että viime vuosina toteutetun koulutus- ja tutkimuspolitiikan taustalla olevia ideologisia olettamuksia sekä poliittisten päätösten seurauksia tarkastella kriittisesti. Vastuullinen kasvatuksen tutkija ei sulkeudu kammioonsa tuottamaan lisää JUFO-julkaisuja, vaan ottaa kantaa kasvatuksen puolesta.

Perusopetuslain kurinpitosäännösten muutosten tavoitteet

Virve Valtonen, Tampereen yliopisto (virve.valtonen@uta.fi)

Perusopetuksessa oppimisympäristön häiriö- ja turvallisuutta vaarantavien tilanteiden lisääntymisen johdosta opetushenkilöstölle eli opettajille ja rehtoreille on lailla lisätty toimivaltaa kurinpitokeinojen käyttöön (laki perusopetuslain muuttamisesta 477/2003 ja 1267/2013). Tämä on aiheuttanut sen, että opettajan asemaa kurinpitotilanteessa tarkastellaan nykyisin pikemminkin oikeudellisista lähtökohdista käsin kuin perinteiseen tapaan opetuksen asiantuntijan näkökulmasta.

Tässä esityksessä tarkastellaan edellä mainittujen lakimuutosten kautta tätä näkökulman muutosta, joka liittyy perusopetuksen kurinpitotilanteeseen: tarkastelun kohteena on lakimuutosten tavoitteet peilaten niitä koulun arkitodellisuudelle annettuihin merkityksiin ja niiden mahdollisiin muutoksiin. Aineistona on edellä mainittujen lakimuutosten lainvalmisteluaineisto käsittäen myös eri eturyhmien ja asiantuntijoiden antamat lausunnot sekä muutosta edeltävän perusopetuslain lainvalmisteluaineisto. Valmisteluaineiston analyysin kautta keskitytään siihen, mikä opetushenkilöstölle annetun toimivaltuuksien lisäämisen tavoitteena on ollut ja millainen taustanäkemys koulun todellisuudesta tämän tavoitteen näkökulmasta muodostuu. Tavoitteen rakentumista tarkastellaan sekä oikeusjärjestyksen että tosiasiamaailman näkökulmasta: Mitä oikeusjärjestyksessä tehtävällä muutoksella tavoitellaan, ja miten se heijastuu koulun arkitodellisuuteen ja opetushenkilöstön toimintaan tosiasiallisesti.

Esitys perustuu tekeillä olevaan väitöskirjaan *Opetushenkilöstön harkintavalta perusopetuksen kurinpitotilanteessa*, ja sen alustaviin tuloksiin perusopetuslain kurinpitosäännösten muutosten tavoitteista. Itse väitöstutkimuksessa koostetaan ne oikeudelliset ja tosiasialliset seikat, jotka vaikuttavat opetushenkilön harkintaan sellaisessa kurinpitotilanteessa, jossa tulee tehdä päätös kurinpitokeinon käyttämisestä hyvin nopeassa ajassa oppilaan aiheuttamassa häiriö- tai turvallisuutta vaarantavassa tilanteessa. Koostamisen kautta tarkoituksena on tarkastella laajemminkin perusopetuslain muutosten vaikutuksia – opettajien tosiasiallisia mahdollisuuksia toimia lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla sekä ylipäätään koulumaailman oikeudellistumisen vaikutuksia.

Koulumarkkinoiden valjastajat - kunta ja kouluvalinnan yhteiskunnallinen hinta

Janne Varjo (janne.varjo@helsinki.fi) & Mira Kalalahti (mira.kalalahti@helsinki.fi), Helsingin yliopisto

Peruskoulu on muotoutunut keskeiseksi osaksi pohjoismaista hyvinvointivaltiomallia sekä sen universalistista poliittista ideaalia. Käsitykset peruskouluun liittyvästä *universalismista* sisältävät tyypillisesti koulutusjärjestelmän yhtenäisyyttä korostavia piirteitä: esimerkiksi koulujen ja

oppimistulosten yhdenmukaisuutta, valikoimatonta oppilaaksiottoa sekä koulutuksellisen tasa-arvon tavoittelua yhdenmukaisuuden avulla.

1980-luvulta lähtien lukuisissa koulu-uudistuksissa on ollut tavoitteena purkaa keskitettyä hallintoa ja korvata se hajautetuimmilla koulutusjärjestelmillä, joissa korostuvat vanhempien oikeus kouluvalintaan sekä erilaisten koulujen ja useampien koulutuksen järjestäjien keskinäinen kilpailu. Muutokset heijastelevat osaltaan siirtymää hyvinvointivaltiomallin poliittisessa ideaalissa, jossa universalismin vastakohtana *selektivismi* tarkoittaa palvelujärjestelmien väestöryhmien mukaista eriytymistä.

Periaatteellisesta merkityksestä huolimatta perusopetuksen universaalisuus ja selektiivisyys rakentuvat paikallisesti – sääntelyn väljentymisen myötä kouluvalintapolitiikan toteuttaminen onkin jäänyt kuntien vastuulle. Kunnat toimivat suurempiin kaupunkeihin jo muodostuneiden koulumarkkinoiden valjastajina – ne pystyvät käytössään olevilla keinoilla joko vauhdittamaan tai hillitsemään niiden kehittymistä.

Esityksessä tarkastelemme, kuinka kunnalliset kouluviranomaiset – viranhaltijat ja luottamushenkilöt – määrittävät koulutuspoliittista toimijuuttaan suhteessa hyvinvointivaltiomallin poliittisen ideaalin muutokseen puhuessaan kouluvalinnan vaikutuksista sekä niiden tunnistamisesta ja hallinnasta. Analysoimme perusopetuksen järjestämistä koskevia universaaleja ja selektiivisiä periaatteita puheen *modaliteettien* – haluamisen, osaamisen, kykenemisen ja täytymisen – avulla. Tutkimusaineistona käytämme yhdeksää kunnallisten sivistystoimen viranhaltijan ja luottamushenkilön haastattelua kolmesta eri kunnasta.

Undocumented students: Social construction and political meaning

Tiina Itkonen, California State University Channel Islands (tiina.itkonen@csuci.edu)

Families migrate to the United States in hopes for a better future. If parents enter the country illegally or overstay their visas, they and their non-U.S.-born children remain undocumented. The U.S. Census Bureau estimates that in 2000, there were about 2.5 million undocumented eighteen-year-olds, 40% of whom were in California. 1) About 65,000 of them graduate from high schools annually.2)

The issue of what to do with this population has lingered on the legislative agenda. Several forms of the DREAM Act 3) have been stalemated in Congress since 2001. President Obama signed an executive order in 2012, “Deferred Action for Childhood Arrivals,” which guarantees limited immigration status to those who qualify, excluding a pathway to legalization. California has taken a step further. State laws (2011) allow undocumented children, brought to the country before age sixteen, to apply for scholarships and financial aid for college.

With immigration high on the political agenda (e.g., “build the wall” as a presidential campaign platform), the destiny of these youth is back on the agenda. This paper uses a social construction theory--using dimensions of power (social/political capital) and perceived population image--to examine why this population is of political importance to states such as California and New York, and why the California public university systems (UC and CSU) have published a memorandum on why they will protect these students, citing the 10th Amendment of the U.S. Constitution. Implications for higher education policy will be examined.

[1] The Department of Homeland Security estimates that in 2009, the number of all undocumented people was 10.8 million.

[2] The Supreme Court in ***Plyler v. Doe***, 457 U.S. 202 (1982), ruled that states cannot deny funding for education to unauthorized immigrant children.
[3] Development, Relief, and Education for Alien Minors

The rise of autism in Finnish newspapers

Henri Pesonen, Helsingin yliopisto (henri.pesonen@helsinki.fi), Tiina Itkonen, California State University Channel Islands (tiina.itkonen@csuci.edu) & Elina Kontu, Helsingin yliopisto

In this exploratory case study that is currently in progress, we examine the rise of autism on the policy agenda and the new generation of autism advocacy. We focus specifically on the rhetoric about autism in the Finnish media. We investigate the five biggest Finnish newspapers that appear daily. The selected newspapers are Helsingin Sanomat, Aamulehti, Turun Sanomat, Kaleva and Keskisuomalainen. The aim is to document the actual number of articles on autism over a 35-year span, from 1980 to 2016 using the newspaper databases, as well as microfilms from the Finnish National Library. This study seeks to portray the development of autism awareness – when autism started to appear in the Finnish media and how influential social actors frame the story of autism in Finland, as well as how they have possibly facilitated (educational) policy victories for individuals with autism and their families.

Keywords: Autism, special education, educational policy, advocacy

2. Jätteen yhteiskunta -työryhmä

Koordinaattori: Olli Pyyhtinen, Tampereen yliopisto (olli.pyyhtinen@uta.fi)

Työryhmäkuvaus: Jäte on keskeinen ja näkyvä osa yhteiskuntaa, jokapäiväistä elämää, taloutta ja työtä. Jätettä tuotetaan, lajitellaan, vältellään, kierrätetään, kuljetetaan, hallinnoidaan, myydään, verotetaan, levitetään ja työstetään. Jäte kuormittaa, sitoo resursseja ja aikaa; sen kanssa eletään, jaetaan tilaa ja maisemaa; se yhdistää ja erottaa, tuottaa luokituksia ja sosiaalista järjestystä. Samaan aikaan se on myös itsessään resurssi ja arvonluonnin lähde. Kaikesta huolimatta jäte näyttäytyy yhteiskunnassa paradoksaalisesti näkyvänä näkymättömänä: asiana, jonka läsnäolosta ja kasautumisesta kaikki ovat tietoisia, mutta joka halutaan siivota pois näkyvistä. Jätettä ei kuitenkaan voi täysin hävittää, vaan ainoastaan muuttaa joksikin muuksi. Työryhmässä käsitellään tätä toimintamme ja yhteiskunnan vääjäämätöntä ylijäämää ja -määrää. Miten olemme ylijäämän ja -määrän kanssa yhdessä? Miten sitä rajataan ja määritellään, mitä suljetaan ulos? Millaisten prosessien myötä asioista tulee roskaa tai jätettä? Kenelle jäte kuuluu? Mitä teemme jätteillemme? Miten elää jätteen kanssa? Miten tuotanto ja kulutus määrittyvät suhteessa jätteisiin? Entä miltä yhteiskunta näyttää, jos otetaan vakavasti jätteen perustava rooli yhteiskuntaa rakentavana tekijänä? Aineellisen ylijäämän kanssa eläminen -työryhmään toivotetaan tervetulleiksi kaikki jäteyhteiskunnasta, yhteiskunnan aineellisuudesta, kulutuksesta, esineistä ja materiasta kiinnostuneet.

Abstraktit:

Ylijäämä & Ruoka-avun asiakkaat

Anna Sofia Salonen, Helsingin yliopisto (anna.s.salonen@helsinki.fi)

Leipäjonoja ja muita ruoka-avun jakamisen muotoja on käsitelty suomalaisessa tutkimuksessa perinteisesti niukkuuden ja köyhyyden viitekehyksessä ja sosiaalipoliittisena ongelmana. Elintarvikejärjestelmän hukkaruokaa hyödyntävänä systeeminä ne avaavat kuitenkin mielenkiintoisia näkökulmia myös ylijäämän ja jätteen tarkasteluun. Esitys perustuu väitöskirjaani, jossa tarkastelin uskonnollistaustaista ruoka-apua ruoka-avun asiakkaan näkökulmasta. Tutkimus perustui osallistuvaan havainnointiin neljässä matalan kynnyksen ruoka-apupaikassa, ruoka-apua vastaanottaneiden ihmisen haastatteluihin sekä kirjallisiin dokumentteihin. Tutkimuksen kohteena olleissa paikoissa ruoka-avun resurssit olivat suuressa määrin sidotut elintarvikejärjestelmän ylijäämään, minkä johdosta ruoka-avun vastaanottajat elivät ristiriitaisessa tilanteessa, jossa he ovat samanaikaisesti sekä syrjäytyneitä, että riippuvaisia vallitsevista kulutuskäytännöistä. Tämä tutkimus lähtökohtanani pohdin esityksessä erityisesti ruoka-avun asiakkaan ja ylijäämän suhdetta. Ovatko leipäjonossa seisojat yhteiskunnan ylijäämää vaiko kenties yhteiskunnallisesti hyödyllisiä elintarvikejärjestelmän ylijäämän hyötykäyttäjiä? Kenellä on oikeus ruokaylijäämään ja minkälaista tarveharkintaa ylijäämän käyttöön voidaan soveltaa?

Arkinen jäte: käsityksiä roskasta, moraalista ja vastuusta

Taru Lehtokunnas, Tampereen yliopisto (lehtokunnas.taru.t@student.uta.fi)

Esitelmäni perustuu työn alla olevaan pro gradu -tutkielmaani, ja sen tarkoitus on pohtia, miten käsitykset moraalista ja vastuusta ohjaavat ihmisten arkista toimintaa suhteessa jätteeseen. Kotona tapahtuva poisheitto on yleensä päivittäinen itsestäänselvyys, joka harvoin herättää tietoista pohdintaa vastuunkannosta tai moraalisista oletuksista. Toki voimme ohimennen ajatella, että laitamme banaaninkuoren sekajäteastian sijasta biojäteastiaan, sillä se on ekologisempaa. Tai jonain päivänä emme jaksakaan pestä ja kuivattaa maitotölkkiä, ja tunnemme sen seurauksena pienen piston. Mutta mistä tuo syyllisyydentunne lopulta kumpuaa, ja onko sillä jokin yhteiskunnan ja yhteiskunnan tutkimisen kannalta kiinnostava merkitys? Esitelmäni tarkoitus on johdattaa tarkastelemaan biojäteastiaa tai yhtä maitotölkkiä vajaammaksi jäänyttä pahvinkeräysastiaa institutionaalisen hallinnan materiaalisena välittäjänä. Vastuuntuntoinen pisto omallatunnollamme toimii tarkastelussani hallinnan rakennuspalikkana.

Tutkielmani kysymyksenasettelu perustuu teoreettisesti Steve Woolgarin ja Daniel Neylandin (2013) esittämään näkemykseen, jonka mukaan arkipäiväiset objektit, niihin liittyvä toiminta ja toisaalta toiminnan kiistanalaisuus ilmentävät huomionarvoisella tavalla institutionaalista hallintaa. Taloyhtiön jätekatokseen ilmestyvä uusi kierrätysastia voi toisaalta saada yksilöt tuntemaan olevansa velvoitettuja käyttämään sitä, mutta toisaalta se voi herättää esimerkiksi ärsytystä. Kummankin reaktion aikaansaava voima on uudenlaisen vastuun asettaminen yksilöille. Vastuu voidaan hyväksyä, ja alkaa käyttää astiaa. Toisaalta vaatimus vastuunkannosta voi herättää myös kapinointia jätteeseen liittyvää sääntelyä kohtaan.

Tutkielmassani kysyn, *millaisia arkisia käytäntöjä jätteen kanssa toimimiseen liittyy* sekä *miten käsitykset moraalista ja vastuusta ohjaavat yksilöiden toimintaa suhteessa jätteeseen?* Aineistoni koostuu neljästätoista kotitaloudesta kerätystä päiväkirjasta. Osallistujat kirjaavat päiväkirjaan 1-2 viikon ajalta, mitä, millä tavalla ja kuinka paljon he heittävät kotonaan pois. Tämän lisäksi haastattelen päiväkirjojen perusteella osaa osallistujista. Käytän päiväkirja- ja haastatteluaineiston analyysimenetelmänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, mutta menetelmäni riippuu myös siitä, millaiseksi aineisto lopulta muotoutuu. Analyysissäni tarkoitukseni on moraali- ja vastuukäsitysten erittelyn lisäksi keskittyä mahdollisimman konkreettisesti siihen, miten jätteen kanssa ollaan

kotona. Tavoitteenani on myös kartoittaa mahdollisia yhteyksiä erilaisten vastuullisuuksien ja moraalikäsitysten sekä jätteen kanssa olemisen ja toimimisen välillä.

The Art of Being Invisible - A Study of the Work of Hotel Room Attendants

Ville Savolainen, Tampereen yliopisto (Savolainen.Ville.M@student.uta.fi)

Esitykseni käsittelee väitöskirjatyötäni, jossa tutkin hotellisiivoojien työtä itse työn logiikan kautta. Aiemmat tutkimukset ovat käsitelleet lähinnä erilaisten eriarvoistavien elementtien vaikutusta siivoojien huonoon asemaan työpaikan ja yhteiskunnan hierarkiassa. Itse työtä ja sen vaikutusta siivoojien asemaan ei ole käsitelty. Tutkimuksessani pyrin paikkamaan tätä aukkoa. Aiempien tutkimuksien ongelmana on työn materiaalisen luonteen unohtaminen. Keskittymällä vain ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, unohdetaan siivouksen luonne työnä, jota tehdään suurimmaksi osaksi silloin kun tilojen varsinaiset käyttäjät ovat muualla. Tämän takia työni perustuu uusmaterialistiselle ajattelulle, jossa sosiaalisen elämän materiaaliset aspektit otetaan huomioon. Materian ja sosiaalisen ei katsota olevan toisiaan poissulkevia elementtejä, vaan niiden katsotaan yhdessä tuottavan inhimillisen todellisuuden. Lisäksi Michel Serresin ajattelu sisään/ulossulkemisesta ohjaa tutkimustani. Aineistoni kerään autoetnografisesti, työskentelemällä itse hotellissa pääkaupunkiseudulla. Näin hotellisiivoojan työ näyttäytyy sarjana tärkeitä rajanvetoja, jotka vahvistavat hotelli-organisaation rajoja poistaessaan edellisen vieraan jätteet. Poistaminen ei ole ainoastaan negatiivista, vaan rakentavaa. Ilman siivoojan työtä edellisen asukkaan likaama ja siten omaksi ottama huone olisi asuinkelvoton uudelle vieraalle. Jätteen, eli epätoivotun aineksen kanssa työskentely tarkoittaa asioiden näkymättömäksi tekemistä. Tällöin myös siivoojan työnä on tulla itse näkymättömäksi, sillä siivoustyön epäonnistuttua, jäte ja työ muuttuvat näkyväksi vieraille. Niinpä pelkästään luokka-asemaan tai sukupuoleen perustuvat kuvaukset hotellisiivoojien työn näkymättömyydestä ja vähäisestä arvokkuudesta unohtavat työn perustavanlaatuisen luonteen epätoivotun materiaalin ja itsensä näkymättömäksi tekemisenä. Autoetnografinen tutkimusote mahdollistaa myös työn ruumiillisuuden kuvauksen. Siivoustyössä siivoojan ruumis on tärkeässä osassa, sillä kaikki välineet ja tekniikat edellyttävät siivoojien ruumiin likoon laittamista. Tämä pakottaa siivoojat ”sekoittamaan” oman ruumiinsa muiden ihmisten jätteisiin ja heidän ruumiinsa tulevat siten tärkeäksi osasiksi hotellin toiminnassa. Autoetnografia luo mahdollisuuden tarkastella jätteen syntymistä hyvin erityislaatuisessa kontekstissa, sillä hotelliin jätetyt tavarat luokitellaan jätteeksi paljon tiukemmin kuin esimerkiksi kotitalousjätteet. Tutkimukseni tuottaa siten ensimmäisen yksityiskohtaisen kuvauksen hotellisiivouksen merkityksestä. Tällä tavoin vältän toistamasta useiden emansipatorisesti motivoituneiden tutkimusten tekemää virhettä; en korosta näkymättömän työn näkymättömyyttä ohittamalla itse työn analyysissani, vaan kuvaan itse työn logiikan siivoojien asemalle organisaatiossa ja laajemmin yhteiskunnassa.

Hyvän elämän ylijäämä kolmella yhteisöllisellä asuinalueella Helsingissä, Madridissa ja New Yorkissa

Kaisa Kuurne, Itä-Suomen yliopisto (kaisa.kuurne@uef.fi)

Esitelmässä tarkastellaan, mitä rajataan ulos ”hyvästä elämästä” halutuissa, aktiivisissa ja idyllisissä ”kaupunkikylissä”, joissa paikallinen yhteisöllisyys ja kiintyminen paikkaan on poikkeuksellisen voimakasta. Tutkimus perustuu monipaikkaiseen etnografiaan kolmella asuinalueella Helsingissä, Madridissa ja New Yorkin Brooklynissa. Eroavaisuuksista huolimatta

kaikkia kolmea aluetta yhdistää kehitys työnväenluokkaisista ja ränsistyneistä asuinalueista ideologisen yhteisöllisiksi naapurustoiksi, joilla on oma henki ja luonne. Viehättävä rakennuskanta ja hintojen nousu ovat houkutelleet asukkaiksi aiempaa vauraampaa ylempää keskiluokkaa. Nykyisin asukkaat muodostavat kiinnostavan sekoituksen pitkään alueella asunutta työväenluokkaa, vuokra-asukkaita, pitkän linjan aktiiveja, opiskelijoita, luovan ja akateemisen työn tekijöitä sekä melko hyvin palkattuja asiantuntijoita. Tutkimieni kaupunkikylien ytimessä on tulkintani mukaan pyrkimys hyvään elämään, jonka kulmakivinä on paikallinen yhteisöllisyys ja kuulumisen tunne. Kuten yhteisö, joka aina sulkee joitain ihmisiä ja asioita sisäänsä ja toisia ulos, myös pyrkimys hyvään elämään kutsuu joitain asioita, ilmiöitä ja ihmisiä luokseen ja työntää toisia reunalle tai ulos. Kun asukkaat vielä muodostavat erikoisen sekoituksen erilaisia taustoja, hyvän elämän ja kuulumisen toiveita, syntyy moninaisia ihmisten, ajatusten, talojen, eläinten ja esineiden kokoonpanoja, jotka limittyvät, lomittuvat ja toisinaan myös törmäävät toisiinsa. Ajatukset hyvästä elämästä materialisoituvat neuvotteluiksi siitä, mitä paikalliseen hyvään elämään kuuluu ja minkä olisi parempi olla jossain toisaalla, näkymättömissä. Kysyn, miten asukkaat käsittelevät, sietävät ja neuvottelevat hyvän elämän ylijäämästä ja miten he sen kanssa elävät. Miten toisistaan eriävät hyvän elämän kokoonpanot asettuvat samaan tilaan ja millaista paikallista yhteisöllisyyttä ne tuottavat? Miten ei-toivottavat asiat, eläimet ja esineet itse sitkeästi elävät ja mitä ne omalla ”toiminnallaan” saavat aikaan? Tarkastelen tätä ulos sulkemisen ja jännitteisen läsnäolon teemaa Mary Douglasin käsittein. Pohdin myös materiaalien ja eläinten roolia osana kuulumisen kysymystä.

Jäteastia ja jätteen paikallinen ontologia

Olli Pyyhtinen, Tampereen yliopisto (olli.pyyhtinen@uta.fi)

Esitelmässä tarkastellaan jätteen ontologiaa. Lähtökohtanani on eräänlainen empiirinen filosofia ja aivan erityinen tapa kysyä jätteen olemista. En hae yleispätevää määritelmää sille, mitä jäte on, vaan hahmotan jätteen ontologian paikallisesti: ”mitä”-kysymys olettaa ja sisältää kysymyksen siitä, ”missä” jäte on. Tämä ”missä” tulee ymmärtää paitsi konkreettisesti tilallisessa mielessä myös suhteessa käytäntöihin, suhteisiin, tapahtumiin ja aikaan. Mikään ei ole sisäsyntyisesti ja olemuksellisesti jätettä, vaan jäte tuotetaan erilaisissa luokittelu- ja lajittelukäytännöissä, joiden vaihdellessa vaihtuu tai muuntuu myös niiden kohde. Keskityn esityksessäni erityisesti jäteastiaan ja sen rooliin yhtäältä jätehuollossa ja toisaalta toisten käyttökelvottomina pois heittämiä tuotteita hyödyntävässä dyykkauksessa. Jäteastia samalla kätkee roskan sekä tuottaa sen ja näyttää sen paikan. Lisäksi on se samalla sekä sekasorron ilmentymä että keino tuottaa järjestystä, sekä katoavaisuuden että pysyvyyden tyyssija ja sekä poisheittämisen että omaksi ottamisen väline. Se myös siirtää siihen sijoitetut ainekset toiseen mittakaavaan, jätehuollon infrastruktuuriin.

3. Sosiaalinen eriarvoisuus / Social inequality

Koordinaattorit: Jani Erola (jani.erola@utu.fi), Elina Kilpi-Jakonen (elina.kilpi-jakonen@utu.fi) ja Mikko Niemelä (mikko.niemela@utu.fi), Turun yliopisto

Työryhmäkuvaus: Työryhmässä käsitellään sosiaalista eriarvoisuutta määrällisen tutkimuksen näkökulmasta. Eriarvoisuudella tarkoitetaan tässä mitä tahansa sosiaalisen stratifikaation muotoa, joka luo systemaattista eriarvoisuutta erilaisten sosiaalisten ryhmien välille. Tutkimuskohteena voi olla koulutus (ml. koulutusvalinnat, ylin saavutettu koulutus, aikuiskoulutus), työmarkkinat (ml. luokka-asema, tulot, työttömyys, työn mielekkyyteen liittyvät tekijät) tai muu eriarvoisuuden muoto

(esimerkiksi omistusasuminen, teinivanhemmuus, homogamia). Tutkittavat sosiaaliset ryhmät voivat perustua mm. perhetaustaan, koulutustasoon, sukupuoleen, maahanmuuttajuuteen, etnisyyteen tai siviilisäätyyn. Työryhmään toivotaan tutkimuksia, jotka tutkivat eriarvoisuuden ylisukupolvisuutta tai sen kumuloitumista elämänkaaren aikana, sekä tutkimuksia, jotka pyrkivät selittämään sosiaalisten ryhmien välisiä eroja. Kansainvälisesti vertailevat tai pitkittäistutkimukset, jotka tutkivat yhteiskunnallisten rakenteiden ja instituutioiden (kuten etuus- ja palvelujärjestelmän) vaikutusta eriarvoisuuteen, ovat myös tervetulleita.

The working group focuses on quantitative research examining social inequality. By social inequality we mean any form of social stratification that creates systematic inequality between different social groups. The research may relate to education (including educational choices, highest educational attainment, adult education), labour markets (including social class, earnings, unemployment, quality of work) or another form of inequality (for example home ownership, teenage parenthood, homogamy). The social groups researched may be based on social origin, education, gender, migrant status, ethnicity or marital status, for example. The working group invites presentations that examine the intergenerational transmission of inequality or how inequality accumulates over the life course, as well as presentations that aim to explain differences between groups. Cross-nationally comparative and longitudinal studies that examine the influence of social structures and institutions (such as the tax-benefit system and public services) on inequality are also welcome.

Abstraktit:

Kannattaako koulutus? – Tutkimus koulutuksen tuotoista 1990- ja 2000-luvulla

Hannu Lehti (hpleht@utu.fi) & Esa Karonen, Turun yliopisto

Suomessa on tapahtunut viime vuosikymmeninä voimakasta korkeakoulutuksen laajentumista. Korkeakoulutuksen laajentaminen nojaa inhimillisen pääoman teoriaan, jonka mukaan korkeakoulutus lisää yksilöiden työmarkkinoilla hyödynnettäviä taitoja sekä valmiuksia ja parantaa niin yksilöiden kuin yhteiskunnan tuottoja. Kuitenkin lisääntyvä korkeakoulutuksen tarjonta markkinoilla (varsinkin, jos kysyntää ei ole tarpeeksi) voi johtaa vähentyviin suhteellisiin tuottoihin, koulutusinflaatioon. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme, onko korkeakoulutuksen ekspansio johtanut ylemmän korkea-asteen (maisterit) parempiin tuottoihin verrattuna toiseen asteeseen ja alempaan korkea-asteeseen, vai lisääkö korkeakoulutuksen ekspansio koulutusinflaatiota vähempien suhteellisten tuottojen muodossa.

Käytämme rekisteripohjaista Tilastokeskuksen Kasvuympäristö – pitkittäisaineistoa. Vertaamme koulutuksesta saatuja tuottoja 1990- ja 2000-luvuilla eri koulutusasteiden (toinen aste, alin/alempi korkea-aste ja ylempi korkea-aste) välillä. Lisäksi tarkastelemme, miten eri ylemmän korkea-asteen alojen tuotot suhteutuvat toisen asteen koulutuksen tuottoihin. Rajaamme tarkastelun 18 - 35-vuotiaisiin vuosina 1989 - 1991 tai 1999 - 2001 toiselta asteelta tai korkeammalta koulutustasolta valmistuneisiin. Mittaamme koulutuksesta saatavia tuottoja vuosittaisilla työ- ja yrittäjätuloilla 10 vuotta valmistumisen jälkeen. Päämenetelmänä käytämme lineaarista regressioanalyysia ja kuvailevia menetelmiä.

Alustavien tulosten mukaan ylemmän korkeakoulutuksen suhteelliset ja absoluuttiset tuotot ovat muita korkeampia mutta korkeakoulutuksesta saadut tuotot ovat suhteellisesti vähentyneet 2000-luvulla verrattuna 90-lukuun. Kaikkien ylemmän korkeakoulutussalojen tuotot ovat korkeampia kuin toiselta asteelta saadut tuotot, joskin kauppa- ja oikeustiede, luonnontiede- ja tekniikka sekä lääketiede erottuvat selvästi tuottavimpina aloina. Naisten ja miesten tuloerot eivät riipu koulutusalasta, naisten tulot ovat pienempiä kaikilla aloilla.

Tulosten perusteella koulutusta voidaan pitää suhteellisena hyödykkeenä. Korkeakoulutuksen voimakaslaajentuminen on lisännyt koulutusinflaatiota lähes kaikilla ylemmän korkea-asteen aloilla. Korkeakoulutus ei takaa kaikille väestöryhmille parempia tuloja niin kuin inhimillisen pääoman teoria esittää. Tämän takia korkeakoulupolitiikassa pitäisi ottaa huomioon koulutuksen suhteellisuus ja tiettyjen alojen kysyntä sekä tarjonta työmarkkinoilla.

Toisen asteen koulutuksen merkitys päihdeongelmaisen nuoren riskille joutua vankilaan

Teemu Kaskela (teemu.kaskela@a-klinikka.fi), A-klinikkasäätiö/Helsingin yliopisto & Tuuli Pitkänen, A-klinikkasäätiö

TAUSTA: Suurimmalla osalla Suomen vangeista on päihdeongelma. Päihteiden ja rikollisuuden välinen suhde ei kuitenkaan ole välttämättä kausaalinen kumpaankaan suuntaan. Koulutuksen ja rikollisuuden välisen yhteyden osalta tutkimustieto on jossain määrin ristiriitaista. Koulutuksen yhteyttä päihdeongelmaisten vankeuteen johtavaan rikollisuuteen on hyvä tarkastella suomalaisella aineistolla.

MENETELMÄ: Anonymisoidusta aineistosta poimittiin päihdehoidossa olleet henkilöt, jotka olivat täyttäneet 18 vuotta (N=2985) vuosien 1992 ja 2009 välillä. Henkilöitä seurattiin 18 ikävuodesta 23 ikävuoteen. Analyyseissä käytettiin A-klinikkasäätiön RIPE-rekisteritutkimusaineistoa, joka sisältää tietoja useista rekistereistä (mm. kuolin-, koulutus- ja terveystietoja). Tarkastelun kohteena oli koulutuksen, sukupuolen ja erilaisten mielenterveysongelmien vaikutus riskiin tehdä vankeuteen johtava rikos. Riskitekijöitä analysoitiin taaksepäin askeltavan Coxin regressioanalyysin avulla. Kontrolloimme malleissa myös syntymävuoden vaikutuksen tuloksiin.

TULOKSET: Alustavien tulosten perusteella miehillä oli naisia viisi kertaa suurempi riski tehdä vankeuteen johtanut rikos 18-23 vuotiaana. Kun naisia ja miehiä tarkasteltiin erikseen, toisen asteen koulutuksen puuttuminen lähes nelinkertaisti riskin miehillä ja seitsenkertaisti riskin naisilla. Miehillä persoonallisuushäiriöt kaksinkertaistivat ja masennus laski kolmasosaan riskin tehdä rikos. Naisilla riski tehdä rikos kaksinkertaistui, jos henkilöllä oli todettu sairaalahoidossa sopeutumishäiriö. Syntymävuodella ei ollut vaikutusta riskiin.

JOHTOPÄÄTÖKSET: Koulutuksen keskeytyminen tai puuttuminen näyttää olevan merkittävä tekijä joka lisää päihdeongelmaisten nuorten vankeustuomioiden riskiä. Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että myös päihdeongelmaisten nuorten opintopolkuja täytyy tukea ja oppilaitoksissa tulisi ottaa paremmin huomioon päihdeongelmaisten nuorten erityisongelmat.

Something Good Out of the Bad Times? Inequalities in College Enrolment during Great Recession in the US

Heta Pöyliö, Turun yliopisto/Stanford University (heta.poylio@utu.fi)

Keywords: higher education, social stratification, recession, social inequality

Previous literature has well demonstrated the positive relationship between recession - and more precisely unemployment – and educational enrolment; when labour market opportunities are few, the cost and risks of education diminishes resulting to an increase in enrolment. Even though this holds for the whole population, analysis with American Community Survey shows a steady increase in immediate college enrolment after high school over time, regardless of the impact of the recession on unemployment. However, recent studies have shown evidence of a decrease in parental investments in education, and in the financial support of students in higher education during the recession, leading to an increased importance of individual payments and limited educational opportunities for children with low parental resources. This research examines whether the socioeconomic inequalities have resulted to different outcomes in college enrolment during the Great Recession in the United States.

This study focuses on the high school graduation cohorts 2004-2013, using data from the Transition into Adulthood Supplement of the Panel Study on Income Dynamics. The logistic regression results show increase in college enrolment during the recession for children from low-income families, even when taking into account parental education. This suggests that the recession had a positive influence on educational inequalities in college enrolment, benefiting the disadvantaged families. Unfortunately, this positive trend in enrolment diminishes rather quickly when the economy starts recovering. This raises the question whether the measures taken by the higher education institutions during recession, that may have - knowingly or not - promoted the disadvantaged families in acquiring more education, could be extended outside the recession periods and to build more equal universities.

Ei niin elvyttävä elvytys—talouspolitiikka Euroopan talouskriisin tuottamisessa

Antti Veilahti, Turun yliopisto (antti.veilahti@gmail.com)

Eurooppaa ravistellut talouskriisi nähdään usein köyhyyden, velan ja niukkuuden näkökulmista. Elämme kuitenkin maailmassa, jonka bruttokansantuote ei ole koskaan ollut näin korkea; maailmassa, joka on materian ja mahdollisuuksien kyllästämä. Miksi Euroopan talous sitten yskii? Nojaten European Quality of Life Survey –aineistoon perustuvaan EU-maiden väliseen vertailuun vuosina 2007 ja 2012, tarkastelen sitä, miten talouspolitiikkaa ja julkista kulutusta on käytetty hyväksi kriisin aikana. Vertailun perusteella sosiaalinen julkinen kulutus on ollut yksi tehokkaimmista keinoista nuorten työllisyyden ja hyvin voinnin tukemiseksi. Samalla ei-sosiaalisen julkisen kulutuksen tulokset ovat jääneet vaisuiksi. Kurjistava talouspolitiikka ei ole ainoastaan lisännyt eriarvoisuutta vaan myös johtanut talouskasvun ja verotulojen laskuun. Se on jopa lisännyt alijäämiä niiden pienentämisen sijaan. Kyse ei ole vain julkisen kulutuksen määrästä, vaan sen laadusta.

Valtaosa hallituksista on kuitenkin painottanut juuri näitä tehottomaksi jääneitä ei-sosiaalisen kultuksen kuten perinteisen elvyttämisen muotoja—puoluekannasta riippumatta. Tällaiset suorat investoinnit työllisyyteen eivät ole tuottaneet odotettuja tuloksia. Tutkimukseni ehdottaa, että osaltaan tämä kuvastaa sosiaalisen infrastruktuurin merkitystä talouskasvun moottorina. Toisaalta Euroopan talouskriisissä on kyse ennemminkin kysynnän kriisistä: runsaudesta. Hyvinvointivaltio on perinteisesti taannut, että mahdollisimman suuri joukko pääsee osalliseksi tästä runsaudesta—

allokoimaan ostovoimaansa. Tutkimukseni valossa näyttää siltä, että leikkaava hyvinvointipolitiikka onkin heikentänyt markkinoiden tehokkuutta juuri kysynnän näkökulmasta. Kun runsautta ei jaeta kaikille, ylenpalttisuus on muuttunut taas niukkuudeksi.

Digitalisaation reunamilla

Suvi-Sadetta Kaarakainen (susaka@utu.fi) & Meri-Tuulia Kaarakainen, Turun yliopisto

Yksi merkittävistä digitalisoituvien yhteiskuntien haasteista on sosiaalinen eriarvoisuus, joka pitkälle teknologisoituneissa yhteiskunnissa saa aiempaa moninaisempia muotoja. Teknologisoituminen aiheuttaa paitsi globaalia saatavuuteen ja saavutettavuuteen perustuvaa eriarvoisuutta kehittyneiden maiden ja kehitysmaiden välille, myös osaamiseen ja käyttötottumuksiin kiinnittynyttä eriarvoisuutta kehittyneiden maiden kansalaisten keskuudessa. Kehittyneissä maissa digitaalinen eriarvoisuus ei siis niinkään liity ihmisten pääsyyn tietoteknologioiden pariin vaan siihen, miten yksilöt osaavat hyödyntää digitaalisia resursseja yhteiskunnallisen toimijuuden eri osa-alueilla.

Samaan aikaan kun tietoteknologioiden hyödyntäminen ja yhteiskunnallisten palvelujen digitalisoituminen kehittyneissä yhteiskunnissa yleistyy, nousee huoli siitä, jääkö osa ihmisistä kokonaan uudenlaisten palveluiden ja digitalisoitumisen tarjoamien mahdollisuuksien ulkopuolelle. Iso-Britanniassa digitaalisen alaluokan syntyyn on kiinnitetty huomiota jo joitain vuosia, ja myös Ruotsissa on herätty arvioimaan kansalaisten eriarvoistumista digitalisoitumisen näkökulmasta (Helsper & Reisdorf 2016). On havaittu, että se osa kansalaisista, jotka eniten tarvitsevat yhteiskunnan palveluja, ovat vaarassa jäädä syrjään digitalisoitumiskehityksestä. Digitalisaation myötä palveluiden siirtyminen enenevissä määrin verkkoon uhkaa erityisesti tätä jo valmiiksi heikoimmassa asemassa olevaa osaa kansalaisista. Havainnot herättävät pohtimaan, onko tämän kaltaista kehitystä nähtävissä myös Suomessa?

Tarkastelemme kysymystä Turun yliopiston Koulutussosiologian tutkimuskeskuksessa (RUSE) kerätyn laajan nuorten tietoteknologian käyttötottumuksia ja taitoja kartoittaneen aineiston (n=3239) avulla. Aineisto kerättiin vuosina 2014–2015 pääasiassa länsisuomalaisten 12–22-vuotiaiden nuorten keskuudesta. Aiempien analyysien mukaan digitaalista eriarvoisuutta näyttää synnyttävän etenkin nuorten kohdalla se, minkälaiset teknologiset käyttötavat ja -tottumukset heillä on. Aktiivinen ja osallistuva tietoteknologioiden välineellinen ja informaatiokeskeinen käyttö korreloi hyvän osaamisen kanssa kun taas passiivinen valmiiden ja viihteellisten sisältöjen kuluttaminen yhdistyy heikkoon osaamiseen. Nyt analysoimme aineistoa digitaalisen syrjäytymisen ja niin sanottujen ”ei-käyttäjien” (non-users) näkökulmasta. Löytyykö suomalaisnuorten keskuudesta viitteitä siitä, että myös meille olisi syntymässä uudenlainen digitaalinen alaluokka?

Lapsena kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten aikuisten koulutus- ja työelämäpolut 18–25 vuoden iässä

Antti Kääriälä, Helsingin yliopisto (antti.kaariala@helsinki.fi) & Pasi Haapakorva

Suomessa lapsen hoito ja kasvatus tulee järjestää kodin ulkopuolella, jos kodin olosuhteet tai lapsen käytös vaarantavat hänen terveytensä ja kehityksensä. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä Suomessa on kaksinkertaistunut 1990-luvulta 2010-luvulle. Lukuisten tutkimusten mukaan kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ovat muuhun väestöön verrattuna haavoittuvassa asemassa täysi-ikäisiksi tullessaan. Nuorina aikuisina heillä on muun muassa kohonnut riski jäädä

vähäisen koulutuksen varaan, kokea työttömyyttä, elää toimeentulotuella tai sairauseläkkeellä ja kärsiä mielenterveys- ja päihdeongelmista. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten koulutus- ja työelämäpolkuja sekä erilaisten siirtymäpolkujen riskitekijöitä.

Tutkimusaineistona käytämme yksilötasoista vuoden 1987 syntymäkohorttiaineistoa (N = 59 476, joista kodin ulkopuolelle on sijoitettu 1900 henkilöä). Aineistossa on seurattu koko ikäkohorttia sikiöajasta lähtien useiden suomalaisten tietorekistereiden avulla. Tuotamme ja luokittelemme siirtymäpolut sekvenssianalyysillä, johon sisältyvät tiedot muun muassa sijoitettuna olleiden nuorten aikuisten opiskelusta, työssäkäynnistä, työttömyydestä ja toimeentulotukijaksoista seuranta-aikana eli 18–25 vuoden iässä. Erilaisiin siirtymäpolkuihin liittyvien riskitekijöiden arvioimiseen käytämme multinominaalista logistista regressioanalyysiä.

Sijoitettuna olleista nuorista aikuisista 49 prosenttia opiskeli tai työskenteli ja 26 prosenttia koki vaihtelevasti työttömyys- ja toimeentulotukijaksoja suurimman osan seuranta-ajasta. 15 prosentilla pääasiallinen toiminta seuranta-aikana oli lastenhoito. Alustavan analyysimme mukaan opiskelusta ja työssäkäynnistä pois työntäviä tekijöitä ovat biologisten vanhempien matala koulutustaso, nuorten psykiatriset ongelmat ja ensimmäisen sijoituksen ajoittuminen teini-ikään. Tämän abstraktin kirjoitushetkellä analyysi on kuitenkin vielä kesken.

Vaikka suuri osa sijoitettuna olleista nuorista aikuisista on kiinni opinnoissa ja työelämässä, merkittävä osa heistä on riskissä syrjäytyä opinnoista ja työelämästä pysyvästi. Kodin ulkopuolelle sijoittamista edeltävä lapsuuden huono-osaisuus, mielenterveyden ongelmat ja sijoitukseen liittyvät tekijät ovat yhteydessä pitkäkestoiseen työttömyyteen ja toimeentulotuen asiakkuuteen. Pysyväksi jäävän työttömyyden ja toimeentulotuen asiakkuuden ehkäisemiseksi monet sijoitettuna olleet tarvitsevat vankkaa tukea pitkälle aikuisikään saakka. Tutkimuksemme osoittaa, että on tärkeä huomioida pitkittäiset kehityskulut, kun arvioidaan haavoittuvassa asemassa olevien nuorten aikuisten kiinnittymistä yhteiskuntaan.

Taloudellinen eriarvoisuus: Elinkaarinäkökulma ylisukupolvisiin tuloeroihin

Esa Karonen (eokaro@utu.fi) & Mikko Niemelä, Turun yliopisto

Viime aikoina julkisuudessa on käyty sukupolvien yli ulottuvaa keskustelua eläkkeistä ja nuorten ikäpolvien tulonkehityksestä. Esimerkiksi Suomen Pankin tutkijat Helvi Kinnunen ja Petri Mäki-Fränti julkaisivat paljon keskustelua herättäneen analyysin, jonka tulosten mukaan pitkittynyt taloudellisen taantuma ja epävakaa työmarkkinatilanne on heikentänyt nuorten sukupolvien asemaa. Julkaisu on saanut osakseen kritiikkiä, joskin keskeiseen kysymykseen ei ole Suomalaisen kohorttitutkimusten puutteen ja menetelmällisten ongelmien vuoksi toistaiseksi vastattu.

Tämä tutkimus on osa TITA – hankkeen 1.1 työryhmää, jonka tavoitteena on tutkia kvantitatiivisin menetelmin suomalaisten kotitalouksien taloudellista eriarvoisuutta. Väitöskirja-artikkelin tutkimuskysymykset ovat seuraavat: Millaisia eroja tulojen kehityskaaressa on sukupolvien välillä ja kuinka keskituloisuuden saavuttaminen on muuttunut aikojen saatossa?

Tutkimuksessa hyödynnetään Tilastokeskuksen keräämää dataa, joka muodostuu kahdesta rekisteripohjaisesta poikkileikkausaineistosta: Kotitalouden tulonjakoaineistosta (1987–2014) ja

Kotitalouksien kulutustilastoista (1966–1985). Aineistossa tarkastellaan ikäryhmistä poiketen kohortteja, jotka ovat ylisukupolvisen tarkastelun keskeisin tutkimuskohde. Koska kyse on poikkileikkausaineistosta, nojaa tutkimus kvasikohorttiasetelmaan, jonka valintaa tukee aineiston pitkä aikaväli. Tutkimuksessa ikäkohorttiryhmät jaetaan syntymävuosien mukaan viiden vuoden välein, vuosilla 1930–1990.

Tutkimuksessa käytetään uusia ikä-periodi-kohortti -malleja, jotka on suunniteltu havainnollistamaan miksi ja miten tulo sijoittuu elinkaareen (ikä), syntymäaikaan (kohortti) ja tilastolliseen ajanjaksoon (jakso). Tähän pyritään kahdella eri lähestymistavalla. Ensimmäisessä APCD – mallissa (”detrended”) keskitytään havainnoimaan, miten ikä, periodi ja kohortti -efektit vaihtelevat suhteellisesti pitkän aikavälin lineaarisen trendin ympärillä. Toisessa mallissa, APCT (”trended”) -menetelmää käytetään työkaluna havainnoimaan absoluuttista tulojen laskua ja kehitystä. Mallien avulla seurataan suhteellisia ja absoluuttisia muutoksia tulokehityksessä keskittyen etenkin kohorttien välisiin muutoksiin.

Tulokset osoittavat, kuinka erilaiset kohortit peilautuvat tulojen kehitykseen ja kuinka periodi- ja ikävaikutukset vaikuttavat tulokehitykseen, kun kontrollimuuttujat on otettu huomioon. Tuloksissa havaitaan, että sukupolvien väliset suhteelliset ja absoluuttiset tuloerot eroavat toisistaan. Lisäksi esityksessä tarkastellaan logistisin APC –mallein, kuinka keskituloisuuden saavuttaminen eroaa kohorttien välillä. Tulokset selkeyttävät sukupolvien välisten tuloerojen ympärillä olevia kysymyksiä ja havainnollistavat eri hyvinvoinnin tilaa eri kohorttien välillä.

Näiden tutkimusmenetelmien avulla tämä tutkimus pyrkii selventämään kohorteissa tapahtuvia muutoksia ja mahdollisia tuloeroja eri sukupolvien välillä.

Ulkonäön hyödyntämistä koskevat normit Suomessa: kuka hyväksyy, keneltä ja missä?

Erica Åberg, Outi Sarpila (outi.sarpila@utu.fi) & Tero Pajunen, Turun yliopisto

Sosiologisessa eriarvoisuustutkimuksessa on erityisesti viime vuosikymmenen aikana alettu kiinnittää huomiota ulkonäön merkitykseen eriarvoisuuden lähteenä. Ulkonäkö voidaan nähdä pääomana (esim. Holla & Kuipers, 2015; cf. Hakim, 2010), joka koostuu erilaisista ulkonäköön kytkeytyvistä resursseista, kuten kasvoista, vartalon fyysisistä ominaisuuksista sekä vaatetuksesta ja henkilökohtaisesta tyylistä (Anderson et al., 2010). Näiden avulla yksilön on mahdollista hankkia esimerkiksi taloudellisia ja sosiaalisia etuja. Mahdollisuudet tämänkaltaisten hyötyjen saavuttamiseksi kuitenkin vaihtelevat. Ensinnäkään ulkonäölliset resurssit eivät jakaudu tasaisesti yksilöiden välillä. Toiseksi ulkonäön hyödyntämistä säätelevät sosiaaliset normit vaihtelevat paitsi eri elämänalojen välillä myös saman elämänalueen sisällä. Aikaisempi tutkimus on osoittanut, että ulkonäköresurssien hyödyntämistä koskevat normit ovat ennen kaikkea sukupuolittuneita. Erityisesti naisten ei haluta hyötyvän ulkonäöstään taloudellisten saavuttamiseksi (Sarpila, Pajunen & Åberg, 2017).

Tarkastelemme esityksessämme sitä, miten eri väestöryhmät suhtautuvat ulkonäön hyödyntämiseen toisaalta naisten ja toisaalta miesten osalta. Tarkemmin sanottuna olemme kiinnostuneita siitä, mihin aikaisemmassa tutkimuksessa havaittu, niin sanottu ulkonäön kaksoisstandardi on paikannettavissa. Onko esimerkiksi niin, että oman sukupuolen edustajien pyrkimyksiin hyödyntää omaa ulkonäköä suhtaudutaan lähtökohtaisesti myönteisemmin kuin vastakkaisen sukupuolen vastaaviin pyrkimyksiin? Vai pyrkivätkö nimenomaan miehet, kuten Hakim (2010) on esittänyt, estämään naisia hyötymästä omasta ulkonäöstään? Entä miten

väestöryhmien välillä mahdollisesti havaittavat erot ulkonäön hyödyntämiseen asennoitumisessa vaihtelevat eri elämänalojen välillä?

Analysoimme ulkonäköresurssien hyödyntämiseen liittyviä normeja sekä taloudellisen että sosiaalisen vaihdon näkökulmasta. Tarkastelemme ensinnäkin sitä, missä määrin ulkonäköä on hyväksyttävää hyödyntää työelämässä (työpaikan saaminen ja palkkaus) sekä muualla sosiaalisessa elämässä (ystävien saaminen ja parinvalinta). Käyttämämme aineisto on vuonna 2016 kerätty väestötason kysely (n=1600), jossa naisia ja miehiä koskevat ulkonäkönormikysymykset oli satunnaistettu. Puolelle otokseen valikoineista esitettiin ainoastaan naisia ja puolelle ainoastaan miehiä koskevat kysymykset (engl. split-ballot design).

Poverty and economic welfare of single parents in Finland and UK – long period comparison

Camilla Kantola, Turun yliopisto (cmkant@utu.fi)

When there is an economic downturn, single parent households tend to experience more poverty and deprivation than other family types, and their welfare depends more on the welfare systems that are available. The welfare regimes in Europe differ. How has the situation developed over a longer period – especially in Finland and the UK, where the political agenda and discussions on single parents have been historically different?

This research examines single parent poverty and economic welfare in Finland and the United Kingdom. The main research question is how economic resources available to single parents have changed from the 1980s in each country. Luxembourg Income Study data from the two European countries is used in this study. Changes in legislation and their effects are also examined.

Koetun hyvinvoinnin sosiaalinen kerrostuminen

Reeta Kankaanpää, Itä-Suomen yliopisto (reetak@student.uef.fi)

Koetun hyvinvoinnin tutkimus keskittyy sisäisen hyvinvoinnin kokemuksen kognitiivisten ja affektiivisten arvioiden tarkasteluun, kun taas elinolosuhteiden tutkimuksessa painottuu yksilöstä ulkoisesti havaittavat hyvinvointia tukevat tai haittaavat tekijät, kuten tulot, koulutus ja havaittu terveys. Elinolosuhteiden tutkimuksessa on tavanomaista tarkastella yhteiskunnan sosiaalisen kerrostumisen vaikutuksia yksilöihin; esimerkiksi sitä kuinka korkeammat tulot ja koulutus kytkeytyvät usein parempaan terveyteen. Koetun hyvinvoinnin tutkimuksessa sen sijaan kiistellään edelleen, millä mittareilla koettua hyvinvointia olisi mielekkäintä mitata ja mitä mittarit oikeastaan mittaavat.

Pro Gradu tutkielmassani tarkastelen kahta koetun hyvinvoinnin mittaria, joilla pyritään havainnollistamaan koetun hyvinvoinnin vaihtelua ja mahdollista sosiaalista kerrostumista. Mittareissa on erilaiset teoreettiset lähestymistavat, joista yksi painottaa sosiaalista ja toinen yksilöä. Tarkastelemalla mittareiden rakennetta, teoreettista kehystä ja tuloksia ensinnäkin pohdin, voiko koettu hyvinvointi kerrostua sosiaalisesti. Toiseksi analysoin, millä muuttujilla koetun hyvinvoinnin sosiaalista kerrostumista on mittareiden ja aiemman tutkimuksen perusteella mielekkäintä tarkastella. Kolmanneksi pyrin tutkielman lopussa vastaamaan kysymykseen, kytkeytyykö koetun hyvinvoinnin sosiaalinen kerrostuminen elinolosuhteiden perusteella jaettaviin sosiaalisiin luokkiin yhteiskunnassa.

Tutkielmani kolme teoreettista tulokulmaa ovat tunteiden sosiologinen, vahvasti sosiaalista painottava lähestymistapa, yksilön psykologista hyvinvointia painottava lähestymistapa sekä rationaalisen toiminnan teoreettinen lähestymistapa. Näiden hyvinvoinnin erilaisia osa-alueita painottavien teoreettisten kehysten avulla lähestyn valitsemiani mittareita ja arvioin niiden teoreettista ja menetelmällistä kestävyyttä. Mittarit on rakennettu soveltamalla European Social Survey 2006 23 maan aineistoa, koska kyseisessä aineistossa on erityisen paljon ja laaja-alaisesti koettua hyvinvointia koskevia kysymyksiä. Voiko koetun hyvinvoinnin mittareilla havainnollistaa koetun hyvinvoinnin sosiaalista kerrostumista yhteiskunnassa, vai onko esimerkiksi koetun hyvinvoinnin vaihtelun määrittely sosiaalisena kerrostumisena epistemologisesti mahdotonta?

Social networks and mortality

Jussi Tanskanen (jussi.o.tanskanen@jyu.fi), Timo Anttila, Armi Mustosmäki & Mari Kivitalo, Jyväskylän yliopisto

Social capital refers to various levels of social relationships formed through social networks. Previous studies have shown that social capital affects health but only few studies have investigated the effects of social capital on mortality. This study examines all-cause, cardiovascular and cancer mortality. Social capital scholars have begun to distinguish different functions of social capital according to their context. Typically, researchers separate bonding and bridging social capital. Bonding social capital refers to trusting and cooperative relationships such as relations with family and close friends, and respectively bridging social capital refers to relationships of respect and mutuality, such as associational memberships.

The data consists of a representative Finnish Living Conditions Survey (FLCS) conducted in 1986 (N=12032) which has been combined with register-based follow-up data on mortality from Statistics Finland covering the years 1986–2011.

The relative risk of death was examined by conducting Cox proportional hazards analyses. The results were adjusted for background (health, age, gender and working status). According to results, both measures of bridging and bonding network capital were associated with decreased risk of mortality. Bonding social capital had more influence on mortality than bridging. Social capital was important specially regarding CVD mortality, but social capital had no effect on cancer mortality. Close family connections reduce the mortality, and specially the CDV-mortality risk, the most.

Behind every successful (wo)man is a successful parent-in-law?

Sanna Kailaheimo (sanna.kailaheimo@utu.fi), Elina Kilpi-Jakonen (elina.kilpi-jakonen@utu.fi), Jani Erola (jani.erola@utu.fi) & Antti O. Tanskanen (antti.tanskanen@utu.fi), Turun yliopisto

It is well known that children with high status parents attain higher socioeconomic status in adulthood compared to children with low status parents. However, previous studies have not investigated whether “marrying up” can be a successful strategy to obtain better labour market positions. In this paper, we study whether the resources of the spouse’s parents (i.e., parents-in-law) have an effect on status attainment and whether these resources may compensate for missing resources of one’s own parents. We apply multilevel growth curve models on high-quality Finnish Census Panel data of individuals born 1969–75 (n = 37,399 women and n = 26,306 men). We find that the occupational status of the parents-in-law is positively associated with one’s own status. This holds even after taking into account the status of one’s own parents, the status of the spouse, and both own and spouse’s education. We do not find evidence for compensatory effects of parents-in-law having a stronger effect among individuals with lower rather than higher parental

status. Therefore, our preliminary conclusion is that marrying up seems to benefit all individuals equally.

Childhood family, parental socioeconomic position and voter turnout: A register-based analysis of siblings in the 2015 Finnish parliamentary elections

Hannu Lahtinen, Helsingin yliopisto (hannu.lahtinen@helsinki.fi) & Jani Erola, Turun yliopisto (jani.erola@utu.fi) & Hanna Wass, Helsingin yliopisto

By employing a sibling design on a high-quality individual-level register-based dataset, we study the impact of family and community background on voter turnout in the 2015 Finnish parliamentary elections. The results show that, for the cohort born between 1980 and 1989, one fourth of the total variance in turnout is shared between siblings. Considering the dichotomous nature of the turnout variable, this implies a strong effect of family background, only slightly weaker than in the case of education when dichotomized. Parental socioeconomic position and voting, in turn, are equally important factors and explain thirty per cent of this shared part of voting propensity. Both parents have roughly equal contributions. Based on the results we recommend that, whenever possible, future studies of the intergenerational effects in political participation should use information from both mother and father and multiple indicators of parental socioeconomic position simultaneously. We conclude by underlining that voting propensity is strongly influenced by factors that are not in an individual's own hands, which is problematic for the functioning of both the representational system and civil society.

Destination as a Process: Sibling Similarity in Early Socioeconomic Trajectories

Aleksi Karhula, Turun yliopisto (aleksi.karhula@utu.fi)

The profound impact of social origin on education, occupational status and earnings is well documented. The mechanisms behind these associations remain much debated. In this paper, we propose a longitudinal comparison of siblings to dyads of unrelated persons to bring a new process-oriented life course perspective into the debate. Focusing on Finland, a comparatively egalitarian Nordic welfare context, we combine sequence analysis with a sibling design. Findings based on rich Finish register data (N=22164) show that social origin not only affects final socio-economic outcomes at given points in the life course, but also holistic socio-economic trajectories from ages 17 to 35 in early adulthood that lead to these final outcomes. We contribute to previous literature in three ways. First, we show that even in the relatively egalitarian context of Finland, there is pronounced sibling similarity in early socioeconomic trajectories that is particularly strong for brothers. Second, important mechanisms that drive sibling similarity in early socio-economic trajectories are parental cultural and economic resources. Third we directly evaluate the added value of our sequential sibling design by showing that sibling similarity in the full trajectories cannot be reduced to sibling similarity in outcomes. We conclude that traditional measures of social mobility that concentrate on final outcomes tend to underestimate the association between social origin and destination, because they ignore the combined similarity in sequentially linked events in longitudinal socio-economic trajectories in early adulthood.

4. Digitalization of societies and methods / Yhteiskunnan ja menetelmien digitalisaatio

Coordinators: Veikko Eranti, Tampereen yliopisto (veikko.eranti@gmail.com), Epp Lauk, Jyväskylän yliopisto (epp.lauk@jyu.fi), Erle Rikmann, Jyväskylän yliopisto (erle.rikmann@jyu.fi), Tuukka Ylä-Anttila, Helsingin yliopisto (tuukka.yla.anttila@gmail.com)

Working group description: As people increasingly live their social lives online, all social research must include the digital, but at the same time we must study the specificities of digital life: in what ways does the digital affect the social? How does the digitalization of everyday life, consumption and work affect our ways of life? What kinds of inequalities does digitalization bring? Can social institutions and citizens' capacities grow and adapt with the pace of digital change? Does anonymous network communication breed conspiracy theories and hate speech?

Big Data and Computational Social Science are shaping social research, but are largely discussed by non-sociologists. With great data and method opportunities come some problems as well: how to get data scientists and social scientists to discuss with and understand each other, or should we rather teach digital methods to sociologists and sociological thinking to data scientists? Digital methods blur the line between quantitative and qualitative research, since proliferating quantitative results face demands for qualitative interpretation, while qualitative research faces demands for measurability and representativeness of data. What can a quantitative sociologist do with social media and how can a cultural sociologist use algorithms?

***

Kun ihmiset elävät sosiaalisia elämiään entistä enemmän digitaalisesti ja verkossa, digitaalinen elämä on otettava osaksi kaikkea sosiaalitutkimusta, mutta samalla on tutkittava digitaalisen elämän erityisyyttä: millä kaikilla tavoilla digitaalisuus vaikuttaa sosiaalisuuteen? Miten jokapäiväisen elämän, kulutuksen ja työn digitalisaatio muuttaa elämäntapojamme? Millaisia epätasa-arvon ilmiöitä digitalisaatio tuo mukanaan? Kasvavatko ja mukautuvatko sosiaaliset instituutiot ja kansalaisten kyvyt digitalisaation tahdissa? Tuottaako anonyymi verkostokommunikaatio salaliittoteorioita ja vihapuhetta?

Big data ja computational social science tuovat sosiaalitutkimuksen kentälle muitakin ammattilaisia kuin sosiaalitieteilijöitä. Aineisto- ja menetelmämahdollisuuksien mukana tulee myös ongelmia: miten datatiede ja yhteiskuntatiede saadaan puhumaan keskenään? Vai pitäisikö mieluummin varmistua yhteiskuntatieteilijöiden datataidoista ja datatieteilijöiden yhteiskunnallisista analyysitaidoista? Digitaalisuus hämärtää määrällisten ja laadullisten menetelmien rajaa, kun lisääntyvältä määrälliseltä tutkimukselta vaaditaan entistä enemmän tulosten tulkintaa, kun taas laadulliselta tutkimukselta on alettu vaatia edustavien aineistojen käyttöä ja mitattavuutta. Mitä kvantisosiologi voi tehdä some-aineistolla ja miten kulttuurisosiologi voi käyttää algoritmeja?

Abstracts:

The Electoral Impact of Digitalization: A Reservoir of Votes for the Radical Right?

Zhen Jie Im, Helsingin yliopisto (zhen.im@helsinki.fi), Nonna Mayer, Centre for European Studies, Bruno Palier, Centre for European Studies & Jan Rovny, Centre for European Studies

Recent studies claim that 47% of total US employment is at risk of computerisation - in routine tasks, and increasingly non-routine cognitive tasks. This started a burgeoning research on a new polarization within the labour market. Robots, machine-learning, big-data, Internet-of-Things are changing the work environment, threatening semi-skilled middle-class positions (banking, real-estate etc.) who are squeezed between high-skilled managerial high-paid jobs benefiting from the digital revolution, and unskilled service workers who are unthreatened because they do what computers cannot. This process also appears in Europe, yet there has been no research on the political impact of this change.

We aim to explore the electoral impact of digitalization in Europe. We propose: those in threatened jobs could form a potential reservoir of voters for Radical Rights which have developed since the late 80's. These potential "digitalisation losers" could react similarly as "globalisation losers" did earlier - by fear of job loss and downward social mobility, particularly those in "lower-middle" positions in terms of income and status.

We build on previous research into the effects of social and economic insecurity by showing it's not the worst-off who are most likely to support Radical Rights; it's those just above the threshold of precariousness or poverty, but fearful of falling. The economically worst-off do not support the radical right more than average; they abstain. The typical radical-right voter tends to belong to the manual-working class, with an intermediate education level, and is interested in politics. We hypothesise - with digitalization, this process could expand beyond this group to "middling" white-collar jobs. All things equal, risk of digitalization should increase support for radical rights, particularly where the risk of job destruction is highest - in the middle of the income range. We test this using the European Social Survey Round 7 across 10 Western European countries.

Data mining 'post-truth politics': Counterknowledge and folk wisdom in Finnish online anti-immigrant publics

Tuukka Ylä-Anttila, Helsingin yliopisto (tuukka.yla.anttila@gmail.com)

Populistisen politiikan – siis kansan nimissä "eliittiä" vastaan puhumisen – väitetään usein olevan "totuudenjälkeistä" politiikkaa: väliä on sillä, "miten asiat koetaan", ei sillä, miten ne ovat. Populismilla siis sanotaan olevan ambivalentti tai relativistinen totuuskäsitys. Sen juuret paikallistetaan tavallisesti nettikeskusteluihin ja vastamedioihin, joissa kuka tahansa saa julkaista ja levittää "vastatietoa", joka kyseenalaistaa valtamedian ja asiantuntijat. Erityinen vastatiedon laji on salaliittoteoria, jossa syytetään erilaisia eliittejä salajuonista kansaa vastaan. Suomessa vastatiedon levittäjäksi on syytetty erityisesti MV-lehteä, ja poliittisesti se on liittynyt erityisesti maahanmuuttovastaisuuteen, jonka tuomisessa päivänpolitiikkaan taas Hommaforum on ollut keskeisessä roolissa. Maahanmuuttokeskustelussa väitteet "suvakkien" ja "kulttuurimarxistien" salaliitosta ovat tavallisia. Esittelen tutkimusta, jossa käytetään aineistona Hommaforum-viestejä (N = 318 081) sekä MV-lehden artikkeleita (N = 13 497) kesäkuusta 2015 toukokuuhun 2016, jolloin keskustelu turvapaikanhakijoista kävi kuumimmillaan. Louhin aineistosta tietoon, vastatietoon ja salaliittoteorioihin liittyviä keskusteluja käyttäen aihemallinnusta (topic modeling, LDA, Latent Dirichlet Allocation). Analysoin näin paikannettuja keskusteluja kvalitatiivisesti, tulkiten niitä vastatiedon ja salaliittoteorioiden sosiologian kautta. Etenkin Hommafoorumilla varsin

tavallinen totuuskäsitys ei suinkaan ole relativistinen tai ambivalentti, vaan positivistinen, suorastaan skientistinen: (tilasto)tieteen keinoin uskotaan voitavan saavuttaa maailmasta objektiivisia totuuksia, joita voitaisiin käyttää rationaalisen politiikan välineenä. Relativismi on kirosana, ja ”totuudenjälkeisiä” ovat hommafoorumilaisten näkökulmasta sosiologit ja valtamedia, eivät suinkaan he itse. Myös MV-lehti pitää itseään ”totuusmediana”, ei valemediana. Hommafoorumilaisten totuuskäsitykset ovat MV-lehteä vaihtelevampia ja kriittisempiä: he itsekin syyttävät ”keskustelupalstatieteen” harjoittajia skientismistä, liiallisesta tiedeuskosta, ja MV-lehteä hölynpölyn levittämisestä. Menetelmällisesti esitän, että aihemallinnuksen yhdistäminen tulkitsevaan kvalitatiiviseen analyysiin on hedelmällistä, sillä se mahdollistaa tulkinnallisen herkkyyden yhdistämisen havaintojen parempaan toistettavuuteen ja edustavuuteen, sillä näin voidaan käyttää suurempia aineistoja sekä perustaa havainnot laskennallisesti todennettavissa oleviin käsitteiden käytön tapoihin ja rakenteisiin.

Mapping and periodising social movements using R and Python: A humble introduction through two examples

Mikael Brunila, Helsingin yliopisto (mikael.brunila@gmail.com)

Ei abstraktia.

Jamming the political with intergalactic peace – networked episodes of anti-racism

Salla-Maaria Laaksonen, Helsingin yliopisto (salla.laaksonen@helsinki.fi) & Merja Porttikivi

Online environments such as social media offer new ways for citizens to engage in collective action and form social movements. Collective action is an inherently communicative phenomenon: it includes connecting people, communicating messages to these people, and coordinating the contributions of these individuals (Flanagin, Stohl & Bimber, 2006; Kavada 2016). Following this proposition, this paper investigates how a social movement is constituted as an organization through communication on digital media platforms.

The study builds on the CCO approach of organizational studies and sees organizations being constituted in communication (e.g., Cooren et al., 2011). From this perspective communicative action emerges in conversations and is solidified in texts (Kavada, 2016). As social media platforms allow for more decentralized forms of communication and action, they enforce openness to the process of constitution (Kavada, 2016). Hence, organizations are not only constituted by their internal communication, but also by “a network of relations between organizations and their public sphere” (Raupp, 2011); organizations appear open to external influences via the intertextual practices with and by their stakeholders (Branco & Rodriguez, 2006).

Empirically, we analyze the online presence of Loldiers of Odin, an activist group created as a parody to the anti-immigration group Soldiers of Odin. The group makes their public appearances dressed as clowns. We conceptualize the group’s activities as a form of political jamming (Cammaerts, 2007), a creative way to counter-communicate to the racist movement of Soldiers of Odin. Using network analysis combined with rhetorical analysis we trace the process of collective agency constituting itself through communicative episodes on a Facebook page (Blaschke, Schoeneborn, & Seidl, 2012). In particular, we show how novel and non-institutionalised forms of political expression act as constitutive elements for the emerging organization.

The virtual emigration of Russian online opposition

Markku Lonkila (markku.lonkila@jyu.fi), Alexander Semenov & Jari Veijalainen, Jyväskylän yliopisto

LiveJournal blogging and networking platform was considered to form the core of Russian-language political blogosphere at the eve of the 2011-13 protest wave. This presentation investigates the fading of the virtual LiveJournal network of selected Russian political bloggers based on the data of their mutual friendship ties collected in LiveJournal in 2013. The fading of these virtual networks and the 'virtual emigration' of opposition activists to Facebook yields new information of the state of Russian anti-regime opposition after the protests.

Triangulating Youth Participation and Citizenship: Combining Ethnography and Data Mining

Veikko Eranti, Tampereen yliopisto (veikko.eranti@gmail.com), Georg Boldt, Tampereen yliopisto (georgmboldt@gmail.com) & Tuukka Ylä-Anttila, Helsingin yliopisto (tuukka.yla.anttila@gmail.com)

This paper presents the first results of a multi-year multi-field study on youth participation and politicization in Finland. The paper focuses on different "top-down" youth participation mechanics, ranging from participatory budgeting to online idea-proposition online, from the perspective of deliberation and civic imagination. The study combines data mining (topic modeling) of large online text corpora with extensive ethnographic fieldwork and aims at answering a question about contemporary political citizenship in Finland: which kind of norms and ways of doing politics are learned through these channels? The hypothesis, supported by preliminary research results, is that the material and ideological arrangements in the participatory channels are conductive for certain kind of political participation, sometimes called "problem-solving" civic imagination, but not at all conductive for more radical styles of doing politics or being political. The constraints of participatory systems do not effectively allow for the critique of the system itself.

Combining digital methods with ethnographic fieldwork is one of the more exiting mixed methods approaches. Combining the larger data set and easier generalizability with the in-depth understanding and interpretation promises to open new avenues, both within the classical positivist-interpretative dualism, as well as within a more pragmatist, adductive tradition of reasoning. The benefits of this kind of methodological dualism are clear, when doing research on ephemeral subjects such as youth participation and politicization: it allows for building a cohesive picture of a dispersed phenomenon. Because using text-mining methods is in itself dual-natured (to be able to use text-mining methods in a meaningful way, one has to also spend considerable amount of time doing qualitative readings of materials produced within digital sphere), we can call this approach triangulation.

Should researchers worry about research ethics in Youtube drug research? Ethical review and discussion

Aleksi Hupli, Tampereen yliopisto (Hupli.Aleksi.M@student.uta.fi) & Moritz Berning

This paper aims to contribute to the discussion over digital research ethics in an era of eHealth. We look at ethical issues rising from online research focusing on its utilization in Youtube drug research. The purpose is to reflectively evaluate and discuss Internet Research Ethics (IRE) which are raised by new communication technologies. We review online research concerning user

experiences of the hallucinogenic drug Salvia divinorum on Youtube to reflect on ethical issues of informed consent, anonymity and the Internet as public and/or private space. Online researchers should contextualize their findings, the medium they use and the possible limitations and generalizability of their study results to the offline world *and* reflect on possible ethical considerations which in many parts was lacking in the reviewed studies.

"Make it happen, make it right" - Constructing new data subjectivities for citizens

Tuukka Lehtiniemi, Helsinki Institute for Information Technology (tuukka.lehtiniemi@iki.fi) & Jesse Haapoja, Helsingin yliopisto

The collection of data about people and its commercial use have become fundamentally integrated with digital technologies. This is perceived as problematic by many: decisions on the use of data are made by companies monopolistically, and individuals lack meaningful possibilities take part in them. We investigate a social movement around "human centric personal data" that proposes to provide people control to their data. The movement's aims resonate with critical analyses on the role datafication and commercial surveillance play in the online (e.g. Zuboff 2015). It has also gained support from the new EU data protection regulation (EDPS 2016).

Our data was collected in a conference that drew together movement adherents (Mydata 2016). Its marketing and background materials (Poikola et al. 2015) presented human centric personal data as a technological solution, requiring the development of technology architectures, standards and new services. While experimental projects exist (EC 2016), the manifestations of the concept are largely works in progress. Therefore, we view human centric personal data as a watershed utopia (Flichy 2007) that accommodates varying, potentially contradictory, technological approaches. We conceptualize the movement as an emerging field (Fligstein & McAdam 2012), an arena where social actors that have something at stake attempt to construct and maintain rules to regulate interactions.

The purpose of the emerging field is loosely defined, rules are open to interpretation, and positions are up for grabs. Hence, we expect actors to attempt to shape the field to serve their own ends by creating shared meanings and inducing cooperation by utilising collective action frames (Benford & Snow 2011). We employ the conference data to examine these frames. This setting offers us a view into social actors' attempts to construct the emerging field. It also allows examining what the field is "about" and the extents of agreement and contestation.

Benford, Robert, and David Snow (2000). "Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment." *Annual Review of Sociology* 26.
Flichy, Patrice (2007). *The Internet Imaginaire*. Cambridge, MA: MIT Press.
Fligstein, Neil, and Doug McAdam (2012). *A Theory of Fields*. Oxford, UK: Oxford University Press.
EC (2016). "An Emerging Offer of 'Personal Information Management Services' - Current State of Service Offers and Challenges." *European Commission Report*.
EDPS (2016). "Personal Information Management Systems. Towards More User Empowerment in Managing and Processing Personal Data." *Opinion 9 / 2016*. European Data Protection Supervisor.
MyData (2016). "MyData 2016 Conference." http://www.mydata2016.org
Poikola, Antti, Kai Kuikkaniemi, and Harri Honko 2015. *MyData – A Nordic Model for Human-Centered Personal Data Management and Processing*. Finnish Ministry of Transport and Communications.
Zuboff, Shoshana (2015). "Big Other: Surveillance Capitalism and the Prospects of an Information Civilization." *Journal of Information Technology* 30.

Transnationalism and the Identity Formation Process: New Perspectives Through the Lens of the Digital

Erle Rikman, Jyväskylän yliopisto (erle.rikmann@jyu.fi)

Ei abstraktia.

TBA

Epp Lauk, Jyväskylän yliopisto (epp.lauk@jyu.fi)

5. Pelitutkimusryhmä

Koordinaattorit: Juho Karvinen, Game Research Lab, Tampereen yliopisto (juho.karvinen[a]gmail.com), Jani Kinnunen, Game Research Lab, Tampereen yliopisto (jani.kinnunen[a]uta.fi)

Työryhmäkuvaus: Vaikka pelit ja leikit ovat aina olleet osa kulttuuria, ovat ne digitaalisen teknologian aikakaudella marssineet kulttuurin ja talouden näyttämöille aiempaa moninaisemmin tavoin. Peliteollisuudesta on tullut viihdeteollisuuden jättiläinen. Pelaajapopulaatioiden varttuessa ja monimuotoistuessa peleihin on alettu suhtautua yhä enemmän myös positiivisia piirteitä sisältävinä kulttuurituotteina. Kuitenkin myös vanhat kysymykset sopivista sisällöistä, peliriippuvuudesta ja pelaamisen yhteiskunnallisesta hallinnasta ovat edelleen ajankohtaisia. Pelillisiä ja leikillisiä käytäntöjä integroidaan niin opetukseen, työelämään kuin kulutukseenkin, mitä kautta niistä voi muodostua merkityksellisiä sosiaalisen vuorovaikutuksen muotoja yleisemminkin yhteiskunnassa. Työryhmässä peleihin ja leikillisyyteen suhtaudutaan sosiologisella mielenkiinnolla ja vakavuudella, ja pohditaan, mitä pelin ja leikin esiinmarssi merkitsee yhteiskunnallisti.

Abstraktit:

Digitaalisen pelaamisen ja pelisuunnittelun etiikkaa

Juho Karvinen, Tampereen yliopisto (juho.karvinen@gmail.com)

Millaisia eettisiä valintoja ja vastuuta on pelisuunnittelijalla? Entä mikä on pelaajan osuus eettisessä pelikokemuksessa? Millainen on eettisesti kiinnostava peli? Pelitutkija Miguel Sicart on useissa kirjoituksissaan pohtinut pelien eettistä luonnetta sekä eri osapuolien eettisiä vastuita. Esityksessä käsittelen näitä kysymyksiä Sicartin ajattelun kautta. Samalla etsin kytköksiä Sicartin ajattelun ja teknologian sosiologian välillä.

Etiikkaa ei voi erottaa ontologiasta. Siksi Sicartin ajattelussa on jatkuvasti läsnä digitaalisten pelien omintakeinen kaksoisluonne yhtäältä teknologisina artefakteina ja toisaalta koettuina pelitilanteina.

Pelien etiikassa on kiinnitettävä huomiota yhtäältä siihen, että pelit kantavat järjestelminä tietynlaisia arvoja, jotka suunnittelija on tarkoituksella tai tarkoittamattaan kirjoittanut siihen sisään. Peli tarjoaa (engl. afford) ja implikoi tietynlaista pelaajuutta (engl. implied player). Pelisuunnittelijat luovat arkkitehtien tavoin mahdollisuusavaruuksia. Todelliset pelitilanteet ja pelitavat ovat tämän mahdollisuusavaruuden ehdollistamia.

Toisaalta pelien etiikassa on huomioitava, että pelaajat ovat moraaliseen harkintaan kykeneviä toimijoita, jotka tuovat omat arvostuksensa, kokemuksensa ja odotuksensa mukaan pelitilanteeseen. Sicartin ajattelu ei ole aivan johdonmukaista sen suhteen, kuinka paljon pelaaja on pelitilanteessa pelijärjestelmän armoilla ja kuinka paljon hänellä on autonomista toimijuutta. Varhaisempien kirjoitusten järjestelmäkeskeisestä näkökulmasta siirrytään myöhempien kirjoitusten aktiivista pelaajaa korostavaan näkökulmaan. Kysymys on sivumennen sanoen sama, jota on pohdittu teknologian sosiologiassa laajemminkin.

Digitaalisten pelien eettisellä analyysillä on ainakin kahdenlaisia tavoitteita. Ensinnäkin pelintekijöitä vastuuttamalla analyysi kannustaa heitä tekemään kunnianhimoisempia teoksia. Toisaalta eettinen analyysi lähtee siitä, että pelaajat ovat kypsiä, kykeneviä ja halukkaita pelikokemusten eettiseen arviointiin. Molemmat tavoitteet edesauttavat kypsemmän ja laadukkaamman pelikulttuurin muodostumista. Sicart jättää varsin vähälle käsittelylle moraalikeskustelut, joissa ovat osapuolina pelikulttuuria ulkopuolelta tarkastelevat moralistit tai harrastukseensa mustasukkaisesti ja kritiikittömästi suhtautuvat peli-intoilijat. Tällaisten laajempien ilmiöiden tarkastelu edellyttäisi Sicartin normatiivisen etiikan tueksi deskriptiivisempää, sosiologisempaa otetta.

Osallisuus pelissä ja taiteessa

Jaakko Stenros, Tampereen yliopisto (jaakko.stenros@gmail.com)

Taiteessa on kamppailtu osallistavuuden ja osallisuuden kanssa romantiikan ajan loppusta saakka, mutta raja-aita tekijän ja yleisön välillä on häilynyt yhä enemmän vuosikymmenten edetessä. Internetin nousun myötä odotuksen osallisuudesta tuntuvat kasvaneen yhä enemmän myös taiteen kentällä. Paikoin raja-aita tekijän ja yleisön välillä on purettu kokonaan. Silti taiteen kentällä on haasteita osallistumisen toteuttamiseen liittyen, sillä todellinen kanssaluominen vaatisi kontrollin luovuttamista lopullisesta teoksesta, teoksen uudelleen mietintää tai taitelijan statuksen demokratisointia. Näihin haasteisiin ovat tarjonneet omia vastauksiaan vuosien varrella monet tunnetut nimet Richard Wagnerista Umberto Ecoon, ja niiden kanssa painiskellaan niin immersiivisen teatterin kuin performatiivisen nykytaiteen kentillä.

Samaan aikaan pelien yhteiskunnallinen merkitys on noussut. Puhutaan ludificaatiosta, pelien tunkeutumisesta erilaisille elämän alueille – mutta toisaalta myös siitä, kuinka pelit rationaalistuvat ja kultivoituvat. Pelit ovat historiallisesti aina vaatineet osallistujia, ne luontevasti tekevät pelaajista osallistujia, joskus joka kanssaluojia. Silti pelisuunnittelijan aura ei ole himmennyt, vaan päinvastoin heidän kunnioituksensa ja statuksensa on noussut.

Tässä esityksessä pohdin sitä, mitä voimme oppia osallistumisesta, osallisuudesta ja yhteisluomisesta peleistä, ja kuinka tätä mallia voidaan soveltaa esimerkiksi taiteen piirissä. Sekä pelejä että taidetta lähestytään toisaalta kokemustutkimuksen näkökulmasta, ja toisaalta sosiaalisen toiminnan kenttänä. Tämä tutkimus on osa laajempaa kokonaisuutta, jossa pohditaan pelien estetiikkaa, kauneutta peleissä.

Pelaaminen pelinkehittäjien arkityössä

Olli Sotamaa, Tampereen yliopisto (olli.sotamaa@uta.fi)

Kirkpatrick (2013) tarkastelee pelinkehittäjien työtä tyyppiesimerkkinä uudesta järjestyksestä, johon Boltanski ja Chiapello (2005) viittaavat teeseillään kapitalismin hengestä ja ”virtaviivaistetusta yksilöstä”. Tämän luennan mukaan digitaalisten teknologioiden ja uusliberalististen taloudellisten periaatteiden liitto on saattanut työntekijät aiempaa epävarmempaan tilanteeseen, jossa työ näyttäytyy eräänlaisena seikkailuna. Jäykät teolliset tuotantomallit ovat tehneet tilaa joustavammille organisoitumisen muodoille, joissa työntekijät itse ottavat kasvavassa määrin vastuuta oman työnsä hallinnasta. Määräaikaisuuden ja epävarmuuden rinnalla työ – osin paradoksaalisesti – näyttäytyy autonomisempana, vetovoimaisempana ja joiltain osin myös leikillisempänä.

Perinteisesti valtaosa pelinkehittäjistä on suhtautunut peleihin intohimolla, joka ylittää viileän ammatillisen kiinnostuksen. Toisin sanoen pelejä ovat yleensä kehittäneet ihmiset, jotka ovat kasvaneet pelien ympäröiminä ja pelaavat paljon. Luoville aloille tyypillisesti työ ja vapaa-aika sekoittuvat, kun pelit ovat enemmän kuin työ. Tällä kehityksellä voidaan nähdä omat yhteytensä mm. viihtyisempien toimitilojen suunnitteluun (Kline et al. 2003) tai työajan pidentymiseen (Vanderhoef & Curtin 2015). Samaan aikaan tiedämme vähän siitä, miten työ pelien parissa muuttaa käsitystä peleistä ja pelaamisesta.

Tässä esityksessä avaan havainnoinnin ja haastattelujen pohjalta, miten pelinkehittäjien suhde peleihin muuttuu, kun peleistä tulee työtä. Pelaamisen intrumentalisoituessa ”benchmarkkaamiseksi” se muuttuu velvollisuudeksi, välttämättömäksi ylimääräksi. Tarkastelen, millaisia seurauksia tällä on pelinkehittäjien itseymmärrykselle ja millaisia strategioita näillä näyttäisi olevan pelaamisen roolin neuvottelemiseksi ja sen autonomian ja ”pyhyyden” säilyttämiseksi. Pohdin samalla, miten Kirkpatrickin teesejä voidaan soveltaa aineistolähtöiseen tutkimukseen, ja millaisia vaihtoehtoisia luentoja pelien ja työn suhteesta voidaan löytää, kun alueelliset ja historialliset erot ja peliteollisuuden glokaali luonne otetaan kokonaisvaltaisemmin huomioon.

Kysymys osallistumismahdollisuuksista kehitettäessä työelämää pelien ja pelillisyyden avulla

Anu Järvensivu (anu.jarvensivu@uta.fi), Anne Konu, Juhani Linna & Markku Turunen, Tampereen yliopisto

Kysymykset intresseistä, vaikuttamismahdollisuuksista ja osallistumisesta kuuluvat olennaisesti työn sosiologiaan ja työelämän kehittämisperinteeseen. Niin ikään kehittämistoimintaa on jouduttu koko teollisen yhteiskunnan ajan peilaamaan työn intensivoitumiseen miettien, vähentääkö vai lisääkö kehittäminen intensivoitumista. Tavoitteena on pidetty sekä työhyvinvoinnin että tuottavuuden paranemista kehittämistoimien seurauksena, jolloin niin työnantajan kuin työntekijöidenkin intressit toteutuisivat. Tähän on erityisesti pohjoismaisessa työelämän kehittämisperinteessä katsottu päästävän takaamalla eri henkilöstöryhmille mahdollisimman laajat mahdollisuudet osallistumiseen ja vaikuttamiseen.

Esityksessä pohditaan, millaisina edellä mainitut teemat realisoituvat käytettäessä digitaalisia hyötypelejä ja pelillistämistä johtamisen, tuloksellisuuden ja työhyvinvoinnin kehittämisen menetelminä ja välineinä. Mitä vaikuttamismahdollisuudet ja osallistuminen tarkoittavat työelämäpelikehityksessä? Millaisia asioita pelillistämisessä, hyötypelikehityksessä ja pelien kaupallistamisessa tulisi huomioida työelämän erilaisten intressien toteutumiseksi?

Esitys on luonteeltaan pohdiskeleva ja erilaisia näkökulmia esiin nostava. Se pohjaa hyötypelejä käsittelevään kirjallisuuteen ja sote-alan johtamisen arvioinnin ja kehittämisen pelillisen palvelun rakentamiseen ja kaupallistamiseen tähtäävissä Tekes-rahoitteisissa hankkeissa saatuihin kokemuksiin ja aineistoihin. Ensin mainitun hankkeen lopputuotteista ja tuloksista voi lukea osoitteessa http://www.uta.fi/hes/tutkimus/jope.html Kaupallistamishanke on parhaillaan käynnissä Tampereen yliopistossa.

Pelaamisen elinkaari

Tuulia Nevala, Tampereen yliopisto (nevala.tuulia.e@student.uta.fi)

Tässä esitelmässä käsittelen digitaalisia pelaajasukupolvia tutkivan väitöskirjani ensimmäisen artikkelin sisältöä, mikä pohjautuu pelaamisen elinkaarta tarkastelevaan pro gradu -tutkielmaani. Pelaamisen elinkaaren tutkielmassa perehdyttiin peliteollisuuden kehityksen rinnalla lapsista aikuisiksi varttuneiden suomalaisten kokemuksiin pelien merkityksistä elämässä. Pyrkimyksenä oli ymmärtää, minkälaisia merkityksiä digitaalisilla peleillä ja niiden pelaamisella on elämänkaaren eri vaiheissa ja miten haastateltavat kokevat pelaamisessa vuosien varrella mahdollisesti tapahtuneet muutokset. Konferenssin pelitutkimusryhmälle esittelen pro gradu -tutkielmani haastatteluaineiston ja tärkeimmät tutkimuslöydökset.

Tutkimusaineisto koostuu 15 teemahaastattelusta, jotka suoritettiin sähköpostin välityksellä vuoden 2014 syksyn aikana. Tutkimukseen osallistuneet haasteltavat ovat vuosien 1978–1985 välillä syntyneitä, lapsuudessaan Etelä-Pohjanmaalla asuneita henkilöitä. Aineistonkeruun hetkellä haastateltavat olivat siis 29–36-vuotiaita aikuisia. Haastattelut kerättiin niin kutsutun lumipallomenetelmän avulla kolmea avainhenkilöä käyttäen.

Tutkimustulosten perusteella digitaalisessa pelaamisessa ja peleihin liittyvässä toiminnassa on monipuolisia sosiaalisuuden merkityksiä lapsuudesta aikuisuuteen. Peleihin ja pelaamiseen liittyvää sosiaalisuutta kutsutaan *pelisosiaalisuudeksi*, jolla tarkoitetaan sekä pelitilanteessa ilmenevää että peleihin liittyvää pelitilanteen ulkopuolista sosiaalisuutta.

Lapsuudessa pelisosiaalisuus on muihin ikävaiheisiin verrattuna monipuolisinta, sillä yhdessä pelaamisen lisäksi erilaisia pelitilanteiden ulkopuolisia toimintoja on runsaasti. Tutkimustulosten mukaan resurssien niukkuus Etelä-Pohjanmaalla 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa tuki lapsuuden pelisosiaalisuutta. Nuoruudessa ja varhaisaikuisuudessa pelaamisen ulkopuolinen sosiaalisuus väheni, kun taas kokemukset pelaamisen sosiaalisuudesta joissakin tapauksissa jopa voimistuivat internetin yleistymisen myötä. Aikuisuudessa pelisosiaalisuus ilmenee aineistossa pääosin pelaamisen muodossa ja se liittyy usein myös ihmissuhteiden ylläpitämiseen.

Toinen tutkielman tärkeä löydös liittyy pelaamisen muutoksiin, joita tapahtuu pelaamisen elinkaaressa pelimäärien, -tapojen ja -tavoitteiden suhteen nuoruudesta alkaen. Tutkimustulosten mukaan muutokset koetaan eri tavoin mutta pelien merkitysten määrä elämässä ei riipu pelaamisen määrästä. Nuoruuden ja varhaisaikuisuuden vaiheessa peleille syntyy uudenlaisia merkityksiä esimerkiksi sosialisoinnin välineenä ja oheisviihteenä nuorten illanvietoissa. Aikuisuudessa pelaamisen määrä on vähentynyt lähes koko aineistossa mutta pelien merkitykset sen sijaan ovat lisääntyneet entisestään, sillä pelien käyttötarkoitukset ja niitä kohtaan suunnattujen odotusten määrä on kasvanut aiempiin ikävaiheisiin verrattuna. Pelien uudenlaiset merkitykset näkyvät aikuisuudessa esimerkiksi työelämässä, harrastuksissa ja tasapainoisessa arjessa.

Verkkoroolipelien muutoksen tutkimus

Esko Ronimus (eronimus@gmail.com)

Verkkoroolipelit (Massively Multiplayer Online Role-playing Game; MMORPG) ovat vakiintuneet osaksi nykyistä verkkopelaamisen kirjoa. Niitä voidaan erityisesti nykytilassaan pitää melko yhdenmukaisena pelityyppinä, koska ne sisältävät säännönmukaisesti samankaltaisia, joskin usein eritasoisesti toteutettuja, perusominaisuuksia. Verkkoroolipeleille tyypillisiä pelaamisen perusominaisuuksia ovat mm. pelaajaa pelissä edustavat personoitavat pelihahmot, pelihahmoille valittavat roolit, pelihahmojen kehityksen tasojärjestelmät ja pelaajan läsnäolosta riippumattomat pysyvät pelimaailmat, joissa pelaajat voivat olla vuorovaikutuksessa sekä pelimaailman että muiden pelaajien kanssa. Pelityypille on myös keskeistä, että ne painottavat pelaajien välistä sosiaalista ja yhteisöllistä toimintaa. Pelillisten perusominaisuuksiensa lisäksi verkkoroolipeleille on tyypillistä, että ne toimivat pelipalveluina, joiden tilaajia pelaajat ovat. Pelipalveluiden perusominaisuudet liittyvät ansaintamalleihin, joita ovat esimerkiksi free-to-play-, buy-to-play-, pay-to-play -malli ja mikromaksut. Ansaintamallit hyödyntävät myös julkaisua edeltäviä palveluita, joita ostamalla pelaajat pääsevät mm. osaksi pelin testausprosessia tai ennakkojulkaisua. Lisäksi, pelipalvelumallille on tyypillistä, että pelien kehitystä jatketaan niiden julkaisujen jälkeen erilaisten sisältöä korjaavien ja laajentavien päivitysten muodoissa.

Koska verkkoroolipelien historia ulottuu 2000-luvun alkuun asti, on kiinnostavaa tutkia, millaisten vaiheiden kautta ne ovat kehittyneet ensimmäisistä edustajistaan nykytilaansa ja toisaalta, millaiset tekijät ovat vaikuttaneet pelityypin muutoksiin. Pelityypin muutoksia tarkastellaan aineistolähtöisesti tunnistamalla erilaisten verkkoroolipelien ominaisuuksia ja millaisia muutoksia niissä on tapahtunut. Ominaisuuksia ja muutoksia kuvaamalla luodaan yleiskuva siitä, millaisia muutoksia pelityypissä on tapahtunut sen historian aikana. Tällöin voidaan tarkastella erityisesti sitä, voidaanko pelien kehityksessä tunnistaa toistuvia kaavoja sekä yksittäisten pelien että pelityypin tasoilla ja toisaalta sitä, millaiseen suuntaan pelityyppi on kehittymässä. Toissijaisten tulosten kautta on mahdollista saada viitteitä esimerkiksi siitä, millaiseen suuntaan pelisuunnittelu tai pelaamisen yhteisöllisyys ja sosiaalisuus ovat kehittymässä.

Pelitutkimuksen sosiologisen näkökulman puitteissa tutkimukseni on relevantti verkkoroolipelien sosiaalisen ja yhteisöllisen painotuksen vuoksi. Gradututkimukseni (Ronimus 2016), joka toimii pohjana jatkotutkimukselleni, antoi viitteitä siitä, että verkkoroolipelien muutos virtaviivaistetumpaan ja automatisoidumpaan suuntaa on vaikuttanut haitallisesti erityisesti pelaamisen yhteisöllisyyden ja sosiaalisuuden toteutumisessa pelaamisen eri konteksteissa. Esitykseni liittyy jatko-opintojeni tutkimussuunnitelman hiomiseen. Aihettani esittelemällä toivon herättäväni keskustelua, joka toisaalta osallistuu pelitutkimusryhmän keskusteluun hyödyllisesti, ja joka toisaalta herättää keskustelua ja palautetta, joiden avulla voin hioa tutkimussuunnitelmaani paremmaksi.

Goffman - ”Elämä ei sinänsä ole uhkapeliä, mutta vuorovaikutus on”

Johanna Hämäläinen, Turun yliopisto (johanna.hamalainen@utu.fi)

Erving Goffman (1922-1982) tutki kasvokkaisen vuorovaikutuksen rakentumista tavoitteenaan löytää yleisesti vuorovaikutusta ohjailevat säännöt ja järjestäytyneisyys. Goffmanin (1959, 1967) näkemykseen vuorovaikutuksesta sisältyy ajatus vaikutelmien hallinnasta ja strategisesta

käyttäytymisestä, mikä johtaa mielikuvaan siitä, että ihmiset ollessaan vuorovaikutuksessa olisivat jonkinlaisia pelaajia ja jopa manipuloijia.

Kun vuorovaikutusta katsotaan pelinä, siihen liittyy strategisuuden lisäksi ajatus vuorovaikutuksen rituaalisuudesta. Goffmanin (1967) mukaan vuorovaikutuksen rituaalit pitävät vuorovaikutusta yllä. Näin ollen vuorovaikutuksen strategisuus ei ole vain jonkin valitsevasta tilanteesta saadun käsityksen merkityksenluontia ja ylläpitoa, vaan rituaalisuus näkyy vuorovaikutuksen vakiintuneina keinoina. Strategisuus on vuorovaikutuksen toimijoiden yhteispeliä vakiintuneita keinoja käyttäen.

Goffman (emt.) tarkasteli vuorovaikutuksen mekanismeja Las Vegasin pelikasinoilla ja tuli siihen tulokseen, että peleillä ja kasvokkaisella vuorovaikutuksella on toiminnallisia yhtäläisyyksiä. Molemmissa on omat sääntönsä, jotka määrittelevät tavoitteita ja merkitseviä elementtejä. Kasvokkaiseen vuorovaikutukseen sisältyy myös aina riski sen onnistumisesta.

Tässä esitelmässä tarkastellaan Ergving Goffmanin lähestymistapaa vuorovaikutukseen pelinä ja pohditaan näkemystä, jonka mukaan inhimilliseen toimintaan sisältyy riskialttiutta ja rituaalisuutta.

Sosiaaliset verkostot ja rahapelaaminen Kiinassa

Jani Kinnunen, Tampereen yliopisto (Jani.Kinnunen@uta.fi)

Rahapelaamisen muodot ja tavat vaihtelevat yhteiskunnasta ja kulttuurista toiseen. Yhteiskunnallinen sääntely ja kulttuuriset käytänteet vaikuttavat siihen, millaiset pelit on katsottu hyväksyttäväksi tai millaiset pelaamisen tavat nähdään sopimattomaksi toiminnaksi. Virallisista kielloista tai rajoitteista huolimatta jotkin pelaamisen tavat voivat olla yleisiä tai suosittuja arkisissa ympäristöissä. Esimerkiksi manner-Kiinassa raha- tai uhkapelaaminen on lotto-pelejä lukuun ottamatta kielletty, mutta eri pelejä pelataan rahapanoksilla yleisesti ja näkyvästi katujen varsilla, puistoissa ja muissa julkisissa tiloissa. Arkinen rahapelaaminen on toisin sanoen sosiaalisesti hyväksyttyä toimintaa, vaikka virallisesti rahapelaaminen onkin laitonta.

Rahapelaaminen on virallisesti sallittua Kiinassa vain kahdella erityishallintoalueella: Macaossa ja Hongkongissa. Hongkongissa sallittua on vedonlyönti laukkakisoista ja urheilusta. Macao puolestaan on nykyisin maailman suurin kasinotyyppisen rahapelaamisen keskittymä, selvästi suurempi kuin esimerkiksi Las Vegas, jos katsotaan pelaamisen liikevaihtoa.

Vaikka ulkoisesti uudet kasinot sekä Las Vegasissa että Macaossa muistuttavat toisiaan, ja ovat usein myös samojen operaattoreiden omistuksessa, pelaamisen tavat eroavat paljon. Kun Las Vegas on profiloitunut eräänlaiseksi aikuisten huvipuistoksi, jonne mennään pelaamisen lisäksi pitämään muutenkin hauskaa ystävien kanssa, Macaon liiketoiminnan perusta on yksityisissä vip-huoneissa tapahtuva suuripanoksinen pelaaminen.

Pelaajat muodostavat usein hyvin pitkäkestoiset ja tiiviit sosiaaliset siteet vip-huoneiden operaattoreiden kanssa. Vip-huoneiden operaattorit huolehtivat kaikista mahdollisista tarpeista, joita pelaajilla on. He järjestävät esimerkiksi matkat pelipaikkaan ja takaisin kotiin, huolehtivat oheisviihteestä ja yleisestä hyvinvoinnista matkan ajan ja myös lainaavat rahaa pelaajille. Velvoittava sosiaalinen suhde ja kasvojen menetyksen pelko voi olla yksi syy siihen, miksi pelaamista joskus jatketaan silloinkin, kun pelaajan kannalta olisi taloudellisesti järkevämpää lopettaa.

Esityksessä tarkastellaan, kuinka toisaalta arkinen, epävirallinen rahapelaaminen ja toisaalta viphuoneissa pelaaminen liittyvät osaksi kiinanlaisten sosiaalisia verkostoja (*guanxi*), ja kuinka rahapelaaminen voi tuottaa sosiaalisia palkkioita pelaajille.

6. Asuminen ja kaupunki

Koordinaattorit: Lotta Junnilainen, lotta.junnilainen(at)helsinki.fi, Helsingin yliopisto, Teemu Kemppainen, teemu.t.kemppainen(at)helsinki.fi, Helsingin yliopisto, Hanna Kettunen, hanna.kettunen(at)utu.fi, Turun yliopisto

Työryhmäkuvaus: Työryhmämme keskittyy asumisen ja kaupungin sosiaalitieteelliseen tutkimukseen. Viimevuotisilla Sosiologipäivillä Jyväskylässä asumisen ja kaupunkitutkimuksen työryhmät toimivat ensimmäistä kertaa yhdessä. Saamamme positiivisen palautteen vuoksi päätimme nyt jatkaa samaan malliin.

Sosiologipäivien teema, ylimäärä, avaa kiintoisan näkökulman asumisen ja kaupungin tutkimukseen. Kaupunkisosiologian historiassa esiintyi huoli urbaanin elämäntavan liiallisesta ärsykevirrasta. Nykyään taas tavaroiden ylimäärä ja asumisen kalleus on johtanut monet tilanteeseen, jossa tavaramäärä ahdistaa. Kaupunkirakentamisessa tiivis linja voi puolestaan tuottaa liian täysiltä tuntuvia ympäristöjä, mutta toisaalta turhan väljä rakenne johtaa ylenmääräiseen autoistumiseen ja ruuhkiin. Liiallinen segregaatio repii yhteiskuntaa kahtia ja tuottaa homogeenisia asuinalueita ja elämänpiirikuplia. Ylenmääräinen vartiointi ja kontrolli voivat puolestaan parantaa turvallisuuden tunnetta, mutta aiheuttaa samalla syrjintää ja ulossulkemista, kun ylimääräiset – nuoret, työttömät, syrjäytyneet – työnnetään pois. Asuntopolitiikan haasteena taas on, että asuntopulan lisäksi asuntoja voi olla myös liikaa väärissä paikoissa. Kaupunkeihin suuntaava muuttoliike saattaa aiheuttaa asuntojen ylitarjontaa muuttotappiopaikkakunnilla.

Työryhmän tavoitteena on koota yhteen asumisen ja kaupungin tutkimuksesta kiinnostuneita tutkijoita pohtimaan tuoreista näkökulmista näiden tutkimusalueiden rajapintoja ja tarkastelemaan niiden mahdollisuuksia ymmärtää kiihtyvässä vauhdissa muuttuvaa yhteiskuntaa.

Abstraktit:

Suomalainen kotielämä

Jenni Berlin, Tampereen yliopisto (jenni.berlin@uta.fi)

Toteutimme Lokakuussa 2016 yhteistyössä Helsingin Sanomien kanssa suuren ‘Kotikyselyn’, johon saimme noin 14 000 vastausta. Kysely sisälsi kaksi avokysymystä: “Mikä on kaikkein ihaninta kotonasi”” ja “Mikä on kaikkein kamalinta kotonasi?”. Tämä paperi esittelee näiden kahden kysymyksen vastauksista esiin nousseita teemoja.

Peilaan ‘Kotikyselyn’ aineistoa haastatteluihin, joita olen toteuttanut Lontoossa asuvien suomalaisten kanssa. Alkuvaiheessa oleva jatkotutkimukseni selvittää, muuttuuko suomalainen koti ja kotielämä muutettaessa erilaisen kulttuurin, elämäntavan ja hyvinvointimallin piiriin (Helsinki, Lontoo ja Ateena). Tutkimukseni asettaa suomalaisen kodin ja kotielämän sosiologisen ja antropologisen suurennuslasin alle ja tarkastelee näitä meille hyvin tuttuja instituutioita uudenlaisen ’eksoottisen’ linssin läpi (rutiinit rituaaleina). Pyrin paikantamaan kodista ja kotona elämisestä erilaisia, mahdollisesti vähemmälle huomiolle jääneitä, hyvinvointiimme, elämäntapaamme vaikuttavia tekijöitä, ilmiöitä, normeja tai jopa tabuja.

Tutkin muun muassa monen suomalaisten kotona kokemaa yksityisyyden/vapauden ja yksinäisyyden välistä ristiriitaa; teknologian ja sosiaalisen median merkitystä kotielämässä; sotkun ja tavaramäärän aiheuttamaa ahdistusta sekä 'kotivallan' käyttöä. Vertailen yksinasujien, perheellisten, lapsettomien pariskuntien sekä solu -ja kimppakämpissä asuvien koti -diskursseja toisiinsa. Muun muassa ihmisten 'kämppiksilleen' antamat vaihtelevat roolit ovat erittäin mielenkiintoinen ja tärkeä teema tämän asumismuodon lisääntyessä.

Mitä asukkaat haluavat? – Asumisen merkitykselliset kokemukset ja toiveet Tampereen Tesomalla ja Turun Linnanfältissä

Risto Haverinen, Turun yliopisto, Jenni Kuoppa, Tampereen yliopisto, Markus Laine Tampereen yliopisto & Niina Nieminen, Tampereen yliopisto (niina.m.nieminen@staff.uta.fi)

Kaupunginosien täydennysrakentamisen haasteena on alueiden omien vahvuuksien huomioiminen asukasnäkökulmasta. Nykyiset asumisratkaisut ja –konseptit eivät vastaa riittävästi yksilöllistyviin ja erilaistuviin tarpeisiin. Perinteinen asumispreferenssitutkimus jää usein etäälle asukkaasta. Siksi asukaslähtöisempi tutkimusote, jossa asuntojen ja lähiympäristön toiminnallisuudet ja tilojen käyttö tuodaan empiirisen analyysin keskiöön, on tarpeen. Asumisen vaihtoehtojen hahmottamiseksi ei riitä pelkästään tieto, mitä asumiselta halutaan vaan myös miksi tietty toive tai tarve on merkityksellinen.

Sovellamme tarjouman (affordance) käsitettä, joka on ollut esillä viimeaikaisessa asumistutkimuksessa (esim. Coolen 2015, Clapham 2011). Käsite viittaa toimintamahdollisuuksiin ja myönteisiin merkityksiin, joita asukas havaitsee ympäristössään. Tarjouma mahdollistaa sen, että asuntoja ja asuinympäristöä ei tarkastella ennalta määriteltyjen atribuuttien (esim. talotyyppi, huoneiden määrä) kautta, vaan *miten* tutkimukseen osallistuneet asukkaat määrittelivät heille merkityksellisimmät asumisen tarjoumat.

Tutkimme Reframing City Districts –tutkimushankkeessa, mitä eri elämäntilanteissa olevat asukasryhmät pitävät arjen sujuvuuden, tilojen käytön ja viihtyisyyden kannalta hyvänä asumisena. Tarkastelemalla kahta varsin erilaista täydennysrakentuvaa kaupunginosaa – Tampereen Tesomaa ja Turun Linnänfälttiä – tavoitteenamme on saada esiin yhtäältä asuinaluekohtaisia erityispiirteitä ja potentiaaleja, ja toisaalta yleisemmin erilaisilla tiivistyvillä kaupunkialueilla sovellettavissa olevia havaintoja.

Kohdealueilla toteutettujen fokusryhmäkeskustelujen ja valokuvamenetelmän avulla olemme hakeneet vastauksia mm. seuraaviin kysymyksiin: 1) Mitkä ovat asumisviihtyvyyden kannalta merkitykselliset tarjoumat? 2) Miten tarjoumat jäsentyvät tilallisesti ja temporaalisesti (vrt. Coolen 2015) ja mihin fyysisen tai sosiaalisen ympäristön ominaisuuksiin ne kiinnittyvät? 3) Mitä tarjoumia ihmiset haluaisivat asumiseltaan, ja mihin toiveisiin ympäristöt eivät vastaa?

Osallistujien ottamissa valokuvissa nousivat molemmilla alueilla vahvasti esiin esimerkiksi asuntoihin kytkeytyvien ulkotilojen monet toiminnalliset ja kokemukselliset merkitykset, puolijulkisen tilan merkitys ja pääsy metsään tai veden äärelle. Samalla ne toivat tarjoumien materiaalisuuden osaksi keskustelua asumisen merkityksistä. Esittelemme keskeisiä tutkimuksen havaintoja sekä kohdealueiden erityispiirteitä ja pohdimme tulosten merkitystä kaupunkialueiden täydennysrakentamisen kannalta.

Asukkaiden sosiaaliset suhteet ja niiden merkitys sekataloissa

Jutta Juvenius, Helsingin yliopisto (jutta.juvenius@helsinki.fi)

Yhteiskunnan ja kaupunkiympäristöjen segregoituminen on vahvasti 2010-luvun yhteiskunnallista keskustelua leimaava tekijä. Segregaation on havaittu tuovan mukanaan monenlaisia lieveilmiöitä, minkä vuoksi eriytymiskehitystä vastaan on pyritty taistelemaan lukuisin eri keinoin. Eräs näistä keinoista on ollut niin sanottujen sekatalojen rakentaminen. Tällä tarkoitetaan kunnallisten vuokra- ja omistusasuntojen sijoittamista samoihin kiinteistöihin, millä puolestaan on tavoiteltu sosioekonomisten ryhmien sekoittamista – osalla talojen asukkaista on ollut riittävästi pääomaa asunto-osakkeen hankkimiseksi, kun osa asukkaista puolestaan on saanut tarveharkintaisen vuokra-asunnon. Taloudellisten seikkojen ohella asukkaat eroavat toisistaan esimerkiksi myös koulutuksen ja etnisen taustansa perusteella.

Esityksessäni tarkastelen sekatalojen asukkaiden sosiaalisia verkostoja niin välittömässä asuinympäristössä kuin niiden ulkopuolella. Aineistona käytän sekatalojen asukkaille tehtyjä puolistrukturoituja haastatteluja ja haastatteluja täydentäneitä verkostolomakkeita. Alustavat tulokset osoittavat, että vaikka asukkaiden pääasialliset sosiaaliset verkostot sijaitsevat välittömän asuinympäristön ulkopuolella, myös paikallistason sosiaalisilla suhteilla on oma roolinsa asuinyhteisön rakentajana. Osalle asukkaista myös paikallistason sosiaaliset siteet toimivat arjen turvan ja tuen tuojina, kun taas osa asukkaista olisi valmiita muutamaan pois tiheästi sekoitetusta yhteisöstä heti tilaisuuden tullen. Merkittävänä erontekijänä näiden ryhmien välillä on se, miten asukkaat käsittävät ja käsittelevät yhteisössään vallitsevaa diversiteettia.

Sosiaalisen epäjärjestyksen vaikutus muuttohalukkuuteen Helsingissä

Tuomas Parikka, Helsingin yliopisto (tuomas.parikka@helsinki.fi)

Tutkimukseni käsittelee alueen sosioekonomisen tason aiheuttaman epäjärjestyksen vaikutusta yksilön muuttohalukkuuteen Helsingissä. Tutkimuskysymys on seuraava: kuinka alueen sosiaalinen epäjärjestys vaikuttaa yksilön halukkuuteen muuttaa toiselle alueelle? Käsittelen epäjärjestystä naapuruston sosioekonomisen koostumuksen naapurustomekanismina, joka vaikuttaa alueelta pois suuntautuvaan muuttohalukkuuteen. Tämä dynamiikka kytkeytyy keskusteluun Helsingin eriytymiskehityksestä, jonka on esitetty saaneen itseään tuottavia piirteitä. Valikoiva muuttoliike voi heikentää huono-osaisen alueen asemaa entisestään. Tällöin naapuruston negatiiviset piirteet vaikuttavat siten, että alueen parempiosaiset asukkaat haluavat muuttaa pois. Se voi johtaa alueen keskimääräisen sosioekonomisen tason heikkenemiseen, mikä puolestaan vaikuttaa tilastollisesti myös muun huono-osaisuuden – myös epäjärjestyksen – alueelliseen keskittymiseen.

Tutkimuksen aineistona on Helsingin kaupunkitutkimuksen tutkimus- ja yhteistyöohjelman (Katumetro) kyselyaineisto vuodelta 2012. Aineistoon on yhdistetty rekisteriaineistoa Tilastokeskuksen ruututietokannasta. Käsittelen alueen sosioekonomisia ominaisuuksia sekä fyysistä rakennetta Helsingin kaupungin tietokeskuksen ylläpitämällä pienaluetasolla, mikä tarkoittaa sitä, että ruututason muuttujat on muunnettu vastaamaan kaupunginosamaista pienaluetasoa. Tämä perustuu ajatukseen siitä, että pienalue tavoittaa paremmin sosioekonomisesti tietynlaisen alueen, josta vastaaja voi haluta muuttaa toisaalle. Päämenetelmäni on logistinen regressio.

Tulosteni perusteella sosiaalinen epäjärjestys selittää yksilön kokemaa muuttohalukkuutta toiselle alueelle erittäin merkitsevästi, kun alueen sosioekonomiset ominaisuudet, fyysinen rakenne, yksilölliset piirteet sekä yksilön kokemat tekijät on vakioitu. Alueen sosioekonomisen tason

selittämä muuttohalukkuus selittyy epäjärjestyksellä, mikä viittaa siihen, että epäjärjestys on alueen sosioekonomisten piirteiden aikaansaama naapurustomekanismi, joka vaikuttaa yksilön halukkuuteen muuttaa alueelta pois. Tulos jatkaa teoreettisessa mielessä sosioekonomisen tason, epäjärjestyksen ja turvattomuuden linjaa muuttohalukkuudella. Tällöin alueen sosioekonomiset piirteet sisäistyvät yksilön epäjärjestyksen kokemuksessa ja vaikuttavat halukkuuteen muuttaa pois, mikä voi heikentää entisestään alueen sosioekonomista tasoa. Mikäli tällaisen poismuuton voi olettaa valikoivan sosioekonomisesti parempiosaisia, voidaan todeta, että sosiaalinen epäjärjestys toimii yhtenä alueiden eriytymiskehityksen itseään tuottavan kehän mekanismina. Interaktiotarkastelun perusteella etenkin turvattomuutta kokevat lapsiperheet ovat erityisen halukkaita muuttamaan.

Helsinki on elänyt jo neljännesvuosisadan eriytymisen aikaa, eivätkä kaikki sen piirteet jäsenny ainoastaan taloudellisilla, hallinnollisilla tai poliittisilla seikoilla. Epäjärjestyksen selitysvoima muuttohalukkuuteen liittyvässä dynamiikassa antaa aihetta pohtia myös sosiaalisten mekanismien roolia eriytymiskehityksessä.

Urban unemployment and unhappiness in Finland

Teemu Vauhkonen, Turun yliopisto (teemu.vauhkonen@utu.fi)

This study analyzes the effects on individual social disadvantages and neighborhood deprivation on life dissatisfaction. Previous Finnish research of areal deprivation has mainly compared municipalities and rural regions to urban regions. Finnish studies of social segregation within urban regions has measured regional differences in large regional units which cannot capture the regional differences accurately enough. I analyze the regional differences and possible neighborhood effects, within sic biggest cities of Finland, in a smaller areal units than before.

I measure neighborhood deprivation by unemployment-, school dropout- and poverty rate. I use to cluster analysis to remove the effect of sociodemographic factors and to identify the most deprived neighborhoods. individual social disadvantages are measured as straight as possible by using several objective indicators which corresponds with indicators of neighborhood deprivation Both, indicators of neighborhood deprivation and individual social disadvantages are included in multi-level regression analysis to explain subjective experience of life dissatisfaction. For our analysis I use high quality survey data (ATH) which was gathered from the six biggest cities of Finland (N=17748)

The results indicate that unemployment increases life dissatisfaction but the effect is partially explained by accumulation of social disadvantages. The neighborhood deprivation increases life dissatisfaction among non-unemployed to a degree that in the most deprived neighborhoods there are no statistically significant difference in life dissatisfaction between unemployed and their non-unemployed counterparts.

Segregaation ehkäisyn ja hallinnan poliittisen ohjauksen keinot suomalaisessa kaupunkikontekstissa

Elina Sutela, Turun yliopisto (elisut@utu.fi)

Suomessa kaupungistumiskehityksen rinnalla on havaittu asuinalueiden sosiaalisen eriytymisen lisääntymistä viimeisten vuosikymmenien aikana ja tästä on keskusteltu viime vuosina etenkin pääkaupunkiseudulla runsaasti (Kortteinen & Vaattovaara 2015; Vaattovaara & Kortteinen 2012; Vilkama ym. 2014; ks. myös Rasinkangas 2013). Sosiaalisella segregaatiolla tarkoitetaan asuinalueiden ei-toivottavaa eriytymistä siten, että joillekin alueille paikantuu kasautuvasti erilaisia

huono-osaisuuden muotoja enemmän kuin toisille alueille. Segregaation lievempänä muotona voidaan pitää sosiaalista eriytymistä, joka on käsitteenä yleisin suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa. Suomessa sosiaalinen eriytyminen on tarkoittanut etenkin matalan koulutuksen, työttömyyden, maahanmuuttajien tai pienituloisuuden kasautumista tietyille alueille.

Kaupungistuminen ja segregaatio luovat haasteita kaupunkipolitiikalle: miten varmistetaan hyvinvointi kasvavilla kaupunkialueilla kaikille kaupunkilaisille ja ohjataan kaupunkien suunnittelua asuinalueiden välinen eriarvoistuminen välttäen? Sosiaalista eriytymistä ja segregaatiota on ilmiöinä kuvattu suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa jo verrattain paljon, mutta segregaation ehkäisyyn ja hallintaan liittyvistä keinoista suomalaisiin olosuhteisiin sovellettuina ei ole juurikaan tutkimusta. Tästä syystä olen aloittamassa väitöskirjatutkimusta, jossa tarkastellaan, miten sosiaalista segregaatiota voidaan hallita ja ehkäistä suomalaisissa suurissa kaupungeissa nykyisen kaupungistumiskehityksen erityispiirteet ja vallitseva tilanne huomioiden.

Esityksessäni keskityn väitöskirjan ensimmäiseen artikkeliin, jossa teen meta-analyysin segregaation vastaista toimista ja poliittisen ohjauksen keinoista aiemman kotimaisen ja kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden pohjalta. Tutkimusartikkelissa analysoin, miten hallintakeinoja on tutkittu, millaisilla aineistoilla ja mitä tuloksia hallintakeinoihin liittyen on saatu sekä mitä katvealueita tutkimukset jättävät. Analyysissä tehdään myös kansainvälistä vertailua tutkimusten välillä. Tutkimuksessa etsin uusia tulokulmia ja ratkaisukeinoja jo tunnettuun ilmiöön. Tutkimusaineisto koostuu aiemmista tutkimuksista, jotka valikoidaan järjestelmällisesti segregaatiota koskevista tutkimuksista. Meta-analyyttinen tutkimus on perusteltu lähestymistapa segregaation kaltaiseen ilmiöön, joka on moniulotteinen ja johon liittyvät hallintakeinot hajautuvat monelle eri politiikan ja kaupunkisuunnittelun osa-alueelle.

Housing movements as circulation struggles?

Mikael Brunila, Helsingin yliopisto (mikael.brunila@gmail.com)

In his book Riot. Strike. Riot. (2016), Joshua Clover suggests a separation between struggles of production and struggles of circulation, and proposes that the strike is the emblematic form of the former, whereas the riot characterizes the latter. For Clover, the strike is about workers appearing in their role as workers to set the price of labor power. The riot, on the other hand, is about setting the price of market goods, and it features participants with no necessary kinship but other than their dispossession. In my presentation, I will explore the Spanish movement for those affected by mortgages (la PAH) from this perspective. La PAH was formed in Spain in 2009 by four people and has since then spread to more than 200 cities. The group has profoundly impacted Spanish politics, and today, one of its founders is the mayor of Barcelona. While la PAH could be understood as a manifestation of circulation struggles, contesting the price of housing and bringing together people who are connected mainly by the experience of their dispossession, the group also utilizes methods that tap into the repertoire of the strike. Neither strike nor riot, the case of la PAH opens up a whole field of questions regarding urban struggles and class composition, in a time when labor is being made increasingly superfluous and finance structures the very fabric of the social. My research on la PAH has been conducted as part of the Learning in Productive Social Movements project, which is based at the CRADLE research unit at the University of Helsinki and lead by Professor Yrjö Engeström. Over the past two years we have engaged with learning in social movements that struggle around questions of land and housing in Barcelona, New York, Helsinki and Durban. Workshop: Asuminen ja kaupunki

Sustainable Housing: Discourses about downsizing

Maria Sandberg, Hanken Svenska handelshögskolan (maria.sandberg@hanken.fi)

Research has showed that housing is one of the major sources of the negative environmental impact of humanity. Much research, particularly in the technical sciences, has studied sustainable housing, focusing on issues of weak sustainability such as building materials and energy efficiency. However, sustainable housing has rarely been studied from the viewpoint of strong sustainability, i.e. fundamental changes in consumption patterns and levels. There is thus much room for research in the social sciences to extend the sustainable housing literature. This paper studies downsizing in housing as a practice of strong sustainability. The aim of the paper is to analyze discourses about small-sized housing with a focus on how the size of housing links to sustainability. The empirical material consists of corporate communication from two case companies, as well as 41 media texts, mainly newspaper articles, from the years 2014-2016 about small-sized houses and apartments. The findings show that small-sized housing is in practice weakly linked to sustainability. Downsizing to small-sized housing is rarely constructed as an act of strong sustainability, by which small-sized housing is considered “big enough” and a move towards sufficiency, reflecting voluntary simplicity. Instead, small-sized housing is understood as involuntary simplicity, due to financial necessity of the individual or limited available construction land in the urban environment. The paper shows that downsizing, as a reflection of strong sustainability in the context of housing, is a marginalized discourse that is rarely considered a possible pathway towards sustainability.

Yhteisresurssit kaupunkisuunnittelussa

Aleksi Lohtaja, Jyväskylän yliopisto (aleksi.o.lohtaja@student.jyu.fi)

Julkisen ja yksityisen rajapintaan sijoittuvista yhteisistä (*commons*) on tullut viime vuosina tärkeä teema yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Yhteiseen ja yhteistoimintaan viittaavat käsitteet (*commons, commoning* sekä *commons-based peer production*) ovat osoittautuneet kiinnostaviksi aihealueiksi aikana, jolloin monet totutut toimintatavat ovat kriisiytyneet ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyyden näkökulmasta. Samalla *commons*-tutkimus on päivittänyt perinteisen ajatuksen jokamiehenoikeuksista jälkiteolliseen aikakauteen sopivaksi (Toivanen & Venäläinen 2015).

Miltä yhteisresurssit näyttävät kaupunkisosiologian näkökulmasta tarkasteltuna? Eräs *commons*-tutkimuksen merkittävimmistä oivalluksista on ollut se, että vaikka käytämme yhteisvarantoja jatkuvasti, niin emme usein juuri ajattele niitä. Myös kaupungin ja asumisen suhteen käymme jatkuvasti keskustelua yhteisestä: ei ole rakennushanketta, johon ei liittyisi kysymystä yhteisen tuottamisesta, muokkaamisesta, hyödyntämisestä sekä toisaalta rajaamisesta? Näin käy esimerkiksi silloin, kun yhteisestä puistosta kaavoitetaan osa omistusasuntojen tai toimitilojen rakentamiseen.

Esitän, että kaupunkitutkimuksen näkökulmasta voidaan löytää neljä pääluokkaa asumiseen ja kaupunkisuunnitteluun liittyvistä niin sanotuista naapurustoyhteisistä. Voidaan puhua (1) kaupunki- ja kaupunginosaliikkeistä, joiden toiminnan keskeinen motiivi on kysymys yhteisen ja yksityisen suhteesta, (2) kaupunkikulttuurista ymmärrettynä asukkaiden yhteisesti tuottamana arvona, (3) arkkitehtuurista ja kaupunkisuunnittelusta kollektiivisena suunnitteluprosessina (*co-design*) sekä (4) yhteisrakentamisesta ja yhteisöasumisesta asuntopolitiikkaa uudistavina käytäntöinä.

Onko yhteisresurssien tutkiminen kaupunkisosiologian valtavirran näkökulmasta eräänlaista ylijäämää? Siis selitysmalleja naapurustojen ”uudesta yhteisöllisyydestä”, mutta jotka eivät ota varsinaisesti kantaa suurin kysymyksiin asuntopulasta, segregaatiosta tai urbaanista

eriarvoisuudesta? Toisaalta kysymyksen yhteisistä voi ajatella liittyvän myös tämänkaltaisiin kaupunkisosiologian keskeisiin teemoihin. Erityisesti kriittisen kaupunkitutkimuksen (Lefebvre, Molotch, Harvey, Smith, Zukin) näkökulmien mukaisesti erityisesti kiinteistömarkkinoiden toimijoiden pyrkimyksenä on hyötyä juuri yhteistoimintaan perustuvasta kaupunkitilan arvonnoususta (esimerkiksi gentrifikaation muodossa). Siksi kysymys yhteisistä kaupunkisuunnittelussa on aina myös laajempi kysymys siitä, kenellä on oikeus kaupunkiin. Tätä kautta voidaan lähestyä myös kysymyksiä segregaatiosta, eriarvoisuudesta ja julkisen tilan tulevaisuudesta.

Koettu turvallisuus kaupunkiympäristössä – tabuja ja paradokseja

Sari Puustinen, Turun yliopisto (sari.puustinen@utu.fi)

Abstraktini on tarkoitettu keskustelunavaukseksi työryhmälle. Olen aloittanut teemaan liittyvää tutkimusta (rahoittaja Turun Kaupunkitutkimusohjelma), mutta minulla ei ole vielä tuloksia.

Tässä abstraktissa on karkeasti esiteltynä niitä ajatuksia ja teemoja, joista haluaisin käydä keskustelua Sosiologipäivillä. Toivon myös, että minulla on maaliskuun loppuun mennessä hahmottuneempia näkemyksiä aiheesta.

1. Turvallisuusajattelun lähihistoriaa Pohjoismaissa/Suomessa:

- Turvallisuus-ajattelun historia pohjoismaissa on kansainvälisesti poikkeuksellinen: hyvinvointivaltio, oikeusvaltio, trust
- On ajateltu, että yhteiskunta huolehtii turvallisuudesta eri politiikanlohkojen avulla, jolloin turvallisuudesta tulee ”näkymätöntä” ja huomaamatonta. Siitä ei toisaalta tarvitse erityisesti keskustella, toisaalta siitä ei aina *saa* keskustella (vrt. Grönlund 2013; Kyttä et al. 2008).
- MIKSI? Hypoteesejä:
- Koska itse keskustelun ajatellaan lisäävän yleistä turvattomuutta (”Kun eletään kuitenkin niin turvallisessa maassa”)
- Median ja somen rooli on faktisesti vaikuttunut ihmisten koettuun turvallisuuteen
- Keskustelu on vaikeaa, koska turvallisuus voi olla vaikea tai poliittisesti arkaluontoinen puheenaihe (mm. jakolinjat ”kontrollin kannattajiin ja vastustajiin”, liittyminen ulkopolitiikkaan tai esim. maahanmuuttopolitiikkaan; ei haluta ottaa kantaa tai leimautua)
- Ei tunneta turvallisuusajattelun eri puolia ja näkökulmasta riippuen ajatellaan sen melko kritiikittömästi olevan esim. ”julkisten tilojen kontrollin lisäämiseen/vähentämiseen pyrkivää. Mm. poliisin rooli nähdään eri tavoin eri leireissä (onko poliisi ystävä vai väkivaltakoneiston osa”; vrt. huonosti tiedostettu institutional trust, jossa poliisi on yksi yhteiskunnallinen instituutio (Puustinen et al. 2016).

- Tutkijat helposti kritisoivat ”kontrollia”, mutta ei kontrollikaan ole monoliitti eikä passiivinen toimija. Silläkin on subjekti ja funktio, joista pitäisi käydä avoimempaa keskustelua.
- Ratkaisuja kontrolliin ja tilojen käyttöön liittyviin (mahdollisiin) konflikteihin on kehitetty, esim. nuorille Nuorten Palvelu ja aseman Lasten Katusovittelu.
- Analyyttistä keskustelua pitäisi käydä rajalinjojen rakentamisen sijaan

2. Turvallisuuslähtöisen yhdyskuntasuunnittelun koulukunnat / ajattelutapojen erot

- Turvallisuuslähtöistä yhdyskunta/kaupunkisuunnittelua voidaan tehdä (ja tehdään) hyvin monella eri tavalla. Karkeasti ottaen ajattelutavoissa on kaksi ääripäätä, mutta kaikki variaatiot näiden väliltä löytyvät.
- monia kansainvälisiä koulukuntia ja painotuksia, mm. CPTED

- peruserottelu: Open society (scandinavian model) vs. Gated community. Hyvät ja huonot puolet molemmissa, kritiikin esittelyä.

Viitteet:

Grönlund, Bo (2013): Skandinavian CPTED. A Dilemma of Happy Welfare States - or a More General One ? A paper presented in 2013 ICA International Conference ”Creating Safer Communities” in Calgary, Canada July 3-4, 2013

Kyttä, Marketta & Puustinen, Sari & Hirvonen, Jukka & Broberg, Anna & Lehtonen, Hilkka (2008): Turvallinen asuinalue. Tampereen Muotiala suunnitelmissa ja kokemuksissa. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja, B 93. TKK, Espoo.

Puustinen, Sari & Mäntysalo, Raine & Hytönen, Jonne & Jarenko, Karoliina (2016): The “deliberative bureaucrat”: deliberative democracy and institutional trust in the jurisdiction of the Finnish planner. Published online 18 Nov. 2016 in Planning Theory & Practice, DOI: 10.1080/14649357.2016.1245437. http://dx.doi.org/10.1080/14649357.2016.1245437

Segregaation hallinta Suomen suurimmilla kaupunkiseuduilla

Jarkko Rasinkangas, Siirtolaisinstituutti (jarrasin@utu.fi)

Kaupunkien sisäistä eriytymistä pidetään yhtenä voimistuvia sosiaalisia jakolinjoja kansalaisten välillä ilmentävänä ja mahdollisesti voimistavana tekijänä. Viime vuosien tutkimustulokset ovatkin tuoneet esille suurimpien kaupunkiemme alueellista eriytymistä, joka on joidenkin havaintojen mukaan entisestään syventynyt. Samaan aikaan suurimmille kaupunkiseuduille kohdentuva muuttoliike ja etenkin maahanmuutto, ovat osaltaan generoimassa jakolinjojen painotuksia. Kehityksessä ja alueellisten erojen voimakkuudessa on kuitenkin eroja kaupunkien välillä. Kansallisen asuntopolitiikan lisäksi myös paikallisella asuntopolitiikalla ja ohjauskäytännöillä on vaikutusta erityisesti pienituloisten asukasryhmien asumisen valintamahdollisuuksiin. Esittelemässäni tutkimushankkeessa on tarkoituksena tutkia Suomen kolmen suurimman kaupunkiseudun (Pääkaupunkiseutu, Tampereen ja Turun kaupunkiseudut) keskuskaupunkien harjoittaman asuntopolitiikan ja siihen kytkeytyvien toimintamallien keskinäisiä eroja ja suhdetta sosiaaliseen eriytymiskehitykseen. Erityisenä mielenkiinnon kohteena on, miten segregaatiokehityksen hallintaan tähtäävät linjaukset ja toimenpiteet ovat esillä politiikkatoimenpiteiden kokonaisuudessa. Tutkimuksen aineisto tulee koostumaan paikallista asuntopolitiikkaa ja muita ohjauskeinoja käsittelevistä dokumenteista ja toisaalta keskeisten asuntoviranomaisten ja toimijoiden haastatteluista. Tutkimus tullaan suorittamaan vuoden 2017 aikana ja sosiologipäivillä on tarkoitus esittää lähemmin tutkimusasetelmaa. Tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa *Urbanization, Mobilities and Immigration* (URMI) – tutkimushanketta.

Vapaiden markkinoiden idea asuntopolitiikassa

Hanna Kettunen, Turun yliopisto (hanna.kettunen@utu.fi)

Yksityisten vuokramarkkinoiden vuokrien nousua hillitsemään luotu vuokrasääntelyjärjestelmä purettiin Suomessa asteittain 1990-luvun alussa. Ennen purkamista valtiovalta oli katsonut tarpeelliseksi puuttua vuokramarkkinoiden toimintaan ja asettaa ehtoja vuokrien tasolle ja vuokrankorotusten määrälle. Purkamisen jälkeen valtion ja vuokramarkkinoiden suhdetta on määrittänyt ajatus siitä, että vuokramarkkinat toimivat parhaiten ilman sääntelyä ja valtion ohjausta, vapaan markkinatalouden periaatteella. Sääntelyn palauttamisen puolesta on kuultu vain yksittäisiä puheenvuoroja, jotka on hyvin nopeasti ammuttu alas erityisesti talousasiantuntijoiden toimesta.

Vuokrasääntelyn purkaminen oli merkittävä muutos suomalaisessa asuntopolitiikassa, joka kosketti kaikkia yksityisissä vuokra-asunnoissa asuvia kansalaisia. Miten tämä muutos oli mahdollinen?

Olen tässä artikkelissa kiinnostunut siitä, miten sääntelyn purkaminen nousi poliittiselle agendalle, miten ongelma määriteltiin ja mitä muutoksia ongelman määrittelyyn tehtiin. Aikaisemman tutkimukseni perusteella asuntopolitiikan vaikuttajat ajoittivat asuntopoliittisen muutoksen 1980-luvulle, jolloin yleinen kritiikki taloudellista sääntelyä vastaan alkoi nousta. Lisäksi heidän mukaansa poliittisissa voimasuhteissa tapahtuneet muutokset mahdollistivat vuokrasääntelyn vähittäisen purkamisen 1990-luvun alussa.

Artikkelin aineistona on asuntopoliittisia dokumentteja 1970-luvulta 1990-luvulle. Tarkastelen niiden avulla sääntelyn purkamisen idean nousua asuntopoliittiselle agendalle. Asuntopolitiikka on usein nähty hyvin polkuriippuvaisena, jolloin muutosten tekeminen on ollut vaikeaa. Analysoimalla yhtä merkittävää suomalaista asuntopolitiikan muutosta voidaan saada tietoa siitä, minkälaisten prosessien kautta asuntopolitiikka muuttuu. Erityisen kiinnostavaa on se, miten idea kiinnittyy asuntopoliittiseen keskusteluun ja alkaa saavuttaa jalansijaa. Idean nousu poliittiselle agendalle vaatii ongelmien uudelleen määrittelyä ja riittävää tukea poliittisilta toimijoilta.

7. Perhe- ja läheissuhteiden sosiologiaa

Koordinaattorit: Henna Pirskanen, Jyväskylän yliopisto, henna.pirskanen@jyu.fi Petteri Eerola, Tampereen yliopisto, petteri.eerola@uta.fi

Työryhmäkuvaus: Perhe- ja läheissuhteet ovat keskeisiä sosiaalisia sidoksia, jotka määrittelevät huomattavissa määrin sitä keitä olemme, mistä tulemme ja keihin kuulumme. Nämä kysymykset ovat myös osa sosiologisen tutkimuksen ydintä. Kahden edellisen vuosikymmenen aikana perhe- ja läheissuhteita on tarkasteltu sosiologiassa muun muassa käytäntöinä, kuulumisena ja henkilökohtaisina eläminä.

Perhe- ja läheissuhteiden sosiologiaa -työryhmässä olemme kiinnostuneita esimerkiksi seuraavanlaisista kysymyksistä: Mitä ovat perhe- ja läheissuhteet ja kuinka ihmiset muodostavat, ylläpitävät ja merkityksellistävät niitä? Keitä ihmiset määrittävät perheekseen ja läheisikseen? Miten yhteiskunnalliset rakenteet ja kulttuuriset ideaalit rajaavat ja mahdollistavat perhe- ja läheissuhteita? Mitkä muut tekijät – esimerkiksi tunteet, velvollisuudet tai vaikkapa normit – säätelevät ja ohjaavat perhe- ja läheissuhteita?

Kutsumme työryhmään kaikki perhe- ja läheissuhteiden sosiologisesta tarkastelusta kiinnostuneet tutkijat. Työryhmään ovat tervetulleita sekä empiiriset, metodologiset että teoreettiset näkökulmat tutkimuksen vaiheesta riippumatta. Työryhmän vetäjien toimittaman tekeillä olevan ”Tunteet perhe- ja läheissuhteissa”-kirjan teeman mukaisesti toivomme mukaan myös tunteita perhe- ja läheissuhteissa käsitteleviä alustuksia.

Abstraktit:

Lojaalisuuden vaativa matriisi läheissuhteiden muodostelmissa

Anna-Maija Castrén, Itä-Suomen yliopisto (anna-maija.castren@uef.fi)

Esitelmässä tarkastellaan lojaalisuutta perhe- ja läheissuhteissa. Arkikielessä lojaalisuudella tarkoitetaan uskollisuutta ja velvollisuuden tunnetta jotakuta tai jotakin kohtaan, mutta sosiaalitieteellisen tutkimuskeskustelun piirissä lojaalisuus tarjoaa kiinnostavan näkökulman perhesuhteiden kompleksisuuteen ja jännitteisiin. Analyyttisesti lojaalisuutta on hyödynnetty perheterapian piirissä, sen sijaan sosiologiassa lojaalisuuteen on viitattu väljemmin

luonnehdittaessa esimerkiksi modernisaatiota. On muun muassa esitetty, että aiemmin ihmisten vuorovaikutuksessa merkitykselliset perityt lojaliteetit ovat nykyaikana korvautuneet neuvotelluilla sitoumuksilla. Esitelmä rakentuu pääasiassa lojaalisuuden käsitteellisen erittelyn varaan, mutta hyödynnän esimerkkejä empiirisistä tutkimuksista, joissa on käsitelty vanhempien ja lasten välisiä suhteita, parisuhteita ja niiden purkautumisia ja sukulaissuhteita yleisemmin. Tarkoituksena on pohtia, miten lojaalisuus tiettyjä ihmisiä tai jotakin ryhmää kohtaan sitoo tai rajaa yksilön vapautta muodostaa toiveiden mukaisia suhteita ja sitä, millaisia lojaalisuuden hierarkioita läheissuhteiden muodostelmissa vaikuttaa.

Läheissuhteet arjen käytännöissä: harvaa ja tiheää sidoksellisuutta

Aino Luotonen, Helsingin yliopisto (aino.luotonen@helsinki.fi)

Esitys perustuu käynnissä olevaan tutkimukseeni, jossa tarkastelen sitä, millä tavoin läheissuhteita tuotetaan ja ylläpidetään arkielämän käytännöissä aineistoni suomalaisten nuorehkojen aikuisten haastattelupuheessa. Hyödynnän tutkimuksessani (kon)figurationaalista näkökulmaa kiinnittäen huomioni siihen, millä tavoin sidokset kiinnittyvät toisiin sidoksiin sekä aikaan ja paikkaan. Tarkastelen läheissuhteita toiminnan kautta hyödyntäen David Morganin ajatusta perhekäytännöistä; läheissuhteet eivät ”ole” vaan niitä ”tehdään”. Kysyn: millaisten käytäntöjen kautta läheissuhteita tehdään? Miten nämä käytännöt kiinnittyvät aikaan ja paikkaan? Tarkastelun kohteena ovat niin perhe- ja sukulaisuussuhteet kuin esim. ystävyys- ja naapuruussuhteetkin. Aineisto koostuu 34 yksilöhaastattelusta, joiden joukossa on 16 avioparin molemmat puolisot. Sivuaineistona on lomakeaineisto, joka kartoittaa systemaattisesti samojen haastateltavien laajempaa sosiaalista verkostoa pariskuntien molempien osapuolten näkökulmasta. Analyysissa voikin tavoittaa myös sitä, millä tavoin haastateltavan läheissuhteiden järjestymisen logiikka kiinnittyy puolisoiden yhteiseen läheissuhdeverkostoon. Haastateltavat ovat 26–41-vuotiaita pääkaupunkiseudulla asuvia suomalaisia, joista 24:llä on lapsia. Alustava analyysi osoittaa, että sidosten tuottaminen kietoutuu käytäntöihin, aikaan ja paikkaan monin tavoin: läheissuhteita tehdään esimerkiksi yksittäisissä käytännöissä, jotka saattavat tapahtua irrallaan arjesta, toistuvasti samassa paikassa tiettyyn aikaan. Toisaalta läheissuhteita tehdään useilla elämänalueilla tai useassa paikassa tapahtuvissa käytännöissä. Tämän seurauksena sidokset voivat olla tiiviisti arkielämään uponneita tai toisaalta arkielämästä irrallaan. Tutkimukseni osallistuu keskusteluun tämän päivän läheissuhteista ja kuulumisesta tuomalla esiin, kuinka yksilöiden arkipäivän sidoksellisuus voi olla harvaa tai tiheää.

Välttämätön sidos avioeron jälkeen: entinen puoliso?

Kalle Leppälä, Helsingin yliopisto (kalle.leppala@helsinki.fi)

Avioerossa parisuhde päättyy ja puolisot jatkavat elämää eri suuntiin. Monilla eronneilla on jonkinlainen sidos entiseen puolisoon vuosia, jopa vuosikymmeniä avioeron jälkeen. Mikä on entisen puolison asema eronneen elämässä? Mikä on sidoksen laadun merkitys? Onko sidoksesta haittaa vai hyötyä? Onko sidos välttämätön?

Väitöskirjassani selvitän avioerosta selviytymistä entisten puolisoiden, eron kummankin aikuisen osapuolen, näkökulmasta. Lähestymistapa mahdollistaa selviytymisen tarkastelun samasta avioerosta kahta kertomusta vertaamalla. Artikkelimuotoisena tutkimuksena selvitän avioerosta selviytymistä lisäksi sekä sukupuolten välillä, että myös uskonnollisen copingin näkökulmasta.

Tutkimus on aineistolähtöinen, empiirinen tutkimus. Tutkimusluonteeltaan se on kvalitatiivinen, ja kahdessa merkityksessä narratiivinen: aineisto koostuu narratiiveista eli kertomuksista, ja aineiston

analyysitapa on narratiivinen, holistis-temaattinen analyysimenetelmä. Tutkimusaineisto koostuu kahdeksan entisen avioparin eli kuudentoista ensimmäistä kertaa avioeron kokeneen suomalaisen yksilöhaastatteluista. Aineisto kerättiin keväällä 2016, ja osallistuneiden avioliitot oli aikanaan solmittu kirkollisesti. Aineisto on litteroitu ja analyysityö alkaa keväällä 2017.

Sosiologipäivillä 2017 esittelen tutkimusaineiston analyysityön alustavia tuloksia, miksi ja minkälaisia sidoksia entisten puolisoiden voi olla. Onko mahdollista, että entisten puolisoiden kesken ei ole sidosta avioeron jälkeen? Mikä merkitys avioerosta selviytymiseen on sillä, minkälainen asema ja rooli entisellä puolisolla on eronneen elämässä?

Käsitöiden tekeminen naissukupolvia yhdistävänä liimana?

Riikka Myllys, Helsingin yliopisto (riikka.myllys@helsinki.fi)

Käsitöiden tekeminen on perinteisesti ollut taito, joka pitkälti periytyy äidiltä tyttärelle tai isoäidiltä lapsenlapselle. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että taidon siirtyminen on heikentynyt, etenkin koska sitä ei opeteta eteenpäin. Liima näyttää siis hapertuvan. Tässä paperissa kysyn, piirtääkö käsitöiden tekemisen taidon siirtyminen laajemminkin kuvaa 2000-luvun suomalaisesta perheestä ja millä edellytyksillä näin voisi sanoa. Paperi perustuu tutkimukselle, jossa on vuoden ajan havainnoitu neljää käsityöryhmää sekä haastateltu kuuttatoista naista näistä ryhmistä. Aineistosta käy ilmi, että käsityön tekemisellä on selkeä ylisukupolvinen ulottuvuus. Suurin osa haastattelemistani naisista kertoi oppineensa taidon kotoa äidiltään tai isoäidiltään ja useilla käsitöiden tekeminen kantaa mukanaan vahvoja perheeseen liittyviä muistoja ja tunteita, sekä rakkaita että ikäviä. Haastattelemani naiset ovat pääosin keski-ikäisiä ja perinteen siirtämistä ajatellen solmukohdassa, heidän käsissään on perinteen siirtyminen seuraavalle sukupolvelle. Aineiston perusteella vaikuttaisi kuitenkin, että tämä solmu on pettämässä. Useat tutkimistani naisista eivät koe, että käsitöiden tekeminen yhdistäisi heitä seuraavaan sukupolveen ja heidän asenteensa seuraavan sukupolven taitoja kohtaan ovat pitkälti epäilevät. Paperissani pohdin, voiko käsitöiden tekemistä ajatella naissukupolvia yhdistävänä liimana. Jos näin on, mikä haperruttaa tätä liimaa, mikä sitä pitää vahvana ja mitä niistä seuraa perhettä ajatellen? Pohdin myös, millaisen kuvan käsitöiden tekeminen ja taidon siirtyminen ja siirtäminen piirtävät perheestä ja suvusta sekä naisen paikasta niissä erityisesti tässä ajassa. Mitä teema kertoo yhteiskunnastamme ja kulttuuristamme 2000-luvun Suomessa? Ja mihin käsitöiden yhdistämä naissukupolvien ketju on perhettä viemässä?

Naisvalitus parisuhteen epätasa-arvon affektiivisena ilmauksena

Tiina Sihto, Jyväskylän yliopisto (tiina.sihto@jyu.fi), Annukka Lahti, Jyväskylän yliopisto, Heidi Elmgren, Jyväskylän yliopisto & Raisa Jurva, Tampereen yliopisto

Parisuhde nähdään usein aikuisen elämän tärkeimpänä ihmissuhteena. Romanttisiin suhteisiin kohdistetaan paljon odotuksia ja toiveita tasavertaisesta kumppanuudesta ja emotionaalisesta läheisyydestä. Parisuhteissa joudutaan kuitenkin usein kohtaamaan myös pettymyksiä, kun emotionaaliset tarpeet eivät täyty ja toiveet tasa-arvosta eivät toteudu.

Romanttisissa heterosuhteissa perinteiset sukupuoliroolit istuvat tiukassa, ja aikalaisanalyysien ennusteista huolimatta muutokset parisuhteiden arjessa ovat lopulta olleet hyvin hitaita. Kotityöt, lastenhoito, hoiva ja tunnetyö, kuten parisuhteen hoitaminen jakautuvat epätasaisesti ja jäävät helposti naisten vastuulle. Tämä epäsymmetria saa erityisesti naiset kokemaan tyytymättömyyttä parisuhteissa.

Tunteet ymmärretään arkikokemuksissa usein vain henkilökohtaisina, mutta tässä artikkelissa tarkastelemme tunteita relationaalisina: ne tuottuvat ihmisten välillä ja yhteiskunnallisissa

valtasuhteissa. Keskitymme heterosuhteissa ilmenevään vaikeasti artikuloitavaan tyytymättömyyteen, jota analysoimme *naisvalituksena*. Kulttuurintutkija Lauren Berlant puhuu naisvalituksen käsitteellä siitä, miten naiset keskinäisellä valituksella käsittelevät romanttiseen heterosuhteeseen liittyviä kulttuurisia lupauksia läheisyydestä ja vastavuoroisuudesta. Kun nämä odotukset eivät toteudukaan, kun miehet esimerkiksi tekevät liian vähän kotitöitä, se kanavoidaan naisvalitukseen. Naisvalitus on romanttisen, sentimentaalisen kulttuurin toinen puoli, joka ei kyseenalaista sukupuolten valtasuhteita romanttisissa suhteissa, vaan pitää niitä yllä.

Vaikuttaa alustavasti siltä, että naisvalitus-käsitteen kautta aineistosta voi tuoda näkyväksi heterosuhteeseen liittyvää affektiivista hankausta. Tätä hankausta tai hankaluutta on kulttuurissamme toistaiseksi hankala nimetä epätasa-arvoksi. Tarjolla on kulttuurisesti vakiintuneita sukupuolittuneita selitysmalleja, joissa tyytymättömyyttä tuottava epätasa-arvoisuus ei tule näkyväksi, vaan sen sijaan se tulee jopa normalisoiduksi. Käytämme aineistona Annukka Lahden keräämää haastatteluaineistoa biseksuaalisten naisten parisuhteista sekä kahta FLOWS-tutkimusprojektia varten tehtyä työssäkäyvien pienten lasten äitien ryhmähaastattelua. Esityksessämme avaamme naisvalituksen problematiikkaa ja etsimme sen kautta teitä ulos epätasa-arvosta parisuhteessa.

Perheenyhdistämisen läpi käyneiden maahanmuuttajaperheiden kotoutuminen

Tuire Niinimäki-Silva, Turun yliopisto (tuire.niinimaki-silva@utu.fi)

Perhesideperustaisesta maahanmuutosta eniten voimakkaita tunteita julkisuudessa nostattaa pakolaisten perheenyhdistäminen. Tämä keskustelu on rajoittunut melko yksipuolisesti hakuprosessiin ja lainsäädäntöön, mutta se mitä perheiden elämässä perheiden yhdistyttyä tapahtuu, on jäänyt vaille huomiota.

Väitöskirjani käsittelee perheenyhdistämisen läpi käyneiden perheiden kotoutumista. Tutkin eron ja jälleenyhdistämisen vaikutusta sekä pakolaistaustaisten perheiden että työperäisten maahanmuuttajaperheiden perhedynamiikkaan ja perhetason kotoutumiseen etnografian keinoin. Erityisesti olen kiinnostunut perheenkokoajan asemasta muiden perheenjäsenten kotouttajana, sekä perheiden nuorten asemasta. Tutkimus sijoittuu maahanmuuton ja perhetutkimuksen sekä monikulttuurisen sosiaalityön tutkimuksen kentille. Keskeinen kysymys on, miten perheenyhdistäminen vaikuttaa perheen kotoutumiseen Suomessa. Tavoitteenani on tarkastella yhtäältä maahanmuuttajaperheiden kotoutumista perheen yhdistyttyä vuosien eron jälkeen, ja toisaalta tarkastella yhteiskunnan tukea perheen kotoutumiseen.

Huomio tutkimuksen tarpeesta nousi työstäni Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry:n ”Onnistuneeseen perheenyhdistämiseen” projektissa vuosina 2012–2014. Perheen yhdistyminen pitkän eron jälkeen ja perheenkokoajan rooli muiden perheenjäsenten kotouttamisessa luovat hyvin erityisen taustan ja ympäristön kunkin perheenjäsenen arkeen ja kotoutumiseen. Perheenkokoajalla on usein korostunut rooli suhteessa niin muuhun perheeseen kuin yhteiskunnan toimijoihinkin päin, joten hänen resurssinsa, tietonsa ja taitonsa vaikuttavat vahvasti sekä perheen sisälle että sen ulkopuolelle. Saapuvat perheenjäsenet ovat usein riippuvaisia perheenkokoajan valmiuksista opastaa heitä, mutta toisaalta perheenkokoajalla on harvoin riittävästi sellaista kotouttamiseen liittyvää tietotaitoa, jota hänellä oletetaan olevan. Erityisen haastava tilanne on, jos perheenkokoaja ei ole perheestä luonnollisesti vastuussa oleva henkilö, vaan esimerkiksi perheen nuori.Tavoitteenani on kuluvan vuoden aikana aloittaa tutkimusaineiston kerääminen. Koska tutkimukseni on alkuvaiheessa, tarkoituksenani on esitellä tutkimussuunnitelmaani ja käydä aiheesta keskustelua.

Tunteet sukupolvisuhteissa – rodullistettuihin vähemmistöihin kuuluvien nuorten ja vanhempien näkökulmia

Marja Peltola, Finnish Youth Research Society (marja.peltola@nuorisotutkimus.fi)

Perhesosiologisessa tutkimuksessa on viime vuosikymmenten keskusteltu runsaasti perhesuhteiden kasvaneessa määrin neuvoteltavasta ja tulkinnallisesta luonteesta. Toisinaan näissä keskusteluissa tunteet näyttäytyvät asiana, joka on ikään kuin ottanut rakenteiden ja konventioiden paikan perhesuhteiden määrittelyssä: perhesuhteiden ajatellaan syntyvän, muokkautuvan ja katkeavan ennen muuta tunteiden ohjaamina. Tässä esityksessä haluan kuitenkin keskustella siitä, kuinka rakenteet edelleen vaikuttavat tapoihin, joilla perhesuhteista puhutaan ja tunteisiin, joita niitä koskevasta kerronnasta on paikannettavissa. Käytän aineistonani maahanmuuttotaustaisten nuorten ja vanhempien kanssa tehtyjä haastatteluita (n=41) ja pohdin, miten perhesuhteiden kerrontaa ja niihin liittyviä tunteita muokkaavat yhtäältä haastateltavien asema perherooleja määrittävässä sukupolvihierarkiassa ja toisaalta heidän asemansa suomalaisen yhteiskunnan rodullistetussa hierarkiassa.

Aineistoni perusteella totean, että vähemmistöjen tai maahanmuuttotaustaisten ryhmien näkeminen valtaväestöstä lähtökohtaisesti erilaisina ja erillisinä ryhminä voi vahvistaa rodullistavien jakojen olemassaoloa ja hämärtää sitä, kuinka paljon perhesuhteissa on jaettua: esimerkiksi sukupolvihierarkia muokkaa aineiston valossa perheenjäsenten kerrontaa ja tunteita melko universaaleilla tavoilla. Toisaalta rodullistamisen prosessi ja siihen liittyvät ilmiöt on välttämätöntä ottaa tutkimuksessa huomioon yhtenä yksilöiden ja perheiden arjessa merkityksellisenä rakenteena.

Esitys perustuu *Tunteet perhe-elämässä* teokseen (toim. Eerola & Pirskanen) ehdotettuun käsikirjoitukseen.

Vertaistuen merkitys äitien ryhmässä

Eija Eronen, Tampereen yliopisto (Eija.Eronen@uta.fi)

Äitiys on elämänvaihe, johon liittyy kokemus tuen tarpeesta. Tukea voidaan kaivata paitsi lähiverkostolta ja hyvinvointityön ammattilaisilta myös muilta äideiltä. Esimerkiksi neuvoloiden toimintaan kohdistuneet tutkimukset osoittavat, että vanhemmat kaipaavat tilaisuutta jakaa kokemuksiaan vertaistensa kanssa. Erityisesti äidit ovat halukkaita osallistumaan vertaisryhmätoimintaan sekä raskauden aikana että synnytyksen jälkeen. Esitelmässäni kysynkin, mitä ryhmästä saatava vertaistuki äideille merkitsee.

Esitelmä perustuu meneillään olevaan väitöskirjatutkimukseeni, joka käsittelee äitien kokemusta vertaisryhmän tarjoamasta tuesta. Tarkastelu kohdistuu tiettyyn ryhmään, jonka toiminnan tavoite on äitiyden tukeminen. Siihen pyritään tarjoamalla äideille mahdollisuuksia sekä vertaistukeen että ammatilliseen auttamiseen. Samalla ryhmä tarjoaa äideille mahdollisuuden jakaa hoivavastuuta lastenhoitajien kanssa. Lapset ovat pääsääntöisesti hoidossa ryhmän kokoontumisten ajan, joten äidit voivat keskittyä täysipainoisesti tuen antamiseen ja vastaanottamiseen.

Tutkimus toteutetaan fenomenologis-hermeneuttista lähestymistapaa soveltaen. Sen ytimessä on pyrkimykseni kuvata ja ymmärtää ryhmän toimintaan osallistuneiden äitien kokemuksia. Tutkimuksen aineisto on kaksiosainen. Se koostuu kahdenkymmenenkolmen ryhmän toimintaan osallistuneen äidin haastattelusta ja osallistuvan havainnoinnin perusteella kirjatuista

muistiinpanoista. Haastattelut ovat tämän tutkimuksen ensisijainen aineisto, kun taas muistiinpanojen rooli on ennemminkin täydentävä.

Alustavat tutkimustulokset osoittavat, että ryhmän tarjoama vertaistuki saa suuren merkityksen äitien elämässä. Tuki on vastavuoroista, moninaista ja ulottuu useille elämän osa-alueille. Se ilmenee ainakin emotionaalisena tukena, kokemustiedon jakamisena ja konkreettisena huolenpitona. Näyttää siltä, että äidit kokevat tämän monimuotoisen tuen voimaannuttavana.

Äitien tunteet lasten huostaanottoprosessin yhteydessä

Tarja Hiltunen, Sininauhaliitto (tarja.hiltunen@sininauha.fi)

Tarkastelen lapsensa huostaanoton kokeneiden äitien tunteita ja käytän aineistona seitsemän äidin haastatteluja, joita haastattelin kahdesti vuosina 2004 ja 2008. Keräsin haastattelut kasvatustieteen väitöskirjaani varten. Kokonaisaineisto oli laajempi, yhteensä kahdentoista äidin haastattelut. Käsittelen tutkimukseni äitien kokemia tunteita ja tunteiden muutoksia lapsen huostaanoton yhteydessä ja sen jälkeen. Pohdin myös, kuinka äitien tunteet muuttuivat lasten sijoituksen aikana. Mistä muutos mahtoi johtua ja mitkä tekijät vaikuttivat siihen, että tunteet muuttuivat ja äidit voimaantuivat? Syyt lasten huostaanottoon olivat äitien kertoman mukaan heidän oma päihteidenkäyttönsä, mielenterveydenongelmansa ja lasten oireilut.

Haastattelemieni äitien lapsuutta on varjostanut heidän vanhempiensa päihde- ja mielenterveysongelmat ja heidän keskinäiset väkivaltaiset suhteensa. Väkivalta kohdistui myös äiteihin itseensä. Sukupolvien ketjussa kulkeutunut haavoittuneisuus ilmeni erityisesti päihteitä käyttävien naisten äitiydessä.

Tunteet rakentuvat sosiaalisesti ja kulttuurisesti läheisissä ja merkityksellisissä perhesuhteissa. Äidin ja lapsen suhde on tärkeimpiä vuorovaikutussuhteita, joka poikkeaa muista ihmissuhteista. Suhde alkaa jo ennen lapsen syntymää. Lapsen ja äidin välinen suhde on myös sosiaalinen, mentaalinen ja fyysinen. Pieni lapsi on täysin riippuvainen aikuisesta. Hän ei opi tuntemaan omia tunteitaan ilman läheisiä, jotka elävät hänen kanssaan tunnesuhteessa. Jos yksilö ei sisäistä sanoja tai käsitteitä tunteiden ilmaisemista varten, hänen on vaikea tulla niistä tietoiseksi eikä pysty ymmärtämään niitä. Jos hänellä on paljon jäsentämättömiä tunteita, häntä on myös helppo käyttää hyväksi. Tunteita on totuttu pitämään kielteisinä tai myönteisinä. Ymmärrän ettei tunteet kuitenkaan ole kumpaakaan, on vain erilaisia tunteita. Tunteet ovat henkilökohtaisia, mutta niillä on myös sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus.

Lapsen huostaanotto on kriisi ja sen käsitteleminen on tärkeää, sillä kaikki aiemmat käsittelemättömät kriisit saattavat aktivoitua akuutin kriisin lisäksi. Vanhempien tukeminen heti kriisin ja menetyksen alkuvaiheessa voi lyhentää huostaanoton aiheuttamaa suruaikaa ja helpottaa jatkotyöskentelyä perheen kanssa.

Nettiäitiys - lähisuhdeväkivaltaa ja muita kertomuksia

Suvi-Sadetta Kaarakainen (susaka@utu.fi) & Mari Lehto, Turun yliopisto

Julkisen puheen (perinteinen printtimedia, sosiaalinen media, audiovisuaalinen media) rooli siinä, miten ymmärrämme ihmisten välisiä kohtaamisia ja perhesuhteita on merkittävä. Perhesuhteet ovat suosittu, ihmisten tunteisiin vetoava aihe, jota kommentoivat mediassa usein kasvatus- ja sosiaalialan sekä psykologian ammattilaiset. Kiintymyssuhde, perheruokailu, päivähoitokeskustelu ja niin lasten kuin aikuistenkin älylaitteiden käyttö ovat esimerkkejä siitä, millaisten tekijöiden kautta perhesuhteita julkisessa puheessa normitetaan. Asiantuntijoiden lausunnot mediassa voivat aiheuttaa yksilötasolla oman toiminnan kriittistä tarkastelua, mutta myös varsin usein yleistä ja

medioiden kautta laajalle leviävää moraalipaniikkia. Tätä ilmiötä tarkastelemme kriittisesti älylaitteiden ja perheiden suhdetta käsittelevien julkisten lausumien näkökulmasta.

Median uutisointi digitaalisten viestintä- ja medialaitteiden käytöstä on vahvasti huolipuheen värittämää. Esimerkiksi syitä lasten ja nuorten huonolle käytökselle etsitään usein teknologiasta ja vanhempien älylaitteiden käytöstä. Äitien älypuhelinten käyttöä on verrattu jopa lähisuhdeväkivaltaan. Esitelmässämme tarkastelemme julkisessa puheessa esiintyviä käsityksiä erityisesti äitien ja lasten suhteista älylaitteisiin viime vuosina otsikoihin nousseiden esimerkkien kautta purkamalla lausuntojen taustalla vaikuttavia teorioita ja ideologioita. Pohdimme yksilön vastuuseen keskittyvää riskipuhetta ja siihen liittyviä valta-asetelmia sekä analysoimme äitiyteen liitettyä ”todellisen läsnäolon” vaatimusta. Minkälaisia perhe-ideaaleja tämä luo ja miten se normittaa äitien toimijuutta?

Historiallistavalla ja kriittisellä media-analyysilla on mahdollista eritellä julkisen puheen tyypillisyyksiä ja jäljittää puhetta ohjaavia historiallisia ja ideologisia juuria. Tutkimusdatamme valossa vaikuttaa siltä, että jo aiemmin äitiyttä ja lapsuutta käsittelevässä tutkimuksissa havaittu huolipuhe ja ongelmalähtöisyys ovat aivan erityisellä tavalla läsnä silloin kun puhutaan äitien ja lasten teknologiasuhteista - äitien teknologinen toimijuus on jatkuvan moraalisen kiistan kohteena.

”Tarpeeksi hyvä” vammainen äiti

Anita Lappeteläinen, Jyväskylän yliopisto (anita.lappetelainen@jao.fi)

Hyvän äitiyden kulttuuriset valtatarinat määrittävät, millainen on hyvä äiti ja kuinka hänen tulee toimia ja käyttäytyä äidin roolissa. Vammaiset naiset ovat yksi naisvähemmistöryhmä, joiden äitiys kyseenalaistetaan, koska he eivät täytä hyvän äitiyden kulttuurisia normeja. Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että vammaisten naiset ovat kohdanneet ennakkoluuloja, jotka ovat liittyneet heidän kykyynsä toimia ja olla äiti. Heidät nähdään ensisijaisesti vammaisena ja toissijaisesti äitinä eli vammaisilla naisilla on stigmatisoitu identiteetti hoidon vastaanottajina, ei hoidon toteuttajana eli äitinä.

Tämän tutkimuksen sen tarkoitus on selvittää, miten vammaiset naiset toteuttavat äitiyttään ja rakentavat äiti-identiteettiään vuorovaikutuksessa hyvän äitiyden mallitarinoiden ja vammaisten naisten äitiyskertomusten kanssa. Tutkimuskysymykset ovat:1) minkälaisia vastatarinoita vammaiset äidit rakentavat vammaisten naisten äitiystarinoita vastaan 2) kuinka vammaiset naiset positioivat itsensä eri vastatarinoissa?

Tutkimusaineistona ovat 11 fyysisesti vammaisen naisen vastatarinat. He ovat olleet vammaisia ennen lasten syntymää. Tutkimusaineisto on kerätty haastattelemalla ja analysoitu narratiivisesti. Vammaiset naiset tuottivat neljänlaisia vastatarinoita:1) "on monta tapaa olla arjessa pärjäävä äiti", 2) "äitiys on yhteisten velvollisuuksien jakamista", 3) "ainutlaatuisia äitejä ja omatoimisia lapsia" ja 4) "kaikki äidit ovat samanlaisia".

Tutkimustulokset osoittavat, että vammaiset naiset pystyivät rakentamaan positiivisen äiti-identiteetin pärjäävänä ja hyvänä äitinä huolimatta vammaisen naisen äitiyden hallitsevasta kulttuurisesta kertomuksesta. Mielenkiintoista oli, että vammaisen äitiyden vastakertomuksissa he hyödynsivät hyvän äitiyden valtakertomusta. Vammaisuuteen liittyvillä kielteisillä kulttuurisilla kertomuksilla on vaikutusta siihen, että vammaisilla naisilla on enemmän normatiivisia paineita täyttää hyvän äitiyden vaatimukset ja odotukset voidakseen identifioitua hyväksi äidiksi.

"Ai eiks kukaan o katunu äitiyttä? No mä oon!" - Äitiyden kielletyimmät tunteet internetin keskustelupalsta-aineistoissa

Armi Mustosmäki (armi.mustosmaki@jyu.fi) & Tiina Sihto, Jyväskylän yliopisto

Äiti-myytin purkaminen on ollut lähivuosina näkyvästi esillä julkisessa keskustelussa, sekä esimerkiksi äitiyttä käsittelevissä blogeissa ja tv-ohjelmissa. On yhä hyväksytympää puhua äitiyden "kielletyistä tunteista" –siitä, että äitiys ei ole aina ihanaa tai palkitsevaa. Uhmaikäiset lapset kiukuttelevat, itselle tai parisuhteelle ei löydy aikaa eikä intensiivisen vanhemmuuden kulttuurisen ideaalin toteuttaminen arkielämässä näyttäydykään itsen tai oman perheen kannalta parhaana mahdollisena vaihtoehtona. Vaikka "kielletyistä tunteista" on tullut aiempaa hyväksytympiä, ollaan hyvän äitiyden ideaaliin sekä sen toteuttamiseen yhä monella tavalla sitoutuneita. Terapeuttinen ymmärrys äitiydestä korostaa sitä, että vaikka äitiys on kompleksista ja vaikeaa, lopulta rakkaus lapseen tekee kaikista koetuista negatiivista tunteista kokemisen arvoisia.

Tässä esityksessä pohdimme sitä, mistä kaikista äitiyteen liittyvistä negatiivisista tunteista saa jo puhua, ja millä tavoin? Missä kulkee raja hyväksyttyjen tunteiden ja tabujen välillä? Olemme kiinnostuneita erityisesti niiden naisten kokemuksista, jotka kertovat katuvansa äidiksi tuloa, sillä hahmotamme katumuksen vaietuimpana äitiyteen liittyvistä kielteisistä tunteista. Millainen tunne katumus on, miten se ilmenee ja miten katumus tehdään itselle elettäväksi? Miten katumus sovitetaan yhteen toisaalta äitiyden vallalla oleviin kulttuurisiin ideaaleihin ja toisaalta omaan toimijuuteen? Miten äitiyden kulttuuriset ideaalit ja niiden ylläpitäminen kietoutuvat yhteiskunnan valtasuhteisiin?
Pohdimme esityksessämme myös tutkimuksen aineistoon ja metodologiaan sekä tutkimuksen etiikkaan liittyviä kysymyksiä. Alustavasti suunnittelemme jäsenkategoria-analyysin tekoa keskustelupalsta-aineistosta (aineistona lapsiperhettä käsitteleviin aiheisiin keskittyneet keskustelupalstat, esimerkiksi vauva.fi ja kaksplus.fi).

Kolme tarinaa arjesta ja tunteista - lapsen, äidin ja isän näkökulma

Johanna Mykkänen (johanna.mykkanen@jyu.fi) & Marja-Leena Böök, Jyväskylän yliopisto

Tutkimus perustuu 'Perhe-elämää tarinoina ja kuvina' -hankkeeseen, jonka tavoitteena on selvittää millaista arkea lapsiperheessä eletään, miten siitä puhutaan ja mitä tunnetaan sekä millaisia arjen tarinoita ja toimijuuksia siellä rakennetaan. Tässä esityksessä keskitymme arjessa liikkuviin tunteisiin ja kuin vanhempien näkökulmasta: millaisia tunteita ja tunnetarinoita lapset, äidit ja isät kertovat arjestaan?

Perheenjäsenten arjen tunteet ovat tärkeä tutkimuskohde yksilön subjektiivisen ja koko perheen hyvinvoinnin näkökulmasta. Niin arkea kuin tunteita on kaikkialla ja jokaisessa perheessä. Tunteet ovat sekä (perhe)kulttuurin rajaamia/mahdollistamia, että yksilöllisiä subjektiivisia kokemuksia. Kulttuurin sisäiset tunnekoodit ja –säännöt määrittävät pitkälti sen, millaiset tunteet ovat ylipäätään mahdollisia, millaisessa tilanteessa tai kuka saa kokea ja näyttää tunteita erilaisissa tilanteissa. Niin lapsen ja aikuisen kuin miehen ja naisen tunnekäyttäytymiselle ja –puheelle on olemassa kirjoittamattomat kulttuuriset koodit ja säännöt.

Tarkastelemme tunteita sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta, jonka mukaan tunnepuhe kuvaa että muokkaa todellisuutta. Tutkimukseen osallistui kaikkiaan 9 perhettä: vanhemmat (9 isää, 9 äitiä) olivat iältään 28–50-vuotiaita ja lapset (14 lasta) 4–15-vuotiaita. Kaikkia perheenjäseniä haastateltiin kaksi kertaa, joista toinen kerta perustui tutkittavien ottamiin valokuviin arjesta (ns. *photonarrative method*). Valokuvia otettiin yhteensä 311 kappaletta. Tutkimuksen aineisto on analysoitu laadullisen sisällönanalyysin ja narratiivisen analyysin keinoin.

Sekä vanhempien että lasten tunnepuhe sisälsi intensiteetiltään ja sisällöltään erilaisia tunteita; myönteisestä kielteiseen ja kaikkeen siltä väliltä. Perhearkea kuvailtiin usein polaarisesti, jolloin arki oli yhtä aikaa tappavan tylsää että elämän parasta aikaa, yksin- ja yhdessäoloa, vihaa ja rakkautta sekä uuvuttavaa että voimaannuttavaa. Olemme konstruoineet kolme tarinaa arjen tunnemaailmasta, niin lapsen, äidin kuin isän näkökulmasta.

Tunteet ja perhe-elämä vankilan varjossa

Rosi Enroos, Tampereen yliopisto (rosi.enroos@uta.fi)

Vankien perhesuhteita koskeva kiinnostus on kasvanut viime vuosina sekä Suomessa että kansainvälisesti. Vaikka perhesuhteet ovat tulleet 2000-luvulla enenevässä määrin rikosseuraamusalan työn kohteeksi, tutkimusta vankien perhesuhteista on olemassa niukasti. Kansainvälisesti vankien perhesuhteita koskevalle tutkimukselle on leimallista yksilö- ja ongelmakeskeisyys sekä tilastollinen ote.

Tiedämme varsin vähän sisällöllisesti siitä, mitä perhe-elämä on silloin, kun yksi tai useampi perheenjäsen on vankilassa. Puheenvuorossani tarkastelen perhe-elämää ja tunteita entisten vankien haastattelujen avulla. Lähestyn tunteita teoreettisesti perhesosiologi David Morganin perhekäytäntöjen käsitteen avulla. Kiinnostuksen kohteena on haastateltavien toiminta suhteessa perheenjäseniinsä. Toiminnan perustelut tuovat näkyviin perhe-elämään kiinnittyviä moninaisia tunteita.

Tunteiden tarkastelu vankeuden yhteydessä tuottaa uutta tietoa tästä erityisestä perhe-elämän tilanteesta sekä osaltaan laajentaa ja monipuolistaa kuvaa tunteista perhe- ja läheissuhteissa.

Vuoroasuvien lasten arkiset ympäristöt

Elina Stenvall, Tampereen yliopisto (elina.stenvall@gmail.com)

Vuoroasuminen tarkoittaa asumismuotoa, jossa lapset asuvat erotilanteen jälkeen vuorotellen, ja lähes saman verran, molempien vanhempiensa luona (esimerkiksi Hyvä erovanhemmuus ry). Vuoroasuminen on ilmiönä kohtuullisen uusi ja tutkimustietoa vuoroasumisesta on edelleen olemassa vähän (Linnavuori 2007, Forsberg ym. 2014). Keskustelua ilmiöstä on kuitenkin jonkin verran käyty ja vuoroasuminen on käsitteenä löytänyt tiensä yleiseen keskusteluun. Suomalaisessa keskustelussa vuoroasumisesta on leimallisesti kaksi erityispiirrettä. Yhtäältä puhutaan siitä, onko vuoroasuminen ylipäänsä hyvä asia ja jos on, niin minkä ikäisille lapsille (esimerkiksi Hyvä erovanhemmuus ry., Forsberg ym. 2014). Toisaalta keskustelua käydään sen ympärillä, miten vuoroasumisen saisi näkyväksi ja tunnistetuksi perhemuodoksi myös hallinnollispoliittisesta näkökulmasta (esimerkiksi Keskinen & Högnabba 2014). Tällä hetkellä tilastot tai väestölaskenta eivät tunnista vuoroasumista. Lapsella voi virallisesti olla vain yksi osoite ja hän voi näin ollen kirjautua vain yhteen paikkaan.

Yleisesti ottaen lapsen koti ja asumisjärjestelyt eivät ole yhdentekeviä. Tutkimuksissa on todettu lapsuudenkodin merkitys lasten myöhemmälle elämälle (Forsberg ym. 2014). Tämä näkökulma oli keskeinen esimerkiksi vuoden 2015 Nuorisobarometrissä (Myllyniemi 2015), jossa vuoroasuminen oli yksi vastausvaihtoehto lapsuuskodin asumismuodolle. Barometrin tulosten valossa näyttäisi siltä, että vuoroasuvat lapset vertautuivat monella tavalla ydinperheissä eläviin lapsiin. Myös Helsingin kaupungin lapsille ja nuorille suunnattujen kyselyjen valossa voidaan todeta vuoroasuvien lasten arjen ja hyvinvoinnin vertautuvan ydinperheiden lapsiin (Stenvall 2009).

Tutkin aloittamassani hankkeessa lasten omien kokemusten merkitystä vuoroasumisen arkisissa käytännöissä; millaisissa paikoissa elämää eletään ja miten arki jäsentyy. Millaisia ovat lasten omat kokemukset vuoroasumisesta? Entä millainen on vuoroasumisen merkitys suhteessa arkielämän tiloihin ja paikkoihin? Paikkojen merkitys ei näyttäydy tärkeänä ainoastaan henkilökohtaisten kokemusten laajentamana ymmärryksenä ilmiöstä vaan antaa eväitä pohtia vuoroasuvien lasten paikkaa yhteiskunnassa ja kunnan asukkaina myös käytännöllisestä näkökulmasta.

Esitykseni vuoden 2017 Sosiologipäivillä keskittyisi vuoroasumista käsittelevän hankkeen esittelyyn ja keskusteluun lapsen perhekokemuksista.

Lasten toisiinsa kietoutuvat ja kasautuvat perhesuhteiden ja asuinpaikkojen muutokset

Aino Ritala-Koskinen, Tampereen yliopisto (aino.ritala-koskinen@uta.fi)

Lasten asuminen seuraa tyypillisesti vanhempien asumista, jota puolestaan määrittelee varsin keskeisellä tavalla vanhempien parisuhteessa tapahtuvat muutokset. Olen esityksessäni kiinnostunut siitä, miten vanhempien perhesuhteisiin (kotitalouteen) ja asumiseen liittyvät muutokset kietoutuvat yhteen ja näyttäytyvät lasten elämässä. Tarkasteluni liikkeellepanevana käsiteparina on Desmondin ja Perkinsin (2016) jaottelu kotitalouden ja asumisen epävakauteen ja näiden kietoutuneisuuteen. Epävakauden rinnalla kiinnostavaa on kasautuminen: miten perhesuhteiden ja asumisen muutokset kasautuvat lapsen yksilöllisellä perhe- ja asumispolulla (Bernardes 1997; Clapham 2002; Coulter & van Ham 2013). Empiirisen analyysin kohteena ovat lastensuojelun avohuollon asiakkaana olevien lasten perhe- ja asumispolut.

Tarkasteluni aineistona on 39 lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiakkaanaan olevasta lapsesta koostamaa lapsen perhesuhteiden ja asuinpaikkojen muutosten tiivistettyä kuvausta. Analyysissä on tarkasteltu asuinpaikkojen vaihdoksia ja niiden syitä sekä lasten muuttamisen luonnetta.

Asuinpaikkojen vaihdosten syinä aineistossa tulee esiin vanhempien parisuhteiden purkautumiset ja uusien muotoutumiset sekä muut perhekokoonpanossa tapahtuvat muutokset, kuten uusien lasten syntymät, uusperheen lasten muuttamiset perheeseen ja perheestä pois, samoin kuin aikuistuvien lasten kotoa pois muutot ja mahdolliset sisarusten sijoitukset kodin ulkopuolelle. Perhemuutosten rinnalla lapsen (lyhytaikaisten) asuinpaikan vaihdosten syinä tulevat esiin lastensuojelun interventiot, jotka tyypillisesti kytkeytyvät haastaviin tilanteisiin perhesuhteissa. Tällöin lapsi voi olla lyhytaikaisesti olla esimerkiksi tukiperheessä, kiireellisesti sijoitettuna perheeseen tai laitokseen, tai vaikkapa sairaalahoidossa.

Lasten perhesuhteiden ja asuinpaikkojen muutoksista on erotettavissa rytmiltään erilaisia tyyppejä. Muutos voi tarkoittaa siirtymistä perheasetelmasta toiseen, liikkumista kahden kodin välillä, sykleittäin toistuvia muutosten ketjuja tai heilurimaista, jatkuvaa muutoksessa oloa. Muutokset ruokkivat toisiaan ja yhdelle lapselle on voinut kertyä jopa toistakymmentä perhesuhteiden muutosta ja 20 eri asuinpaikkaa.

Viite:
Ritala-Koskinen, Aino & Forsberg, Hannele (2016) Pienet muutot ja monipaikkaisuus. Lasten asuminen lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tapauskuvauksissa. Teoksessa Antti Kivijärvi & Marja Peltola (toim.) Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä. Nuorten elinolot vuosikirja 2016. Helsinki: Nuorisostutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta.

Uusperheen perheyden moniaineksisuus

Anu Alanko, Oulun yliopisto (anu.alanko@oulu.fi)

Esityksessäni kysyn, millaisten tekijöiden välittyneisyydessä uusperheen perheys tulee tuotetuksi. Perheyden määrittelen perhetunteeksi, joka viittaa yhteenkuuluvuuden tunteeseen ja yhteisiin perheen toimintakulttuuria määrittäviin sääntöihin (Ritala-Koskinen 1991; Broberg 2010). Lähestyn uusperheen perheyttä *materiaalisuuden* kautta, jolloin yhdessä olemista ja toimimista ei tarkastella pelkästään ihmistoimijoiden aikaansaannoksena. Sen sijaan lähtökohdaksi otetaan ajatus yhteisöelämän moniaineksisuudesta, jolloin ihmisten ohella myös esimerkiksi tavarat, esineet ja erilaiset asiat toimivat inhimillisiä vuorovaikutussuhteita välittävinä ja rakentavina tekijöinä (esim. Fox & Alldred 2016; Valkonen, Lehtonen & Pyyhtinen 2013; Saari & Harni 2014). Materiaalisuus ei ole toistaiseksi ollut eksplisiittisesti perhetutkimuksen näkökulmana. Materiaalisuuden kautta tarkasteltuna perheyskään ei ole vain inhimillisten toimijoiden aikaansaamaa, vaan huomio kiinnittyy myös siihen moninaisten inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden verkostoon, joiden välityksellä perheys tulee tuotetuksi. Voidaankin kysyä, mitä esimerkiksi yhteinen osoite, uusparin biologinen lapsi, puolison vanhemman ostamat pitsiverhot tai uusparin yhdessä ostamat huonekalut tekevät uusperheen perheydelle? Esitykseni perustuu tekeillä olevaan sosiologian pro gradu -tutkielmaan. Aineisto muodostuu uusperheen aikuisjäsenten (n=9) parissa tehdyistä kerronnallisista haastatteluista. Aineiston analyysissa olen hyödyntänyt Greimasin aktanttimallia, jonka avulla jäljitän uusperheen perheyden ympäriltä löytyviä inhimillisiä ja ei-inhimillisiä toimijapositioita ja niiden merkitystä perheydelle.

Alustavien tulosten perusteella esimerkiksi yhteinen asunto on keskeinen uusperheen perheyttä rakentava tekijä. Yhtä lailla loma-aika, arjen rutiineista irtautuminen ja siirtyminen kodin piiristä toisaalle, näyttäytyy hetkenä, jolloin uusperheen aikuisjäsen oli kokenut vahvaa perheyhteyttä ja tunnetta siitä, että he ovat perhe. Kodin seinille ripustetut ja perheenjäsenten yhdessä valmistamat taideteokset nähtiin symboloivan myös perheyttä. Yhtä lailla perheys kiinnitettiin haastatteluissa yhdessä hankittuihin huonekaluihin, jotka löysivät paikkansa yhdessä hankitusta kodista. Ei-biologiseen lapseen muodostettu vahva tunneside saattoi myös olla merkittävä tekijä perheyden kokemuksessa. Toisaalta epäselvyys perheen yhteisistä säännöistä ja rajoista saattoi myös repiä perheenjäseniä erilleen ja siten estää perheyden kokemusta. Esitykseni tavoitteena on myös virittää keskustelua materiaalisen näkökulman rajoituksista ja mahdollisuuksista perhetutkimuksessa

Diskursiivisten ihanteiden ja toimintakehysten aktualisoituminen vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksessa

Eero Suoninen, Tampereen yliopisto (eero.suoninen@uta.fi)

Diskursiivisten ihanteiden ja toimintakehysten aktualisoituminen vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksessa

Kulttuurisesti annettujen ideaalien ja arjessa toteutuvien perhe-elämän suhdetta on haastavaa käsitteellistää ja analysoida. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että arjessa tapahtuu asioita paljon moniaineksisemmin ja ristiriitaisemmin kuin ideaalien tai niihin liittyvien roolien, normien tai asenteiden perusteella voisi ennakoida. Moniaineksinen jännitteisyys pätee usein erityisesti vanhemman ja lapsen väliseen kanssakäymiseen.

Jäsennän vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen logiikkaa etsimällä kolmen tarkastelutason – diskursiivisten ihanteiden, toimintakehysten ja positioiden ottamisen – välisiä yhteyksiä. Yhteyksien jäljittäminen perustuu tekemääni elävän elämän vuorovaikutuskulkujen

analysointiin. Analysoitu aineisto koostuu vuorovaikutusepisodeista, jotka on valittu perheissä tehdyistä videotaltioinneista. Tarkastelen esitelmässäni kiinnostavimpia strategioita, joilla vanhemmat ja lapset tasapainoilevat vaihtoehtoisten diskursiivisten ihanteiden ja kilpailevien toimintakehysten jännitteissä. Strategioiden valikoima sisältää diskursiivisten ihanteiden ja niihin liittyvien toimintakehysten hallitun vuorottelun, muodollisen ja sisällöllisen yhteistyön erottamisen, sekä tunteiden ja psykologisten viittausten tuomisen osaksi vuorovaikutusta.

Esiteltävät strategiat demonstroivat vuorovaikutuskulkujen yksityiskohtaisen analysoinnin käyttökelpoisuutta sen tarkastelussa, miten moniaineksisesti vanhempi-lapsi –suhdetta kudotaan käytännössä tukeutuen kulttuurisesti annettuihin diskursiivisiin ja vuorovaikutusta koskeviin käytäntöihin. Metodologisesti uutta on sen ottaminen analyysin keskiöön, miten kulttuurisiin, osakulttuurisiin ja myös perheen sisäisiin käytäntöihin nojaava vastavuoroisuus toteutuu arjessa. Strategioiden analysoinnin perusteella vanhemman ja lapsen kanssakäyminen ei näyttäydy yksinkertaisena ja yksisuuntaisena valtasuhteena, vaan pikemminkin sellaisena vaihtelevana neuvotteluna osapuolten positioista, jossa sekä vanhempi että myös lapsi ovat toistensa normaalisuustuomareita.

Vanhemmuuden mallitarinat ja tunteet

Petteri Eerola, Tampereen yliopisto (petteri.eerola@uta.fi)

Tässä esitelmässä tarkastelen, miten vanhemmuutta koskevat ideaalit esiintyvät, kohtaavat ja risteävät vanhempien kertomuksissa lastenhoitoratkaisuistaan. Tapausesimerkkinä hyödynnän noin vuoden ikäisen lapsen vanhempien parihaastattelua, jossa vanhemmat kertovat tekemistään lastenhoitoratkaisuista, omasta perhearjesta ja vanhemmuudesta. Käytän tarkasteluni apuvälineenä kerronnallisessa tutkimuksessa laajasti käytettyä mallitarinan käsitettä. Hahmottelen esitelmässäni kolme vanhemmuuden mallitarinaa – jaetun vanhemmuuden, hoivaavan isyyden ja äidin ensisijaisuuden mallitarinat – joiden kautta luen vanhempien haastattelua. Pohdin esitelmässäni erityisesti mallitarinoihin liittyviä toisistaan poikkeavia tunneulottuvuuksia.

Esitelmä pohjaa työnalla olevaan tunteita perhe- ja läheissuhteissa tarkastelevan kirjan luvun käsikirjoitukseen. Se on toteutettu osana Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamaa tutkimuskonsortiota Tasa-arvon kysymykset lasten päivähoidon, esiopetuksen ja hoidon tukien järjestelmässä (CHILDCARE, hankenumero SA293049).

8. Kulttuuri, terveys ja hyvinvointi

Koordinaattorit: Laura Kemppainen (née Lyytikäinen) & Johanna Nurmi, Sosiologia/ sosiaalitieteiden laitos, Turun yliopisto, laura.kemppainen@utu.fi, johnurm@utu.fi

Työryhmäkuvaus: Terveyteen, sairauteen ja hyvinvointiin liittyvät käsitykset rakentuvat kulttuurisesti ja muuttuvat historiallisesti. Kulttuuri vaikuttaa siihen kuinka terveys ja sairaus ymmärretään, kuinka sairauksia hoidetaan ja niistä parannutaan, ja miten terveyttä ja hyvinvointia ylläpidetään. Kulttuuriset ideat ja arvot vaikuttavat myös terveydenhuoltoon liittyviin odotuksiin ja asenteisiin sekä erilaisten terveyspalvelujen, täydentävien ja vaihtoehtoisten hoitojen käyttöön.

Työryhmän tavoitteena on koota teoreettisia ja metodologisia työvälineitä kulttuurin, terveyden ja hyvinvoinnin tutkimukseen. Työryhmässä tarkastelemme kulttuurin ja terveyden yhteyksiä. Kysymme, kuinka kulttuuri vaikuttaa terveyteen, hyvinvointiin ja terveyskäyttäytymiseen ja kuinka

terveyttä ja hyvinvointia voi tutkia kulttuurin näkökulmasta. Pohdimme myös, kuinka kulttuuri mahdollisesti asettaa eri ihmisryhmät epätasa-arvoiseen asemaan suhteessa terveyteen, hoitoon ja terveydenhuoltojärjestelmään. Kuinka kulttuuri, valta ja eriarvoisuus kietoutuvat yhteen terveyden kanssa? Millaisia neuvotteluja ja kamppailuja eri terveysasenteiden, -käytäntöjen ja hoitomuotojen välillä käydään? Kuinka esimerkiksi uskonto tai hengellisyys liittyvät terveyden kulttuuriseen ymmärrykseen? Työryhmään ovat tervetulleita niin teoreettiset kuin empiiriset kulttuurin ja terveyden suhdetta tarkastelevat alustukset.

Abstraktit:

Retorisia minuuden esittämisen strategioita työpaikan sisäilmaongelmien kontekstissa

Eerika Finell, Tampereen yliopisto (eerika.finell@uta.fi)

Tämä sosiaalipsykologian alaan kuuluva laadullinen tutkimus selvittää, millaisia erilaisia retorisia minuuden esittämisen strategioita yksilöt käyttävät kuvaillessaan tilannetta, jossa he sairastavat tai ovat sairastaneet lääketieteellisesti kiistanalaista sairautta. Tässä tutkimuksessa kiistanalaista sairautta edustaa ns. sisäilmasairaus. Aineisto on kerätty Suomen Kirjallisuuden Seuran kautta ja analyysin kohteena ovat 23 henkilön kokemusperäiset kuvaukset työpaikan sisäilmaongelmista ja niistä sairastumisesta. Analyysissä tunnistettiin kuusi retorista minuuden esittämisen strategiaa. Nämä strategiat heijastavat erilaisia tapoja yhtäältä häivyttää ja toisaalta rakentaa eroja sisäilmasairaiden ja muiden sosiaalisten kategorioiden välille. Tärkein havainto on, että vastaajat samanaikaisesti sekä etsivät tunnustusta kärsimyksilleen että korostavat samankaltaisuuttaan muiden sosiaalisten kategorioiden kanssa (terve, normaali). Kysymykset moraalisesta kyvykkyydestä nousevat keskiöön.

Kohduttomuus ja ei-tyypillisen anatomian kulttuuriset jäsennykset

Kaisa Kivipuro, Helsingin yliopisto (kaisa.kivipuro@helsinki.fi)

Suomessa vuosittain 5 500–6 000 naiselta poistetaan kohtu terveydellisistä syistä. Suurin osa kohdunpoistoista tehdään hedelmällisen iän ylittäneille naisille, mutta pieni osa joutuu luopumaan kohdustaan syövän tai synnytyskomplikaation takia ennen, kuin perheen toivottu lapsiluku on saavutettu. Lisäksi Suomeen syntyy vuosittain 10–15 tyttöä ilman kohtua. Esityksessäni pohdin, missä määrin ja millainen terveydellinen kysymys kohduttomuus on ja kuinka kulttuuriset käsityksemme ruumiista, sukupuolesta ja lisääntymiskyvystä vaikuttavat ymmärrykseemme kohduttomuudesta.

Kulttuurinen käsitys normaalista ja kyvykkäästä ruumiista, jota lääketiede osaltaan ylläpitää, vaikuttaa tapaan hoitaa kohduttomuutta ja siitä johtuvaa lapsettomuutta. Toisaalta kohduttomuuden moniulotteista vaikutusta naisen elämään ei välttämättä ole terveydenhuollossa täysin osattu ottaa huomioon. Olen kiinnostunut siitä, millaisena ilmiönä kohduttomuus ymmärretään ja millaisista oletuksista käsin ruumiin puutteellisia kykyjä pyritään lääketieteessä paikkaamaan esimerkiksi avustavien lisääntymisteknologioiden avulla. Lisääntymiskykyisyyttä muokkaavat ruumiin ’ulkopuoliset’ inhimilliset ja materiaaliset toimijat, kuten lääkärit, teknologiat ja parisuhteen ulkopuoliset toimijat kuten sijaissynnyttäjä tai siirtokohtu

Kohduttomuudessa ei kuitenkaan ole kysymys vain ruumiin sisällä piilevästä anatomian puutteellisuudesta, joka vaikuttaa ruumiin lisääntymiskykyyn, vaan myös kulttuurisista jäsennyksistä, joita tietynlaiselle ruumiillisuudelle ja kyvykkyydelle annetaan. Lisäksi kyse on ihmissuhteissa rakentuvista identiteeteistä ja rooleista, joihin ihmisten odotetaan astuvan tietyssä vaiheessa elämäänsä. Esityksessä esitän alustavia pohdintoja tutkimuksestani kohduttomien naisten haastatteluihin perustuen.

Kuinka kulttuuriset määritykset vaikuttavat syöpään sairastumisen arkeen?

Suvi Holmberg, Tampereen yliopisto (suvi.holmberg@uta.fi)

Sanaan *syöpä* liittyy vahvoja kulttuurisia mielikuvia ja ennakkoluuloja, jotka vaikuttavat siihen, kuinka sairastumiseen tai sairastuneeseen yhteiskunnassa suhtaudutaan. Tätä konkretisoi esimerkiksi syöpään sairastumisen luonnehtiminen *kuolemantuomioksi* vaikka taudin ennuste olisi lupaava. Sairastuminen myös muuttaa arkea ja ihmisten mahdollisuuksia toimia siinä totuttujen tapojensa ja velvoitteidensa mukaisesti. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että sairastumisen kokemus tai syövän hoidot voivat aiheuttaa henkisiä tai fyysisiä rajoituksia toimia arjessa. Puheenvuorossani olen kiinnostunut siitä, kuinka erilaiset kulttuuriset määritykset vaikuttavat sairausarkeen? Rajaan näkökulmani kuolemaan, seksuaalisuuteen/ruumiillisuuteen sekä toimijuuteen liittyviin kulttuurisiin määrityksiin ja tavoitteeni on tehdä näkyväksi sosiokulttuurisen aspektin merkitystä sairausarjessa. Sairausarjella tarkoitan elämää, jota ihmiset elävät terveydenhuollon instituutioiden ulkopuolella sairastumisen jälkeen. Tarkastelen sitä, minkälaisia rajoituksia tai mahdollisuuksia kulttuuriset määritykset sairasarjessa tuottavat ja pohdin, kuinka ne olisi mahdollista huomioida terveydenhuollon kontekstissa. Puheenvuoro perustuu tekeillä olevan, syöpään sairastumisen arkea käsittelevän, väitöstutkimuksen osa-artikkeleihin. Tutkimus nojaa laadullisen terveystutkimuksen perinteeseen ja tutkimusaineisto koostuu rinta- ja eturauhassyöpiin sairastuneiden sekä läheisten tuottamista teksteistä. Tutkimusmenetelminä sovelletaan erilaisia laadullisen tutkimuksen välineitä.

Sosioekonomiset erot työkyvyttömyyden sairausperusteessa ja kestossa

Laura Salonen, Turun yliopisto (lksalo@utu.fi)

Työelämän pidentämiskeskusteluissa ja toisaalta terveyden eriarvoisuuden keskusteluissa työkyvyttömyyseläke nousee keskeiseen asemaan. Työkyvyttömyyseläke on yksi yleisimmistä ennenaikaisen työelämästä poistumisen reiteistä, mutta työkyvyn heikkenemisen riskit ovat jakautuneet hyvin epätasaisesti eri väestöryhmien kesken. Työkyvyttömyyseläkkeelle jäämisen todennäköisyyden tiedetään riippuvan monista demografisista, terveys- ja työsidonnaisista tekijöistä. Erityisesti matalan sosioekonomisen aseman ja pitkään sairauspäivärahan saamisen tiedetään nostavan työkyvyttömyyseläkkeelle jäämisen riskiä. Työkyvyttömyyden syyn, eli sairausperusteen tiedetään kuitenkin määrittävän sitä, miten ja miten nopeasti työkyvyttömyys kehittyy ja miten todennäköisesti työkyvyttömyyseläkkeelle siirrytään. Sen sijaan työkyvyttömyyden pituuden ja sairausperusteen yhtäaikaista vaikutusta ei juurikaan ole tutkittu etenkään eri sosioekonomisten ryhmien välillä.

Tässä artikkelissa työkyvyttömyyttä mitataan sairauspäivärahapäivillä ja työkyvyttömyyseläkkeellä. Tarkastelemme, millä tavalla sairauspäivärahan pituus ja sairausperuste ennustavat

työkyvyttömyyseläkkeelle jäämistä, ja onko yhteydessä eroja sosioekonomisten ryhmien välillä. Aineiston otos on poimittu Kelan, Eläkerturvakeskuksen ja Tilastokeskuksen rekitseriaineistoista. Tutkimuksessa käytettävään otokseen on valikoitunut 1,674,414 henkilöä. Aineistossa demografiset tiedot ja sairauspäivärahatiedot on mitattu vuodelta 2005 ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä seurataan vuosina 2007–2014. Yhteyksiä tarkastellaan Coxin suhteellisten hasardien regressiomallilla. Kaikki analyysit tehdään erikseen miehille ja naisille. Alustavien tuloksien mukaan näyttäisi siltä, että sairauspäivärahan pituus ja sairausperuste ennustavat työkyvyttömyyseläkeelle jäämistä eri tavalla riippuen sosioekonomisesta ryhmästä. Yhteydet ovat hieman erilaisia myös sukupuolten välillä. Toisin sanoen, näyttäisi siltä, että työkyvyttömyys näyttäisi kehittyvän eri tavalla eri sosioekonomisissa ryhmissä ja erot ovat erilaisia myös sukupuolten välillä.

Liikunta yhteiskunnallistettuna terveystekijänä

Tapani Hautamäki, Itä-Suomen yliopisto (tapani.hautamaki@flamo.fi)

Järjestäytynyt liikunta syntyi Suomessa 1800-luvun lopulla säätyläispiireissä ensin ruumiinkulttuuria korostavana voimisteluna ja myöhemmin yhä enemmän erilaisina urheilulajeina. Järjestäytymisen myötä 1900-luvun alussa syntyneet urheilujärjestöt, olivat niin sanottuja vapaita kansalaisjärjestöjä ja korostivat voimakkaasti itsenäisyyttään. 1960-luvun alkuun asti julkinen hallinto osallistui toimintaan lähinnä antamalla taloudellista tukea liikuntapaikkojen rakentamiseen. 1960-luvulla tapahtui selvä muutos muun yhteiskunnallisen muutoksen myötä. Julkisen vallan rahoitus liikunnalle ja urheilulle lisääntyi ja liikuntatoimi muuttui yhä enemmän yhteiskunnalliseksi toiminnaksi. Tämä johti siihen, että poliitikot halusivat puuttua entistä enemmän liikuntatoimen ohjaamiseen. Kehityksen voi sanoa huipentuneen vuonna 1980 voimaan tulleeseen liikuntalakiin, joka määritteli eri osapuolten velvollisuudet liikuntamahdollisuuksien turvaamisessa. 1990-luvun suuressa rakenneremontissa urheilujärjestöt itse olivat kykenemättömiä ajamaan muutoksia läpi ja lopulta ne toteutettiin julkisen vallan tiukassa ohjauksessa.

Suomalainen urheiluliike on alusta asti ollut hyvin epäyhtenäinen. Yhteistä kattojärjestöä ei saatu syntymään, vaan liike jakautui porvarilliseen SVUL:oon ja työväestön TUL:oon. Lisäksi ruotsinkieliset perustivat oman kattojärjestön, SFI:n. 1960-luvulla uusi rintamalinja muodostui kilpa- ja huippu-urheilun ja kuntoliikunnan välille. Työn keventyessä ja vapaa-ajan lisääntyessä huoli kansalaisten kunnosta ja terveydestä sekä vapaa-ajantoiminnoista lisääntyi. Julkinen valta rupesi panostamaan yhä enemmän liikuntatoimeen, mutta samalla se rupesi myös asettamaan tuelleen entistä enemmän ehtoja. Liikunta- ja urheilutoimi muuttui vähitellen sosiaalitoimen kaltaiseksi yhteiskunnalliseksi toiminnaksi. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että poliittiset puolueet laativat omat liikuntapoliittiset ohjelmansa. Liikunta- ja urheilutoimijoiden erilaiset tavoitteet ja painotukset aiheuttivat ristiriitoja toimintojen rahoituksessa ja liikuntapaikkojen rakentamisessa. Pahimmillaan tilanne kiristi presidentti Kekkosen ja joidenkin urheilujohtajien välejä.

Tarjoamassani esitelmässä käsittelen vapaiden kansalaisjärjestöjen johtajien toimintaa erilaisten yhteiskunnallisten odotusten ja paineiden alaisina 1960-luvulta 2000-luvulle.

Estetiikan ensisijaisuus - liikunnan terveysvaikutukset toisin ajateltuna

Matti Tainio, Helsingin yliopisto (matti.tainio@helsinki.fi)

Liikunnan ilo kuuluu kiinteänä osana liikuntapuheeseen, mutta tutkimuksen kentällä sen merkitys on muita osa-alueita vähäisempi. Vaikka ilon ja tunteiden katsotaan kuuluvan liikuntaan, niiden syntyä ei tutkita eikä niistä saatavaa hyötyä ei tunnisteta.

Vaikka liikunnan ilo toistuu mainintana liikunnan hyödyistä puhuttaessa, sen olemusta ei tarkastella syvemmin. Syynä tähän on kokemuksen luonne: sen olemukseen päästään käsiksi ainoastaan tuntemisen ja tulkinnan kautta, ei mittaamalla. Suomalaisen liikuntatutkimuksen keskittyminen luonnontieteellisiin menetelmiin on synnyttänyt rakenteellisen vinouman, joka syrjäyttää kokemukset pois tutkimuksen kentältä. Pehmeät ja humanistiset menetelmät ovat jääneet lähes täysin tehokkuutta ja hyötyä mittaavan tutkimuksen jalkoihin.

Mistä ja miten liikunnan ilo sitten syntyy, kun liikuntakokemuksen alkuperää ei voida mittaamalla selvittää? Miten kartoittaa liikkumiseen liittyvien ruumiillisten, sosiaalisten ja ympäristöön liittyvien kokemusten, nautinnon ja tuskan, alkuperää ja olemusta?

Vaikka fyysisen rasituksen tuottamilla endorfiineilla on osuus liikunnan jälkeiseen hyvänolon tunteeseen, niin pelkkä fysiologinen selitys ei ole riittävä. Näkemykseni mukaan liikunnan ilo on seurausta liikunnan yhteydestä saaduista esteettisistä kokemuksista, joiden sisältöä on tutkittava aistihavainnon kautta eli esteettisen tiedon kautta.

Vaikka perinteinen estetiikka keskittyi lähdes yksinomaan taiteen ominaisuuksiin, nykyään sen alueeksi katsotaan kaikki aistihavaintoon liittyvä. Saksalainen filosofi Wolfgang Welsch liittää estetiikan epistemologisiin kysymyksiin ja sitä kautta kaikkeen havaitsemaamme. Hänen mukaansa aikaisempien pysyvien totuuksien katoaminen pakottaa nykyihmisen tekemään päätöksiä vain omaan havaintoonsa nojaten, jolloin esteettinen kokemus maailmasta edeltää kaikkea ymmärrystä. Liikunnan kentälle sovellettuna tämä näkökulma antaa välineitä liikunnan kokemusten ja sitä kautta liikunnan ilon analyysiin. Nykyestetiikan alueista liikunnan tutkimukseen soveltuvat ainakin kehollisiin tuntemuksiin keskittyvä somaestetiikka, ympäristöestetiikka, arjen estetiikka ja populaarikulttuurin estetiikka. Kilpaurheilun kentällä voidaan soveltaa taiteen estetiikan tarjoamia välineitä.

Liikunnan ilo ei ole mitattava, vaan tunnettava asia ja sen perusvoimana on liikuntakokemusten esteettinen olemus, joka ansaitsisi tulla huomioiduksi nykyistä suuremmassa määrin. Liikunnan kokemusestetiikan tutkimus voisi olla merkittävä väline myös liikunta-aktiivisuuden lisäämisessä. Kun liikkumisen perusteeksi ja kannusteeksi tarjotaan liikunnan tarjoamia ainutlaatuisia kokemuksia, muuttuvat perinteiset terveysvaikutukset liikkumisen positiivisiksi sivuvaikutuksiksi.

Kontekstia etsimässä

Maisa Honkasalo, Turun yliopisto (marja-liisa.honkasalo@utu.fi)

Hoitomuotojen muutokset ja niiden kasvava moninaisuus ovat ajankohtaisia keskustelunaiheita. Useiden alojen tutkijat ovat kiinnostuneita synkretiasta, minkä välityksellä moderneina pidetyt, lääketieteellisiin käytäntöihin perustuvat sekä perinteiset hoitomuodot liittyvät toisiinsa ja saavat uusia muotoja ja merkityksiä.

Kulttuurien välillä synkretian ja pluralismin kontekstit poikkeavat toisistaan. Tässä esityksessä pohdin kontekstin kysymystä länsiafrikkalaisen yhteisön harjoittaman parantamisen näkökulmasta. Etnografisina esimerkkeinäni ovat äitien arkiset hoitokäytännöt ja parantamisrituaalit kylissä, missä

lapsikuolleisuus on korkea ja varallisuus maailman kuudenneksi alhaisin. Julkinen terveydenhuolto kattaa vähäisen osan parantamisen toiminnoista ja niihin käytetyistä kuluista.

Esityksessäni pohdin sitä, miten kulttuurisesti ymmärretty hyvä hoito toteutuu yhtäältä sellaisten prosessien välityksellä, joiden merkitystä on mahdotonta jäsentää ja ymmärtää ilman yhteiskunnallisen, kulttuurisen ja taloudellisen eriarvoisuuden konteksteja. Toinen konteksti ja suoranainen toimivana pidetyn hoidon välttämätön ehto on rituaali. Se on sekä sosiaalisuuden tapa, kuten antropologi Joel Robbins kirjoittaa että konteksti jonka välityksellä terveyden, sairauden ja parantamisen kulttuurisia ehdot ovat jäsennettävissä.

Tarkastelen esityksessäni parantamista ja hyvää hoitoa länsiafrikkalaisen arkielämän ja siihen sisältyvien rituaalien näkökulmasta. Suoritin kenttätyötä kolmessa kylässä ja aineistoni koostuu haastatteluista, kuvista ja havainnoinnista. Tavoitteenani on etnografiseen kenttätyöhöni (2011 - 2012 ja 2014) perustuen hahmottaa polkuja perinteisinä pidettyjen hoitomuotojen, valikoiden käytettyjen länsimaisen lääketieteen keinojen sekä paikalliseen Yoruba-kosmologiaan perustuvan parantamisrituaalin välillä.

Raamattu ja Kreikan klassikot mallina hyvinvoinnille

Martti Muukkonen, Itä-Suomen yliopisto (martti.muukkonen@evl.fi)

Herbert Blumer kutsui niitä trendejä, jotka edelsivät sosiaalisten liikkeiden varsinaista ilmaantumista “yleisiksi sosiaalisiksi liikkeiksi (general social movements). Hänen mukaansa niiden parissa käyty keskustelu kanavoitu julkisuuteen kirjallisuuden kautta. Hänen oppilaansa Ralph H. Turner & Lewis M. Killian puolestaan korostivat aikaisemman tiedon merkitystä sosiaalisten liikkeiden selittäessä todellisuutta, niiden roolia ja tehtävää.

Minun argumenttini on, että läpi Euroopan ja Amerikan historian Raamattu ja Kreikan klassinen kirjallisuus ovat toimineet vastaavasti kuin Blumerin yleisen sosiaalisen liikkeen kirjallisuus inspiroi liikeaktivisteja muovaamaan ajatteluaan. Luther, Calvin sekä sellaiset liikkeet kuin puritanismi, pietismi, sosiaalinen evankeliumi, USA:n kansalaisoikeusliike ja jopa Englannin varhainen työväenliike ammensivat näistä lähteistä ideologiaansa.

Läpi länsimaiden historian näkyy jännite aristoteelisen omaan viiteryhmään kohdistuvaan auttamiseen ja raamatullisen kaikkein köyhimpien auttamiseen keskittymisen välillä.

Samaan aikaan aikaisemmat hyvinvoinnin mallit ovat toimineet eräänlaisina toiminnan työkalupakkeina. Jotkut näistä malleista ovat yllättävän vanhoja: jo muinaiset sumerilaiset temppelit antoivat mallin siitä, että uskonnollisten yhteisöjen tuli tarjota sosiaalihuoltoa. Ne korostivat myös sitä, että yhteiskunnalla on velvollisuuksia heikoimpia jäseniään kohtaan. Nämä vanhat mallit levisivät Kreikkaan ja Israeliin, muuntuivat ja sekoittuivat ja antoivat kristilliselle kirkolle malleja lähimmäisenrakkaudesta.

”Kyllä itseensä pitää vähän hemmotella ja hoitaa” – Suomalaisten kokemuksia kylpylämatkailusta Virossa

Veera Koskinen, Jyväskylän yliopisto (veera.k.koskinen@jyu.fi)

Esitelmäni perustuu tutkimukseen, jossa tarkastelen Suomesta Viroon suuntautuvaa kylpylämatkailua aktiivisesti (vähintään kerran vuodessa) Virossa käyvien suomalaismatkailijoiden näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena on monimenetelmäisen tutkimusotteen avulla kuvata, minkälaisena matkailijat kokevat kylpyläympäristön Virossa ja minkälaisia terveydellisiä ja kehollisia tarkoitusperiä he kylpylämatkailuun liittävät. Suomalaiset ovat ahkeria kylpylämatkailijoita, ja kotimaan kylpyläkohteiden jälkeen Viro on suomalaisten suosituin kohdemaa. Tästä huolimatta Viroon suuntautuvaa kylpylämatkailua on tutkittu varsin vähän.

Kylpylät on perinteisesti nähty terveyttä ja hyvinvointia edistävinä ympäristöinä, joten ne istuvat hyvin osaksi tämän päivän kulutustrendiä, jossa tuotteita ja palveluita kulutetaan enenevissä määrin oman terveyden ja hyvinvoinnin nimissä. Tässä tutkimuksessa kylpylät ymmärretään ja niitä tarkastellaan wellness-matkailun kontekstissa. Nykymuotoiset kylpylät ammentavat vallitsevasta wellness-ajattelusta, jossa hyvinvointia ei määritä ainoastaan fyysinen terveys vaan myös tasapaino ja harmonia hyvinvoinnin fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten osatekijöiden kesken. Näin ollen myös kylpylämatkailijat ymmärretään wellness-matkailijoina, jotka eivät hakeudu kylpyläkohteisiin vain hoitaakseen sairautta tai alentunutta terveydentilaa vaan ylläpitämään ja edistämään kokonaisvaltaista hyvinvointiaan.

Edeltävien tutkimusten mukaan wellness-matkailijoita yhdistää halu kokea muutoksia omassa olemuksessaan ja olotilassaan. Wellness-matkailua käsittelevissä tutkimuksissa on myös korostettu paikan ja ”terapeuttisten maisemien” merkitystä osana hyvinvoinnin kokemuksen saavuttamista. Tätä taustaa vasten olen kiinnostunut virolaisen kylpyläympäristön ja kylpyläkulttuurin erityisyydestä suomalaismatkailijoiden kokemuksissa. Mitkä tekijät edesauttavat hyvinvoinninkokemusta ja henkilökohtaisten hyvinvointitavoitteiden saavuttamista kylpylämatkan aikana? Mikä on paikan merkitys hyvinvoinnin kokemuksessa?

Aineistonkeruun olen aloittanut ryhmähaastatteluilla, joihin osallistui virolaisessa kylpylässä vastikään käyneitä henkilöitä. Kevään aikana täydennän aineistoani havainnoinnilla ja yksilöhaastatteluilla kylpyläkohteessa Virossa. Lisäksi tulen hyödyntämään aiemmin keräämääni wellness-aiheista kyselyaineistoa (N=698), jonka vastaajat ovat kahden suomalaisen ja kahden virolaisen kylpyläkohteen asiakkaita. Sosiologipäivien esityksessä tuon esiin tutkimukseni alkuvaiheen havaintoja ja pohdin niiden valossa tutkimukseni tulevia suuntaviivoja, kuten teoreettisia lähestymistapoja sekä tutkimuksen toteuttamiseen liittyviä menetelmällisiä haasteita.

Neurotieto, ‘minuus’ ja arkiymmärryksen ylittävät kokemukset

Kia Andell, Turun yliopisto

Neurotieteen tieteellinen, kulttuurinen ja yhteiskunnallinen merkittävyys on kasvanut viimeisten vuosikymmenten aikana niin huomattavasti, että on jopa puhuttu ‘neurovallankumouksesta’. Akateemisessa maailmassa on perustettu yhä uusia ‘neuro’-tieteenaloja, ja neurotieteen ympärille on perustettu monitieteisiä tutkimuskeskuksia niin maailmalla kuin Suomessakin. Samalla on noussut julkinen profiili -- uusista neurotieteen löydöksistä uutisoidaan innokkaasti valtamediassa ja alan populaariteokset ovat saavuttaneet suuren suosion yleisön keskuudessa. Neurotieteen aseman voimistuminen akateemisessa maailmassa ja ulottautuminen lähes kaikille tieteenaloille vaikuttaa siihen, millaisia käsityksiä ihmisluonnosta meille artikuloidaan valtakulttuurin ja -median välityksellä, ja millaisia kulttuurisia resursseja tarjoutuu itseymmärryksen muodostamiseen ja minuuden työstämiseen. Toisaalta erilaiset minuuskäsitykset elävät arjessa rinnakkain eivätkä tiedolliset tarjoamat rajoitu valtakulttuuriin ja -mediaan, vaan ihmiset ammentavat arjessaan

luovasti useista rinnakkaisista ja vastakkaisistakin tietojärjestelmistä tehdessään itseään ymmärrettäväksi. Tämä korostuu etenkin pyrittäessä selittämään omakohtaista, arkiymmärryksen ylittävää kokemusta, jonka olemassaoloa valtakulttuuri ei tunnusta, mutta joka on kokijalle hyvinkin todellinen. Neurotiede on tuonut aineellisen ulottuvuuden arkiymmärryksen ylittäviin ilmiöihin, joita on tavanomaisesti käsitetty uskomuksina yliluonnolliseen tai tuonpuoleisiin ja joita (bio)medikalisaatiokehyksessä usein selitetään harhoina tai hallusinaatioina, mikä johtaa helposti kokijan leimaamiseen. Yleisesti hyväksytyn tieteellisen maailmankuvan ja sen rajat ylittävien koettujen todellisuuksien yhteentörmäykset synnyttävät tutkimuksellisesti kiinnostavan alueen, jota tarkastelemalla saadaan uudenlaista tietoa siitä, miten tieteelliset ideat muotoilevat ihmisten itseymmärrystä.

Esitys käsittelee väitöskirjani tutkimussuunnitelmaa. Väitöskirja tutkii, millaisia merkityksiä neurotiede saa suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa: Miten neurotieteen kasvava tieteellinen ja kulttuurinen vaikuttavuus muotoilee ihmisten itseymmärrystä? Tutkimus lähestyy aihetta historiallisesta perspektiivistä lukemalla rinnakkain kahden aikakauden, 1970- ja 2010-luvun kuvauksia sellaisista arkiymmärryksen ylittävistä kokemuksista, jotka määrittyvät ‘yliluonnollisiksi’ suhteessa valtakulttuuriseen tieteellis-tekniseen maailmankuvaan. Tutkimukseni on osa Suomen Akatemian kaudella 2013-2016 rahoittamaa Mieli ja toinen -projektia.

Verkostotarkastelu vai monipaikkainen analyysi? Esimerkkinä HPV-rokotteen kehystämis- ja kesyttämiskäytännöt

Mikko J. Virtanen, Helsingin yliopisto (mikko.jz.virtanen@helsinki.fi)

Tarkastelen alustuksessani kulttuurista inspiroituneen terveystutkimuksen metodologiaa. Sosiologisen laadullisen terveystutkimuksen perinteiset tutkimustavat ovat kohdanneet haasteen etnografiaa painottavien antropologisten lähestymistapojen sekä erilaisten verkostotarkastelujen muodossa. Kenttähavainnointi ja verkostolähtökohdat ovat saaneet jalansijaa erityisesti tieteen ja teknologian tutkimuksellisesti virittyvissä terveyttä koskevissa tarkasteluissa. STS-kentällä on myös painotettu antropologiasta ammentavan etnografian ja mannermaiselle nykyfilosofialle pohjautuvien verkostolähtökohtien yhteenliittymistä tutkimusta ohjaavana metodologiana.

Näille painotuksille osittain vaihtoehtoisena tutkimustapana nostan esille monipaikkaisen kulttuurinsosiologisen analyysin. Yksipaikkaisen etnografian ja yhdestä pisteestä liikkeelle lähtevän verkostoanalyysin sijasta lähden liikkeelle tarkasteltavan ilmiön kulttuurisesta moninaisuudesta. Goffmanin kehysanalyysin ja etnometodologian hengessä rakentuva tarkastelutapani huomioi monipaikkaisen etnografian ansiot, mutta virittyy tarkastelemaan eri havainnointikohteiden potentiaalisesti konfliktuaalista luonnetta. Lisäksi lähden liikkeelle yksitasoisen verkoston piirtämisen sijasta eri havainnointikohteiden toisistaan poikkeavien merkitysmaailmojen mahdollisuudesta.

Jäsennän näitä metodologisia ajatuksiani oman empiirisen tutkimukseni kautta. Tarkastelen tutkimuksessani erilaisia HPV-rokotteen ja rokotekampanjan kehystämisen ja kesyttämisen tapoja. Konkreettisen analyysini kohteena ovat rokoteikäisten tyttöjen oma aktiivinen merkityksellistämistyö sekä tästä poikkeavat epidemiologiset rokotteen ja rokotekampanjan kehystämis- ja kesyttämistavat.

Neuvotteluja terveydestä. Kriittisten ryhmien terveyskäsitykset ja kohtaamiset terveydenhuollossa

Johanna Nurmi (Johanna.nurmi@utu.fi) & Laura Kemppainen (laura.kemppainen@utu.fi), Turun yliopisto

Esityksessämme avaamme keskustelun kulttuurin, terveyden ja hyvinvoinnin uusille tutkimusideoille esittelemällä oman suunnitteilla olevan tutkimushankkeemme. Hankkeessa tutkitaan kolmen eri kriittisen ryhmän suhdetta suomalaiseen terveydenhuoltoon ja näiden ryhmien käsityksiä sairaudesta, terveydestä, hoidosta sekä tiedosta ja asiantuntijuudesta. Tarkastelemamme kriittiset ryhmät ovat: (1) vaihtoehtoisten ja täydentävien hoitojen palveluntarjoajat ja asiakkaat, (2) rokotteisiin kriittisesti suhtautuvat henkilöt ja (3) venäläistaustaiset maahanmuuttajat. Hankkeessa kerätään etnografinen aineisto haastattelemalla kriittisiä ryhmiä ja terveydenhuollon henkilöstöä sekä havainnoimalla näiden ryhmien vuorovaikutusta. Lisäksi käytämme olemassa olevia laajoja kyselytutkimusaineistoja.

Tutkimamme kriittiset ryhmät kyseenalaistavat vallitsevia koululääketieteen terveys- ja sairauskäsityksiä ja hoitokäytäntöjä. Tästä johtuen näiden ryhmien ja julkisen terveydenhuoltojärjestelmän vuorovaikutukseen sisältyy ristiriitoja ja jännitteitä. Nämä kolme kriittistä ryhmää limittyvät toisiinsa monin tavoin, sillä täydentäviä ja vaihtoehtoisia hoitomuotoja käyttävät ovat usein kriittisiä myös rokotteita kohtaan, rokotekriittiset turvautuvat usein vaihtoehtoisiin hoitomuotoihin ja venäläistaustaiset maahanmuuttajat käyttävät paljon vaihtoehtohoitoja. Kriittiset ryhmät limittyvät myös terveydenhuollon henkilöstöön, koska osa vaihtoehtoisten ja täydentävien hoitojen palveluntarjoajista toimii samaan aikaan terveydenhuollossa.

Tutkimamme kriittiset ryhmät muodostavat merkittävän osan suomalaisesta väestöstä ja haastavat monin tavoin terveydenhuollon asiantuntemusta ja vakiintuneita käytäntöjä. Vaihtoehtoiset ja täydentävät hoitomuodot ovat kasvattaneet suosiotaan merkittävästi ja liki puolet suomalaisista (46%) on käyttänyt jotakin vaihtoehtoista hoitomuotoa. Venäläistaustaiset maahanmuuttajat muodostavat Suomen suurimman maahanmuuttajaryhmän. Luottamuksen puute terveysjärjestelmää kohtaan, kieliongelmat, syrjintäkokemukset ja kulttuuriset sairauden selitysmallit voivat johtaa maahanmuuttajien hakeutumiseen terveyspalveluihin ulkomaille tai vaihtoehtoisten hoitomuotojen pariin. Myös Rokotekriittisyys on lisääntynyt viime vuosina niin kansainvälisesti kuin Suomessa.

Pureudumme ajankohtaiseen, mutta toistaiseksi vähän tutkittuun kysymykseen kriittisten kansalaisryhmien ja terveydenhuollon välisestä suhteesta, kohtaamisista sekä vuorovaikutuksesta ja neuvotteluista erilaisten terveyskäsitysten ja -käytäntöjen välillä. Luomme teoreettisesti jäsentyneen tulkinnan terveyttä ja sairautta koskevista ymmärryksistä ja niihin liittyvistä ristiriidoista nyky-yhteiskunnassa, jota leimaavat muuttuvat terveys- ja sairauskäsitykset, länsimaisen koululääketieteen auktoriteetin kyseenalaistaminen, yksilölliset elämäntyylin politiikat, terveyden yksilöllistyminen ja kaupallistuminen sekä valinnanvapauden ja kuluttajan omien valintojen korostuminen. Teoreettisesti yhdistämme tuoreella tavalla kokemusta ja kulttuurista merkityksenantoa painottavaa terveyssosiologista ja -antropologista tutkimusperinnettä tieteen- ja teknologiantutkimukseen, jossa tutkitaan auktoriteettien muodostumista ja tietoon liittyviä epätasa-arvoisuuksia ja hierarkioita.

9. Tietoyhteiskunnasta tietämättömyyden yhteiskunnaksi?

Koordinaattorit: Jaana Parviainen, Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, jaana.parviainen(at)uta.fi, Hannele Palukka, Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, hannele.palukka(at)uta.fi.

Työryhmäkuvaus: Korkeasti koulutettujen nopeasti kasvava työttömyys, leikkaukset tutkimuksesta ja koulutuksesta sekä tutkimustiedon sivuuttaminen valtiojohdon päätöksenteossa ovat olleet osaltaan rapauttamassa uskoa suomalaiseen tietoyhteiskuntavisioon. Rapautumisen taustalla on nähty vaikuttavat vuoden 2008 finanssikriisin lisäksi monet tietotaloutta koskevat maailmantalouden radikaalit muutokset kuten palvelutalouden vallankumous, digitalisaatio ja robotiikan nousu. Brexit ja Donald Trumpin valinta presidentiksi ovat kiihdyttäneet keskustelua länsimaisten demokratioiden siirtymisestä ”totuuden jälkeiseen aikaan”. Näyttää siltä, että pitkään jatkunut taloudellinen ja poliittinen kriisi on horjuttamassa asiantuntijuuden, osaamisen ja koulutuksen varaan rakentuvaa tietoyhteiskuntaa monin eri tavoin. Ulrich Beckin ”ei-tietämisen yhteiskunnan” käsitettä seuraten informaatioyhteiskunnan nykytilaa näyttäisivät leimaavan tiedon kannalta paradoksaaliset asiantilat kuten tietämättömyys, ei-tietäminen, epävarmuus, negatiivinen kyvykkyys, poisoppiminen, unohtamisen kyky sekä tahallisesti harhauttavan informaation tulva.

Kutsumme tähän toista kertaan järjestettävään työryhmään teoreettisia, empiirisiä ja metodologisia esityksiä, joissa pohditaan tietämättömyyden, ei-tietämisen ja väärän informaation merkitystä nyky-yhteiskunnan rakentumisessa. Erityisesti toivomme esityksiä tietämättömyyden tutkimuksen alalta (agnotologia) liittyen esimerkiksi sosiaalisen epistemologiaan, tiedon sosiologiaan, feministisen epistemologiaan, organisaatiotutkimukseen, tieteen tutkimukseen ja mediatutkimukseen. Työryhmään ovat tervetulleita paperit, jotka käsittelevät esimerkiksi virheellisen informaation tahallista tuottamista, organisatorista tietämättömyyttä ja unohtamista, negatiivista asiantuntijuutta, ryhmäharhaa tai erehtymisen tutkimusta. Olemme kiinnostuneita erityisesti siitä, millaisia jännitteitä tai paineita tietämättömyys tai ei-tietäminen aiheuttavat asiantuntijainstituutiolle ja sen asemalle yhteiskunnassa. Millaisia intressejä ja riskejä sisältyy tietämättömyyden ja virheellisen informaation tuottamiseen? Entä millaisia myönteisiä mahdollisuuksia voisi liittyä ei-tietämisen tilaan ja tietämättömyyden epävarmuuteen?

Abstraktit:

Feminisoitu ja maskulinisoitu tieto? Sukupuolistunut rajatyö, lääketieteellisen tiedon perinteet ja jännitteinen asiantuntijuus

Pia Vuolanto (pia.vuolanto@uta.fi), Marjo Kolehmainen (marjo.kolehmainen@uta.fi) & Ilkka Pietilä, Tampereen yliopisto

Lääketieteellinen tieto ja asiantuntijuus ovat nyky-yhteiskunnassa kasvavan keskustelun ja kiistelyn kohteina. Esitelmässä tarkastellaan lääketieteen ja muiden tiedon perinteiden ja tietämisen tapojen välillä tehtävää rajatyötä ja siinä käytettyjä legitimoinnin mekanismeja. Esitelmä perustuu tekeillä olevaan artikkelikäsikirjoitukseen, jossa tarkastellaan länsimaisen lääketieteen ja vaihtoehtolääketieteen välillä tehtävää sukupuolistettua rajatyötä suomalaisessa julkisuudessa. Rajatyötä tehdään silloin, kun yhteiskunnassa neuvotellaan esimerkiksi tieteellisen tiedon ja sille

vaihtoehtoisten tietämisen tapojen suhteesta ja asemasta. Kuitenkin juuri rajatyön sukupuolistumista on tarkasteltu niukasti, vaikka maskuliinisuutta ja feminiinisyyttä koskevat käsitykset vaikuttavat siihen, mikä määritellään legitiimiksi tiedoksi tai kenelle annetaan asiantuntijan asema. Esitelmässä sukupuolistunutta rajatyötä analysoidaan *Skeptikko*-lehden artikkeleissa vuosilta 1998–2017. Kysymme, millaisiin käsityksiin tiedosta, (ei-)tietämisestä ja asiantuntijuudesta rajatyö lääketieteen ja muiden tiedon perinteiden välillä perustuu.

Aineistossa länsimaista lääketiedettä legitimoidaan ”oikeana” tietojärjestelmänä, mutta vaihtolääketieteen asemaa kyseenalaistetaan eikä sen piirissä tapahtuvaa tiedon tuottamisessa tunnisteta tai tunnusteta. Edelleen aineistossa rajatyö lääketieteen ja muiden tietämisen tapojen välillä nojaa pitkälti kahtiajakoihin, kuten maskuliinisuus/feminiinisyys, tietäminen/uskominen, tiede/humpuuki, yksilö/massa, edistyksellisyys/taantumuksellisuus, sivistys/sivistymättömyys, tai turvallisuus/riski. Länsimaista (lääke)tiedettä legitimoidaan liittämällä se osaksi maskulinistista ja kolonialistista edistysnarratiivia, jossa objektiivinen tieto on mahdollista, tavoiteltavaa ja saatavilla. Vaihtoehtolääketieteen asemaa puolestaan pyritään horjuttamaan feminisoimalla sen käytännöt sekä yhdistämällä ne taantumuksellisuuteen ja väärään tietoon. Tällöin erilaiset tietämisen tavat polarisoituvat, eikä keskustelussa pystytä käsittelemään esimerkiksi tietämisen ja kokemisen välisiä jännitteitä. Edelleen tietäminen tulee mahdolliseksi vain mikäli hyväksytään ajatus tiedosta monoliittisena ja koherenttina. Esitelmä tarjoaa näkökulmia myös laajemmista ontologian ja epistemologian välistä suhdetta koskevista kysymyksistä.

Individualisaatio ja hermeneuttinen epäoikeudenmukaisuus työelämässä

Lauri Lahikainen, Tampereen yliopisto (lauri.lahikainen@uta.fi)

Tarkastelen esitelmässäni episteemistä epäoikeudenmukaisuutta työelämässä ja sen ymmärtämisessä. Miranda Frickerin (2007) mukaan episteeminen epäoikeudenmukaisuus tarkoittaa sitä, että jotakuta kohdellaan väärin nimenomaan tietäjänä. Eräs episteemisen epäoikeudenmukaisuuden muoto on hermeneuttinen epäoikeudenmukaisuus. Tämä tarkoittaa sitä, että johtuen tarjolla olevista jaetuista hermeneuttisista resursseista ja niiden puutteista, jotkut yksilöt eivät voi ymmärtää omaa tilannettaan. Frickerin mukaan hermeneuttinen epäoikeudenmukaisuus on puhtaasti rakenteellista, mutta väitän, että yhteiskuntatieteilijöiden on mahdollista tarkastella tilanteita, joissa niitä hermeneuttisia resursseja uusinnetaan, vahvistetaan ja tuotetaan. Käytän esimerkkeinä sosiologian ja työelämäntutkimuksen tuloksia työelämävalmennusta, työuupumusta koskevaa terapiakirjallisuutta ja opettajien koulutusta koskevista tutkimuksista. Näissä esimerkeissä yksilön vastuuttaminen ja ontologinen individualismi toimivat kehyksenä, jonka avulla työntekijöitä kutsutaan ymmärtämään omaa tilannettaan. Sikäli kun tällöin tuotetaan sellaisia hermeneuttisia resursseja, jotka piilottavat näkyvistä yhteiskunnallista eriarvoisuutta, on kyse hermeneuttisesta epäoikeudenmukaisuudesta, jota voidaan kritisoida sekä episteemisistä että eettisistä ja poliittisista syistä. Lopuksi vertaan episteemisen epäoikeudenmukaisuuden käsitettä muihin käsitteisiin, kuten ideologiaan ja episteemiseen väkivaltaan.

Kansalaisvelvollisuudet ja oikeus tietämättömyyteen

Arto Laitinen, Tampereen yliopisto

Ei abstraktia.

Haavoittuvat väestöryhmät koulutuksessa ja organisoidun tietämättömyyden seuraukset

Marja Alastalo, Itä-Suomen yliopisto & Paula Kuusipalo, Tampereen yliopisto (paula.kuusipalo@uta.fi)

Koulutuspolitiikan kohteena ja huolenaiheena ovat usein niin kutsutut haavoittuvat väestöryhmät. Yhdenvertaisuuden periaate on keskeinen yhteiskuntapolitiikan kulmakivi, jonka toteutumisen seurantaa varten olisi todennettava, miten huoli haavoittuvista ryhmistä siirtyy käytännön toimenpiteiksi ja saavuttaa kohteensa. Jäljitämme paperissamme ensiksi, miten nk. NEET-indikaattori tuottaa haavoittuvassa asemassa olevien nuorten väestöryhmän. NEET-lyhenne tulee englanninkielen sanoista not in employment, education or training. Kyseistä indikaattoria käytetään kuvaamaan koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten lukumäärää. Tätä väestöryhmää koskeva tieto on olennaista koulutusta ja työllistymistä koskevassa päätöksenteossa sekä rahoituksen kohdentamisessa. Keskeinen rahoituskanava on käynnissä oleva EU-laajuinen ”Nuorisotakuu”-ohjelma, jonka pyrkimyksenä on laadukkaan koulutuksen tai työn tarjoaminen kaikille alle 25-vuotiaille. Toiseksi tarkastelemme tähän väestötasoiseen indikaattoritiedontuotantoon sisältyvien tietämättömyyden alueiden muodostumista ja seurauksia erityisesti kahden haavoittuvassa asemassa olevaksi määritellyn väestöryhmän – maahanmuuttajat ja vammaiset – näkökulmasta. Jäsennämme tätä tiedonmuodostusta Ulrich Beckin organisoitu vastuuttomuus käsitteestä johdetun organisoitu tietämättömyys käsitteen avulla. Tässä paperissa väitämme, että väestötasoiseen (indikaattori)tiedontuotantoon tästä haavoittuvien ryhmästä kietoutuu organisoidun tietämättömyyttä, jolla on ennakoimattomia ja eriarvoistavia seurauksia henkilöille, jotka hallinnollisesti määrittyvät tämän ryhmän jäseniksi tai jäävät määrittelyn ulkopuolelle.

“Imagine Never Not Knowing”: An Epistemological Framework for Understanding Negative Knowledge in Augmented Reality

Jaana Parviainen, Tampereen yliopisto (jaana.parviainen@uta.fi)

The most profound technologies are those that disappear.
Mark Weiser, 1991

Imagine true augmented reality. Imagine a world of knowledge in front of your eyes. Imagine never not knowing, always having your hands free. Imagine SmartEyeglass. Sony Mobile Communications Inc., 2015

Using the apps and devices of augmented reality technologies when walking down the street, we are part of epistemological processes in which acquiring information and forming knowledge are involved in visual, aural, and kinesthetic sensations. This paper approaches augmented reality in the context of the smart city, considering questions of information materialism related to social epistemology and the phenomenology of the body. Exploring augmented reality as an embodied medium rather than a bunch of technologies, the purpose of the paper is to foster a broader look at augmented reality, discussing notions of “non-knowing” and “negative knowledge.” Drawing on recent sociological discussions of ignorance (Gross & McGoey 2015), I consider negative knowing as an epistemological phase where “we know that we don’t know.” Karin Knorr Cetina’s (1999) notion of liminality offers an epistemological framework to understand how augmented technologies provides contextual information by supplementing or replacing human senses. The

paper proposes that the technologies of augmented reality promise to bring us new information of our physical world while simultaneously concealing information from us.

Literature
Gross, M. & McGoey, L. 2015. *Routledge International Handbook of Ignorance Studies*. NY, London: Routledge.
Knorr Cetina, K. 1999. *Epistemic Cultures: How the Sciences Make Knowledge*. Cambridge MA: Harvard University Press.
Weiser, M. 1991. The Computer for the 21st Century. *Scientific American* 265(3): 94-104.

Kehon arkinen mittaus ja minuuden realisointi

Harley Bergroth, Turun yliopisto (hamber@utu.fi)

”It is the excess of reality that puts an end to reality” (Baudrillard 2000: 66)

Viime vuosikymmeninä erilaiset kehon mittaamiseen tarkoitetut digitaaliset terapeuttiset teknologiat, kuten aktiivisuuden ja unen mittaamisen välineet ja sovellukset, ovat yleistyneet arkipäiväisessä käytössä. Terapeuttisen teknologian käsite viittaa yksilön tapoihin ymmärtää – ja tarpeen vaatiessa muokata – minuutta. Mittausteknologian levittäytyminen arkipäivään onkin tuottanut uudenlaisia tarjoumia minuutta koskevaan tiedontuotantoon. Kehon toimintoja koskevan tiedon (yli)määrän kasvaessa oma keho ja minuus voidaan näennäisesti tuntea yhä kattavammin. Tämä esitelmä tarkastelee sitä, kuinka ’todellinen’ minä realisoituu kehon toimintojen mittaamisessa ihmisten arkisessa kokemuksessa, ja pohtii tämän mittaamiskäytännöissä tapahtuvan realisoitumisen suhdetta kehoa ja minuutta koskevaan (epä)tietoon.

Esitelmä pohjaa empiiriseen aineistoon, joka koostuu havainnoinneista ja haastatteluista itsenmittaamista arkipäivässä harjoittaneiden ihmisten kanssa. Teoreettisesti esitys ammentaa muun muuassa toimijaverkostoteoriasta: katson erilaisten toimijoiden liittymistä yhteen sommitelmiksi, joissa toimijat – kehot, laitteet, symbolit ja poliittiset diskurssit – muovautuvat suhteessa toisiinsa. Lisäksi tukeudun Baudrillardin ajatuksiin hyperreaalisuudesta: esitän, että mittauksen funktionaalisuus terapeuttisena teknologiana ei rakennu niinkään ihmisen interaktiona minuutta heijastavien data-representaatioiden kanssa vaan pikemminkin intra-aktiivisena metamorfoosina; totuuspelinä, jossa erilaiset kehoa ja minuutta koskevat tietomuodot sulautuvat eräänlaiseksi uudeksi aktuaalisuudeksi.

Nämä näkökulmat avaavat uusia tapoja käsitteellistää itsenmittausta terapeuttisena teknologiana, sekä poliittisena ja ideologisena informaatiotuotannon käytäntönä. Realisoidessaan uudenlaisia minuuksia, mittauskäytännöt myös realisoivat kehoihin liittyviä inkluusion ja ekskluusion prosesseja yhteiskunnassa uusin tavoin. Mittauksiin liittyvää politiikkaa ei voikaan palauttaa inhimillisiin tietoisiin valintoihin hyödyntää tai olla hyödyntämättä mittausyhteiskuntien alati kiihtyviä tiedontuotannon tapoja vaan on katsottava syvemmälle siihen, kuinka mittaukset ja data muovaavat maailmassa olemisen tapoja.

Performing society through data citizenship

Mika Pantzar, Helsingin yliopisto (mika.pantzar@helsinki.fi)

Data citizens perform society by sharing, participating and connecting data. Through this data-work, data “move through space and time, through different sites and cultures of data practices, on their journey from initial production to re-use in different contexts” (Bates et al 2016, 2). Social

media, especially, has this type of performative capacity. It makes visible and renews the process through which we collectively produce thoughts and thus reshape society. In addition, via social media emotions are transmitted from one participant and one discussion to another. This results in occasional emotional rushes and affective contagion. Memes, or viruses of the mind, are the modern-day equivalent to Le Bon's notions of crowd psychology.

Each digital footprint (click, search, phone call, message etc.) also adds to algorithmic intelligence of commercial data giants. Today's companies are working actively on the 'last-mile problem': How to connect the end customers efficiently to their own network? Emerging into a corporeal view, the focus of these companies is on consumers' 'heart' (Apple watch, IBMWatson), 'pocket' (FB poker chip; Apple Pay), 'mouth' (AmazonFresh), 'eye' (YouTube, Landscape) and 'brain' (digital assistants: Alexa, Siri, Cortana and Google Now). The vision is obvious: with massive amounts of data and learning algorithms, machinelike intelligence augments the collective brain of humanity. With the help of these developments resulting in data citizenship, the entity we call 'society' has become more visible, more tangible, and more concrete than before.

Bringing together academics and practitioners exploring issues around data economy, we (and the Consumer Society Research Center team at the University of Helsinki) continue to broaden the understanding around this area by exploring emerging data citizenship.

10. Ideologia, oikeuttaminen ja tapausten kulku

Koordinaattori: Ilkka Pirttilä, ilkka.pirttila@outlook.com, 040 583 5081, dosentti, Itä-Suomen yliopisto & Tampereen yliopisto

Työryhmäkuvaus: Elämmekö erilaisissa kuplissa ja maailmoissa? Ovatko uskomukset voittamassa faktat ja miten käy tieteelle? Mikä taloudessa ja yhteiskuntapolitiikassa on välttämätöntä? Luoko media todellisuutta? Miten mieltämme hallitaan? Mihin uskomme?

Tässä työryhmässä Ideologia, oikeuttaminen ja tapausten kulku on mahdollista puntaroida edellä mainittuja ja muita yhteiskunnan ja yhteiskuntatieteen uuteen ”ideologiseen käänteeseen” liittyviä kysymyksiä.

Sosiologisessa kirjallisuudessa ideologialle on annettu monenmoisia määrityksiä, kuten vaikkapa seuraavat: 1) Ideologia on vallan palveluksessa oleva merkitysjärjestelmä, 2) ideologia on mentaalinen kehys, joka tekee ymmärrettäväksi yhteiskunnan toiminnan, 3) ideologia ”kutsuu subjekteja” ja luo identiteettejä, 4) ideologia koostuu aatteista ja ajatustavoista ja 5) ideologia oikeuttaa erilaisia maailmoja (esim. markkinoiden tai maineen maailma). Marx-vaikutteisessa tutkimuksessa on tarkasteltu erityistä ideologiaa eli kapitalismin ideologiaa kapitalismin sen eri versioissa ja vaiheissa. Yksi kyseisen ideologian versio on uusliberalismi, johon liittyvät ainakin ”kapitalistinen realismi”, tavarafetisismi, individualismi ja negatiivisen vapauskäsityksen painottaminen.

Tähän työryhmään ovat tervetulleita kaikki esitykset, jotka ovat kiinnostuneet yhteiskunnallisten ilmiöiden ja tapahtumaketjujen – tai (ja) niitä tutkivan tieteen – ideologisesta luonteesta. Tämän kaltaisia aihepiirejä ovat esimerkiksi: ”Uusi työ” ja individualismi, globalisaatio ja ”länsimainen

vapaus”, hallinnon normitalokoot ja liberaali vapauskäsitys, talouskasvupuheen ja velkadiskurssin ideologisuus sekä ylijäämä ja niukkuus ideologisina käsitteitä.

Abstraktit:

Media uutta työelämää tulkitsemassa

Ilkka Pirttilä, Itä-Suomen yliopisto & Tampereen yliopisto (ilkka.pirttila@outlook.com)

Esityksessäni kerron tutkimukseni *Tiede, taide ja media nykytyötä tulkitsemassa* mediaa käsittelevän osa-analyysin metodologiasta ja etenkin sen tuloksia. Tässä kokonaisprojektin osiossa *Media nykytyötä tulkitsemassa* tarkastelen ideologiakriittisesti valittujen sanomalehtien (HS 1.10.2016 - 30.11.2016 ja KU-viikkolehti 1.7.2016 - 30.11.2016) relevantteja artikkeleita/juttuja mediaesityksinä (mediarepresentaatioina), jotka tulkitsevat 2000-luvun suomalaista työelämää ja ennen muuta sen perustavia toimijatyyppejä ja heidän (niiden) työkokemuksia.

Median ideologiakritiikki pureutuu mediaesitysten enemmän tai vähemmän piiloisiin olettamuksiin hyvästä ja huonosta työelämästä ja yhteiskunnasta. Esityksessä erittelen ensisijaisesti sitä, miten sanomalehtimediatiedosta konstruoimani toimijatyypit ja niihin liittyvät tarinat työelämän muutoksesta suhtautuvat normatiivisesti (myöntäen tai kieltäen) uusporvarillisen ideologian keskeisiin uutta työelämää koskeviin otaksumiin: 1) kapitalistinen realismi, 2) tavarafetisismi ja tavaroituminen, 3) individualismi ja 4) liberalistinen vapauskäsitys.

Pohdin myös lyhyesti sitä, miten media-analyysini valotti kysymystä median yhteiskunnallisesta tehtävästä. Onko media vallan vahtikoira vaiko kansalaisten (työvoiman) paimenkoira?

Talouskurin (austerity) kehystäminen The Economist-lehdessä

Timo Harjuniemi, Helsingin yliopisto (timo.harjuniemi@helsinki.fi)

Tarkastelen esityksessäni, miten vaikutusvaltainen talouslehti *The Economist* on kehystänyt talouskurin (austerity) ideaa. Kansainvälisen finanssikriisin ja erityisesti eurokriisin vanavedessä talouskurista on tullut aikamme kiistellyin talouspoliittinen idea. Sen jälkeen, kun globaali finanssikriisi oli saatu vakautettua elvyttävällä talouspolitiikalla, alkoi erityisesti Euroopassa talouskurin aika. Talouspolitiikan painopiste siirtyi vuonna 2010 julkisiin menoleikkauksiin, minkä jälkeen keskustelu talouskuripolitiikan mielekkyydestä on käynyt kiivaana niin tutkijoiden piirissä kuin julkisuudessa.

Talouskriisit ovat hetkiä, jolloin talouspoliittisten ideoiden merkitys kasvaa. Kun vanha järjestys horjuu, syntyy usein tilaa uusille ideoille. Toisaalta ideat voivat toimia karttoina, joiden avulla päättäjät luovivat keskellä epävarmuutta. Valtavirtamediassa, joka yhdistää poliitikot kansalaisiin, käydään ideoiden välisiä kamppailuja. Eri toimijat esittävät tulkintojaan kriisistä ja sen syistä sekä perustelevat politiikkaa, jolla kriisiin tulisi vastata. Media on tila, jossa politiikalle ja poliittisille ideoille, kuten talouskurille, on hankittava julkinen hyväksyntä.

Lähestyn esityksessäni hyväksynnän ongelmaa kehyksen käsitteen avulla. Kehys nostaa esiin osia poliittisesta ilmiöstä – osoittaa ongelmia, ehdottaa ratkaisukeinoja ja esittää moraalisia arvioita. Näiden kehysten ulkopuolelle jää väistämättä muita ymmärtämisen tapoja. Mediatutkijat ovat osoittaneet, että media on Euroopassa kehystänyt talouskurin väistämättömäksi seuraukseksi

valtioiden holtittomasta julkisesta velkaantumisesta. Talouskuri kehystetään usein epäpoliittiseksi ratkaisuksi, jolle ei ole vaihtoehtoa.

Esitykseni perustuu The Economist -lehden artikkeleihin, joissa mainitaan sana ”austerity”. Paikannan lehden historiasta kolme huippua, joina keskustelu käsitteen ympärillä käy kiivaimmillaan. Tämän jälkeen esittelen keskustelujen yleisimmät kontekstit ja analysoin austerityn käsitettä laadullisella kehysanalyysilla. Kiinnitän huomiota ensinnäkin siihen, mitkä ovat olleet ne talouspoliittiset ongelmat, joihin talouskuria tarvitaan. Toiseksi tarkastelen tapoja oikeuttaa tai kritisoida talouskuria.

Analyysini mukaan The Economist kehystää talouskurin usein ratkaisuksi julkisen velkaantumisen tai holtittomasti toimivien poliitikkojen aiheuttamiin ongelmiin. Talouskuri edustaa järkevää, politiikasta puhdistettua teknokraattista taloudenpitoa. Talouskuria tarvitaan, jotta lyhytnäköisten äänestäjien tai eturyhmien vietävissä olevat poliitikot eivät retkahda löysään taloudenpitoon. Analyysi tukee havaintoja, joiden mukaan talousjournalismi kokee demokraattiset vaatimukset usein vaaraksi järkevälle talouspolitiikalle.

Mitä ideologista on tuottavuuden parantamisessa?

Petro Leinonen, Tampereen yliopisto (leinonen.petro.e@student.uta.fi)

Vuonna 2010 valtiovarainministeriö esitti, että Suomen julkisessa taloudessa on 5,5 prosentin kestävyysvaje, jonka umpeen kuromiseksi tarvitaan julkisten menojen karsimista, rakenteellisia uudistuksia ja verotuksen maltillista keventämistä. Ilman näitä toimenpiteitä julkinen talous ajautuu väestöllisen huoltosuhteen heikentymisen myötä velkakierteeseen. Arvio kestävyysvajeesta on lähtökohtana valtiovarainministeriön kuntapoliittisessa linjassa kuntatalouden vakauden ja kestävyyden turvaamisen muodossa. Kuntien palkkalistoilla on valtaosa julkisen sektorin työvoimasta, ja kunnat ovat vastuussa peruspalveluista. Näiden palveluiden vaatimia resursseja on valtiovarainministeriön mukaan vapautettava yksityisen sektorin käyttöön. Tämä vaatii palvelutarpeen kasvaessa tuottavuuden parantamista, mikä kiteytyy enemmän tai vähemmän henkilöstömäärän jäädyttämiseen ja karsimiseen.

Hahmotan tämän pyrkimyksen osana hegemonista projektia, jossa sosiaalipoliittisia rakenteita reformoidaan budjettitalouden säästöeräksi ja hyvinvointipalveluiden dekommodifikaatiota puretaan. Edellinen kappale tiivistää projektille keskeisen ymmärryksen, jota voidaan kutsua hallinnon hegemoniseksi ideologiaksi. Projektissa risteää useita osin ristiriitaisia tasoja ja se on olemassa olevien instituutioiden, käytäntöjen ja ideologisten muotojen ehdollistama. Fiskaalisen kurin linja määrittyy osin EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen alijäämä- ja velkakriteereiden mukaisesti, kestävyysvajelaskelma perustuu EU:n komission ja talouspoliittisen komitean määrittämään menetelmään. Kansantalouden tasolla kestävyysvajeen hoito kuroo koko julkisen talouden yhteen sopeutettavaksi menoeräksi. Lakisääteisiä palveluita tuottavilla kunnilla on kuitenkin sekä perustuslain että Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan turvaama itsehallinto, mikä estää suoran puuttumisen kuntien toimintaan. Kuntaohjauksessa keinot ovat monet, pehmeämpi informaatio-ohjaus nivoutuu yhteen pakottavamman resurssiohjauksen ja kriisikuntamenettelyn uhan kanssa. Tuottavuuden noston nimessä ajetut uudistukset kuten tuottajaverkon hajauttaminen voivat kuitenkin olla ristiriidassa palveluiden vaikuttavuuden kanssa ja monitasoiset rakenteet tuovat mukanaan uudenlaisia kustannuksia.

Esitykseni perustuu työn alla olevalle pro gradu -tutkielmalle, jossa tutkin miksi ja miten vuonna 2008 kunta-asiat hallinnonalaansa saanut valtiovarainministeriö pyrkii nostamaan kuntien vastuulla olevien peruspalveluiden tuottavuutta. Aineistona käytän valtiovarainministeriön taloudellisia ja talouspoliittisia katsauksia sekä ministeriön julkaisemia kunta-asioita käsitteleviä dokumentteja.

Ekonomismi vs. ideologiakritiikki

Matti Kortesoja, Tampereen yliopisto (matti.kortesoja@uta.fi)

Poliitikot ja virkamiehet ovat tehneet rakenteellisia muutoksia ja leikkauksia kansalaisten hyvinvointiin kautta Euroopan. Finanssikriisin seurauksena poliitikkojen ja virkamiesten puheissa toistuvat väistämättömiltä näyttäytyvät leikkaukset ja sopeuttamistoimet taipumisena ennalta määrättyihin talouden ja historian kehityskulkuihin. Euroopassa ollaan huolestuneita julkisesta velasta ja alijäämästä, ei talouskasvun tuottamasta ylijäämästä, jolloin tuloerojen ja kasvavan yhteiskunnallisen eriarvoisuuden ja vakauttajavaltion leikkauspolitiikan välisiä yhteyksiä ei nähdä (ks. Blyth 2013; Streeck 2014). Ekonomismi perustuu ideologialle, jonka mukaan talous on demokratian ulkopuolinen alue. Siksi esimerkiksi tasa-arvo ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus kuuluvat taloutta koskevaan poliittiseen päätöksentekoon enää lähinnä yhteiskunnallisissa juhlapuheissa. Esityksessäni käsittelen ekonomismia ideologiakriittisestä näkökulmasta.

Antonio Gramscin (1891–1937) mukaan valtio on sekä poliittisen yhteiskunnan että kansalaisyhteiskunnan muodostama kokonaisuus, missä käydään jatkuvaa hegemonista kamppailua. Yhteiskunnallisten liikkeiden on kyettävä ylittämään ekonomistis-korporatiiviset intressinsä saavuttaakseen hegemonian. Liberalismissa, joka on tyypillistä hallitsevassa asemissa oleville luokille, tehdään kuitenkin ero talouden ja politiikan välille siten, että markkinat näyttäytyvät omalakisena kokonaisuutena, jota valtion ei tulisi säännellä. Ekonomismi on ominaista tosin myös ammattiyhdistysliikkeelle, joka on kiinnostunut oman ammattiryhmän etujen ajamisesta eikä hegemonisesta kamppailusta hallitsevan aseman ja suostunnan saavuttamiseksi valtiossa. Ekonomismi on näin ollen sekä klassisen liberalismin että sosialistisen ammattiyhdistysliikkeen ideologinen perusta.

Vankilavihoissa (Gramsci 1979; 1982) ekonomismin käsite jää avoimeksi. Marxilaisessa ideologiateoriassa (ks. lisää esim. Rehmann 2013) filosofi Louis Althusser (1918–1990) arvostelee ekonomismia idealismin kääntöpuolena. Eräänä marxilaisen ideologiateorian tärkeimpänä antina voikin pitää ekonomismin eli luokkareduktionismin kritiikkiä. Ideologiat materialisoituvat yhteiskunnallisissa käytännöissä eivätkä ne pelkisty taloudellisiin ilmiöihin tai luokkataisteluun. Marxilaista ideologiateoriaa kritisoidaan kuitenkin yhä ekonomismista, missä yhteiskunta on ”ekspressiivinen totaliteetti”, mihin esitykseni tekee intervention.

Ideologia Niklas Luhmannin systeemiteoriassa

Juha Koskela, Lapin yliopisto (juha.koskela@ulapland.fi)

Niklas Luhmann asettaa artikkelissaan *Tautology and Paradox in the Self-Descriptions of Modern Society* ideologian käsitteen systeemiteorian yhteyteen. Tämä tarkoittaa ideologioiden funktionaalista tarkastelua sosiaalisissa systeemeissä – tässä tapauksessa yhteiskunnassa. Luhmannin käsittelyssä ideologioiden funktiona on häivyttää näkyvistä yhteiskunnan itsekuvauksen perimmäinen tautologisuus tai paradoksaalisuus. Luhmannin mukaan yritykset määritellä

yhteiskuntaa yhteiskunnassa johtavat turvautumaan konservatiivisiin tai progressiivisiin ideologioihin.

Aloitan esitelmäni tarkastelemalla Luhmannin tapaa käyttää ideologian käsitettä. Sen jälkeen pohdin, onko mahdollista tarkastella ideologioiden ilmenemistä konkreettisessa empiirisessä tapahtumisessa. Pyrin tarkastelemaan ideologian käsitteen hyödyllisyyttä väitöstutkimuksessani, jossa tutkin systeemiteorian näkökulmasta projektia organisoinnin muotona julkisella sektorilla ja kehittämispolitiikan projektoitumista.

11. Varhaislapsuuden ideaalit ja lapsen paikka

Koordinaattorit: Katja Repo, Tutkimusjohtaja, Tampereen yliopiston Lapsuuden, nuoruuden ja perheen tutkimuskeskus PERLA, katja.repo@uta.fi Kirsti Karila, Professori, Tampereen yliopiston kasvatustieteen yksikkö, kirsti.karila@uta.fi

Työryhmäkuvaus: Jälkimodernin ajan yhteiskunnissa lapsista keskustellaan usein sijoituskohteina. Tällöin näkökulma on usein ensisijaisesti psykologinen ja yksilön taitoja korostava. Viime aikoina myös kansallisen taloudellisen menestyksen on katsottu vaativan investointia lapsiin. Tietoyhteiskunnan ja yhä nopeammin globalisoituvien markkinoiden aikakautena kansallista innovaatio- ja kilpailukykyä pyritäänkin edistämään panostamalla inhimilliseen ja sosiaaliseen pääomaan. Laadukkaat varhaiskasvatuspalvelut esitetään usein tämän investointilogiikan airueena. Politiikka-asiakirjoissa niihin viitataan palveluna, joka tarjoaa hyvän alun lapsen elämälle. Myös tutkimus korostaa varhaiskasvatuksen etuja: oppimisen edellytyksien vahvistaminen nimenomaan varhaislapsuudessa luovat pohjan myöhemmälle oppimiselle.

Arkisessa kontekstissaan lapsuuden ideaalit ja varhaisen kasvatuksen kysymykset ovat usein latautuneita. Vanhemmat tekevät lastensa arkea ja kasvatus- ja hoitopolkuja koskevia ratkaisuja moninaisista lähtökohdista. Yhteiskunnallinen puhe lapsuudesta, lapsen osallisuudesta ja paikasta on moniäänistä mutta usein normatiivista. Rajanvedot hoivan ja kasvatuksen välillä ovat yhä moniselitteisempiä ja lapsen siirtymät kodin ja kasvatusinstituutioiden välillä näyttäytyvät yhä useammin myös poliittisten debattien kohteina.

Toivomme työryhmään esityksiä, jotka pohtivat lapsen paikkaa nyky-yhteiskunnassa, lapsen asemaa julkisen ja yksityisen rajapinnoilla, lasten kasvatuksen ja hoidon kysymyksiä, työn ja lastenhoidon yhteensovittamisen teemoja sekä tasa-arvoisen lapsuuden lähtökohtia.

Abstraktit:

Hoitovalinnat ja-polut vanhempien puheessa

Johanna Mykkänen, Jyväskylä yliopisto (johanna.mykkanen@jyu.fi), Anu Kuukka, Jyväskylän yliopisto & Kirsti Karila, Tampereen yliopisto

Julkisissa keskusteluissa vanhempien tekemistä pienten lasten päivähoitoratkaisuista puhutaan usein valintoina. Tähän liitetään olettamus siitä, että vanhemmilla on yhtäläiset mahdollisuudet valita lapsen ja perheen kannalta paras hoitoratkaisu. Käytännössä tilanne on monisyisempi, ja vanhempien valintoihin vaikuttavat myös poliittiset ratkaisut ja paikalliset erot palvelujen saatavuudessa (Alasuutari, Hautala, Karila, Lammi-Taskula & Repo 2016).

Tässä esityksessä keskitymme lasten vanhempien / huoltajien haastatteluihin. Tutkimus on osa laajempaa CHILDCARE-tutkimushanketta, jossa tarkastellaan pienten lasten hoidon järjestämisen politiikkaa ja tasa-arvoa niin vanhempien, lasten kuin kuntapäättäjien näkökulmista. Tutkimusaineisto koostuu tällä hetkellä 30:sta (lopullinen määrä noin 75) yksivuotiaan lapsen isän ja äidin haastattelusta eri puolilta Suomea. Haastateltavien lapset ovat joko hoidossa kotonaan (kodinhoidontuella) tai kunnallisessa / yksityisessä perhepäivähoidossa tai päiväkodissa.

Esittelemme alustavia tutkimustuloksia siitä, millaisia perusteluja vanhemmat antavat lapsen hoitojärjestelyille; millaiset asiat ovat vanhemmille tärkeitä hoitopaikkaa miettiessä ja millaiset tekijät puitteistavat näitä ratkaisuja? Tarkastelemme myös, millaisissa elämäntilanteissa valintoja tehdään ja millaisia hoitopolkuja näistä on muodostettavissa. Olemme analyysissämme hyödyntäneet sekä temaattista analyysiä että narratiivista orientaatiota.

Lähteet:
Alasuutari, Maarit; Hautala, Paula; Karila, Kirsti; Lammi-Taskula, Johanna & Repo, Katja (2016) Suomalainen lastenhoitopolitiikka ja tasa-arvon kysymykset. CHILDCARE-tutkimuskonsortio. Tilannekuvaraportti 2015. Suomen Akatemia.

Lapsen ja/vai äidin paras kotihoidon motiiveina

Johanna Lammi-Taskula, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (johanna.lammi-taskula@thl.fi)

Suomalainen perhepolitiikka tarjoaa pienten lasten vanhemmille mahdollisuuden valita lasten kotihoidon ja varhaiskasvatuksen välillä. Kotihoidontukijärjestelmän turvin lasta voi hoitaa kolmevuotiaaksi asti kotona. Vaikka valtaosa perheistä hyödyntää kotihoidontukea jonkin aikaa, pisimmän mahdollisen kauden käyttää alle kuudesosa perheistä kun taas vajaa kolmannes pitää alle puolen vuoden mittaisen kauden (Kela 2016). Alle 1-vuotiaat lapset hoidetaan pääsääntöisesti kotona. Yksivuotiaista 28 prosenttia ja kaksivuotiaista jo 54 prosenttia oli vuonna 2015 päivähoidossa kodin ulkopuolella (THL, Varhaiskasvatus 2015).

Pisimpään lasta hoitavat kotona ne äidit, joiden työmarkkina-asema ennen lasta on ollut heikko tai epävakaa (Salmi ym. 2009). Valinnat lapsen kotihoidon ja varhaiskasvatuksen välillä perustuvat kuitenkin työmarkkina-aseman ohella myös hoivaihanteisiin: THL:n ja Kelan Perhevapaat 2013 -kyselyn tulosten valossa parivuotiaiden lasten äitien oma halu hoitaa lasta sekä kotihoito lapsen etuna näyttäytyivät merkittävinä motiiveina (Närvi 2014).

Esityksessä pohditaan, onko lapsen etu välttämättä sama kuin äidin oma halu, ja miten nämä ovat yhteydessä erilaisiin taustatekijöihin. Erityisesti kysytään, muuttuvatko kotihoidon motiivit lapsen iän myötä jos kotihoito pitkittyy esimerkiksi työmarkkina-asemasta johtuen. Empiirisiä vihjeitä pohdintaan haetaan vertaamalla kyseisten motiivien esiintymistä yhtäältä parivuotiaiden lasten äitien ja toisaalta yksivuotiaiden lasten äitien vastauksissa.

Kaksivuotiaiden lasten äitien motiiveja tarkastellaan THL:n ja Kelan tutkimusosaston toteuttamaan Perhevapaat 2013 –väestökyselyn valossa (noin 3000 äitiä) ja yksivuotiaiden äitien motiiveja CHILDCARE-hankkeen vuonna 2016 kymmenessä kunnassa keräämän kyselyaineiston valossa (noin 1150 äitiä).

Lapsen paikka varhaiskasvatuksessa – etnografisia havaintoja

Mari Vuorisalo, Tampereen yliopisto (mari.vuorisalo@jyu.fi), Niina Rutanen, Jyväskylän yliopisto & Raija Raittila, Jyväskylän yliopisto

Varhaiskasvatuksesta on muodostunut nyky-yhteiskunnassa yksi itsestään selvistä lapsuuden paikoista. Samanaikaisesti niin varhaiskasvatuksen paikka yhteiskunnassa kuin varhaiskasvatustoiminnan käytäntöjen järjestäminen ovat uudelleen määrittelyjen kohteena. Uusien pedagogisten toimintatapojen kehittäminen pitää päiväkodeissa arjen käytännöt liikkeessä. Tässä esityksessä tarkastellaan millainen paikka varhaiskasvatuksessa muodostuu lapselle ja millaisten arjen käytäntöjen varassa lapsen paikka määrittyy? Kysymyksiä jäsennetään analyysillä, joka kohdistetaan päivänkulkuun ja toiminnan sisällä tapahtuviin lasten ja aikuisten valintoihin.

Tarkastelun perustana käytetään tilan ja paikan teorioita. Paikan nähdään määrittyvän relationaalisena prosessina. Esitys pohjautuu laajaan etnografiseen aineistoon yhdestä päiväkodista, sen eri lapsiryhmistä. Esityksessä luodaan erilaisia kuvauksia lasten paikan muodostumisesta päiväkodin arjessa ja käytännöissä. Lasten paikkaa jäsennetään ja tulkitaan havainnointi- ja videoaineiston sekä kasvattajien, vanhempien ja lasten haastatteluaineiston avulla.

Tarkastelut ovat ensimmäisiä alustavia tuloksia esittäjien toteuttamasta tutkimushankkeesta Lasten polut varhaiskasvatuksessa.

Etuoikeus vai tragedia? Työntekijöiden selontekoja lasten vuoropäivähoidosta

Kaisu Peltoperä, Jyväskylän yliopisto (kaisu.peltopera@jyu.fi)

Tarkastelen väitöskirja-artikkeliini pohjautuvassa esityksessä vuoropäivähoidon työntekijöiden (n=31) selontekoja vuorohoidosta. Tutkimukseni taustalla on keskustelu lasten kotihoidon vs. institutionaalisen hoidon sekä epätyypillisten työaikojen ja lastenhoidon yhteensovittamisen tematiikasta. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet vuorohoidon olevan sensitiivinen aihe, ja selontekojen tutkimuksen taustalla on ajatus siitä, että vuorohoitoon liittyy ristiriitaa lapsen edun ja vuorohoidon tarjoamisen ja toteuttamisen välillä. Selontekojen avulla ihmiset pyrkivät selittämään tekemisiään ja tekemään ilmiöstä sosiaalisesti hyväksyttävää (Scott & Lyman 1968). Tutkimustehtävänä on selvittää 1) minkälaisia selontekoja vuorohoidon työntekijät tuottavat vuorohoidosta ja 2) minkälaisia positioita ne rakentavat lapsille ja työntekijöille. Analyysi on toteutettu diskurssianalyysin keinoin tutkimalla selontekojen kielellisiä piirteitä ja funktioita. Haastateltavat työntekijät tuottivat puheessaan neljää erilaista selontekoa, joita olivat selittävä selonteko (excusing account), kompensoiva selonteko (compensating account), normalisoiva selonteko (normalizing acccount) sekä oikeuttava selonteko (justifying account). Selonteot erosivat toisistaan siinä, miten niissä puhuttiin lapsen hyvinvointiin liittyvästä huolesta. Ne erosivat myös siinä, kenelle vastuu lasten hyvinvoinnista osoitettiin (yhteiskunta, vanhemmat, vuorohoidon työntekijät). Kaikki neljä eri selontekotyyppiä tuottivat omanlaiset positiot lapselle ja työntekijälle. Selontekojen tulkittiin myös nojautuvan teoreettiseen taustaan liittyviin eri diskursseihin, kuten familistiseen tai professionaaliseen diskurssiin. Johtopäätöksissä tarkastelen tuloksia mm. työntekijöiden työhön sitoutumisen näkökulmasta. Tuon esiin myös vuorohoidon erityispiirteitä lapsen edun näkökulmasta, jotka tulisi ottaa huomioon vuorohoitoa järjestettäessä.

Lasten siirrot kansainvälisessä adoptiossa: miten hylätyn lapsen kategoria luodaan?

Riitta Högbacka, Helsingin yliopisto (riitta.hogbacka@helsinki.fi)

Vaikka kansainvälisen adoption lähtökohtana pidetään lastensuojelua ja perheen tarjoamista vailla vanhempia oleville lapsille, taustalta löytyy myös muita vaikuttimia ja tarkoittamattomia seurauksia. Jälkikolonialistiset teoriat ovat esimerkiksi osoittaneet, että adoptiojärjestelmään vaikuttavat globaalin pohjoisen ja etelän väliset epäsymmetriset valtasuhteet. Lisäksi adoptiossa käytetyt perheen ja 'ideaalisen' vanhemmuuden (ja lapsuuden) määritelmät on luotu globaalin pohjoisen näkökulmasta. Siirrän alustuksessani painopisteen globaalista pohjoisesta etelään kohdistamalla huomion niihin olosuhteisiin, joiden puitteissa lapset tulevat adoptoitaviksi. Samalla tämä tarkastelu kuitenkin myös paljastaa globaalin pohjoisen perhe- ja lapsuusmääritelmät. Aineistona käytän eteläafrikkalaisten adoptiososiaalityöntekijöiden ja lapsen adoptioon luovuttavien äitien haastatteluita. Pyrin hahmottamaan tapoja, joilla adoptiojärjestelmä itse osallistuu 'hylättyjen' lasten kategorian luomiseen. Tämä tapahtuu ensinnäkin 'hylkäämällä' ensin äidit, joille ei tarjota minkäänlaista apua lapsen pitämiseksi alkuperäisessä perheessään, ja toisekseen rajaamalla äidit 'ideaalisen' perheen rajojen ulkopuolelle.

Valintojen kaupungit-saamelainen lapsuus kaupungissa

Tuuli Miettunen, Lapin yliopisto (tuuli.miettunen@ulapland.fi)

Pohdin esityksessäni, miten saamelaiskulttuuri ja saamen kielet siirtyvät uusille sukupolville suomalaisissa kaupungeissa. Jo 75 % Suomessa asuvista alle 10-vuotiaista saamelaislapsista asuu saamelaisalueen ulkopuolella. Saamelaisia asuu erityisesti suurissa kaupungeissa, kuten Helsingissä, Tampereella, Jyväskylässä, Oulussa ja Rovaniemellä. Näissä suomalaisissa kaupungeissa saamelaislapset elävät sekä saamelaisessa että suomalaisessa kulttuurissa.

Tarkastelen myös varhaiskasvatuspalvelujen roolia saamelaiskulttuurin siirtäjänä kaupungeissa. Siirtymä kodista kasvatusinstituutioon on saamelaislapsille usein siirtymä saamen kielisestä ja saamelaisen kulttuurin ympäristöstä suomalaiseen, suomenkieliseen ympäristöön. Vaikka saamelaislapsilla on kaikkialla Suomessa varhaiskasvatuslain mukainen oikeus varhaiskasvatukseen omalla äidinkielellään, saamenkielisiä varhaiskasvatuspalveluja on tällä hetkellä tarjolla vain Helsingissä, Oulussa ja Rovaniemellä. Saamenkieliseen varhaiskasvatukseen osallistuu alle 5 % kaupungeissa asuvista saamelaislapsista. Millä perusteilla perheet valitsevat hoitopaikan lapsilleen? Mitä seurauksia valinnoilla on? Pohdin yhdenvertaisen lapsuuden näkökulmasta, millaisen alun perheiden valinnat luovat kaupungissa asuvien saamelaislasten elämälle alkuperäiskansan jäseninä.

Esitykseni pohjautuu kaupunkisaamelaisten osallisuutta ja hyvinvointipalveluja tutkivan Lapin yliopiston SÁRA-hankkeen vuonna 2016 keräämään ryhmäkeskusteluaineistoon, jossa kaupungeissa asuvat saamelaiset keskustelevat arjestaan.

Monilukutaito eriarvoistumisen murtajana

Satu Valkonen (satu.m.valkonen@helsinki.fi) & Heidi Sairanen, Helsingin yliopisto

Esityksessä tarkastellaan monilukutaidon mahdollisuuksia vahvistaa koulutuksellista ja yhteiskunnallista tasa-arvoa sekä ehkäistä eriarvoistumista. Esityksen näkökulma on teoreettinen,

joskin tutkimusteoreettisten avausten kautta otetaan osaa julkiseen keskusteluun, jota varhaiskasvatuksen ideaaleista parhaillaan käydään.

Virallisissa kasvatusasiakirjoissa monilukutaito hahmotetaan osana laaja-alaista osaamista ja käsitetään ensisijaisesti moninaisena tekstitaitona ymmärtää, arvioida ja tuottaa kirjoitettuja ja puhuttuja, visuaalisia ja numeerisia tekstejä. Monilukutaidon avulla voidaan kuitenkin tarttua myös sosiaaliseen muutokseen ja jälkimodernin ajan yhteiskunnan haasteisiin, joiden käsittämiseen ja käsittelemiseen lapsille tarjoutuu perheiden varallisuudesta, lapsen kulttuurisesta ja kielellisestä taustasta sekä sukupuolesta johtuen erilaisia mahdollisuuksia.

Pedagogiikalla voidaan vaikuttaa ratkaisevasti siihen, millaisiksi lasten käsitykset itsestään ja omista mahdollisuuksistaan muodostuvat. Muodollisesti mahdollisuuksien tasa-arvoa tarjoilevat kasvatuskäytännöt ylläpitävät eriarvoisuuteen johtavia mekanismeja ja evästävät niukalti sosiaalisen tulevaisuuden ja muutoksen hallintaan lapsia, joille sosiaalista ja kulttuurista pääoma ei ole ylenmääräisesti kertynyt. Monilukutaidolla moninaisuus voidaan sitoa opetukseen ja oppimiseen ilman että sosiaalinen diversiteetti menetetään samalla kun lasten toimijuutta ja identiteettiä vahvistetaan.

Tämä edellyttää, että varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja alkuopetuksessa kiinnitetään huomiota niihin sosiaalisiin prosesseihin, jotka oppimiseen ja opetuksen perusteiden ja tavoitteiden välityksellä voivat vähentää sukupuoleen, sosiaaliluokkaan ja etniseen taustaan pohjaavien hierarkioiden ja osaamisen eriarvoistumista. Lisäksi monilukutaidolla voidaan luoda osallisuutta lapsen muissa arjen yhteisöissä ja lapsen yksityisen elämismaailman piirissä.

Tiedon ja taidonalat ylittävä monilukutaito kytkeytyykin kokonaisvaltaisesti lapsen kasvuun ja oppimiseen eikä rajaudu vain virallisissa kasvatus- ja opetusinstituutioissa tai lapsille soveltuvissa kulttuuripalveluissa järjestettäväksi viestien tulkinnan ja tuottamisen taitojen oppimiseksi. Näin ollen myös lapsen ja lapsen perheen elämäntyyli sekä sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma ovat keskeisiä käsitteitä kun lasten osallisuutta ja toimijuutta tarkastellaan yhdenvertaisten oppimismahdollisuuksien näkökulmasta. Esityksessä pohditaankin, millainen monilukutaitoa vahvistava osallisuus ja toimijuus varhaiskasvatuksessa on mahdollista ja kenelle? Kenellä on ylenpalttisesti mahdollisuuksia, kenen osallistumisen mahdollisuudet ovat niukat? Miten mitata mahdollisuuksien kirjon sopivuutta, ylimäärää ja puutetta?

12. Ylen määrin terveyttä, terveysriskejä ja terveydenhuoltoa

Koordinaattorit: Lauri Kokkinen, TtT, Tampereen yliopisto/HES: lauri.kokkinen@uta.fi. Liina-Kaisa Tynkkynen, FT, Tampereen yliopisto/HES & Tutkijakollegium: liina-kaisa.tynkkynen@staff.uta.fi

Työryhmäkuvaus: Suomessa, kuten muissakin länsimaissa, väestön elinajanodote ja terveiden elinvuosien määrä on korkeampi kuin koskaan aiemmin. Terveyden tavoittelu ohjaa ihmisten elämää laajasti ja vaikuttaa niin yhteiskunnallisessa keskustelussa kuin arkipäivän elämässä. Terveyden tavoittelu voidaan liittää myös ajatteluun, jonka mukaan yksilöiden tulisi olla mahdollisimman tuottavia yhteiskunnan tuotantokoneiston osia (human capital). Terveys ei olekaan vain ihmisten henkilökohtainen asia, vaan siihen puuttuminen ja sen edistäminen on

vahvasti julkisen sektorin sekä yksityisten yritysten ja järjestöjen toiminnan asialistalla. Terveys luo liiketoimintamahdollisuuksia, mutta lisää samalla esimerkiksi julkisen sektorin vastuita lisääntyneinä palveluvaatimuksina ja velvoitteina.

Tässä työryhmässä erittelemme tarkemmin tilannetta, jossa terveyden merkitys on historiallisessa katsannossa ylikorostunut ja synnyttänyt ylimäärää. Tähän liittyvät esimerkiksi suoranainen terveysintoilu (healtihismi), erilaisten elämäntapahtumien ja poikkeavuuksien lääketieteellistäminen (medikalisaatio), voimavarojen käyttäminen erilaisten terveysriskien identifiointiin ja niitä vastaan taistelemiseen, sekä terveyspalvelumarkkinoiden kasvu ja ylikapasiteetti.

Työryhmään ovat tervetulleita niin teoreettiset, metodologiset kuin empiirisetkin esitykset terveyteen, terveysriskeihin ja terveydenhuoltoon liittyvistä ylimääristä.

Abstraktit:

GeneRISK – tutkimushankkeesta elämäntapamuutokseen?

Karoliina Snell, Helsingin yliopisto (karoliina.snell@helsinki.fi)

Suomesta halutaan genomitiedon mallimaa. Strategisissa visioissa tähdätään genomitiedon rutiininomaiseen hyödyntämiseen terveydenhuollossa vuoteen 2020 mennessä. Genomitiedon avulla terveydenhoidon painopistettä siirrettäisiin hoidosta ennakointiin ja ennaltaehkäisyyn. Uuden genomitiedon avulla halutaan paitsi kannustaa ihmisiä terveellisiin elämäntapoihin, myös vähentää terveydenhuollon kustannuksia sekä luoda innovaatioita ja taloudellista kasvua.

Analysoin tässä esitelmässä genomitiedon hyödyntämistä GeneRISK-projektin kautta. GeneRISK on laaja suomalainen sydän- ja verisuonitauteihin liittyvä tutkimus, jonka tarkoituksena on kehittää tapoja kerätä, analysoida ja tulkita genomitietoa, jotta sitä voitaisiin hyödyntää perusterveydenhuollossa, työterveyshuollossa ja erikoissairaanhoidossa. Tutkimuksessa tuotetaan jokaiselle osallistujalle henkilökohtainen genomitietoon sekä elämäntapatietoihin perustuva riskiarvio sairastua sydän- ja verisuonitapahtumaan seuraavan 10 vuoden aikana. Tutkittavat saavat tiedon henkilökohtaisesti internet-portaalin kautta ja riskitieto viedään myös potilastietojärjestelmään.

Pohdin kriittisesti genomitiedon hyödyntämiselle asetettuja päämääriä sekä GeneRISK-hankkeen lähtökohtia hoitohenkilökunnan ja tutkittavien näkökulmien avulla. Aineisto perustuu strategia-analyysiin, GeneRISK-hankkeen aktiiviseen seurantaan sekä 16 lääkäri- ja hoitajahaastatteluun ja yhdeksään ryhmäkeskusteluun tutkimushenkilöiden parissa. Vertailen ja reflektoin projektin ja strategioiden tavoitteita ennakoinnista ja ennaltaehkäisystä lääkäreiden ja tutkittavien käsityksiin genomitiedon hyödyllisyydestä sekä hyvistä elämäntavoista ja mahdollisuuksista vaikuttaa niihin.

Työterveysammattilaisten käsityksiä työntekijöiden mielenterveysongelmien noususta 1970–2015 Suomessa

Ari Väänänen, Työterveyslaitos (ari.vaananen@ttl.fi)

Viime vuosikymmeninä työuupumus, ahdistushäiriöt, depressio ja muut vastaavat heikentyneen mielenterveyden ilmentymät ovat nousseet Suomessa ja muissa länsimaissa. Tämän esityksen tavoitteena on tutkia työterveyden ammattilaisten näkemyksiä historiallisesta muutoksesta

työterveyden alueella. Tutkimuksen empiirinen materiaali koostuu 41 pitkän uran tehneen terveysammattilaisten haastatteluista. Valtaosa heistä oli vielä työssä olevia tai eläkkeelle jääneitä työterveyslääkäreitä (N=37). Tulokset kertoivat eritasoisista historiallisista muutoksista, joista neljää eritellään tässä esityksessä. Muutokset koskivat 1) mielenterveysongelmiin liittyvän stigman löyhentymistä, 2) työntekijöiden muuttuvaa hahmoa, 3) terapeuttisen kielen nousua ja 4) uudenlaisen diagnoosikulttuurin syntyä. Muutokset merkitsivät potilaiden psyykkis-emotionaalisen elämänpiirin vahvempaa siirtymää työterveyden toiminnan alueelle. Monet ammattilaisista kokivat muutokset ristiriitaisesti. Ne merkitsivät aiemmin julkituomattoman ja pinnan alla olleen esiintuloa. Samalla ne kytkeytyivät mielenterveyden hallinta- ja määrittelypyrkimysten lisääntymiseen. Jossain määrin tämä tarkoitti myös psyykkisten ilmiöiden ylimedikalisaatiota.

”Kyllä me ymmärretään että meidän tehtävä on pitää potilaan ääntä ylhäällä” – vertaistukihenkilöt potilasadvokaatteina ja asiantuntijoina

Marjaana Jones, Tampereen yliopisto (marjaana.jones@staff.uta.fi)

Eturauhassyöpä on yleisin miehillä diagnosoitu syöpä Suomessa sekä useissa muissa länsimaissa ja eturauhassyöpien määrä on lisääntynyt viime vuosina. Hoitovaihtoehtoja on useita, mutta kaikki aktiivihoidot voivat aiheuttaa arkielämää vaikeuttavia haittavaikutuksia. Eturauhassyövän vertaistukitoiminta on viimeisen kahdenkymmenen vuoden vakiintunut psykososiaalisen tuen muotona ja Suomessa sitä organisoivat syöpä/potilasjärjestöt, jotka myös kouluttavat vertaistukihenkilöitä. Monet aiemmat vertaistukea koskevat tutkimukset ovat keskittyneet tukitarpeisiin, ryhmädynamiikkaan ja tuettavien miesten kokemuksiin. Tukihenkilöihin keskittyvää tutkimusta taas on tehty erittäin vähän, vaikka tukitoiminnan jatkuvuus ja saatavuus riippuvat pitkälti heistä. Vertaistukihenkilöt toimivat niin ryhmien vetäjinä, henkilökohtaisina tukihenkilöinä kasvokkain, puhelimitse ja osittain internetin välityksellä. Toiminta on siirtynyt myös uusiin toimintaympäristöihin kuten sairaaloihin.

Kolmannen sektorin vapaaehtoistoimijoina vertaistukihenkilöillä ei kuitenkaan tällä hetkellä ole vakiintunutta asemaa tai selvää toimenkuvaa. Tämä tutkimus tarkastelee erityisesti eturauhassyövän vertaistukihenkilöiden tulkintoja heidän omasta roolistaan ja kuinka he asemoivat itseään suhteessa muihin sairastuneisiin sekä terveisiin miehiin ja terveydenhuollon ammattilaisiin. Tutkimuksessa kuvataan myös sitä kuinka tukihenkilöt pyrkivät uudelleen määrittelemään terveydenhuollon ja potilaiden suhdetta kouluttamalla itsestään ja muista sairastuneista miehistä tiedostavia ja kriittisiä potilaita. Tutkimusta varten on kerätty haastatteluaineisto, joka koostuu eturauhassyövän kokeneiden ja nyt tukitoiminnassa mukana olevien miesten yksilöhaastatteluista.

Haastattelupuheessa miehet kuvaavat vertaistoimintaa osittain hyvin perinteisellä tavalla liittämällä siihen tunteiden ja kokemustiedon jakamisen, kuuntelemisen sekä sosiaalisen tuen. Vertaistoimijoina he kuitenkin näkivät oman roolinsa huomattavasti edellä kuvattua laajempana ja asettautuivat ns. potilasadvokaateiksi joiden toiminta ei rajoitu ainoastaan vertaisryhmien keskuuteen. Haastatellut miehet pyrkivät ottamaan kantaa ja toiminnallaan vaikuttamaan niin muiden miesten terveyskäyttäytymiseen poliittiseen päätöksentekoon kuin hoitosuosituksiin sekä kehittämään julkista terveydenhuoltoa ja tuomaan esille muiden sairastuneiden ääntä. Toisaalta he myös kannustavat terveysshoppailuun ja ovat tarvittaessa valmiita haastamaan olemassa olevia linjauksia esim. suhteessa PSA-testaukseen. Tutkimuksessa käsitellään myös sitä, kuinka toimiakseen uskottavina advokaatteja, tukihenkilöt pyrkivät esittämään itsensä maallikkoasiantuntijoina, joiden kantoja niin potilaiden kuin ammattilaisten tulisi kuunnella.

Ylimäärä ja sen haltuunotto affektiivisessa suhteessa lapsen terveyspalveluun

Liina Sointu (liina.sointu@uta.fi), Liisa Häikiö (liisa.haikio@uta.fi) ja Turo-Kimmo Lehtonen, (turo-kimmo.lehtonen@uta.fi), Tampereen yliopisto

Vaikka Suomessa julkinen perusterveydenhuolto on lapsille ilmaista, on lapsiperheissä melko yleistä ottaa lapsille yksityinen sairauskuluvakuutus ja käyttää yksityisiä lääkäripalveluja etenkin suurissa kaupungeissa. Vanhemmuuteen kuuluu jo lähtökohtaisesti vastuu lapsen terveydestä niin henkilökohtaisesti koettuna huolena kuin vanhemman toimintaa määrittävinä normatiivisina odotuksina. Sen lisäksi yksityisten terveysmarkkinoiden vakiintuminen ja lapsen terveyttä koskevan tiedon runsaus asettavat vanhemmat tilanteeseen, jossa heidän on aktiivisesti pohdittava sitä, mikä on riittävän hyvää terveydestä huolehtimista ja miten sen voi lapselle taata.

Voidaankin ajatella, että yksityiset terveysmarkkinat synnyttävät ylimäärää, jonka kanssa eri terveydenhuollon toimijat toimivat ja jota he tuottavat ja ottavat haltuun erilaisin käsityksin ja käytännöin. Esityksessämme tarkastelemme tämän ylimäärän kanssa toimimista lapsilleen yksityistä terveydenhuoltoa järjestävien vanhempien näkökulmasta. Aineistonamme ovat vanhempien yksilöhaastattelut (25) ja ryhmähaastattelut (6).

Tarkastelemme esityksessä vanhempien affektiivista suhdetta terveyspalveluun. Kysymme, millainen tuo suhde vanhempien haastattelujen valossa on. Millaisia odotuksia vanhemmilla on? Mikä on sitä ylimäärää, jonka kanssa yksityistä terveysturvaa lapselleen järjestäjät vanhemmat toimivat? Suhteen affektiivisuus tarkoittaa sitä, että vanhemmilla on oman lapsen terveyspalvelua koskevia käsityksiä, tunteita, arvostuksia ja odotuksia terveyspalvelua kohtaan. Vanhemmat odottavat, että lapsen tarve vaikuttaa (affect) terveyspalvelun organisaatioon tavalla, joka osoittaa yhtäältä organisaation tahtoa ja toisaalta organisaation kykyä toimia lapsen parhaaksi. Vaikka odotukset ovat henkilökohtaisia, eivät ne muodostu ainoastaan omakohtaisten kokemusten kautta vaan niissä ovat läsnä esimerkiksi median ja mainosten terveydenhuoltoa koskeva tieto sekä kuulopuheet.

Terveydenhuollon käyttäjien affektiivinen suhde terveyspalveluun on ajankohtainen kysymys nyt, kun julkista terveydenhuoltoa uudistetaan pyrkien kasvattamaan yksityisten toimijoiden osuutta. Sote-uudistuksen valmistelussa tiedon merkitys valinnalle on kyllä tunnistettu, mutta tieto on ymmärretty pitkälti ”järkirationaalisena” laskelmointina esimerkiksi koskien jonotusaikojen pituutta. Yksilöiden toiminnassa ja terveydenhuollon kokonaisuudessa vaikuttava muunlainen tieto on pitkälti sivuutettu. Affektiivisen suhteen tarkastelu avaa näin uudenlaisen näkökulman terveydenhuollon kysymyksiin myös lasten yksityistä terveysturvaa laajemmin.

Terveyden riskiviestintä iltapäivälehdissä

Jenni Pesonen, Tampereen yliopisto (pesonen.jenni.e@student.uta.fi)

Terveysriskejä koskeva viestintä on lisääntynyt huomattavasti valtavirtamediassa, ja viestinnälle on tyypillistä korostaa terveyttä koskevia uhkia. Suomalaisten iltapäivälehtien muutosta selvittäneen tutkimuksen mukaan iltapäivälehtien uutisointitapa on 1980-luvulta lähtien muuttunut entistä dramaattisemmaksi ja sensaatiohakuisemmaksi. 2000-luvulla julkaisujen painopiste on siirtynyt painetuista lehdistä internetiin ja uutisointitavassa korostuu niin sanottu klikkijournalismi, jossa huomiota herättävillä otsikoilla pyritään haalimaan sivustolle mahdollisimman paljon kävijöitä, ja sitä kautta mainostuloja. Tällä on vaikutuksensa siihen, miten terveysasioista uutisoidaan.

Terveysriskejä koskevien lääketieteellisten julkaisujen määrä on kasvanut räjähdysmäisesti viime vuosikymmeninä. Tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota kansanterveyden paranemisen ja samaan aikaan tapahtuneen riskin korostumisen väliseen ristiriitaan: länsimaissa elinajanodote on korkeampi ja lääketieteelliset hoitomuodot kehittyneempiä ja turvallisempia kuin koskaan aikaisemmin, mutta samanaikaisesti terveysriskien identifiointiin ja niitä vastaan taistelemiseen on alettu käyttää yhä enemmän voimavaroja. Tärkeän näkökulman riskien korostumiseen tarjoaa Beckin riskiyhteiskuntateoria. Länsimaissa jälkiteollista aikakautta leimaavat jatkuvasti syntyvät uudet, hallitsemattomat riskit, jotka muodostavat uhkia ihmisten terveydelle ja turvallisuudelle. Riskit ovat seurausta yhteiskuntarakenteiden tuottamista ongelmista, mutta yhteiskunta ei kykene pitämään riskejä kurissa, joten niiden arviointi ja hallinta jäävät yksilöiden itsensä vastuulle.

Pro gradu -tutkielmassa selvitetään kahden Suomen suurimman iltapäivälehden, Iltalehden ja Ilta-Sanomien, internet-sivustojen terveysaiheisista julkaisuista kerätyn aineiston perusteella, miten terveyteen liittyviä riskejä kuvataan iltapäivälehtien terveysaiheisissa julkaisuissa. Analyysimenetelmänä käytetään kriittistä diskurssianalyysiä. Aineiston tarkastelussa kiinnitetään huomiota siihen, millaisena lukijan toimijuus kuvataan suhteessa esille nostettuihin riskeihin, eli ovatko riskit vältettävissä, sekä siihen, millainen mahdollisuus lukijalla on arvioida vaaran toteutumisen todennäköisyyttä. Riskin esittämistavalla on merkitystä: aiemman tutkimuksen mukaan riskin todellinen suuruus arvioidaan helpommin väärin, kun riski esitetään suhteellisesti, kuin jos riski esitetään käyttäen esiintyvyyslukuja. Iltapäivälehtien terveysriskiviestintää tarkastellaan suhteessa tutkimustietoon siitä, millaista terveysriskiviestinnän tulisi olla, mikäli tavoitteena on välittää lukijoille mahdollisimman ymmärrettävästi tietoa terveysriskien välttämisestä. Iltapäivälehdet ovat Suomen eniten vierailtuja verkkosivustoja, joten on perusteltua olettaa, että niiden viestinnällä on tärkeä merkityksensä ihmisten terveyttä ja terveysriskejä koskevien käsitysten muodostumisessa.

Hyvinvointivaltio terveysylimäärän muovaajana

Lauri Kokkinen, Tampereen yliopisto (lauri.kokkinen@uta.fi)

Tämä esitys pohjaa viimeaikaiseen tieteelliseen keskusteluun hyvinvointivaltioiden vaikutuksesta sosiaaliluokittaisiin terveyseroihin. Laajennan poikkileikkausaineistojen pohjalta käytyä keskustelua hyödyntämällä EU-SILC pitkittäisaineistoa vuosilta 2003-2010. Tarkastelen erityisesti sitä, kuinka sosiaaliluokan suhde itsearvioituun terveyteen ja pitkäaikaissairastavuuteen vaihtelee eri hyvinvointivaltioregiimien välillä 23 EU-maan aineistossa. Osoitan, että itse arvioidun terveyden kohdalla ero yritysjohtajien ja matalan koulutuksen omaavien työntekijöiden välillä oli suurin Etelä-Euroopan myöhäisissä demokratioissa. Sen sijaan pitkäaikaissairastavuuden kohdalla vastaava ero oli suurin Anglosaksisessa regiimissä. Mielenkiintoisesti Anglosaksisessa regiimissä pitkäaikaissairauksia raportoitiin kuitenkin kaikissa sosiaaliluokissa vähemmän kuin Pohjoismaissa.

Terveyden ylimäärän (yli)tulkinnoista

Jutta Pulkki, Tampereen yliopisto (jutta.pulkki@staff.uta.fi)

Terveyden kovilla mittareilla - kuten elinajanodotteella tai kuolleisuudella - mitattuna elämme todellakin yltäkylläisyyden aikaa. Elinajanodotetta tärkeämpänä mittarina väestön terveydelle on pidetty terveenä elettyjä vuosia, jotka nekin ovat lisääntyneet, mutta eivät siinä määrin kuin elinaika. Terveenä elettyjä vuosia mitattaessa pitää kuitenkin määritellä, mitä *terveydellä*

tarkoitetaan. Useimmiten terveys nähdään näissä yhteyksissä sairauden tai oireiden puutteena, joskus koettuna terveytenä, vaikeuttaen siten ylimääräisyyden tulkintaa.

Terveyden ylenmääräisyys saa siis säröjä heti kun siirrytään enemmän tulkinnanvaraisiin terveyden kuvaajiin, ja silloin kun siirrytään väestöryhmästä toiseen. Toisin sanoen tulkinta terveyden ylimääräisyydestä riippuu terveyden määritelmästä. Jos edellä esitetyn biolääketieteellisen ajatuksen terveydestä sairauden puuttumisena sijaan terveys nähtäisiinkin esimerkiksi toimintamahdollisuuksina tai ihmisen luontosuhteena, ei terveyden ylimääräisyydestä voi enää puhua. Mitä kokonaisvaltaisemmin terveys ymmärretään, sen kyseenalaisemmaksi sen ylimääräisyys käy.

Terveyden ylimäärää uhkaavat riskit ja toisaalta alimäärää nostattavat toimenpiteet muuttuvat nekin terveyskäsityksen mukaan. Sairauksien ennaltaehkäisy ja hoito ovat riittämätön tapa tuottaa ylimääräistä terveyttä, jos ihmisen terveys nähdäänkin olevan riippuvainen luonnon terveydestä. Lisäksi terveyden ylimääräisyyttä ei ole tarjolla kaikille millään mittarilla mitattuna, ja se kenellä terveyttä on, voi muuttua jopa päinvastaiseksi terveyskäsityksestä riippuen.

Sosiologipäivillä esitän ajatuksen terveyden ylimäärän ylitulkinnoista. Terveyden eri määritelmien kautta pohdin itse terveyden, terveysriskien ja terveyspalvelujen tarjonnan ylimäärää. Esitän, että nykyisen tilanteen tulkitseminen terveyden ylimääräksi on kapea-alainen ja saattaa peittää alleen *terveysuhkia*, joihin ei osata tarttua.

13. Kulttuuri ja kulutus

Koordinaattorit: Riie Heikkilä, Helsingin yliopisto, riie.heikkilä@helsinki.fi, Anu Katainen, Tampereen yliopisto, anu.katainen@uta.fi

Työryhmäkuvaus: Työryhmä kokoaa yhteen laajasti kulutussosiologiseen tutkimuskenttään liittyviä, sekä teoreettisia että empiirisiä esityksiä. Työryhmän raamit ovat leveät: tervetulleita ovat kaikenlaiset esitelmät alkuvaiheessa olevista työpapereista aina valmiimpiin tutkimuksiin. Tarkastelun kohteiksi käyvät sisällöllisesti kulttuurin ja kulutuksen alueet – kuten vaikkapa ruoka, kirjallisuus, musiikki, pukeutuminen, elokuvat, muoti, urheilu, huumeet, internet – niin suomalaisessa kuin kansainvälisemmässä katsannossa. Niin ikään esitelmien teoreettiset lähtökohdat (ei siis vain esimerkiksi Bourdieu, Skeggs, Peterson tai Lahire, vaan miksei myös Simmel, Goffman, Elias, Goldthorpe, Willis, Veblen, jne.) samoin kuin menetelmälliset lähestymistavatkin voivat vaihdella monipuolisesti.

Abstraktit:

The Decline of the Classical Highbrow Arts: Evidence from European Quality Newspaper Culture Sections, 1960–2010

Semi Purhonen, Tampereen yliopisto (semi.purhonen@uta.fi), Irmak Karademir Hazir, Oxford Brookes University & Riie Heikkilä, Tampereen yliopisto (riie.heikkila@staff.uta.fi)

It has become commonplace to argue that highbrow arts have declined in status, yet this assumption often relies on cross-sectional data and treats the ‘highbrow’ as an undifferentiated

chunk. To provide much-needed longitudinal evidence about this supposed decline, this paper analyses the culture sections of European quality newspapers for highbrow arts covered from 1960 to 2010. We trace a decline, but not across all highbrow arts. The coverage of some art forms decreases (e.g., theatre), whereas other forms maintain position (e.g., literature). While differing in their overall highbrow coverage, newspapers show relatively stable trends. Moreover, the format of the art – whether a 'live' event or a distributable 'recording' – specifies the trend, with only 'live' forms declining. Rather than declining in absolute terms, we conclude the changing status of the highbrow arts is best understood as a relative decline, caused by the post-1960s expansion of popular culture.

Keywords: Arts, cultural capital, cultural hierarchies, Europe, highbrow culture, legitimate culture, longitudinal research, newspapers, social change

Kulttuuriosallistumattomuus eriarvoistuvassa nyky-Suomessa

Riie Heikkilä, Tampereen yliopisto (riie.heikkila@staff.uta.fi)

Suomalaista yhteiskuntaa pidetään kansainvälisessä katsannossa kulttuurisesti varsin homogeenisenä. Tutkimus on kuitenkin toistuvasti osoittanut, että kulttuurin kuluttaminen on tiukasti sidoksissa sosioekonomisiin tekijöihin, eikä Suomi ole poikkeus. Kulttuurisesti aktiiviset tunnetaan suhteellisen hyvin, vaikka kulttuurisesti passiivisia on huomattavasti enemmän. Siitä huolimatta emme toistaiseksi tiedä paljoakaan syistä, joiden perusteella tietyt ryhmät tai yksilöt ajautuvat kulttuurin ulkopuolelle.

Leijonanosa kulttuurille suunnatusta julkisesta tuesta menee Suomessa korkeakulttuurille, jota kuluttavat jo ennestään vauraimmat ja parhaiten koulutetut – näin siitäkin huolimatta, että kulttuurin hyvinvointivaikutuksisista ja kynnysten alentamisen tärkeydestä puhutaan paljon. Esitän tässä paperissani ensin, kuinka suomalainen kulttuurin kulutus jakautuu erilaisten väestöryhmien kesken ja millaisista ryhmistä kulttuurisesti passiiviset koostuvat. Käytän tausta-aineistonani *Kulttuuripääoma ja sosiaalinen differentiaatio 2000-luvun Suomessa* -projektissa kerättyä kansallisesti edustavaa määrällistä (n=1388) ja laadullista aineistoa (n=28) osoittaakseni että kulttuurinen osallistumattomuus liittyy Suomessakin ennen kaikkea sosioekonomisiin tekijöihin mutta että passiivisuus ilmenee monella tavalla ja liittyy usein olennaisesti kulloinkin käytettyihin tutkimusmenetelmiin. Samalla pohdin tarkemmin sekä teoreettisella että konkreettisten menetelmien tasolla, miten kulttuurista osallistumattomuutta voisi tulevassa tutkimuksessa lähestyä.

Mielikuvien tärkeys – Kirkko ja vaikutelman hallinta

Laura Kokkonen, Helsingin yliopisto (laura.kokkonen@helsinki.fi)

Markkinatalouden logiikka leviää kaikille elämän osa-alueille, kulutuskulttuuri hallitsee nykyihmisen elämää ja kaikella on brändi. Mitä tekemistä tai tilaa perinteisillä uskontoinstituutioilla on tässä ajassa? Suomen suurin uskonnollinen yhteisö, evankelisluterilainen kirkko, on menettänyt jäseniä jatkuvana virtana ja kokenut jopa suuria yhtäkkisiä eroaaltoja. Syyllistä on haettu kirkon epäselvästä julkisuuskuvasta, ihmisten vääristä mielikuvista ja kirkon huonosta maineesta. Ne kuvailevat ilmiötä, jossa hallitsee vahvasti imagon tärkeys ja jopa brändin merkitys. Kirkossa vaikutetaankin havahtuneen siihen, ettei vallalla oleviin mielikuviin tarvitse tyytyä vaan niihin voidaan itse vaikuttaa. Kirkko on jo toteuttanut julkisuuskampanjoita, mainostanut suurissa kaupungeissa ja luonut logoja sekä yhtenäisen visuaalisen ilmeen. Goffmanin mukaan toimijat ovat esittäjiä näyttämöllä ja esitystä seuraavat katsojat tai yleisö. Toimijan pyrkimys on aktiivisesti luoda

muissa itselleen edullisia vaikutuksia. Evankelisluterilainen kirkko on goffmanilaisittain ajateltuna esiintyjä, joka pyrkii vaikutelman hallintaan. Teoria vaikutelman hallinnasta vaikuttaa sopivan hyvin kirkkoon, joka pyrkii aktiivisesti säätelemään mielikuvia, joita ihmisille jää. Kirkko on läsnä postmodernissa yhteiskunnassa ja sen kulttuurissa, johon se ei joudu vain sopeutumaan vaan josta se myös omaksuu uusia toimintamalleja. Puheenvuorossani koitan liittää Goffmanin teorioita ja ajatuksia kirkon nykytilaan, jonka taustalla on kulutuskulttuuri.

Veganismin normalisointi ja uudet mielikuvat Vegemessuilla 2017

Piia Jallinoja, Helsingin yliopisto (piia.jallinoja@helsinki.fi) Markus Vinnari, Tampereen yliopisto & Mari Niva, Helsingin yliopisto

Veganismi on pitkään ollut varsin marginaalinen ja hankalana pidetty ruokavalio. Sen perustelut ponnistavat tyypillisesti eläinten hyvinvoinnista ja globaalista ilmastonmuutoksesta, mutta sitä on perusteltu myös terveellisyydellä. Viimeisen kahden vuoden aikana vegaaninen ruokavalio on ollut julkisuudessa näyttävästi esillä. Korvaamalla lihan ja maitotuotteet kasviperäisillä tuotteilla veganismi haastaa ruokakulttuurin ja ateriarakenteiden keskeisiä elementtejä. Siihen liittyy tuoteinnovaatioita (mm. nyhtökaura, härkis, vegaaninen muna) sekä liikehdintää sosiaalisessa mediassa.

Esityksessä pohdimme tapoja, joilla vegaaniliike pyrkii tällä hetkellä lisäämään ruokavalion suosiota. Tutkimusaineistomme muodostuu tammikuussa 2017 Helsingissä järjestetyn Vegemessut-tapahtuman (www.vegemessut.fi) havaintoaineistosta. Hyödynnämme analyysissä käytäntöjen teoriaa (practice theory) ja pyrimme tunnistamaan, minkälaisia muutoksia ruokaan liittyvissä merkityksissä, materiaalisissa muodoissa ja taidoissa Vegemessuilla pyrittiin edistämään.

Suuren suosion saaneessa tapahtumassa esiintyi mm. julkkiskokkeja, elintarvikealan yrityksiä, järjestöjä, urheilijoita ja tutkijoita. Messuosastolla elintarvikealan yritykset esittelivät vegaanisia tuotteitaan. Alustavat havaintomme osoittavat ensiksikin, että näissä esityksissä ja esittelyissä tapahtuman toimijat pyrkivät monipuolistamaan vegaaneihin ja vegaaniseen ruokaan liitettäviä merkityksiä ja normalisoimaan veganismia. Vegaaninen ruoka esitettiin niin fine diningina kuin pasta bolognesea jäljittelevänä arkiruokana ja ”mättöruokana”. Vegaaniruokaa pyrittiin valmistamaan tavalla, jossa sitä olisi helppo lähestyä nautintojen näkökulmasta ja siten, että se tarjoaisi esimerkiksi ”lihaisan” ruokakokemuksen, joka muistuttaisi perinteistä sekaruokaa. Paikalla olevat urheilijat ja fitness-alan yritys puolestaan rakensivat kuvaa energisestä ja lihaksikkaasta vegaanista. Toiseksi, tilaisuudessa esiteltiin vegaanisia tuoteinnovaatioita, jotka mahdollistavat vegaanisten aterioiden helpon valmistamisen tai jotka sopivat proteiinipitoisiksi välipaloiksi. Kolmanneksi, tapahtumassa oli mukana toimijoita, jotka pyrkivät lisäämään kuluttajien kompetenssia valmistaa vegaanisia aterioita ja löytää vegaanisia tuotteita kaupoista (esimerkiksi Vegaanihaaste.fi).

Alustavien havaintojemme perusteella väitämme, että vegaaniliike ei pyri vain lisäämään tietoisuutta veganismista ja sen ekologisista ja eettisistä perusteluista, vaan se pyrkii myös aktiivisesti muokkaamaan veganismin julkisuuskuvaa, nivouttamaan vegaanisia aterioita osaksi valtavirran ruokakulttuuria ja lisäämään ihmisten taitoja valmistaa vegaanisia aterioita. Esityksessä pohdimme myös vegaanien ja ei-vegaanien välistä erottelua: esimerkiksi Vegaanihaaste mahdollistaa osa-aikaisen veganismin ja elintarvikealan yritykset markkinoivat uusia kasviproteiinituotteita lihan korvikkeiksi muillekin kuin kasvissyöjille.

Eläinten hyvinvointi lihayhtiöiden vastuullisuusviestinnässä

Saara Kupsala, Itä-Suomen yliopisto/ Hanken School of Economics (skupsala@hanken.fi)

Viime vuosina lihayhtiöt ovat merkittävästi lisänneet vastuullisuusviestintäänsä tuotantoeläinten hyvinvoinnista. Taustalla on voimistunut julkinen keskustelu tuotantoeläinten hyvinvoinnista. Etenkin eläinaktivistien salakuvaamat videot suomalaisilta tiloilta ja teurastamoilta ovat nostattaneet keskustelua eläinten hyvinvoinnista lihantuotannossa. Tuotannon vastuullisuutta korostamalla lihayhtiöt pyrkivät säilyttämään kuluttajien luottamuksen kotimaiseen lihantuotantoketjuun sekä takaamaan asemansa kiristyneillä markkinoilla. Kuluttajien etääntyessä eläintuotannosta tuotantoeläinten näkyvyydestä on tullut poleeminen teema julkisessa keskustelussa. Tässä tutkimuksessa tarkastelen eläinkuvia suomalaisten lihatalojen viestinnässä sekä analysoin markkinoinnin tapaa kuvata ja moraalisesti asemoida eläin. Tutkimus kontekstoidaan yhtiöiden vaikutusvaltaiseen taloudelliseen asemaan, jota kautta yhtiöt muokkaavat kuluttajien eläinkäsityksiä ja eläimiä koskevia arvostuksia. Näin tutkimus keskittyy sellaiseen viestintään, jolla on merkitystä myös laajemman kulttuurisen eläinkuvaston näkökulmasta. Käsitteellisesti tutkimus ammentaa sosiologisen eläintutkimuksen ja kriittisen eläintutkimuksen näkökulmista. Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat lihansyöntikulttuuri, nk. karnismi, sukupuolittuneet eläinkuvat sekä eläinten affektiivinen käyttö markkinoinnissa. Tässä esitelmässä esittelen tutkimuksen teoreettisia taustoja ja aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta markkinoinnin eläinkuvista sekä esittelen projektin tutkimusaineiston. Tutkimus on osa laajempaa, vuoden alussa käynnistynyttä tutkimusprojektia, jossa tutkitaan ristiriitaisia eläinkuvia suomalaisessa 2010-luvun keskustelussa.

Suomen televisiossa mainostettavat elintarvikkeet

Milla Annala, Tampereen yliopisto (Annala.Milla.J@student.uta.fi)

Kansainvälisesti tarkasteltuna television elintarvikemainonta on ollut yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa melko suosittu tutkimusaihe. Lähtökohtana tutkimuksille on ollut tyypillisesti huoli kansalaisten ylipainoisuuden lisääntymisestä ja elintarvikemainonnan vaikutuksesta tälle kehitykselle.

Myös suomalaisessa julkisessa keskustelussa on ollut ajoittain esillä huoli elintarvikemainonnan mahdollisista vaikutuksista. Ongelmana on kuitenkin ollut se, että suomalaista, tieteellistä, television elintarvikemainonnan sisältöjä systemaattisesti kartoittavaa tutkimusta ei ole ollut aiemmin tarjolla. Keskustelujen pohjana olevia yhdysvaltalaista elintarvikemainontaa käsitteleviä tutkimuksia ei voi ongelmitta siirtää suomalaiseen kontekstiin.

Esityksessäni keskityn seuraaviin kysymyksiin: Mitkä ovat mainostetuimpia elintarvikkeita Suomessa esitetyssä televisiomainonnassa? Onko suomalaisen elintarvikemainonnan sisällöissä eroja suhteessa muissa tutkituissa maissa esitettävään elintarvikemainontaan? Mitkä seikat voivat mahdollisesti selittää näitä eroja?

Esitykseni pohjautuu valmisteilla olevan väitöskirjani aineistoon, jonka olen kerännyt 3.7.2012–3.6.2013 välisenä aikana MTV3– ja Nelonen –kanavilta. Aineisto koostuu kaiken kaikkiaan 2 969 elintarvikemainoselokuvasta, joista eri elintarvikemainoksia on 536 kappaletta. Tutkimuksessani olen yhdistänyt sekä määrällisiä että laadullisia lähestymistapoja: sisällönanalyysia sekä semioottista analyysia.

Hiilijalanjäljen neuvotteleminen osaksi omaa arkea

Arto Manninen, Tampereen yliopisto (arto.manninen@iki.fi)

Hiilijalanjälkeä koskevaa informaatiota tarjotaan erilaisten laskureiden muodossa sekä osana tavaroiden mainontaa ja tuoteinformaatiota.

Pro gradu -tutkielmassani tutkin haastattelemalla Suomen ympäristökeskuksen Ilmastodieetti-laskuria käyttäneitä, mikä on hiilijalanjäljen asema arjessa. Tarkastelemalla hiilijalanjälkilaskentaa koskevia neuvottelun tapoja voidaan tehdä näkyväksi ihmisten suhtautumista ilmastonmuutokseen ja kulutustottumusten pysyvyyttä.

Hiilijalanjäljen käyttökelpoisuutta arkisten kulutuskäytäntöjen kannalta tarkastelen mediatutkimuksessa ja tieteen- ja teknologian tutkimuksessa kehitettyä domestikaatio-viitekehystä käyttäen. Viitekehyksen avulla selvitetään omaksujan ja omaksuttavan uuden laitteen tai idean suhteen vastavuoroista kehittymistä ja sen materiaalista ja symbolista ulottuvuutta.

Hiilijalanjäljen sovittaminen osaksi omaa arkea osoittautui hankalaksi paitsi lukuisista käytännöllisistä syistä, jotka usein ovat omien vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella, niin myös arvostusten välisestä kitkasta. Siitä huolimatta, että hiilijalanjälkeä arvostetaan eettisen kulutuksen kriteerinä, ristiriidat omaksuttujen arkisten tottumusten kanssa tuottavat tilanteen, jossa pyritään suitsimaan hiilijalanjälkeä ja siihen liitettyjä odotuksia muuttaa omia tottumuksia. Esityksessä tarkastelen tapoja, joilla näitä ristiriitoja haastatteluissa sovitellaan.

Kultivoiva sosiaalisuus. Tutkimus yhdessäolon vaikutuksista suomalaisten kulttuurin kuluttamisen muotoihin.

Rami Simelius, Tilastokeskus (rami.simelius@stat.fi)

Tässä pro gradu -tutkielmaan pohjautuvassa esitelmässä tutkitaan henkilön sosiaalisuuden vaikutusta eri kulttuuritapahtumissa käymisen laajuuteen ja aktiivisuuteen Suomessa. Tunnetuimmissa kulttuurinsosiologisissa tutkimuksissa on tarkasteltu sosioekonomisia eroja kulttuurimaussa. Vastaavasti henkilön sosiaalisten suhteiden yhteyttä kulttuurimakuun on tutkittu niin sosiaalisen pääoman kuin sosiaalisten verkostojenkin kautta. Näissä näkökulmissa ei kuitenkaan ole kiinnitetty huomiota kulttuuritapahtumissa käymisen sattumanvaraiseen ja kontekstisidonnaiseen luonteeseen. Sosiaalisen pääomaan sisältyvät oletukset sosiaalisten suhteiden vastavuoroisuudesta ja luottamuksesta sekä sosiaalisten verkostojen alati muuttuva luonne johtavat siihen, että kyseiset käsitteet eivät välttämättä ole hyviä kulttuuritapahtumissa käymistä selittäviä tekijöitä. Tässä tutkielmassa ehdotetaan parempana käsitteellisenä työkaluna sosiaalisuuden käsitettä, joka on sosiaalista pääomaa vapaampi sisällöllisistä rajoituksista, mutta sosiaalisia verkostoja pysyvämpi ilmiönä.

Tutkielmassa haetaan vastauksia suomalaisten kulttuuritapahtumissa käymisen saamiin muotoihin sekä siihen, miten sosiaalinen kanssakäyminen selittää niitä. Tätä yhteyttä tutkitaan myös sosioekonomisten ja demografisten tekijöiden kautta. Aineistona käytetään Tilastokeskuksessa kerättyä Ajankäyttötutkimusta vuodelta 2009–2010. Aineiston kyselyhaastatteluosion avulla selvitetään, millaisia erilaisia profiileja aineistosta löytyy eri kulttuurimuotoihin osallistumisen ja käymisaktiivisuuden perusteella. Henkilön sosiaalisuutta sen sijaan tulkitaan oman kotitalouden

ulkopuolisiin sosiaalisiin suhteisiin käytetyn ajan kautta. Analyysimenetelminä tutkimuksessa käytetään latenttien luokkien analyysiä sekä moniluokkaista logistista regressioanalyysiä.

Tutkimustuloksissa havaitaan, että suomalaiset voidaan jakaa viiteen luokkaan kulttuuritapahtumissa käymisen perusteella: passiivisiin kulttuuriharrastajiin, dissonantteihin kulttuuriharrastajiin, korkeakulttuurin harrastajiin, populaarikulttuurin harrastajiin ja ahnaisiin kulttuuriharrastajiin. Sosiaalisuuden osalta havaitaan, että kulttuuripassiiviset käyttävät keskimäärin vähemmän aikaa oman kotitalouden ulkopuolisiin sosiaalisiin suhteisiin, kun taas ahnaat kulttuuriharrastajat käyttävät keskimäärin enemmän, eikä tämä yhteys vaihtele taustamuuttujien kautta tarkasteltuna. Tuloksissa havaitaan myös, että sosiaalisuus kasvattaa todennäköisyyttä kuluttaa ylipäänsä kulttuuria. Tulosten perusteella kulttuuritapahtumissa käymisen tutkiminen henkilön sosiaalisuuden kautta on perusteltua ja jatkoa ajatellen on syytä kiinnittää huomiota elämäntyyleihin, kansallisiin ominaispiirteisiin ja eroihin sekä kulttuuripääoman ja sosiaalisuuden mittaamistapoihin.

Svenska Teatern suomenruotsalaisuuden uusintajana pääkaupunkiseudulla

Jani Varpa, Helsingin yliopisto (jani.varpa@helsinki.fi)

Suomenruotsalaiset on kuvattu kansainvälisesti erittäin menestyksekkääksi vähemmistöksi ja Suomessakin ryhmään yhdistetään stereotypioita sekä valtaväestöä paremmasta taloudellisesta menestyksestä että hienostuneemmasta ja jollakin tavoin paremmasta mausta. Vaikka tutkimusten perusteella nämä stereotypiat eivät aukotta pidä paikkaansa, on suomenruotsalaisten kulttuurisen puhetavan todettu eroavan valtaväestön vastaavasta siinä, että erilaisten näkökulmien esittäminen ja eri mieltä taiteesta oleminen on suomenruotsalaisille muita luontevampaa.

Väitöstutkimukseni tarkoituksena on perehtyä tarkemmin siihen, mistä tämä suomenruotsalaisten erilainen kulttuuria koskeva puhetapa juontaa juurensa. Helsingin Svenska Teatern edustaa näkyvästi pääkaupunkiseudun suomenruotsalaista kulttuurielämää. Tarkoitukseni on kulttuuria, suomenruotsalaisuutta sekä Svenska Teaternia koskevin teemahaastatteluin selvittää sitä, uusintaako kyseinen instituutio suomenruotsalaisuutta ja jos uusintaa - miten?

Mitä tapahtuu kirjallisuuden julkisuudelle selailukulttuurissa?

Maaria Linko, Helsingin yliopisto (maaria.linko@helsinki.fi)

Esitykseni havainnoi kirjallisuuden julkisuudessa viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana tapahtuneita muutoksia. Mukana kulkevien älypuhelinten ja muiden laitteiden ja sosiaalisen median myötä selailukulttuuri on levinnyt kaikkeen median seuraamiseen. Samaan aikaan painettujen sanomalehtien lukeminen vähenee ja kirjojen myynti takkuaa. Mitä tapahtuu kirjallisuuden julkisuudelle ja erityisesti kirja-arvioille selailukulttuurissa? Millä foorumeilla kirjoista keskustellaan? Entä miten kirjailijat itse ovat sopeutuneet muuttuneeseen tilanteeseen? Tutkimuksessani sovellan ja edelleen kehitän mediasosiologian käsitteitä.

Empiirinen aineistoni koskee tietokirjallisuusarvioita ja muuta tietokirjajulkisuutta. Aineistot kolmesta sanomalehdestä 2009 ja 2014 mahdollistavat havaintojen tekemisen tapahtuneista muutoksista ja toisaalta joidenkin julkisuuden osatekijöiden pysyvyydestä. Lisäksi arvioin useiden

verkkojulkisuuden alustojen merkitystä kirjallisuuden julkisuuden kannalta toteuttamalla pienimuotoista ”netnografista” tutkimusotetta.

Tärkeimmät tulokset liittyvät sanomalehtien huomattavasti vähentyneisiin kirja-arvioihin ja toisaalta sosiaalisen median verkostojen olennaiseen merkitykseen (tieto)kirjallisuuden näkyvyydessä. Sosiaalinen kuratointi verkossa eli kansalaisten harjoittama uutisten jakaminen ja kommentointi on muodostunut olennaiseksi osaksi kirjallisuuden julkisuutta. Tietokirjailijoille tehdyn kyselyn pohjalta tuon esiin tietokirjailijoiden vaihtelevia suhtautumistapoja selailukulttuuriin ja uusiin näkymisen mahdollisuuksiin. Sosiaalisen median maailman lisäksi kirjailijoita halutaan myös tavata kirjamessuilla, kirjallisuuspäivillä ja lukuisissa muissa tilaisuuksissa ja näiden tilaisuuksien jälkikaiku näkyy myös julkisuudessa niin verkossa kuin lehdissäkin.

Esitykseni perustuu 2016 ilmestyneeseen kirjaani *Tietokirjallisuuden näkyvyys selailukulttuurissa*.

Ulkonäön monet merkitykset

Tero Pajunen, Erica Åberg, Iida Kukkonen & Outi Sarpila (outi.sarpila@utu.fi), Turun yliopisto

Palvelualojen kasvu, sosiaalisen median suosio, sekä yleisemmin kulutuskeskeisyyden ja visuaalisen kulutuksen korostuminen antavat viitteitä siitä, että ulkonäön merkitys yksilöiden arkielämässä on ehkä keskeisempi kuin koskaan ennen. Useiden tulkintojen mukaan ulkonäköä olisikin syytä tarkastella itsenäisenä pääoman muotona, joka koostuu sosiaalisessa kanssakäymisessä hyödynnettävissä olevista resursseista (Holla & Kuipers, 2015; Anderson, 2010; myös Hakim, 2010).

Tarkastelemme esityksessämme ulkonäön merkitystä suomalaisten arkielämässä. Kysymme ensinnäkin, voidaanko ulkonäköä ylipäätään lähestyä pääomana. Toiseksi olemme kiinnostuneita siitä, missä määrin ulkonäön merkitys vaihtelee eri sosiaalisissa konteksteissa. Aineistoina käytämme 15-74-vuotiaita suomenkielisiä suomalaisia edustavaa Arkielämä ja ulkonäkö 2016 -kyselyaineistoa (N = 1600) sekä kyselyn yhteydessä kerättyjä ulkonäköelämäntarinakirjoituksia (N = 38).

Alustavien analyysien perusteella voimme sanoa, ulkonäön myönteiset vaikutukset ovat näyttäytyneet ihmisille huomattavasti selvemmin kuin ulkonäön kielteiset vaikutukset. Yleisesti ottaen ulkonäön on koettu vaikuttaneen myönteisesti ennen kaikkea seurustelukumppanin löytymiseen sekä auttaneen ystävien ja työpaikan saamisessa. Ulkoelämäntarinoissa puolestaan korostuu ulkonäön merkityksen vaihtelu yksilön eri elämänvaiheissa. Monissa elämäntarinoista on tunnistettavissa kehityskaari, jonka alkupäässä ulkonäköön liittyvät vaikutukset eivät ole henkilön hallittavissa, kun taas kehityskaaren loppupäässä henkilö on luonut ulkonäkösuhteen, jossa kielteisillä vaikutuksilla ei ole enää yhtä suurta painoarvoa. Elämäntilanteiden kannalta ulkonäkö kytkeytyy tarinoissa useimmiten tilanteisiin, jotka ovat identiteetin luomisen ja esittämisen kannalta keskeisimpiä: murrosikään, työelämään ja puolison hankkimiseen. Kirjoittajien kokemusten myönteisyys tai kielteisyys puolestaan lähes poikkeuksetta liittyy kuulumisen tunteeseen: myönteisiksi koetaan tilanteet, joissa ulkonäkö edesauttaa jonkinlaisen sosiaalisen siteen synnyssä, kielteisiä seurauksia koetaan, kun yhteyttä ei synny. Ulkonäköön liittyvät kokemukset nivoutuvat tarinoissa henkilöiden itsetuntoon ja sen myötä hyvin kokonaisvaltaisesti heidän hyvinvointiinsa.

Cultural press and politics: findings on a research on key newspapers from Spain

Carlos J. Fernández, Universidad Autónoma de Madrid (carlos.fernandez@uam.es)

Views on culture and art are particularly influenced by the political dimension, once models of governance, hegemonic ideologies and power relations within society can all shape cultural policies and build specific cultural hierachies. In the case of cultural press, this influence is often neglected, and certainly deserves some attention. This paper aims at filling this gap by exploring the ways in which the field of politics influences the making of cultural hierarchies, focusing on the case of a Mediterranean country where the political dimension has been particularly salient in the last five decades: Spain. Drawing from data collected during the fieldwork of the research project CUDIGE, which was a longitudinal and comparative project that analysed the cultural coverage of major newspapers from six European countries (France, United Kingdom, Finland, Sweden, Spain and Turkey) during the period 1960-2010, the goal is to revisit and qualitatively explore the cultural reviews from the key newspaper of the country (El País, with some additional data from ABC) which have socio-political content. The analysis of the Spanish case reveals how the country departs from a right-wing dictatorship where conservative National-Catholic ideology shapes cultural policy to a democracy where new values come to the fore, helping to rearrange the cultural hierachies and even modifying the own status of culture in Spanish society. As a conclusion, it will be discussed how national political contexts can be incorporated to the study of cultural fields and hierarchies.

14. Problematic lifestyles: How to grasp and how to govern?

Coordinators: University of Helsinki Centre for Research on Addiction, Control and Governance (CEACG) Anna Alanko: anna.alanko@helsinki.fi Michael Egerer: michael.egerer@helsinki.fi

Working group description: How to approach excessive, compulsive and harmful behaviour, such as substance use, problem gambling, or eating disorders is truly a social scientific challenge. Contemporary society exhibits a myriad of different lifestyles which entail the risk of exaggeration and harm to oneself and others. The tasks of research have typically been to monitor, measure, explain and suggest solutions. For many reasons, these tasks are becoming increasingly difficult to uphold.

A central aim of today's welfare state is to encourage citizens to stick to healthy, productive and economically beneficial alternatives without interfering with their autonomy. How, then, are citizens to conduct their lives in order to avoid harm and problems for themselves and for society? On what grounds do the citizens themselves consider and negotiate lifestyle-related risks? How are borders to abnormal and excessive behaviours articulated and integrated in societal institutions and their praxis? What types of regulation instruments are used for making citizens avoid harmful and excessive consumption and steer them into preferring the healthy and the "good"?

This work group gathers a broad range of research interests with the objective of discussing the ways in which problem definitions, knowledge production and policies are intertwined for purposes

of governance. These topics can be illuminated through empirical research as well as in theoretical considerations.

While the thematic traits of the workshop organizers are mainly found in the fields of lifestyles, addictions and mental health, participants are welcome to offer presentations from various research fields.

Abstracts:

Elämäntapa, riskit ja terveyden hallinta

Mikko Jauho, University of Helsinki

Nykyinen terveyden ja hyvinvoinnin hyvinvointivaltiollinen hallinta kohdistuu erilaisiin ongelmallisiin elämäntapoihin. Voidaan kuitenkin väittää, että tämä hallinta problematisoi myös elämäntavan itsensä. Hallinnan piirissä eivät ole ainoastaan normista poikkeavat, vaan normi koskee kaikkia. Tähän tilanteeseen ovat vaikuttaneet merkittävästi keskeiset kansantautimme, joiden ilmaantuminen on laajoissa väestötutkimuksissa kytketty sellaisiin elämäntapatekijöihin kuin tupakointi, ruokavalio ja liikunta. Näitä riskitekijöitä säätelemällä pyritään ehkäisemään sairastumista ja lisäämään hyvinvointia väestötasolla. Tämä säätely ei ole ainoastaan ongelma- tai riskiyksilöille sälytetty velvollisuus, vaan ulottuu kaikkiin.

Tarkastelen esitelmässäni tämän asetelman syntyä käyttäen esimerkkinä suomalaista sydän- ja verisuonitauti (SVT)epidemiaa ja sitä selittävien riskitekijöiden torjuntaa. Erityishuomion kohteena on ruokavalion vaikutus sydänterveyteen, ns. rasvakysymys. Kuvaan sydäntautiepidemian havaitsemista ja elämäntapariskimallin hidasta juurtumista erilaisissa sosiaalisissa maailmoissa sekä näihin liittyviä eriaikaisuuksia, jotka vaikuttivat mallin leviämiseen. Elämäntavan merkitystä korosti se, että SVT:en riskitekijät määriteltiin kansainvälisissä tutkimuksissa yhtäältä yksilötasolle ja toisaalta kattamaan mahdollisimman moni. Lopuksi käsittelen epidemiologiseen elämäntapariskimalliin sisältyviä pulmia, jotka syntyvät, kun väestötutkimuksista vedetään yksilöitä koskevia johtopäätöksiä.

Mitä tapahtuu kun alkoholimainontaa sosiaalisessa mediassa rajoitetaan?

Emmi Kauppila, University of Tampere

Suomessa astui voimaan maailmanlaajuisesti ainutlaatuinen alkoholin internet-mainontaa koskeva laki (152/2014) vuonna 2015. Laki kieltää kuluttajien sosiaalisessa mediassa tuottaman sisällön, kuluttajien jaettavaksi tarkoitetun sisällön sekä pelien, arvontojen ja kilpailujen hyödyntämisen alkoholituotteiden markkinoinnissa. Lain tarkoitus on erityisesti suojella alaikäisiä kaupallisten toimijoiden internet-mainonnalta.

Esitykseni perustuu Suomen Akatemian, Alkoholitutkimussäätiön ja Systembolagetin rahoittaman kansainvälisen Regulation of Online Alcohol Advertising -tutkimushankkeen suomalaisesta aineistoon, jota tulen tarkastelemaan myös tekeillä olevassa pro gradu -tutkielmassani. Facebookista, Twitteristä, Instagramista ja YouTubesta kerätty aineisto kattaa noin 1600 julkaisua vuosilta 2014, 2015 ja 2017.

Tarkastelen esityksessäni, millaista sisältöä suosittujen alkoholibrändien sosiaalisen median sivustoilla tuotetaan ja miten lakimuutos on näihin sisältöihin vaikuttanut. Onko mainontakeinojen sääntely kansallisella lainsäädännöllä internetissä

mahdollista ja onko se tarkoituksenmukaista? Lisäksi tarkastelen, miten mainonnassa puhutellaan nuoria, mahdollisesti alaikäisiä kuluttajia. Tarkastelen myös blogiyhteistyötä sosiaalisessa mediassa ja pohdin bloggaajien roolia alkoholituotteiden markkinoinnissa.

Governing excessive hospital treatment

Anna Alanko (anna.alanko@helsinki.fi) & Matilda Hellmann, University of Helsinki

Between the fifties and the late seventies, the Finnish mental health care relied heavily on an institutional treatment system, i.e. psychiatric hospitals. From the mid-sixties onwards, the system was subject to criticism and reform aspirations. Different working groups appointed by the state-level authorities attempted to change the hospital based care since the late seventies. This phenomenon is known both internationally and in Finland, and it has been referred to as ‘deinstitutionalization’ or ‘dehospitalisation’.

At the heart of the problem is the question, how should conditions understood as severe mental illness be treated. The paper analyses the rationale of the “The National Schizophrenia Project” (NSP), conducted between 1981 and 1987. The project focused on developing the treatment of schizophrenia without excessive hospital treatment. The analysis focuses on, what was seen as the problem in the treatment of schizophrenia and what where the people suffering from schizophrenia seen capable of?

The analysis shows that the rationale of the NSP relied on an understanding of the provided hospital based treatment as harmful to the treated. It also shows that the patients were seen to be capable of an autonomous life outside the hospitals but they were seen to need various ways of support from the mental health care system. However, the NSP aimed to cut the hospital treatment much less than what has been accomplished until today.

The paper concludes by reflecting the understanding of the NSP project to todays’ mental health care planning, its’ priorities and understandings of the autonomy of people suffering from mental health problems.

Suurten ikäluokkien nuoret eläkeläiset, (ongelma)rahapelaaminen ja ”ne toiset kolikkopelaajat”

Maria Heiskanen (maria.heiskanen@helsinki.fi) & Riitta Matilainen, University of Tampere

Suomalaiset suuret ikäluokat (tässä tutkimuksessa vuosina 1945–1955 syntyneet) ovat kooltaan ja kulttuurisesti erityinen sukupolvi, joka on todistanut rahapelaamisen tarjonnassa ja tavoissa tapahtuneen valtavan muutoksen. He kohtaavat myös elämänmuutoksia eläköitymisen myötä. Ikääntyvien rahapelaamisesta on Suomessa kannettu huolta kolikkopelien näkyvyyden vuoksi, vaikka väestökyselyissä varttuneempi väestö ei olekaan ongelmapelaamisen osalta erottunut. On kuitenkin kiinnostavaa tutkia, miten suurten ikäluokkien edustajat suhtautuvat rahapelaamiseen, ja millaisia kokemuksia heillä on pelitapojen mahdollisista muutoksista eläkkeelle jäämisen kynnyksellä tai sen jälkeen.

Olemme haastatelleet 25 suurten ikäluokkien edustajaa kuudessa ryhmähaastattelussa. Kolmessa ryhmässä osallistujilla on korkeintaan toisen asteen koulutus ja kolmessa ryhmässä vähintään toisen asteen koulutus. Tässä esityksessä kysymme, miten suurten ikäluokkien edustajat ymmärtävät ongelmapelaamisen, ja mikä heidän pelitavoissaan saattaa olla riskialtista tai riskeiltä suojaavaa. Etsimme myös yhteiskuntaluokkaan ja sukupuoleen mahdollisesti liittyviä (ongelma)pelaamisesta puhumisen eroja.

Suurten ikäluokkien ymmärrystä ongelmapelaamisesta on tarkasteltava rahapelaamisessa tapahtuneen muutoksen kautta: haastateltavien lapsuuden aikaisista, kuiskaten kerrotuista korttiringeistä ja niissä hävityistä kartanoista on heidän elämänsä aikana siirrytty käsityksiin ongelmapelaamisesta hoitoa vaativana riippuvuussairautena. Haastatellut asemoivat erityisesti rahapeliautomaattipelaajat ”toisiksi” ja tekevät myös selkeän eron heitä vanhempiin sukupolviin. Haastattelujen perusteella esittelemme oman pelaamisen hallinnan tapoja, jotka usein liittyvät rahan eri merkityksiin arkisissa tilanteissa. Tutkimuksen tulokset tuovat lisätietoa tämän suuren ikäluokan rahapelaamisesta heidän ikääntyessään ja ovat avuksi esimerkiksi palveluiden kehittämisessä.

Tutkimus on osa Alkoholitutkimussäätiön rahoittamaa ”Suurten ikäluokkien (ongelma)rahapelaaminen: ikääntyminen, luokkaerot ja historiallinen muutos” -tutkimusprojektia.

Addictive places? The use of sociological theories on spaces in gambling studies

Johanna Järvinen-Tassopoulos, National Institute for Health and Welfare (johanna.jarvinen-tassopoulos@thl.fi)

The most cited social theories on spaces in gambling studies have been formulated by Erving Goffman, Michel Foucault and Henri Lefebvre. Whereas Goffman’s essay “Where the Action Is” proposes an ethnographic view of the social interaction in casinos, Foucault’s theories on discipline, power and on spaces have inspired gambling researchers to examine limits, time and space dichotomies and specific places inside and outside the everyday reality. The study of spatial dimensions and practices has been based of Lefebvre’s thoughts on the production of space.

The question of space is particularly interesting in the Finnish case. On one hand, prevention of gambling harms is the main goal of the Finnish gambling policy. Age limits, signs that mark off gambling spaces and identity control at the threshold of the casino prevent under age gambling, problematic gambling and fraud. On the other hand, slot machines, scratch cards and lottery coupons scattered in everyday places, such as supermarkets and petrol stations, and the marketing (advertisements, display of coupons and tickets at the cashier’s counter) of money games make gambling accessible and visible to everyone (despite the above mentioned age limits). The role of structural characteristics of gambling and the situational factors that affect gambling have been examined by several researchers, but they seldom focus on the conceptions, the representations and the perceptions of gambling spaces.

The aim of this presentation is to discuss the use of sociological theories on spaces in gambling studies, and to understand how spatiality defines the Finnish gambling lifestyles.

The gambler, the game and the machine – An actor-network analysis of Finnish and French recreational gamblers

Michael Egerer, University of Helsinki (michael.egerer@helsinki.fi)

Background: In the international research literature, the interaction between the game and the gambler is often conceptualised as “the zone”, and a space separated from ordinary life. This perspective, however, neglects the varying regulations concerning placement of gambling opportunities.

Aim: This article asks if Finnish recreational gamblers, who gamble in an everyday environment, perceive their gambling activity and its risks differently than French gamblers, who gamble often in the time-out environment of a casino.

Method: Reception Analytical Group Interviews RAGI, a stimulated focus-group method, were conducted. The data consist of 14 Finnish and 14 French groups with altogether 110 participants. Actor-network theory informed the analysis.

Results: The other gambler takes the position of an important actor in both countries. For the French gamblers, however, the other gambler appears in a more positive light and enables to enjoy any type of game more. In the Finnish context, the character of the other-gambler depends on the context and the kind of game. In the casino the other-gambler is also part of the enjoyable gambling experience; in poker the other-gambler acts only in enabling the game of the gambler via the money they bring into the game.

Conclusions: The regulatory context of the different type of games has an influence on the interaction between the game and the gambler beyond the game characteristics. Taking the findings of the international research from mostly Anglo-Saxon context to inform policies elsewhere has to be seen hence as questionable.

15. Political Sociology

Coordinators: Maija Jokela, Tampereen yliopisto (jokela.maija.e@student.uta.fi) & Georg Boldt, Tampereen Yliopisto (georgmboldt@gmail.com)

Working group description: Whether we speak about capital, consumption or greenhouse emissions, societies today are characterized by the uneven distribution of risks and profits related to the production of surplus. The excessive accumulation of material wealth and privilege for some is increasingly polarizing our societies at all levels, whether local or global. The persistent trend of neoliberal dismantling of market regulations that used to guarantee the functioning of the welfare state, has become normative regardless of citizen protest.

Political sociology examines these locations, transitions and dynamics through studies addressing social movements, civil society, participation and nonparticipation, rhetorics and justifications in political argumentation, and dynamics and structures of power.

The working group invites presentations that address empirical, methodological or theoretical questions relevant to political sociology. The sessions will be held in English if the presentators or the audience include non-Finnish speakers.

Abstracts:

Triage in Human Rights Organizations: Structures, Repertoires of Practice, the Law

Monika Krause, University of Helsinki (mcskrause@gmail.com)

Human rights organisations draw on a universalist set of ideas, that is meant to include everyone, across the world, and that covers a range of issues from civil liberties to social and economic rights. Yet, human rights NGO have to operate with limited resources. Based on an analysis of organizational reports and 36 in-depth interviews with program managers in a range of international human rights organizations, this paper examines how human rights organizations make decisions about how to allocate resources, and how to manage their commitments to specific causes, specific people, and specific territorial units. Building on but departing from an analysis of human rights as “a market for information”, the paper shows how organizational structures and themes direct resources, how a broad but still limited set of accepted practices shape what organizations do, and how perceived levers in the environment shape human rights work.

Climate Change and the Arctic: Discourse Networks and Justifications in Media Debates in Canada and Finland

Anna Kukkonen, University of Helsinki (anna.k.kukkonen@helsinki.fi), Mark Stoddart, Memorial University & Tuomas Ylä-Anttila, University of Helsinki

The Arctic is increasingly visible in the global politics of climate change. We compare media debates on Arctic climate change in Canada and Finland by applying Discourse Network Analysis to over 600 articles from four different newspapers during 2006-2015. We assess these debates by using Castells’s theory of communication power to examine who is included and marginalised in the discourse network, and Boltanski and Thévenot’s theory of justification to understand the moral justifications used in the debate. We find that in both countries, there is a scientific consensus that the Arctic is melting due to anthropogenic climate change, but a moral conflict about what should be done and what is at stake. We find, first, that the Finnish debate is more international in terms of actors and the justifications used: international cooperation in Arctic resource management is valued in the Finnish debate, while appealing to national interests is common in Canada. Second, environmental movements are central actors in defending the ecological order of worth against arguments seeing the Arctic as an economic resource, but they take a more visible role in this debate in the Finnish case. Third, the issue of social justice, such as the impacts of Arctic climate change on the rights and culture of Indigenous communities, is marginal in both countries as the debate is predominantly focused on ecological and economic justifications.

Vauraat yrittäjät ja työnteon eetos

Hanna Kuusela, University of Tampere (hanna.kuusela@uta.fi) & Anu Kantola, University of Helsinki

Esitelmässämme analysoimme suomalaisten suurituloisimpaan promilleen kuuluvien yrittäjien työtä koskevaa eetosta sekä puhetta työstä ja työmoraalista. Yrittäjä on yksi nykytalouden ja -kulttuurin keskeisistä ja juhlituista hahmoista, ja yrittäjyydestä tai yrittäjämäisestä toiminnasta ja asenteesta on tullut yhteiskunnallisia ihanteita. Miten vauraat yrittäjät kuvaavat omaa työmoraaliaan sekä työntekoa koskevia käsityksiään ja rakentavat puheessaan moraalista eroa muihin?

Analysoimme esitelmässämme haastattelemiemme vauraiden yrittäjien tekemää moraalia ja työtä koskevaa rajatyötä, rajanvetoja ja erontekoja suhteessa toisaalta vertaisiin ja toisaalta työllisiin, työttömiin, julkisen sektorin työntekijöihin ja poliitikkoihin. Tutkimme sitä, millaista kulttuurista toiseutta tai millaisia kulttuurisia ”toisia” menestyneiden yrittäjien puhe työnteosta ja työmoraalista synnyttää. Michèle Lamontin tavoin ymmärrämme rajatyön (boundary work) ja symboliset rajat myös sosiaalisten erojen selittäjinä ja oikeuttajina. Menestyneiden ja vaurastuneiden yrittäjien rajatyötä analysoimalla pohdimme työtä ja työeetosta koskevien puheenvuorojen suhdetta sosiaalisten rajojen muodostumiseen. Analysoimme yrittäjien haastatteluissaan tekemää rajatyötä yrittäjämäistä subjektia koskevien teorioiden näkökulmasta ja suhteessa etenkin protestanttisen työetiikan (Weber), kapitalismin uuden hengen (Boltanski&Chiapello) ja Daniel Bellin kuvaaman kapitalismin tuottamien kulttuuristen ristiriitojen teoretisointeihin. Lisäksi pohdimme symbolisia rajoja tuottavan puheen suhdetta sekä yrittäjyyden että ei-yrittäjyyden kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen rakentamiseen.

Esitelmä pohjaa käynnissä olevaan tutkimukseen ja vuonna 2016 tehtyihin haastatteluihin, joissa haastateltiin Suomen suurituloisimpaan promilleen kuuluvia henkilöitä, mukaan lukien yrittäjiä.

Domestication and emancipation. The regulation of social attachments in immigrant integration policies

Linda Haapajärvi, École des hautes études en sciences sociales (linda.haapajarvi@gmail.com)

Immigrant integration policies have offered an important arena for social scientists to discuss citizenship. Basing their arguments on the study of national “models of integration” some scholars have compared for instance, civic and ethnic, individualist and collectivist traditions of citizenship. Evolving on the macro sociological level of analysis, this first type of research typically leaves us of short of understanding the ordinary processes and practices in which citizenship is constructed. More recently, scholars leaning on fieldwork methods have studied the concrete practice of integration policies and notably developed accounts of the kind of subjectivities that these policies create. However, they have typically missed the opportunity to establish connections between micro level observations and macro level theories of citizenship.

How do states make citizens? What kind of practices amount in different models of citizenship? What do the models look like from the perspective of situated practices?

This paper draws to fieldwork carried out at Neighbourhood Houses in Paris and Helsinki where immigrant integration policies are put in practice. I start by examining how these policies try to regulate the conducts of their target public, i.e. migrant women. I show that in both cities social workers try to fashion responsible mothers and autonomous citizens out of migrant women through the processes of *domestication* and *emancipation*. I then extend the analysis of the subjectivities the local policies produce towards the interpersonal and institutional relations that they encourage.

I suggest that the study of regulation of social attachments in immigrant integration policies is a worthwhile endeavour as it opens to (comparative) analysis the moral norms on which citizenship dynamics are based.

(Dis)engaging citizenship – youth, participation and public deliberation

Georg Boldt, University of Tampere (georgmboldt@gmail.com)

Municipal youth councils are the most common structures for youth participation in Finland. About 70% of municipalities have them and the number is likely to increase due to changes in legislation stipulating municipalities the give minor's opportunities to participate in public decision-making.

On the one hand these structures are touted as a means of invoking active citizenship among young people and giving them the skills and means to influence local politics. On the other they are criticised for creating an illusion of youth participation although their actual influence is slim, more often than not resulting in cynicism and disillusionment.

This paper describes life in one of the biggest youth councils in Finland. It is based on on-going ethnographic fieldwork that started in November 2015. I discuss the democratic legitimacy of the youth council, including the topic of equality of opportunity in participation. Additionally, this paper attempts to use the example of the youth council to show how demographic groups that are typically denied influence through traditional channels are co-opted to participate through purpose-made fora. I argue that the way in which youth are offered to participate is illustrative of how marginalised groups are offered to have a say in western societies and symptomatic for the demise of the legitimacy of representative democracy.

While these structures, at best, could be considered channels of influence with direct access to most municipal decision-making instances, effectively giving youth the possibility of affecting decisions and dealing with all aspects of municipal decisions, they tend to become breeding grounds for political cadres, characterised by non-participation. Most importantly they are effectively denying participants of developing expressions of civic imagination, asking them to react on a deluge of mind-boggling proposals instead of generating ones of their own.

Power in (inter)action. Coordinating participation with performative power

Eeva Luhtakallio, University of Tampere (eeva.luhtakallio@uta.fi)

Criticism against the deficiencies of participative democracy have been numerous, one of which is the question of power dynamics and inequality of starting points in many participatory efforts, in particular ones that target vulnerable or marginalized publics. Another prominent critique points to the short-term engagement of the projects that rarely meet the realities and expectations of the people who participate. This paper draws from ethnographic fieldwork of a participatory program called "tenant democracy" of social housing inhabitants in a Finnish metropolitan area that it is not a project, but a sustained structure secured by a law. In order to analyze the power dynamics of such sustained, long-term participation, highly valued both by the city in promoting the tenant democracy system and by many of the participants, I turn to recent sociological theorizing of coordinating engagements and power, combining tools from the pragmatist sociology of engagements (Thévenot) with the performative approach to power (Reed). I ask how is it possible

to coordinate participation in a way that is sustained and at least in some sense meaningful to the participants without challenging the pre-established power dynamics, and how performative power may function in moments of crisis when the habitual coordination of action breaks down. With the ethnographic material, I show how performative power, here mainly in the hands of those already in more powerful positions, effectively hinders politicization, and empties the semiotic objects onto which the participants attach their attempts to claim legitimacy through justifying.

16. Ylimääräistä sääntelyä, liikaa kontrollia?

Koordinaattori: Siina Raskulla, HM, julkisoikeuden tohtoriopiskelija, väitöstutkija, Tampereen yliopiston Johtamiskorkeakoulu Siina.Raskulla@staff.uta.fi / +358408320141

Työryhmäkuvaus: Onko sääntelyä liikaa? Onko harjoitettu kontrolli ylimääräistä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja vaikutuksiin? Mitkä ovat ihmisten kokemukset sääntelystä ja kontrollista – missä menee raja sopivan ja ylimääräisen kontrollin välillä? Onko myös muiden yksilön ja yleisen edun nimissä harjoitettujen kontrollinmuotojen määrä ja muoto, koskien esimerkiksi kuluttajien ja yksilöiden terveyteensä liittyvien valintojen tekemiseen kohdistettu kontrolli jo saavuttamassa tarkoituksenmukaisuuden rajat? Onko esimerkiksi kasvavassa määrin esille nostettu päätöksentekoarkkitehtuuri vapautta kontrollista, vai vain uusi kontrollin muoto?

Työryhmään haetaan papereita eri tutkimusaloilta, jotka tarkastelevat kontrollin ja sääntelyn määrää ja vaikutuksia. Kohteena voi olla julkisen vallan harjoittama yhteiskunnallinen kontrolli, mutta myös esimerkiksi työnantajien, yhteisöjen, perheiden sisäinen normisto ja ohjaaminen, sekä julkisen ja yksityisen piirissä harjoitetun kontrollin suhde.

Työryhmä hakee ilmiöitä koskevia papereita, joiden ei tarvitse olla sosiologisesti orientoituneita, mutta mukaan toivotaan myös papereita jotka tarkastelevat ylisääntelyn ja -ylikontrollin kysymyksiä sosiologisesta näkökulmasta: Miten ihmiset reagoivat mielestään liiallisiin kontrollipyrkimyksiin – olivat ne millaisia tahansa? Miten kokemus liiallisesta sääntelystä ja kontrollista vaikuttaa siihen, miten kontrollin ja sääntelyn tavoitteet toteutuvat? Missä menee raja kohtuullisen ja ylimääräisen kontrollin välillä, ja miten sitä voidaan tutkia? Oikeuttaako julkisen vallan kontrollipyrkimykset myös työnantajan tai vakuutusyhtiöiden harjoittaman valvonnan? Onko merkityksellistä ihmiset kokemukset sääntelyn ja kontrollin määrästä, vai sääntelyn ja kontrollin vaikutukset suhteessa niillä tavoiteltuun tilaan?

Abstraktit:

Voiko perustuslakikontrollia olla liikaa?

Pauli Rautiainen, Itä-Suomen yliopisto (pauli.rautiainen@uef.fi)

Voiko perustuslakikontrollia olla liikaa? Suomessa jo vuosikymmeniä käyty keskustelua eduskunnan perustuslakivaliokunnan ja sitä kautta kansainvälisesti katsottuna omintakeisen perustuslakikontrollijärjestelmämme kriisistä. Tässä keskustelussa on viime aikoina yhä useammin väitetty, että perustuslakikontrollia on Suomessa joko liikaa tai liian vähän. Perustuslakivaliokuntaa on väitetty esimerkiksi asiantuntijoidensa vangiksi, joka on joutunut seuraamaan sivusta, kuinka juridista asiantuntijavaltaansa perustuslakivaliokunnassa käyttäessään “norsunluutorneissaan oleviksi akateemisiksi mietiskelijöiksi” mielletyt valtiosääntöjuristit ratkaisevat myös muita kuin

valtiosääntöoikeudellisia ongelmia. Toisaalta on puhuttu myös siitä, kuinka kansanedustajista koostuva valiokunta ainakin silloin tällöin politisoi oikeudelliset kysymykset. Tähän on puolestaan tarjottu ratkaisuksi perustuslain tuomioistuinkontrollin vahvistamista ikään kuin kysymys olisi siitä, että perustuslakikontrollia olisi väärässä paikassa. Alustuksessa pohditaan, millaista on liiallinen perustuslakikontrolli? Tätä varten analysoidaan muun muassa Elinkeinoelämän valtuuskunnan ja Ajatuspaja Liberan pamfletteja perustuslakikontrollin ongelmista.

Sääntelyn purkaminen kansalaisnäkökulmasta

Kanerva Kuokkanen, Helsingin yliopisto (kanerva.kuokkanen@helsinki.fi)

Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman yhtenä tavoitteista on kansalaisten arjen ja vapaaehtoistoiminnan ”merkittävä helpottaminen”, joka hallitusohjelman mukaan tapahtuu ”turhaa sääntelyä purkamalla, hallinnollista taakkaa keventämällä ja lupaprosesseja sujuvoittamalla”. Käytännössä valtaosa sääntelyn purkamista koskevasta keskustelusta liittyy kuitenkin yrityksiin. Tämä esityksen pääkysymyksenä on, miten sääntelyn purkamista voidaan arvioida kansalaisnäkökulmasta (laajasti ymmärrettynä, koskien kaikkia ihmisiin kohdistuvia vaikutuksia).

Sääntely on tärkeää muun muassa kansalaisten oikeuksien (mukaan lukien taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet), yhdenvertaisuuden ja hyvän elinympäristön turvaamisessa. Keskustelussa ”normitalkoista” ovat korostuneet tietyt hankaliksi koetut säädökset sekä toisaalta ongelmat viranomaisasioinnissa, jotka eivät palaudu pelkästään sääntelyyn. Sääntelyn vaikutuksia arvioitaessa on myös hyvä muistaa, että vaikutukset voivat kohdistua eri lailla eri väestöryhmiin. Kansalaisiin tai ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi on yksi lainsäädännön vaikutusten arvioinnin muodoista, johon on tarjolla hallinnollista ohjeistusta (esim. STM 2016 ja OM 2007). Sääntelyn purkamisen vaikutukset kansalaisiin eivät näissä juuri ole esillä, mutta aiheesta on joitain kansainvälisiä raportteja (esim. OECD 2012) ja Suomessa muun muassa valtionhallinnon Otakantaa.fi-palvelussa tehty kysely (ks. Vuorela ym. 2015).

Tämän esityksen aineistona käytetään hallituksen esityksiä, joissa on arvioitu sääntelyn kansalaisiin kohdistuvia vaikutuksia. Tarkoituksena on nostaa esiin, minkälaisia kansalaisiin kohdistuvia vaikutuksia hallituksen esityksissä on tuotu esiin ja miten sääntelyn purkamista voidaan arvioida kansalaisiin kohdistuvien vaikutusten näkökulmasta. Samoin pohditaan tulevia tutkimusmahdollisuuksia, esimerkiksi kuinka aihetta voisi lähestyä kvalitatiivisten haastattelujen kautta. Esitys liittyy Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin (Krimo) yleiseen lainsäädäntötutkimukseen sekä VNK/TEAS-rahoitteiseen sääntelytaakkaa ja sääntelyn hyötyjä arvioivaan tutkimushankkeeseen.

Parempaa sääntelyä, lisää kontrollia? Normiohjauksen behavioristinen käänne EU:ssa

Siina Raskulla, Tampereen yliopisto (Siina.Raskulla@staff.uta.fi)

Paperissa tarkastellaan Euroopan unionin sääntelyn ja yleistä sääntelyä koskevien periaatteiden behavioristista käännettä, joka on ajallisesti yhtäläinen yhtäläisyys finanssi- ja talouskriisin kanssa. Paperissa tarkastellaan lyhyesti, mitä etuja käänteellä odotetaan olevan. Huomio tässä esityksessä on kuitenkin esille nousseissa, ja toistaiseksi ilmeisesti ratkaisemattomissa/käsittelemättömissä kriittisissä kysymyksissä. Kirjoitus pohtii behavioristista käännettä sääntelykontrollin legitimiteetin näkökulmasta. Ajallinen yhtäläisyys finanssi- ja talouskriisin kanssa viittaa ensinnäkin hallinnon

legitimiteettivajeen korjaamiseen, eikä ainoastaan sääntelyssä olleiden puutteiden paikkaamiseen. Toisaalta behavioristista käännettä arvioidaan siinä yksilöihin otetun näkökulman perusteella, joka on tehokkuusorientoitunut ja teknokraattinen. Kolmanneksi arvioidaan erityisesti sosiaalisten normien hyödyntämistä politiikkatavoitteiden saavuttamisessa, ja sitä mikä on formaaleihin oikeusnormeihin ja toisaalta sosiaalisiin normeihin perustuvan toimeenpanon ero.

17. Talous toimintana ja uusi talous

Koordinaattori: Laura Kumpuniemi (Itä-Suomen yliopisto, kumpunie@student.uef.fi)

Työryhmäkuvaus: Taloutta voidaan sosiologisesta näkökulmasta lähestyä sosiaalisena toimintana. Kyse ei siis ole ainoastaan rationaalisista tuotanto- ja vaihtopäätöksistä vaan myös sosiaalisiin verkostoihin osallistumisesta ja ihmisten yhteiselämän järjestämisestä. Taloudellinen toiminta tuottaa aina “ylimäärää”, joka ei mahdu tuotettuun tavaraan tai palveluun, vaan kurkottaa siitä eteen- ja ulospäin: subjektiivisuuksia, suhteita, tapoja ja normeja taikka sukupuolen ja etnisyyden järjestyksiä.

Uudet talouden muodot, kuten jakamistalous ja solidaarisuustalous, myös laajentavat käsitystä siitä, minkälaista toimintaa voidaan pitää taloutena. Uusi talous ilmenee useissa eri muodoissa, nettipalveluissa toimivista resurssien jakamisesta luomumaanviljelyyn ja aikapankkeihin. Niiden piirissä talous käsitetään yhä laajempana ja moniulotteisempana sosiaalisen toiminnan muotojen kirjona. Siihen voidaan liittää esimerkiksi palkatonta työtä, vapaaehtoistyötä, ja erilaisia toimintoja, joiden kautta elämää järjestetään. Työn ja talouden ala laajenee ja hälvenee kohti “elämää ylipäänsä”.

Työryhmään toivotaan esityksiä, joissa analysoidaan valtavirtaista, vaihtoehtoista tai kategorisointia pakenevaa taloutta inhimillisenä toimintana: mikä motivoi ihmisiä toimintaan, minkälaiset sosiaaliset järjestelmät säätelevät toimintaa, ja miten ihmiset itse ymmärtävät toimintansa mielekkyyden? Mahdollisia näkökulmia ovat esimerkiksi toiminnan arvopohja, toiminnan poliittisuus ja järjestäytyminen/verkostoituminen, ihmisten sosiaaliset ja psykologiset suhteet toiminnassa, toiminnan materiaalisuus ja materiaalien toimijuus, fyysiset ja maantieteelliset ulottuvuudet toiminnassa, yhteistoiminta, arjen toiminta, kulttuuritoiminta ja taloudellinen toimintaympäristö.

Myös muut vaihtoehtoisia talousjärjestelmiä ja uusia taloudellisen toiminnan muotoja avaavat esitykset ovat tervetulleita.

Abstraktit:

Sosiaalinen arvontuotanto ja yhteisöllisen talouden teoria

Teppo Eskelinen (teppo.h.i.eskelinen@jyu.fi)

Taloudellista toimintaa lähestytään useimmissa talousteoriassa alueena, jonka voi metodologisesti irrottaa muusta sosiaalisesta todellisuudesta niin, että se näkyy ulkopuolelleen korkeintaan "ulkoisvaikutuksina". Kuitenkin yhteisöllisten ja itseorganisoituvien talousmuotojen tutkimus näyttäisi edellyttävän teoriaa, joka ei tee näin jyrkkää erontekoa "taloudellisen" ja "talouden

ulkoisen" välillä. Lisäksi tällaisten talousmuotojen tutkimus edellyttää laajempaa käsitystä siitä, mikä on arvokasta.

Keskeinen kysymys on, missä mielessä sosiaalinen vuorovaikutus tulisi nähdä arvontuotannon muotona? Kysymys liittyy laajempaan keskusteluun sosiaalisesta arvontuotannosta, jossa on korostettu esimerkiksi sitä, että palvelua tuotettaessa lähellä oleminen, vuorovaikutus ja laajemmin yhteisön toiminta on keskeisiä koko palvelun sisällön kannalta.

Esitelmä on luonteeltaan teoreettinen, ja sen tarkoitus on luoda pohjaa yhteisötalouksien teoretisoinnille osoittamalla "valtavirtaisen" talouskeskuslun heikkouksia ja etsimällä käsitteellisesti uskottavia tapoja kuvata suoran vuorovaikutuksen merkitystä. Käytän kuitenkin joitakin empiirisiä esimerkkinä sosiaalisesta arvontuotannosta, eritoten havaintoja yhteisötalouksien sisäisistä neuvotteluprosesseista.

Kimppakyydit kaksinkertaisen ylijäämän taloutena

Juhana Venäläinen, Itä-Suomen yliopisto (juhana.venalainen@uef.fi)

Tarkastelen esitelmässäni itseorganisoitunutta kimppakyytijärjestelmää kaksinkertaisen ylijäämän taloutena. Ensimmäinen kimppakyytien järjestämistä motivoiva ylijäämän perspektiivi on, että autoissa on liikaa paikkoja niiden toteutuvaan matkustajamäärään nähden. Henkilöautoissa kulkee Suomessa keskimäärin vain 1,7 henkeä matkakilometriä kohden, eli noin kaksi kolmannesta liikkeellä olevien autojen kapasiteetista on jatkuvasti käyttämättä. Kimppakyytien tarjoamista pientä maksua vastaan (tai joskus jopa maksutta) selitetäänkin sillä, että jos matka tehtäisiin joka tapauksessa, on vain järkevää ottaa kuljettajan lisäksi muitakin matkustajia kyytiin. Näin kimppakyydit yhtyvät mm. kiertotalouden ja resurssiviisauden diskursseihin, joita on viime vuosina tarjottu näkökulmiksi työn ja talouden uudelleenjärjestelyihin.

Kimppakyytien talous ei silti palaudu silkkaan ylimääräisen kapasiteetin uudelleenjakoon. Kimppakyydit eivät tuota pelkästään markkinamekanismia entisestään tehostavia jälkimarkkinoita vaan myös markkinalogiikoista etääntymään ja itsenäistymään pyrkivää vastavuoroisen jakamisen kulttuuria. Kuten esimerkiksi Yochai Benkler ja Helen Nissenbaum ovat todenneet, kimppakyytien kaltaista palvelujen vertaistuotantoa ei voida kattavasti selittää vain taloudellisten kannustimien muodossa, vaan sitä motivoi pyrkimys positiivisia sosiaalisia suhteita vahvistavien yhteisöjen luomiseen.

Hahmottelen organisoitua kimppakyytijärjestelmää toimintana, joka muuntaa yhdenlaisia ylijäämiä toisenlaisiksi ylijäämiksi: Kimppakyydit hyödyntävät vajaakäytössä olevaa liikennekapasiteettia joutomaana (sovittaen yhteen tyydyttämätöntä liikkumisen tarvetta ja hyödyntämättömiä liikkumisen mahdollisuuksia), mutta tuottavat samalla sellaista "ylitaloudellista" arvoa, jota ei voi hinnoitella rahamääräisesti tai sisällyttää pelkkään resurssien tehokkaamman käytön ideaan. Kimppakyytiyhteisöt eivät silti ole markkinalogiikasta tai rahamitasta vapaita jakamisen alueita, vaan ne tasapainoilevat jatkuvasti talouden ja "ei-talouden" taikka markkinoiden ja "ei-markkinoiden" välisillä rajamailla.

Esitelmä perustuu vireillä olevaan tutkimukseeni suomalaisista Facebookista toimivista kimppakyytiyhteisöistä.

Digitaalinen talous ja bloggaaminen työnä

Katariina Mäkinen, Tampereen yliopisto (katariina.makinen@uta.fi)

Esitelmässä tarkastelen erästä digitaalisen talouden osa-aluetta eli äitiys- tai perheblogeja. Blogeissa äidit kirjoittavat arkisesta elämästään, testaavat tuotteita, vinkkaavat tapahtumista, osallistuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun ja pohtivat vanhemmuutta. Monille blogin kirjoittaminen on harrastus, mutta yhä useampi bloggaaja saa blogista myös toimeentuloa. Muutamilla bloggaajilla on avustajasopimus isojen lehtitalojen kanssa, mutta monet tekevät blogia mikroyrittäjinä, jolloin tulot ovat epävarmoja ja koostuvat yritysyhteistyöstä eli pääosin sisältömarkkinoinnista. Bloggaajat luovat sosiaalisia verkostoja, joista yritykset ovat kiinnostuneita ja joiden tavoittamisesta ne ovat valmiita maksamaan. Nämä sosiaaliset verkostot eivät ole ainoastaan vuorovaikutuksellisia tai affektiivisia, vaan niistä jää myös digitaalinen jälki: jokainen sivulataus voidaan laskea, kaikki liike sivustolta toiselle voidaan jäljittää, ja näille voidaan määritellä hinta.

Bloggaaminen työnä tuo yhteen intiimin ja julkisen, työn ja perheen sekä työn ja kodin ja järjestää näiden suhteita uudelleen. Suurin osa äitiys- tai perhebloggaajista on naisia, ja monille ammattimainen bloggaaminen mahdollistaa irtautumisen palkkatyöstä ja lasten hoitamisen ainakin osittain kotona. Toisille blogi toimii henkilöbrändin rakentamisen välineenä ja avaa uusia työmahdollisuuksia. Joillekin blogista saatava vertaistuki on merkittävää perhe-elämän ja vanhemmuuden kannalta.

Bloggaaminen on esimerkki digitaalisen talouden sukupuolittumisesta ja siitä, minkälaisia uusia toimeentulon mahdollisuuksia sosiaalinen media on tuonut erityisesti naisille. Samalla bloggaaminen on esimerkki siitä, miten vanhemmuuden käytännöt sekä henkilökohtaiset, intiimit kokemukset ja niiden jakaminen tulevat osaksi taloutta.

Tässä esitelmässä kysyn, millaista taloudellista toimintaa ammattimainen bloggaaminen on, ja miten bloggaaminen työnä muokkaa ja järjestää arkista elämää ja sosiaalisia suhteita. Näkökulmani perustuu äitiys- ja perhebloggaajien haastatteluihin.

Maabrändäys kestävän liiketoiminnan edistämisen välineenä

Meri-Maaria Frig & Ville-Pekka Sorsa (ville-pekka.sorsa@hanken.fi), Hanken Svenska handelshögskolan

Brändäämisen tarkoituksena on liittää jonkinlaista arvoa, kuten merkityksiä, sosiaalisia suhteita ja perinteitä sinne, missä sitä ei ole aiemmin ollut. Brändääminen liittää samalla tuotteisiin, palveluihin, paikkoihin ja muihin asioihin tulevaisuudenkuvia, -toiveita ja -projektioita. Brändäys toimii näiden avulla hallinnan välineenä, jolla pyritään saada vapaat subjektit tuottamaan arvokasta tulevaisuutta. Monet valtiot ovat omaksuneet niin kutsuttuja maabrändäyskäytäntöjä erilaisten päämäärien saavuttamiseksi. Erityisesti Pohjoismaat ovat panostaneet huomattavia resursseja maabrändäystoimintaan yritystoiminnan houkuttelemiseksi ja kestävän kehityksen periaatteiden edistämiseksi. Tarkastelemme esitelmässä, millaista arvoa maabrändäystoiminnalla liitetään kestävän liiketoiminnan ideaan ja millaisten konkreettisten käytäntöjen ja menetelmien kautta liiketoiminnan kestävyyttä esitetään testattavaksi suomalaisessa ja tanskalaisessa maabrändäystoiminnassa. Lisäksi tarkastelemme, millaista “ylimäärää” eli tulevaisuudenkuvia ja aspiraatioita yrityksen kestäväksi tulemiseen kansallisessa viitekehyksessä liitetään.

Solidaarisuustaloustoiminta, sen määrittyminen ja verkostoituminen Boliviassa

Laura Kumpuniemi, Itä-Suomen yliopisto (kumpunie@student.uef.fi)

Solidaarisuustalouden määritelmä ja toiminnan muodot vaihtelevat paljon riippuen kontekstista. Etelä-Amerikassa solidaarisuustalouden toiminnalla ja kansalaisliikkeellä on historiaa 1980-luvulta alkaen, ja maiden välinen verkostoituminen on myös vaikuttanut solidaarisuustalouden muotoutumiseen maanosassa. Boliviassa on nähty sen itsenäistymisen jälkeen vahvoja kansalaisliikkeiden alullepanemia yhteiskunnallisia muutosprosesseja, mutta solidaarisuustalouskeskusteluun bolivialaiset vaihtoehtotaloustoimijat ovat liittyneet vasta viimeisten noin 15 vuoden aikana. Kuinka solidaarisuustaloustoiminta ja sen määrittely on edennyt Boliviassa? Minkälaisia järjestäytymisen muotoja toimijat ovat löytäneet? Miten solidaarisuustaloustoimijat ovat kiinnittyneet yhteiskunnallisiin kehitysprosesseihin Boliviassa?

Käsittelen mainittuja kysymyksiä Boliviassa syksyllä 2016 keräämäni haastattelu- ja havainnointiaineiston pohjalta, ja esitän alustavia suuntia analyysille Bolivian solidaarisuustaloutta rakentavista määreistä ja toiminnasta. Haastatteluaineisto on kerätty solidaarisuustaloudeksi parissa toimivien, itsensä solidaarisuustalouden piiriin määrittävien ruohonjuuri- ja järjestötoimijoiden joukosta.

Esitys liittyy väitöskirjaani, jossa lähestyn bolivialaista solidaarisuustaloutta kysyen, kuinka se yhtenä uuden talouden organisoinnin muodoista voi vahvistaa oikeuksien toteutumista ja minkälaisia haasteita järjestäytymisen prosesseissa on demokratisaation ja oikeuksien kannalta Bolivian yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Moninainen talous maanviljelyssä: vanhaa, uutta, kestävää?

Suvi Huttunen, Suomen ympäristökeskus (suvi.huttunen@ymparisto.fi)

Uusia, kapitalistiselle järjestelmälle vaihtoehtoisia tai niitä monipuolistavia, taloudellisen toiminnan muotoja on pikku hiljaa noussut kohti valtavirtaa. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset jakamistalouden (sharing economy) tai yhteistoimintatalouden (collaborative economy) muodot, kuten aikapankki tai ruoan tuotanto yhteisöllisen viljelyn keinoin. Vaikka jotkut uuden talouden muodot ovat tiukasti kytköksissä markkinatalouteen, yhteistä näille ilmiöille on taloudellisen toiminnan laajentaminen sellaisiin käytäntöihin (ja motivaatioihin), jotka yleensä suljetaan taloudellisen toiminnan tarkastelun ulkopuolelle. Samalla tuotannon, kuluttamisen ja omistamisen suhteet järjestetään uudella tavalla. Yleensä uuteen talouteen liitetään myös kestävän kehityksen mukaisia tavoitteita. Toisaalta ihmisten talouteen liittyvä toiminta ylipäätään pelkistyy vain harvoin pelkkään hyötyä maksimoivaan vaihtosuhteeseen tai kilpailukykyyn. Monet uuden talouden muodoista eivät tarkemmalla tarkastelulla olekaan kovin uusia, vaan samanlaisia piirteitä löytyy esimerkiksi osuuskuntatoiminnasta tai vaikkapa maatalousyhteisön koneiden yhteisomistuksesta. Samalla tällaisista vanhoista monimuotoisista käytännöistä voi löytää hiljaista kestävyyttä, jossa kestävän kehityksen piirteitä toteutetaan niitä suoraan tavoittelematta. Tästä huolimatta, osuuskuntatoimintaa lukuun ottamatta, uuteen talouteen liittyviä ilmiötä harvoin suhteutetaan tällaisiin vanhoihin talouden muotoihin tai tarkastellaan maaseudun ilmiöitä kaupunkien sijaan.

Paneudun tässä tutkimuksessa moninaiseen talouteen maatilanpidon ja maanviljelyn järjestämisen kautta. Maatalouden huono taloudellinen kannattavuus on usein ihmetyksen aiheena.

Näennäisesti negatiivisen kannattavuuden takana on usein voiton maksimointiin tähtäävästä yritystoiminnasta keskeisesti eroava tapa järjestää maatilayrityksen toiminta. Maaseutusosiologian parissa keskustellaan talonpoikasesta ja yrittäjämäisestä viljelytavasta, sekä toisaalta uudesta talonpoikaisuudesta, jolla viitataan talonpoikaisen viljelyn periaatteiden uuteen nousuun uudenlaisessa muodossa. Talonpoikaisuuden piirteet muistuttavat keskeisesti uuden talouden piirteitä. Tarkastelen viljelijähaastattelujen pohjalta erilaisia tapoja järjestää tilan peltoviljely, millaista taloudellista toimintaa siihen liittyy, miten toimintaa perustellaan, miten se muotoutuu osana tilan materiaalista järjestystä sekä miten tämä kytkeytyy kestävään kehitykseen. Samalla pohdin voisiko uusi talous oppia vanhemmasta vaihtoehtoisesta taloudesta, sen säilymisestä ja muutoksesta.

Ruoantuotannon moninaiset ja monilajiset talouden käytännöt

Pietä Hyvärinen, Tampereen yliopisto (pieta.hyvarinen@uta.fi)

Ruoantuotannon kirjoon sisältyy mitä moninaisimpia tapoja täyttää perustavanlaatuisia inhimillisiä tarpeita. Erilaisten edelleen merkittävien tai uusien ja nousevien ruoantuotannon muotojen tarkastelu tuo esiin myös talouden käytäntöjen moninaisuutta. Esimerkiksi kumppanuusmaatalouden, sienestämisen tai urbaanin mehiläishoidon työn, vaihdon ja omistajuuden käytännöt eivät asetu valmiiden määritelmien sisään, vaan venyttävät ymmärrystä siitä, mitä on talous.

Tarkastelen tässä esitelmässä ruoantuotannon erityispiirteitä talouden ilmiönä. Talouden käytäntöjen moninaisuuden lisäksi ruoantuotannon tarkastelu tuo näkyviin ei-inhimilliset toimijat erottamattomana osana taloutta: ruoantuotannossa talous näyttäytyy paitsi sosiaalisena toimintana, myös jatkuvana vuorovaikutuksena ei-inhimillisten toisten kanssa. Ei-inhimillisten toisten näkyvä läsnäolo laajentaa keskustelua niistä eroista ja hierarkioista, joita talouden käytännöissä uusinnetaan ja puretaan.

Lisäksi ruoantuotanto nostaa esiin kysymyksen työn järjestymisestä. Kun fossiiliset polttoaineet tai kemialliset torjunta-aineet eivät enää tee valtaosaa ruoantuotannon edellyttämästä työstä, ihmistyön määrä tulee lisääntymään. Erilaisissa toistaiseksi marginaalisissa ruoantuotannon muodoissa kuten kumppanuusmaataloudessa työhön liittyviä kysymyksiä ratkotaan jo nyt ja kehitellään sellaisia talouden käytäntöjä, jotka edesauttavat sekä ihmisten että ei-inhimillisten toimijoiden keskinäistä toimeentuloa.

18. Tieteen rajojen ylityksiä – tieteidenvälisen tutkimuksen kasvu, muodot ja seuraukset

Koordinaattorit: Mikko Salmela, HY, mikko.salmela@helsinki.fi; Pia Vuolanto, TY, pia.vuolanto@uta.fi; Leena Tulkki, HY, leena.tulkki@helsinki.fi; Anita Välikangas, HY, anita.valikangas@helsinki.fi

Työryhmäkuvaus: Tieteidenväliselle tutkimukselle asetetaan tällä hetkellä isoja odotuksia. On tyypillistä esittää, että vastauksia laajoihin kysymyksiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutokseen, saavutetaan parhaiten, kun näitä teemoja tutkitaan tieteidenvälisissä tutkimushankkeissa. Tieteidenvälisyys on myös rahoittajien suosiossa: yliopistojen uudet strategiat painottavat

tieteidenvälisyyttä, ja usein yrityselämän kanssa yhteistyössä toteutettavissa projekteissa edellytetään monitieteistä tutkimusotetta. Suosiostaan huolimatta tieteidenvälisen tutkimuksen luonteesta tiedetään kuitenkin vielä verrattain vähän.

Työryhmässä tarkastellaan tieteidenvälistä, poikkitieteellistä ja monitieteistä tutkimusta. Toivotamme tervetulleiksi esitelmät, joissa tätä laajaa aihealuetta tarkastellaan eri näkökulmista. Yhtenä työryhmän tavoitteena on tarkastella tilanteita, joissa eri tieteenaloista työskentelevät ihmiset tekevät keskenään yhteistyötä. Näihin kohtaamisiin liittyy useanlaisia jännitteitä: mitä tapahtuu tieteenalojen kohdatessa, kun useammalta eri alalta tulevat ihmiset pyrkivät yhdessä löytämään ratkaisuja yhteiseen kysymykseen? Millä tavoin tieteellisen tutkimuksen korkeatasoisuus varmistetaan poikkitieteellisissä tutkimushankkeissa? Mikä rooli tieteen ulkoisilla ryhmillä on tieteidenvälisessä tutkimuksessa? Minkälainen suhde on perustutkimuksella ja tieteidenvälisyydellä? Millaista koulutusta tieteidenväliset tutkimusohjelmat tarjoavat? Millaisissa yhteyksissä tieteidenvälisyys on tavoiteltavaa – ja milloin taas ei? Työpajassa tarkastellut paperit voivat sivuta esimerkiksi näitä kysymyksiä, tai purkaa auki aihealuetta jostain muusta tulokulmasta käsin.

Esitelmässä käsitellyt paperit voivat olla luoteeltaan yhtä lailla empiirisiä kuin teoreettisempiakin. Toivotamme tervetulleeksi sekä pidemmälle edenneet paperit kuin alustavammatkin luonnokset tieteidenvälisyyttä käsittelevistä aiheista. Esitettävät paperit tullaan kierrättämään työryhmän osallistujien kesken viikkoa ennen tapahtumaa, jotta voisimme kommentoida työpajassa myös muiden esitelmiä.

Abstraktit:

Top down ja bottom up -näkökulma tieteidenvälisessä tutkimuksessa

Anita Välikangas, Helsingin yliopisto (anita.valikangas@helsinki.fi)

Tällä hetkellä yliopistoissa pyritään kovasti lisäämään tieteidenvälistä tutkimusta. Kuitenkin, se mitä tieteidenvälisyys tässä yhteydessä tarkoittaa, vaihtelee paljon tilanteesta toiseen. Tieteidenvälistä tutkimusta on yhtä lailla se, jos yksittäinen tutkija hyödyntää uusia tieteenalansa ulkopuolisia tutkimusmenetelmiä, aivan kuin sekin, jos kymmeniä henkilöitä sisältäviä tutkimusprojekteja organisoidaan tieteidenvälisyyden kautta. Toisinaan tieteidenvälisyyttä käytetään viitatessa yhteistyöhön, jossa edustetut tieteenalat ovat kaukana toisistaan; joskus taas tieteenalat ovat alkujaankin läheisiä, ja niiden erottaminen eri tieteenaloikseen tuntuu ennen kaikkea retoriselta valinnalta.

Nykyisessä tieteidenvälisyyskeskustelussa viitataan usein top down- ja bottom up -tapoihin tieteidenvälisen tutkimuksen organisoinnissa. Näkökulma oli esillä vasta esimerkiksi The League of European Research Universities:in (LERU) tuoreessa raportissa (2016). Arvioin omassa esitelmässäni top down ja bottom up -näkökulman käyttöä ja rajoitteina osana tieteidenvälisyyskeskustelussa.

Päädyn esittämään, että tieteidenvälisyyden organisoinnin parissa muodostettu top down ja bottom up -erottelu on hyvin samankaltainen, kuin mikä on aiemmin tehty kansallisia innovaatiojärjestelmiä (national innovation systems) sekä tieteellisen tutkimuksen kaupallistumista koskevassa keskustelussa (esim. Miettinen 2002). Luonnostelen esitelmässä, millä tavoin aiemmin

kaupallistumisen yhteydessä käytyä keskustelua yliopiston tehtävien muotoutumisessa voidaan soveltaa tieteidenvälisen tutkimuksen ja sen nykyisen muotoutumisen ymmärtämisessä.

iGEM – synteettisen biologian opiskelijakilpailu mukana alan kehityksessä

Leena Tulkki, Helsingin yliopisto (leena.tulkki@helsinki.fi)

Synteettinen biologia on uudehko bioteknologian osa-alue, jossa biologisia systeemejä lähestytään poikkitieteellisesti, yhdistelemällä esimerkiksi biologiaa, fysiikkaa, matematiikkaa ja insinööritieteitä. Taustalla on visio tehdä biologiasta insinööritieteiden kaltaista. Synteettisen biologian alan merkittävin opiskelijakilpailu *iGem* (International Genetically Engineered Machine) järjestetään tänä vuonna neljättätoista kertaa. Kilpailu kokoaa vuosittain yhteen paitsi opiskelijoita ja tutkijoita, myös sidosryhmien edustajia, kuten yrityksiä, järjestöjä ja viranomaistahoja – se onkin yksi keskeisistä vuorovaikutuksen areenoista, jossa alan kehitystä pohditaan. Näin ollen se tarjoaa mielenkiintoisen näkymän poikkitieteellisen tieteenalan muodostumiseen. Kilpailun voidaan nähdä tarjoavan kontekstin, jossa ajatuksia biologian standardisoinnista ja systematisoinnista kokeillaan. Lisäksi kilpailulla on merkittävä rooli alan tulevien tutkijoiden kasvatuksessa ja houkuttelemisessa; iGem-kilpailulla pyritään myös synnyttämään alalle ominaista episteemistä kulttuuria sekä rakentamaan tutkijayhteisöä.

Antroposeenin moneus – ihmisen aikakausi, käsitekiista ja poikkitieteelliset kipukohdat

Tero Toivanen, Helsingin yliopisto (tero.toivanen@helsinki.fi)

Nykyinen keskustelu antroposeenista sai alkunsa vuosituhanteen vaihteessa Paul Crutzenin ja Eugene Stoermerin (2000) ehdotuksesta. Heidän mukaansa oli nimettävä uusi geologinen aikakausi, antroposeeni, kuvaamaan ihmisen laajentunutta vaikutusta maapallolla. Ihmiskunnasta oli tullut asteroideihin ja tulivuorenpurkauksiin verrattava geologinen voima, joka vaikuttaa pysyvästi kaikkialle maapallojärjestelmän toimintaan.

Ehdotuksen jälkeen antroposeenista on kiistelty kiihtyvästi eri tieteenalojen piirissä. Kiihkein keskustelu on toistaiseksi koskenut antroposeenin alun ajoittamista. Geologiassa uusi aikakausi on nimettävä täsmällisten stratigrafisten periaatteiden mukaisesti ja tarkka ajoitus tehtävä kivikerrostumista löytyvän merkittävän näytön perusteella. Ihmistieteissä antroposeenia on puolestaan lähestytty enemmän historiallisten prosessien, kausaalisuuksien ja yhteiskunnallisten rakenteiden näkökulmasta. Erityisesti yhteiskuntatieteilijät ovat painottaneet, että antroposeenissa ei ole kyse vain yhteisestä ihmiskunnan historiasta, vaan vallan ja eriarvoisuuksien läpäisemästä ihmisen ja luonnon välisen suhteen monisyisestä kehityksestä.

Antroposeenikeskustelussa on paljon potentiaalia, mutta samalla siinä on havaittavissa myös useita monitieteisen tutkimuksen kompastuskohtia – eikä aikakauden ajoittaminen ole näistä ainoa. Keskustelu on osoitus pyrkimyksestä etsiä kokoavaa sateenvarjokäsitettä, jolla voitaisiin saada ote aikamme vakavien ympäristöongelmien vyyhdistä. Liian tiukka antroposeenikäsitteen rajaus näyttäisi kuitenkin hankaloittavan hedelmällisiä poikkitieteellisiä kysymyksenasetteluja ja vahvistavan perinteisiä tieteenalarajoja. Esitelmässä ehdotetaankin, että poikkitieteellisen keskustelun terävöittämiseksi antroposeenia tulisi lähestyä moneutena: virallisen ”geologisen

antroposeenin” rinnalla olisi puhuttava ainakin historiallisesta, biologisesta ja kulttuurisesta antroposeenista.

Asioimistulkkauksen ammatillistuminen Suomessa

Jaana Vuori, Itä-Suomen yliopisto (jaana.vuori@uef.fi), Kaisa Koskinen, Tampereen yliopisto; Marta Choroszewicz, Itä-Suomen yliopisto; Tuija Kinnunen, Helsingin yliopisto; Anni-Kaisa Leminen, Vaasan yliopisto & Sari Hokkanen, Tampereen yliopisto

Pohdimme alkuvaiheessa olevan tutkimushankkeemme *Asioimistulkkaus kotouttamistyön professionaalistuvana ammattina (Professionalization of Public Service Interpreting in the Context of Migrant Integration Work, ProPSI)* tieteidenvälisyyteen liittyviä kysymyksiä. Monitieteisessä tutkimuksessa yhdistetään ammatillistumisen sosiologiaa, käännöstiedettä ja sukupuolentutkimusta. Näin ollen tutkimuksessa kurkistellaan myös yhteiskuntatieteiden ja humanistisen tutkimuksen välisistä aidanraoista puolelle ja toiselle. Vaikka monet ryhmän tutkijat ovat jo ennestään toimineet monitieteisillä tai tieteidenvälisillä kentillä (sitähän käännöstiede ja sukupuolentutkimus jo lähtökohtaisesti ovat) olemme jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa tulleet tietoisiksi erilaisista puhetavoista, menetelmällisistä ymmärryksistä, suhteista teoreettisiin avainkäsitteisiin, julkaisukulttuureista jne.

Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksessa on kansainvälisesti oltu viime vuosina hyvinkin kiinnostuneita kääntäjän ja tulkin ammatin tutkimuksesta yhteiskuntatieteellisellä otteella. Kuitenkin ammatillisuuteen liittyvä tutkimus on ryhmän näkemysten mukaan ollut joskus jopa hämmästyttävän yksilökeskeistä: sosiologiasta ja yhteiskuntateoriasta on haettu apua, mutta käsitteet ja menetelmälliset ratkaisut ovat loppujen lopuksi tavoitelleet pikemminkin yksilöiden kokemuksia ja näkemyksiä kuin rakenteellisia tekijöitä ja ammatillisuudelle annettuja kulttuurisia merkityksiä.

Näemme että asioimistulkkien tutkimus kaipaa lähtökohtaisesti tieteidenvälistä otetta myös sen vuoksi, että ammattilaiset toimivat tehtävissä, jotka liittyvät siirtolaisuuden, monikulttuurisuuden ja monikielisyyden kysymyksiin. Ammatin tutkiminen tarjoaa tilaisuuden analysoida erilaisiin taustoihin – etnis-kielelliseen taustaan, koulutukseen ja sukupuoleen – liittyviä eroja ja eriarvoisuuksia, ja siten yhteiskuntatieteellistä katsetta. Ammatillistumisen sosiologian kannalta asioimistulkin ammatista tekeekin erityisen kiinnostavan se, että siinä toimii hyvin erilaisen koulutuksen saaneita sekä maahanmuuttaja- että suomalaistaustaisia ihmisiä. Toisaalta ammatillisen työn ja ammattitaidon peruskysymykset – kieli, vuorovaikutus ja kulttuurien kohtaaminen – ovat humanistien perinteisiä kiinnostuksen kohteita. Pyrimmekin tutkimuksessamme ja monimenetelmäisessä empiirisessä asetelmassamme yhdistämään näitä näkökulmia.

Sosiaaliset palvelujärjestelmät ja mihin sosiologiaa tarvitaan niiden kehittämisessä?

Mikael Seppälä, Fitforpurpo.se (mjseppal@gmail.com)

Sosiologisen tutkimuksen päälinja on ollut pitkään painottunutta sosiaalisten näkökulmien erittelyyn kvalitatiivisten ja kvantitatiivisten menetelmien avulla (Abbott 2000). Sosiologinen käytäntö, interventiot ja sosiaalisen muutoksen edistäminen (Bruhn & Rebach 2007) yhdessä tutkimuksen

kohteena olevien ihmisten kanssa hyödyntämällä esimerkiksi toimintatutkimuksen menetelmiä (Virkkunen, Ahonen, Schaupp & Lintula 2010) ovat jääneet alallamme vähemmälle huomiolle.

Muotoiluajattelun lähestymistapoja voitaisiin soveltaa sosiologiassa. Nigel Cross (2006) lisää muotoilun luonnontieteiden ja humanististen tieteiden rinnalle kolmanneksi tietämyksen kehittämisen näkökulmaksi, joka tähtää nopeasti tuotettujen sekä kokeiltavissa olevien ja tahdottujen (desired) ratkaisujen tuottamiseen epämääräisiin (ill-defined/wicked) ongelmiin. Muotoilu on tänä päivänä ihmistieteelliseen tutkimukseen perustuvaa, palveluihin (Service Design) sekä järjestelmiin (Systemic Design) kohdistuvaa tekemistä (di Russo 2016). Sen sijaan, että yhteiskunnalliset ilmiöt tutkitaan puhki ennen kuin niille tehdään mitään, muotoilulähtöiset menetelmät, kuten Otto Scharmerin Theory U (2009) tähtäävät ihmisten osallistamiseen tahdottujen, jaettujen tulevaisuuksien kehittämisessä pienin kokeiluin.

Systeemiajattelu tarjoaa myös kiinnostavia aloituksia sosiologisen tutkimuksen laajentamiseen. Perinteisen systeemiajattelun perusta on mikro- ja mesotason menetelmissä, joiden avulla uskotaan voitavan vaikuttaa makrotason ilmiöihin (Metcalf 2014). Systeemiajattelun kovia ja pehmeitä suuntauksia ei ole onnistuneesti yhdistetty (Reynolds & Howell 2010) ja päivitetty digitaaliseen verkostoyhteiskuntaan, jossa sosiaaliset ilmiöt voivat skaalautua globaaleiksi verkkojen avulla (Castells 2010).

Digitaalisessa kontekstissa taloudellisen vaihdannan osaksi on raha-arvon tuottamisen rinnalle nousemassa ihmis- ja toimijakeskeinen arvonluonti ja -vaihdanta, joka tapahtuu palvelujen, palvelujärjestelmien ja palveluekosysteemien välityksellä (Vargo & Lusch 2014). Näiden avulla voidaan skaalata arvonluontia ihmisistä organisaatioihin ja yhteiskuntaan (den Ouden 2011).

Palvelutiede (service science) pyrkii hahmottelemaan tapoja, joilla eri alat johtamisesta, insinööritieteisiin, ihmis- ja yhteiskuntatieteisiin sekä muotoiluun voivat lisätä näkökulmia palveluita toteuttavien moniulotteisten palvelujärjestelmien kehittämiseen (Maglio, Kieliszewski & Spohrer 2010). Jos haluamme sosiologeina edistää skaalautuvia yhteiskunnallisia interventioita, meidän tulisi hahmotella kuinka alamme voisi kytkeytyä muihin aloihin.

Sosiaalisten, ihmiskeskeistä yhteiskunnallista arvoa tuottavien palvelujärjestelmien kehittämisessä tarvitaan käsitystä siitä, mitä yhteiskunnassa pidetään oikeudenmukaisena. Voisiko tämä olla lisäarvoa, jota sosiologia voisi tuottaa järjestelmäkehitykselle?

Lähteet

Abbott, A. 2000. Chaos of Disciplines. USA: The University of Chicago Press.
Bruhn, J.G. & Rebach, H.M. 2007. Sociological Practice. Intervention and Social Change. USA: Springer.
Castells, M. 2010. The Rise of the Network Society: The Information Age: Economy, Society, and Culture Volume I. UK: Wiley & Son's.
Cross, N. 2006. Designerly Ways of Knowing. London: Springer-Verlag.
Di Russo, S. 2016. Understanding the behaviour of design thinking in complex environments. PhD thesis. Viitattu: 4.1.2017. Saatavissa: https://www.academia.edu/24919250/Understanding_the_behaviour_of_design_thinking_in_complex_environments
den Ouden, E. 2011. Innovation Design. Creating Value for People, Organizations and Society. Springer-Verlag: London.
Maglio, P.P., Kieliszewski, C.A. & Spohrer, J.C. (Toim.) 2010. The Handbook of Service Science. New York: Springer.
Metcalf, G.S. (toim.). 2014. Social Systems and Design. Julkaisusarjasta Translational Systems Sciences 1. Japan: Springer.
Reynolds, M. & Holwell, S. (toim.). 2010. Systems Approaches to Managing Change: A Practical Guide. London: Springer.
Scharmer, C.O. 2009. Theory U. Leading from the Future as It Emerges. USA: Berrett-Koehler Publishers.

Lusch, R.E. & Vargo, S.L. 2014. Service-Dominant Logic. Premises, Perspectives, Possibilities. Cambridge University Press: UK.
Virkkunen, J., Ahonen, H., Schaupp, M. & Lintula, L. 2010. Toimintakonseptin yhteisen kehittämisen mahdollisuus. Tykes: Raportteja 70.

Lisää dataa tööt tööt: koneoppiminen tieteissä

Sofia Blanco Sequeiros (sofia.blancosequeiros@helsinki.fi) & Aleksis Vuoksenmaa, Helsingin yliopisto

Viimeisen 10–20 vuoden aikana koneoppiminen on jälleen noussut itsenäiseksi tutkimusalaksi ja keskeiseksi tutkimuskohteeksi sekä tilastotieteessä että tietojenkäsittelytieteessä. Kiinnostuksen seurauksena koneoppimisen käyttö on levinnyt useille eri aloille. Selvitämme kysymyksiä ja jännitteitä, joita koneoppimisen käyttöön liittyy yleensä sekä sitä, kuinka ne heijastuvat jännitteisiin tieteiden välisessä yhteistyössä.

Monia algoritmien käyttö tilastotieteen ja tietojenkäsittelytieteen ulkopuolella tuntuu huolestuttavan. Erityisesti huolia herättävät datan puolueettomuus ja luotettavuus. Kysymyksiä näyttää nousevan myös algoritmien kyvystä oppia ihmistä paremmaksi päätöksentekijäksi.

Tilastotieteessä ensisijaiset koneoppimismallien käyttöön liittyvät kysymykset käsittelevät kuitenkin syvemmän tason ongelmia, esimerkiksi datan suhdetta malliin. Yleisesti voidaan sanoa, että tilastollisia malleja koneoppimismenetelmin luotaessa data asetetaan teorian edelle. Koneoppimisen käyttöön liittyy kuitenkin monia samoja ongelmia kuin havainnointiin perustuvaan tutkimukseen yleensä. Mallia rakentaessa täytyy esimerkiksi huomioida ilmiön mahdolliset selitykset ja se, kuinka hyvin niitä voidaan tutkia käytössä olevan datan avulla.

Lisäksi mallin rakentamiseen liittyy kysymyksiä selitys- ja ennustusvoiman suhteen. Ongelma pelkkää ennustusvoimaa tavoittelevissa malleissa on, että ennustusvoima saavutetaan teoreettisen ymmärryksen kustannuksella. Interventioiden suunnittelu ja kausaalinen selittäminen vaikeutuvat. Esimerkiksi rikollisuuden alueellista todennäköisyyttä ennustavat mallit nojaavat havaintoihin ja käsityksiin rikollisuutta kasvattavista tekijöistä. Jos dataa yrittää selittää siihen sopimattomalla tilastollisella mallilla, voivat väärät tekijät korostua ja niin myös mallin kertoma “kausaalinen tarina” vääristyy.

Monitieteisessä tutkimuksessa näyttävät ajoittain toistuvan sekä tilastollisten mallien huono tuntemus että vastareaktiot eri tutkimusmenetelmiä kohtaan. Periaatteellinen vastustus on kuitenkin turhaa, ja algoritmeja kannattaa hyödyntää tieteiden välisessä ja monitieteisessä tutkimuksessa niiden voimavarat ja rajoitteet mielessä pitäen.

Tieteenalojen välillä jännitteitä aiheuttavat siis erilaiset intuitiot ja käsitykset algoritmeista, niiden käytöstä ja tilastollisiin malleihin ja menetelmiin liittyvistä standardeista. Ratkaisuksi tarjotaan usein koulutusta: algoritmien ymmärtämistä verrataan kansalaistaitoon.

Koulutuksen lisäksi tarvitaan tutkimusta, jossa pyritään eroon perinteisistä tieteenalojen välillä vallitsevista vastakkainasetteluista. Digitalisaatiota tutkivia sosiologeja tarvitaan teoreettisen tiedon tuottamiseen mutta soveltavaa tutkimusta täytyy tehdä rohkeasti tilastotieteen asiantuntijoiden kanssa. Yhtä lailla tilastollista tietoa täytyy täydentää tiedolla eri ilmiöiden vaikutuksista yksittäisen ihmisen tai ihmisryhmän elämään.

19. Voiko taidetta tai taiteilijoita olla liikaa?

Koordinaattorit: Sakarias Sokka, Cupore (sakarias.sokka@cupore.fi), Pauli Rautiainen, Itä-Suomen yliopisto (pauli.rautiainen@uef.fi), Sari Karttunen, Cupore (sari.karttunen@cupore.fi)

Työryhmäkuvaus: Vuoden 2017 sosiologipäivien teemana on ylimäärä. Ylimäärää voidaan lähestyä liiallisuuden kautta, jolloin katse kohdistuu ylituotantoon, ylihinnoitteluun, ylenpalttisuuteen ja kerskakulutukseen. Mitä tapahtuu, kun ylimäärän käsite yhdistetään taiteeseen – voiko sitä koskaan olla liikaa? Mitä olisi kulttuurin kerskakulutus? Milloin taideteokset ovat ylihinnoiteltuja tai kerskakulutuksen symboleita? Ylimäärä kuuluu taidetyömarkkinoiden rakenteellinen piirteisiin – kuinka tämä näkyy taiteilijoiden työpoluissa? Onko se otettu huomioon taide- ja koulutuspolitiikan suunnittelussa? Milloin ylimääräinen taiteilija muuttuu ylijäämätaiteilijaksi?

Kutsumme taide- ja kulttuurisosiologeja tarkastelemaan aikamme kulttuuri-ilmiöitä, taide- ja kulttuuri-instituutioita sekä taidemaailmaa tästä näkökulmasta. Esitykset voivat käsitellä yllä esitettyjä kysymyksiä, mutta myös muut kysymyksenasettelut ovat sallittuja, samoin sekä teoreettiset että aineiston tulkintaan perustuvat esitykset.

Abstraktit:

Taiteilijoiden ylimäärä yhdenvertaisuuden näkökulmasta

Taija Roiha, Jyväskylän yliopisto (taija.t.roiha@student.jyu.fi)

Tarkastelen esitelmässäni taiteelliseen työhön liittyvää eriarvoisuutta taiteilijoiden ylimäärän näkökulmasta. Taiteilijoiden määrä on ollut 1970-luvulta 2010-luvulle saakka Suomessa voimakkaassa kasvussa (Karhunen 2002; Rensujeff 2015). Kysymys on kansainvälisestä trendistä, joka on yhdistetty myös moniin taiteellisen työn tekemisen olosuhteiden muutoksiin sekä taiteellisesta työstä saatavia tuloja koskevaan tuloeriarvoisuuteen (ks. esim. Menger 2001). Taiteilijakunnan lukumäärän kasvun myös entistä useammalla on mahdollisuus harjoittaa taiteellista ammattia. Käytännössä tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikilla taiteilijoilla olisi yhtäläiset mahdollisuudet menestyä. Esitelmässäni lähestyn eriarvoisuutta tulojen sijaan erilaisten pääomien näkökulmasta analysoiden, millä tavoin taiteilijoiden ylimäärä yhdessä epätasaisesti jakautuvan taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman kanssa vaikuttaa erilaisista taustoista tulevien mahdollisuuksiin tavoitella taiteellista uraa ja menestyä taiteellisessa ammatissa.

Taiteilijamäärän kasvu on voimistanut taiteilijoiden keskinäistä kilpailua. Taiteen taloudelliset tukijärjestelmät eivät ole kasvaneet samaa tahtia taiteilijoiden lukumäärän lisääntymisen kanssa, minkä seurauksena esimerkiksi kilpailu apurahoista on koventunut. Itsensä elättäminen taiteellista työtä tekemällä ei olekaan kaikille taiteilijoille itsestäänselvyys. Taiteilijoiden ”ylimäärää” on kaikesta huolimatta pidetty usein perusteltuna esimerkiksi siksi, että sen on ajateltu toimivan eräänlaisena taiteellisen laadun takeena. Tämän vuoksi esimerkiksi ehdotuksiin taidealojen koulutuspaikkojen vähentämisestä on usein suhtauduttu taiteilijoiden keskuudessa kriittisesti. Toisaalta pelkkä koulutuspaikkojen rajaus ei yksin välttämättä edes riittäisi pienentämään taiteilijoiden lukumäärää, sillä vain harvoissa taiteellisissa ammateissa edellytetään virallista koulutuksen kautta hankittua pätevyyttä, toisin kuin monissa muissa ammateissa.

Muodollisten rajoitusten, kuten koulutuksen, sijaan taiteen kentälle tulemiseen ja siellä toimimiseen on sanottu vaikuttavan enemmän erilaiset epämuodolliset rajoitteet. Muodollisten esteiden vähäinen merkitys tai suoranainen puuttuminen voi saada taiteen toimintakentän vaikuttamaan avoimelta toiminnan alueelta, jossa lahjakkuus ja ahkera työskentely ovat ainoita menestymiseen vaikuttavia tekijöitä. Käytännössä kuitenkin erityisesti uusina kentälle saapuvat taiteilijat asettuvat keskenään erilaisiin asemiin riippuen heidän omaamistaan erilaisista pääomista ja resursseista – taloudellisista, sosiaalisista ja kulttuurisista – sekä niiden määrästä. (Abbing 2002.) Erilaiset pääomat ja resurssit eivät kuitenkaan muodostu tyhjiössä, vaan ne ovat sidoksissa esimerkiksi kantajansa luokkataustaan. Myös sukupuoli toimii ”kaikkia kenttiä ja pääomia strukturoivana periaatteena” (Tolonen 2008, 228).

Yhteisötaiteilijan hybridisyys: ammatti-identiteetti, toimintaympäristö, taidot ja menetelmät

Sari Karttunen, Cupore (sari.karttunen@cupore.fi)

Teen osana Taideyliopiston koordinoimaa ArtsEqual-hanketta tutkimusta, jossa kartoitan yhteisötaiteilijoiden koulutus- ja urapolkua, tehtäväkenttää ja identiteettiä. Alustukseni pohjautuu tähän mennessä tekemiini kymmeneen haastatteluun. Arvioin niiden pohjalta ja aiempaa kirjallisuutta reflektoiden yhteisötaiteilijoiden ”hybridisyyttä”. Käsite viittaa taiteen ja muiden toimialojen rajojen ylittämiseen sekä tehtävänkuvien, ammatti-identiteettien ja taitojen yhteen sulautumiseen (Hans Abbing, Pascal Gielen). Haastattelemani yhteisötaiteilijat tekevät taidetta erilaisten ihmisryhmien ja -yhteisöjen kanssa vaihtelevissa ympäristöissä avoimesta kaupunkitilasta suljettuihin hoito- ja rangaistuslaitoksiin. Heidän työssään ovat olennaisia sosiaaliset prosessit ja suhteet. Työssä on tyypillisesti myös taiteen ulkopuolisia tavoitteita, niinpä heidän suhteensa taiteen autonomiaan on kiihkoton eivätkä he vaali yksilöneromyyttiä. Yhteisötaiteilijoiden hybridisyyttä tarkastellessani olen erityisen kiinnostunut heidän työssä käyttämistään ja siinä kehittyvistä taidoista sekä heidän kehittämistään osallistavista menetelmistä erilaisine sovelluksineen.

Luovasta taloudesta hyvinvointipuheeseen – taideinstituutio ja ”mobiili käänne”

Tarja Rautiainen-Keskustalo, Tampereen yliopisto (tarja.rautiainen@uta.fi)

Vielä 2000-luvun alussa kulttuuria ja taidetta koskevaa julkista puhetta leimasi luovaan talouteen, kulttuurivientiin ja brändäämiseen liittyvät teemat. 2010-luvulla etualalle on noussut säästöpuhe sekä kulttuurin ja taiteen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden vaatimus. Kulttuuria ei enää hahmoteta yleisinhimillisten arvojen sfääriksi samalla tavalla kuin ennen ja taiteen institutionaaliset rakenteet ovat paineen alla. Vallalla on hajaannus ja hämmennys: miten taiteellista toimintaa voidaan perustella projektiyhteiskunnassa.

Pohdin esityksessäni tämän käsitteellisen muutoksen seurauksia: mitä taiteen institutionaalisille rakenteille ja käytänteille on tapahtunut: mitä autonomia-käsityksistä ja taitelijamyytistä on jäljellä silloin kun puhutaan esimerkiksi taiteen hyvinvointivaikutuksista. Keskeinen teesini on se, että historialliset taideinstituution piirteet eivät ole kokonaan kadonneet, vaan ne nousevat esiin tarkasteltaessa toimintakäytänteitä, esimerkiksi tilanteita, jossa hoivan ja kulttuurin instituutiot kohtaavat. Analysoin esityksessäni miten taiteeseen liittyvät vakiintuneet ja kulttuuriseen moderniin sidoksissa olevat merkitykset, arvot ja toimintakäytänteet muokkautuvat, pitävät pintansa ja

löytävät uusia liittoumia näissä kohtaamisissa. Analyysini pyrkii siis valottamaan, sitä ristiriitaa ja kitkaa, joka syntyy kun kulttuurista ja taiteesta neuvotellaan mobiilin käänteen (Urry 2007) jälkeen.

Taiteen ylijäämä ja autonomia

Taneli Viitahuhta, Jyväskylän yliopisto (taneli.viitahuhta@gmail.com)

Ehdotan Sosiologipäiville teoreettista esitystä aiheesta taiteen ylijäämä ja autonomia. Yhteiskunnan tekniset ja teknologiset muutokset 1960-luvulta nykypäivään avaavat esitykseni näkökulman taiteeseen. Taiteen tekniikoiden ja tekemisen tapojen muutoksia tulee tarkastella osana sen yhteiskunnallisesta roolista käytyä keskustelua. Perinteisten, teos- ja studiolähtöisten työtapojen rinnalle ovat tulleet sosiaalisesti hajautuneet, vuorovaikutteiset ja osallistavat prosessit, pedagogiset ja tutkimukselliset paradigmat sekä aktivistiset, instituutiokriittiset ja kuratoraaliset praktiikat. Taiteen tila on laajentunut galleriasta ja esityssalista jokapäiväiseen, immateriaaliseen ja virtuaaliseen. Digitaaliset työvälineet ovat purkaneet työprosessin hierarkioita. Yhteistä muutoksille on, että perinteinen taidetyö spesifinä taitona ja tekniikkana on saanut rinnalleen ubiikkia, yleistä sosiaalista tekniikkaa hyödyntävän taiteen. Tämä asettaa rinnakkain perinteisen, taiteen autonomisen hahmotuksen – perustanaan taito käden ja aistien yhteistyönä – ja taiteen heteronomisen hahmotuksen – jossa taiteen tekniikat ovat yleisiä ja sosiaalisia. Autonomisessa taiteessa tekniikka on erityistä, kun taas heteronomisessa se on jokapäiväistä.

Historiallisesti taiteen autonomian suojaaminen on toisen maailmansodan jälkeen nähty länsimaissa taide-, kulttuuri- ja koulutuspolitiikan tehtäväksi. Taiteen kansalliset apurahajärjestelmät ja inklusiivinen taidekoulutus perustuivat ajatukseen, jonka mukaan taidetta tulee suojata paljaalta markkinamekanismilta. Chicagon koulukunnan kulttuuritaloustieteilijät kuitenkin kritisoivat tätä ohjelmaa holhoavaksi ja elitistiseksi. *Human capital* -malli onkin tarjonnut tehokkaan välineen autonomisen taidekoulutuksen ja kansallisten rahoituskanavien rakenteiden purkamiseen, valmiustaitoja ja sovellettavuutta painottavien uudistusten tieltä. Viime aikoina taidepolitiikan autonomiaa on purettu taiteen hyvinvointivaikutusten ja saavutettavuuden nimissä. Näissä taide hahmottuu heteronomiseksi, sillä sitä ei arvoteta esteettisesti, vaan kävijämäärillä, asiakastyytyväisyyskyselyillä tai taiteilijoiden työllistymisluvuilla.

Näiden kahden taiteen autonomiaa kritisoivan ja sen heteronomiaa painottavan tendenssin välillä on keskeinen ero: taiteen autonomisen tekniikan kritiikki ei kiellä taiteen vaikutuksen tai sen mediumin omalakisuutta, kun taas taiteen itsenäisen arvon kritiikki pyrkii juuri tähän. Tässä suhteessa myös ylijäämä voidaan käsitteellistää eri tavoin näissä kahdessa tapauksessa. Yhtäältä tekniikka sosiaalisen ja yleisen ylijäämänä on taiteen mediumin sisäinen korjausliike. Siinä autonomia siirtyy tekniikasta taiteeseen itseensä ja sen mediumin erityisyyteen. Toisaalta taiteen arvon autonomian kritiikissä viime kädessä taiteesta itsestään tulee ylijäämää.

Uusilla vähemmistökielillä kirjoittavat kirjailijat – kirjallisen kentän ylimääräiset?

Katri Talaskivi, Jyväskylän yliopisto (katri.a.talaskivi@jyu.fi)

Suomessa asuu eri arvioiden mukaan 90–130 kirjailijaa, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Moni heistä tekee työtään jollakin uudella vähemmistökielellä, suomen- ja ruotsinkielisen kirjallisen elämän marginaalissa, voimatta esimerkiksi liittyä kansallisiin kirjailijaliittoihin, jotka valitsevat jäsenensä kirjoituskielen perusteella. Moni heistä ei edes pyri

julkaisemaan Suomessa, eikä esimerkiksi arabiaksi, kurdiksi tai espanjaksi kirjoittavien kirjailijoiden yleisöä tai työn vaikutusta voi paikantaa niinkään maantieteellisesti kuin monien valtioiden alueelle levittäytyneeseen kieliyhteisöön.

Sanan 'maahanmuuttajakirjallisuus' merkitys vakiintui aikanaan kattamaan laajan kirjon maahanmuuttoon ja kirjallisuuteen liittyviä ilmiöitä, ja lisäksi uusiin kielivähemmistöihin kuuluvien kirjailijoiden määrä on lisääntynyt niin, että kielellisesti, maahantulosyiltään ja ammatillisilta profiileiltaan moninaista joukkoa ei voi nähdä pelkkänä marginaali-ilmiönä, jonka voi kuitata maahanmuuttajuuteen liitetyillä stereotypioilla. Esimerkiksi Hanna-Leena Nissilä käyttää väitöskirjassaan käsitettä ”uusi ylirajainen kirjallisuus” erottaakseen uusien kielivähemmistöjen 2000-luvun kirjallisuuden aiemmasta ”vanhasta ylirajaisesta kirjallisuudesta”, jossa pääroolissa olivat perinteiset suomalaiset kielivähemmistöt. Itse pitäydyn, ainakin toistaiseksi, hankalassa mutta tutkimukseni kontekstissa tarkimmassa termissä ”uusilla vähemmistökielillä kirjoittavat kirjailijat”.

Arviot uusilla vähemmistökielillä kirjoittavien kirjailijoiden lukumäärästä vaihtelevat, koska heistä ei ole tehty kattavaa kartoitusta. Tutkimukseni tavoitteena on tehdä tuo kartoitus ja hälventää uusilla vähemmistökielillä kirjoittaviin kirjailijoihin usein liitettyä amatööriyden leimaa. Helsingissä asuvan perulaisen runoilijan Roxana Crisologo Correan mukaan muunkielisen kirjailijan on Suomessa aina ensimmäiseksi esitettävä todisteet ammattilaisuudestaan ennen kuin häneen suhtaudutaan vakavasti. Kun kirjailijan työkieli on todisteita pyytävälle taholle vieras, niiden esittäminen vaatisi taloudellisia, kielellisiä tai sosiaalisia resursseja, joita kirjailijalla ei useinkaan ole.

Uusilla vähemmistökielillä kirjoittavien kirjailijoiden joukosta on noussut Suomessa mediahuomion kohteeksi irakilaissyntyinen Hassan Blasim, vuonna 2004 Suomeen pakolaisena saapunut kirjailija, jonka arabiaksi kirjoittaman teoksen englanninkielinen käännös *The Iraqi Christ* voitti 2014 The Independent -lehden palkinnon vuoden parhaana käännöskirjana. Voiton jälkeen Blasim huomioitiin myös Suomessa muun muassa Suomi-palkinnolla, mutta vielä syksyllä 2016 Blasim kertoi olevansa suomalaiselle kustantajalleen ongelma: kustantaja kun ei tiedä, pitäisikö Blasimin suomennettuja teoksia markkinoida kotimaiseen vai käännöskirjallisuuteen kuuluvina.

20. Hybridi: puutetta ja vajetta vai ylimäärän ylijäämä?

Koordinaattorit: Päivi Husman, Työterveyslaitos (paivi.husman@ttl.fi) & Jan-Erik Johanson, Tampereen yliopisto (jan-erik.johanson@uta.fi)

Työryhmäkuvaus: Hybridin voi käsitteellistää monesta näkökulmasta. Sananmukaisesti se tarkoittaa sekasikiötä. Hybridi on jotain mikä rikkoo kaavan eikä sovi joukkoon. Vallitsevat jäsennykset, luokittelut, rajaukset ja hallinnan muodot eivät saa hybridiin otetta. Se ei sovi tarjottuihin kehyksiin. Usein hybridi on löydetty välimaastoista ja rajapinnoilta. Sitä on pidetty välivaiheena tai oheistuotteena. Hybridi voidaan määrittää erillisten yhteenliittymäksi ja sulaumaksi tai omaksi itselliseksi entiteetikseen. Hybridi on myös kameleontti. Hybridisyyttä on kyky mukautua ja muovautua tunnistaen ympäristön esittämät vaatimukset ja tarjolla olevat mahdollisuudet. Siinä on elastisuutta ja resilienssiä.

Hybridiä on kohdeltu hyljeksittynä ulkopuolisena ja väheksyttynä vierautena. Tyypillisesti siihen on liitetty vajeen ja puutteen ominaisuuksia. Miltä hybridi ja hybridisyys näyttävät, jos niitä lähestytään

ylimäärän näkökulmasta? Minkä puolen ne paljastavat itsestään, jos niitä tarkastellaan ylimäärän ylijäämänä?

Työryhmässä tartutaan hybridin ja hybridisyyden moninaisiin muotoihin ja ulottuvuuksiin. Tunnustelukulma on vapaa. Työryhmä haastaa osallistujia liikkumaan rohkeasti mukavuusalueensa reunamilla, kannustaen ja antaen tilaa tieteiden välisiin rajojen ylityksiin. Tervetuloa muotoilemaan hybridiä ja muovaamaan hybridisyyttä omista tulokulmista ja kiinnostuksen kohteista käsin. Tule sellaisena kuin olet. Esitys voi olla teoreettinen tai empiirinen, hipoa yhteiskuntaa, järjestelmiä, organisaatioita, yksilöä. Tai jotain aivan muuta.

Abstraktit:

Välitilan vajeinen hybridi

Päivi Husman, Työterveyslaitos (paivi.husman@ttl.fi)

Hybridisyyttä voi lähestyä monesta eri kulmasta. Tuoreen aiheen kehystämiseen on useita toisistaan poikkeavia ja toisiaan täydentäviä mahdollisuuksia. Näin siinäkin tapauksessa, vaikka kyseessä olisi enemmänkin vanhoja villoja uusissa vaatteissa kuin aidosti uusi, käänteen tekevä löytö. Hybridiä ja hybridisyyttä tarkastellaan tässä esityksessä

- välitilana ja välivaiheena vanhan ja uuden rajapinnalla
- puutteena ja vajeena
- ulkopuolisuutena ja vierautena
- ylimääränä ja ylijäämänä

Esityksen tavoitteena on virittää työryhmän aiheeseen. Ja samalla herättää ryhmän osallistujia laajentamaan omia viitekehyksiään miettimällä hybridisyyttä rajoja koetellen, venyttäen ja uudelleen muotoillen sekä ennen kaikkea astumaan oman mukavuusalueen laitamille ja yli.

Hybridiksi kouluttautumassa: Kanavointi, henkiolennot ja uushenkisyys

Katriina Hulkkonen, Turun yliopisto (kejarv@utu.fi)

Tässä esitelmässä suunnataan henkimaailman rajoille. Siinä tarkastellaan etnografisen aineiston avulla ihmisten ja henkiolentojen suhdetta uus- ja new age -henkisyyteen liittyvän kanavoinnin kontekstissa. Kanavointi on toimintaa, jolla tarkoitetaan viestien välittämistä henkiolennoilta kuten erilaisilta henkioppailta, enkeleiltä tai henkisiltä mestareilta. Sen tarkoituksena on auttaa ihmisiä antamalla heille neuvoja ja tukea. Kanavointi voi tapahtua tietoisessa tilassa tai erilaisissa muuntuneen tietoisuuden tiloissa.

Kanavoinnin kaltaisiin ilmiöihin liittyy yhteiskunnassamme monia ennakkoluuloja ja stereotypioita. Lisäksi kanavointia tekevät ihmiset voivat kokea toiseuden tunnetta. Samaan aikaan kuitenkin monista uushenkisyyteen liittyvistä asioista on tullut hyvin suosittuja, ja ne ovat sekoittuneet yleisen hyvinvointi- ja terveyskeskustelun kanssa. Uushenkisyys myös haastaa perinteisiä uskonnollisia instituutioita. Lisäksi se tarjoaa monille ihmisille työtä Suomessa. Kanavointia ja henkiolentosuhteiden muodostamista voidaankin harjoitella henkisten alan yrittäjien järjestämillä kursseilla. Hybridiajattelun näkökulmasta kanavina toimivia henkilöitä ei määritä jonkin puuttuminen, sillä kanava on jotakin ”enemmän” kuin ennen kanavointitaitojen opettelua.

Suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan tästä ylimäärästä tai osasta sitä voi tulla kuitenkin edelleen ylijäämää. Kanavointi on hyväksyttyä toimintaa tiettyyn pisteeseen asti.

Esitelmässä tarkastellaan sitä, kuinka ihmisten ja henkiolentojen yhteenkoonnit syntyvät eli toisin sanoen, miten kanavointia voidaan opetella ja mitä taitoja siinä vaaditaan. Millaisia muutoksia se mahdollisesti vaatii kehoon ja mieleen liittyvissä käsityksissä? Mitä välineitä ja esineitä henkiolentosuhteiden muodostamisessa hyödynnetään ja millaisia haasteita kanavoinnin oppimiseen liittyy?

Rakenteellinen laskos: hybridi verkostorakenne innovaatioiden syntymisen avaimena?

Antti Gronow (antti.gronow@helsinki.fi) & Aasa Karimo, Helsingin yliopisto

Sosiaalisten verkostojen analyysissa on perinteisesti esiintynyt debattia sen suhteen, ovatko tiheät vai rakenteellisia aukkoja sisältävät verkostot sosiaalisen pääoman lähteitä. Tiheät verkostot synnyttävät luottamusta ja lisäävät työsuoritteiden tehokkuutta. Rakenteellisia aukkoja, jotka yhdistävät toisiinsa kytkeytymättömiä tahoja, on sen sijaan pidetty monesti innovatiivisten toimintatapojen ja uusien ajatusten lähteinä. David Stark on sittemmin esittänyt, että rakenteelliset aukot saattavat kyllä olla omiaan vastaanottamaan uutta tietoa, mutta uuden tiedon ja innovaatioiden synnyttäminen edellyttää sitä, että sisäisesti tiheät ryhmät ovat toisiinsa laskostuneita. Rakenteelliset laskokset välittävät tiheiden klikkien välisiä yhteyksiä ikään kuin laskostumalla toisiinsa. Rakenteellinen laskos on siten eräänlainen hybridimuoto, jossa yhdistyy piirteitä verkostojen tiheydestä ja rakenteellisista aukoista. Innovaatiot syntyvät tällaisissa ”interkoheesiota” omaavissa klikeissä eli ryhmätasolla, eivät yksilöiden päiden sisällä.

Stark on lisäksi ottanut kantaa Boltanskin ja Thevenot’n aloitteesta syntyneeseen arvottamisen sosiologiaan väittämällä, että rakenteellisia laskoksia omaavissa ryhmissä on taipumusta sellaiseen asioiden arvottamisen moninaisuuteen, jossa jopa keskenään ristiriitaiset arvottamistavat kohtaavat. Stark on osoittanut etnografisella tarkastelutavalla, että arvottamisen moninaisuutta saattaa hyvinkin esiintyä työorganisaatioissa. Hän on myös näyttänyt verkostodatalla, että rakenteellisia laskoksia omaavat ryhmät ovat muita innovatiivisempia. Hän ei ole kuitenkaan koskaan todistanut oikeaksi sitä väitettä, että arvottamistapojen moninaisuus olisi yhteydessä sekä ryhmien rakenteellisiin laskoksiin että niiden innovatiivisuuteen.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan yhden insinöörialan yrityksen työntekijöiden (N=146) avunantoverkoston, arvottamistapojen moninaisuuden ja innovatiivisuuden välisiä yhteyksiä. Tulokset osoittavat, että kun klikeillä on vähän laskoksia muiden klikkien kanssa, lisää klikin sisäinen arvotapojen moninaisuus innovatiivisuutta. Silloin, kun laskoksia on paljon, on klikin sisäisestä arvojen yhtenäisyydestä pikemminkin hyötyä. Tulkitsemme tuloksia niin, että jos vaihtoehtoisia arvottamistapoja on tarjolla laskostumisen myötä, ei klikin sisäisestä arvojen moninaisuudesta olekaan hyötyä. Starkin teoria saa siis vain osittaista tukea osakseen. Tämä tutkimus osoittaa täten ensimmäistä kertaa, minkälainen yhteys verkostoasemien, arvottamisen moninaisuuden ja innovatiivisuuden välillä vallitsee. Lisäksi Boltanskin ja Thevenot’n varsin tunnettuja arvottamisen maailmoja ei ole koskaan aiemmin operationalisoitu kyselytutkimuksessa.

Psykedeelisten päihteiden hybridisyys – ei-inhimillisten ja inhimillisten toimijoiden sotkeutuminen toimijaverkostoiksi käyttökokemuskertomuksissa

Petteri Koivula, Turun yliopisto (petkoiv@utu.fi)

Jäljitän Pro Gradu -tutkielmassani käyttökokemuskertomusten kautta psykedeelien käyttökokemuksiin liittyviä aktanttien yhteenliittymiä, suhdeverkostoja. Ontologiana analyysissani operoi tavallisesti toimijaverkostoteoriaan liitetty ”assosiaatioiden sosiologia”, jolloin todellisuutta ei selitetä selittämättömäksi jääneellä sosiaalisella, vaan sosiaalista pyritään ymmärtämään inhimillisten ja ei-inhimillisten aktanttien liikettä ja toisiinsa sotkeutumista seuraamalla. Kun asiat sotkeutuvat – kuten ne aina väkisinkin tekevät – muodostuu hybrideitä, ja mutkia oikomatta, kärsivällisesti ja hitaasti näitä hybrideitä seuraamalla pääsemme lähemmäs sosiaalista. Hybridit eivät ole tässä tarkastelussa staattisia, tiettyjä ominaisuuksia omaavia objekteja, vaan Michel Serresin filosofian mukaan jatkuvassa kierrossa olevia ja sidoksiaan eri suuntiin vahvistavia ja heikentäviä, muuttuvia kvasiobjekteja.

Nostan ei-inhimilliset aktantit analyysissani tasavertaiseen asemaan inhimillisten toimijoiden kanssa, ja pyrin tätä kautta ymmärtämään psykedeelejä ja niiden käyttöä näkökulmasta, jossa todellisuus muodostuu ei-inhimillisten ja inhmillisten toimijoiden yhteenliittymissä tapahtuvien välitysketjujen kautta. Kertomusten kertojat toimivat etnografeina latourilaisessa mielessä, tuoden kertomustensa avulla tietoon minkälaisia eri aktanttien muodostamia (”kääntämiä”) hybridejä (kvasiobjekteja) on ollut vaikuttamassa heidän kokemuksiinsa.

Psykedeelit ovat yksi esimerkki monista kertomuksissa esiintyvistä hybrideistä. Ne ovat 5-HT2A -serotoniinireseptorin alatyypin agonisteja, jotka vaikuttavat välittäjäaineiden toimintaan ja muokkaavat aivoalueiden välisiä yhteyksiä normaalista poikkeavaksi yleensä useiksi tunneiksi. Ne ottavat kokemuksen haltuun, ne ”kommunikoivat” käyttäjien kanssa ja ”antavat” heille elämänohjeita, aiheuttavat unettomuutta, vatsakramppeja, elämyksellisiä visuaalisia kokemuksia, pelkotiloja, ahdistuskohtauksia, euforiaa ja egon hajoamisen kokemuksia.

Psykedeelit ovat poliittisen päätöksen ja debatin kohteena ja niiden terapeuttisia ja lääketieteellisiä sovelluksia tutkitaan jatkuvasti kasvavalla kiinnostuksella. Ilman psykedeelejä ei olisi niiden käyttöä, valmistusta ja myyntiä koskevia kieltoja tai laillistamiseen liittyviä debatteja eikä lehdissä julkaistavia aivokuvia, joissa aivoalueiden väliset yhteydet ovat muuttuneet ainutkertaisella tavalla. Psykedeelit tuovat yhteen käyttäjiä tai sulkevat ulos käyttäjiä, jotka eivät halua tulla liitetyksi käyttäjiin yhdistettyihin mielikuviin, tai kokevat olevansa erilaisia kuin valtaosa muista käyttäjistä. Ne keräävät kiertävinä kvasiobjekteina (hybrideinä) yhdessä muiden kvasiobjektien kanssa ihmisiä ja ei-ihmisiä yhteen ja vakauttavat näitä yhteenliittymiä erilaisiksi kollektiiveiksi, kuten käyttäjien (käyttämisen) kollektiiveiksi, psykedeelitutkimuksen kollektiiveiksi ja kauhistelijoiden kollektiiveiksi.

Vaikuttavuusinvestoiminen: uusi kokeilu vai systeemitason muutos?

Pekka Pennanen, Helsingin yliopisto (pekka.pennanen@helsinki.fi)

Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä on lukuisten haasteiden edessä. Heikkenevä huoltosuhde, alijäämäinen budjettikehys ja palvelutarpeen kasvu ovat ongelmallinen yhteenliittymä. Vallitsevan tilanteen vuoksi on ilmeistä, että vaihtoehtoiset tavat järjestää ja rahoittaa julkisen sektorin

palveluita herättävät mielenkiintoa. Uudet ratkaisut eivät kuitenkaan ole välttämättä ongelmattomia, koska niiden toimintamekanismeja ei täysin tunneta.

Eräs uusi avaus hyvinvointipalveluiden toteuttamiseen ja rahoittamiseen on vaikuttavuusinvestoiminen (Impact Investing) ja eräs sen sovellus tulosperusteinen rahoitussopimus (Social Impact Bond). Sovelluksessa yksityiset tai institutionaaliset sijoittajat investoivat hyvinvointipalveluun ja kantavat taloudellisen riskin. Palvelun tilaaja, esimerkiksi kunta tai valtio, maksaa vain saavutetuista ja todennetuista tuloksista. Toisin sanoen malli on sekoitus yksityisen ja julkisen puolen toimintalogiikkaa, joten voidaan puhua hybridisestä mallista. Suomessa on käynnissä useita vaikuttavuusinvestoimishankkeita. Aihetta on kuitenkin tutkittu niukasti, joten vaikuttavuusinvestoimisen ympärillä on tutkimusaukko, jota tutkimukseni paikkaa.

Esitys perustuu vaikuttavuusinvestoimista tutkivan väitöskirjani ensimmäisen tekeillä olevan artikkelin ympärille. Artikkelissa tarkastelen vaikuttavuusinvestoimisen teoreettista taustaa ja sitä, miksi vaikuttavuusinvestoiminen on rantautunut Suomeen juuri nyt. Artikkelin aineistot koostuvat kirjallisuudesta, raporteista ja vaikuttavuusinvestoimisen parissa työskentelevien ihmisten asiantuntijahaastatteluista, jotka ovat käynnissä. Vaikuttavuusinvestoiminen on mielenkiintoinen yhdistelmä yksityisen ja julkisen sektorin yhteistoimintaa, mutta samalla on tärkeää selvittää, liittyykö se suurempaan hyvinvointiteoreettiseen systeemitason muutokseen. Esityksessä tarkastelen myös sote-uudistuksen ja vaikuttavuusinvestoimisen yhteisiä rajapintoja. Yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa hyvinvointipalveluiden markkinoituminen on herättänyt huolta, ja esityksessäni pureudun myös tähän teemaan.

Teknologia-alojen konvergenssi metallialalla ja asiantuntijoiden disiplinaarinen laaja-alaistuminen

Arja Haapakorpi, Helsingin yliopisto (arja.haapakorpi@helsinki.fi)

Teknologiayritysten automatisoidut järjestelmät ovat perustuneet jo kauan ennen digipuheen alkamista eri alojen (mekaniikka, hydrauliikka, elektroniikka, ICT, jne.) yhdentymiseen ja tietojärjestelmien kautta toteutuvaan vuorovaikutteisuuteen. Alojen yhdentymisen voitaisiin ajatella edellyttävän asiantuntijatyövoiman monialaisuutta eli useiden disipliinien hallintaa. Disipliinillä tarkoitetaan koherenttia tietopohjaa metodologioineen, mutta ”opin”, ei tieteen tavoin. Multidisiplinaarisuuteen ei kuitenkaan ole helppoa reittiä seuraavista syistä. Asiantuntijoiden koulutus korkeakouluissa ja professiokenttä perustuvat yhden disipliinin hallintaan ja monialainen yhteistyö törmää vaikeuksiin ymmärtää toisen disipliinin lähestymistapaa. Usean alan hallinta ylipäätään on vaativa tehtävä.

Esityksessä tarkastellaan multidisiplinaarisuutta korkean teknologian yrityksissä, joiden teknologia perustuu automatisaatioon ja alojen konvergenssiin. Tutkimuskysymys on kahtalainen: 1) Millä tavoin multidisiplinaarisuus toteutuu ja 2) Millaisia organisatorisia ja professionaalisia ehtoja siihen liittyy?

Empiirisessä tutkimuksessa analysoitiin haastatteluaineiston perusteella kahta tehtäväalueitta eli suunnittelua sekä T & K toimintaa ja etähuoltoa. Tiivistettynä tulkinta on seuraavanlainen: Monialainen disipliinisyys vaihtelee syvyydeltään ja multidisiplinaariset tiimit ja asiantuntijuus usean disipliinin alueella ovat erilaiset tavat toteuttaa sitä. Asema organisaation hierarkiassa sekä tehtävä

arvoketjussa/työprosessissa muotoilevat mahdollisuuksia/pakkoja multidisiplinaarisuuteen. Professio ja toisaalta organisaatio/ala lähestyvät sitä eri rationaliteeteista käsin.

Hybridit organisaatiot Tansaniassa ja Ugandassa: Tutkimusagendan kehittelyä

Tiina Kontinen, Jyväskylän yliopisto (tiina.t.kontinen@jyu.fi)

Esityksessä käsittelen erilaisia teoreettisia näkökulmia hybridiin Tansanian ja Ugandan kansalaisyhteiskunnissa. Tavoitteenani on viedä eteenpäin akatemiatutkijahankkeeni ”Hybridity in African civil society organizations: Examples from Tanzania and Uganda” (2016-2021) teoreettisia lähtökohtia. Kansainvälisen kehitysyhteistyön näkökulmasta kansalaisyhteiskunnan organisaatiot on nähty toisaalta lähes omnipotenttina vastauksena erilaisiin kehityshaasteisiin, toisaalta vajavaisina ja kehittämistä tarvitsevina sekä ”vääränlaisina”, ei-moderneina organisoitumismuotoina. Demokraattisten mutta myös autoritääristen valtioiden näkökulmasta organisaatiot ovat samalla sekä tärkeitä kumppaneita että kontrollia tarvitseva uhka. Organisaatioiden käytännön muodostamisessa, ylläpitämisessä ja toiminnassa yhdistyvät yhteinen hyvä ja yksilöiden elinkeino, avoimuus ja ulossulkeminen, osallistuminen ja taloudellinen hyvinvointi. Esitykseni lähtökohtana on organisaatio, joka kamppailee erilaisten paineiden, toiveiden ja resurssikilpailun keskellä. Pohdin miten eri tutkimustraditioihin sijoittuvat hybridin hallintojärjestelmän (hybrid regimes), hybridien institutionaalisten logiikoiden ja postkoloniaalin kulttuurisen hybridin käsitteet avaavat kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden dynamiikkaa tansanialaisessa ja ugandalaisessa yhteiskunnassa sekä niiden suhteessa kansainväliseen kehitysyhteistyöhön.

Operatiivisen ja strategisen kumppanuuden rajalla – arvon yhteiskehittäminen työhyvinvoinnin johtamisen institutionaalisessa ympäristössä

Anna Kork, Tampereen yliopisto & Inka Koskela, Työterveyslaitos (inka.koskela@ttl.fi)

Viime aikoina työhyvinvoinnin kehittämistä koskevissa keskusteluissa on alettu korostaa henkilöstön hyvinvoinnin strategista merkitystä organisaation tuloksellisuudessa (esim. Forma 2013, Aura & Ahonen 2016). Työhyvinvoinnin edistäminen hyödyttää koko organisaatiota, mutta sen toteuttamiseen tarvitaan tavoitteellista johtamista. Strateginen työhyvinvoinnin johtaminen edellyttää verkostomaista yhteistoimintaa, sillä työhyvinvoinnin edistämiseen kytkeytyy useita eri toimijoita, esimerkiksi henkilöstöhallinto, työterveyshuolto, KELA, työeläke- ja tapaturmavakuutusyhtiöt sekä ulkoiset konsultit. Parhaimmillaan verkostomainen yhteistyö työhyvinvoinnin johtamisessa luo uusia hyvinvointia edistäviä resursseja ja lisäarvoa.

Kumppanuuden rakentuminen ei kuitenkaan ole mutkatonta, sillä se edellyttää luottamusta, avoimuutta ja vahvaa sitoutuneisuutta yhteisiin tavoitteisiin sekä valmiutta muuttaa olemassa olevia toimintatapoja (Juvonen-Posti 2014). Työhyvinvoinnin johtamisessa strateginen kumppanuus voidaan ymmärtää yhteistoiminnalliseksi kehitystyöksi, jossa tietoisesti jaetaan yhteistä osaamista (Ståhle & Laento 2000; Haveri ym. 2009; Hakanen ym. 2007) työnteon edellytysten, työn sujuvuuden, tuottavuuden ja henkilöstön hyvinvoinnin parantamiseksi (Aura & Ahonen 2016, Forma ym. 2013).

Tässä tutkimuksessa arvioidaan työterveyshuollon palveluntuottajan ja sen asiakasorganisaation välisen strategisen kumppanuuden rakentumisen kehittämisprosessia. Operatiivisella kumppanuudella viitataan yleensä hyvin löyhään yhteistyön muotoon, kun taas strategisen kumppanuuden tavoitteena on laajempi, toimijoiden osaamisen ja tietopääoman yhdistäminen. Työhyvinvoinnin johtamisen institutionaalinen ympäristö asettaa kumppanuuden rakentumiselle, tavoiteasetannalle ja käytännön toiminnalle omat rajansa.

Tutkimuksessa tarkastellaan yhteisen arvonluonnin toimintakulttuurin muodostumista (value co-creation) työhyvinvoinnin johtamisen kontekstissa. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää arvon yhteiskehittämistä työhyvinvoinnin johtamisen institutionaalisessa ympäristössä, ts. millaisia mahdollisuuksia ja rajoitteita työhyvinvoinnin institutionaaliset mikro- ja makrotason tekijät asettavat kumppanuuden rakentumiselle.

Hybrids in the business of government

Jarmo Vakkuri (jarmo.vakkuri@uta.fi) & Jan-Erik Johanson (jan-erik.johanson@uta.fi), Tampereen yliopisto

This paper is about hybrid forms of governance and hybridity in social life. We are particularly interested in hybridity of organizational and institutional systems, which are used to fulfil some important strategic functions and activities in society, things that have important value to citizens. This may include different things. People need to commute from place A to place B. People have ambitions to educate themselves. Societies wish to maintain sufficient level of health. Economic activities and transactions are built upon the premise of undisturbed energy supply. Quite often, the public sector and government systems have an important role in contributing to such society-level activities and goals. The paper discusses the forms, processes and mechanisms of organizing such activities from a specific viewpoint. We are interested in the intersection and boundaries between the private and public sector in formation of strategies and performance. This is why we discuss hybrid forms of governance, hybridity and hybrid organizations. We illustrate the position of hydrids in between the strategic orientations of adaptation and change as well as between performance orientations of profit-seeking and effectiveness using case illustrations of higher education and international air travel.

It is almost a conventional wisdom that hybridity is an ambiguous concept. Once started, it is very easy to see hybridity everywhere. For us, to begin with hybridity we refer to impurity in existence of a being in-between pure types. The problem in naming and categorisation of objects is that they imprison us with our thought processes. We lose our ability to think differently. With respect to pursuing important societal goals, such as improving the level of education, maintaining health and keeping up infrastructure, it is sometimes difficult to disentangle public organizations and activities from private efforts. It has become commonplace to use the concept of hybrids to depict the institutional space between the public and private sectors. In fact, this general idea includes two distinct areas of intellectual tradition. It is possible to talk about hybrids in the context of markets and hierarchies, and also in the context of public and private forms of action.

Hybrids through characteristics of public and private action. Looking at hybrids from the perspective of public administration research we refer to institutional settings in which corporations with both public and private owners may operate toward public interest or activity, or where private (for-profit or non-profit) firms increasingly take care of the public service provision. In practice, hybrid forms of governance may thus assume many forms: e.g. government-owned corporations,

public-private partnerships, social enterprises, commissioning, public procurement, purchaser-provider models and contracting out. More specifically, the notion of hybridity as it is understood from the viewpoint of research discussion in public administration research can be considered to cover the following:

1) **Mixed ownership.** Consider the current forms of organizing important societal functions, such as energy delivery and supply and infrastructure in different countries of the world. These societal functions are often organized in state-owned enterprises (SOE) that aim to combine politically driven goals of the modern nation states while exploiting business logics and operating on global financial markets (Thynne 2011).
2) **Goal incongruence and competing institutional logics.** Think about institutions that aim to balance between the logic of profit-seeking vis-à-vis the logic of societal effectiveness. While these organizations - in terms of ownership - may quite often be purely "private" firms their activities are shaped by different forms of ambiguity and ambivalence. They should be able to employ different, but parallel institutional logics simultaneously. (Santos 2013; Ebrahim et al. 2014).
3) **Multiplicity of funding arrangements.** Think about the modern "megaprojects" that require, not only time and massive amount of financial and intellectual resources, but also institutional collaboration between public and private actors. These arrangements may include private investors and financiers as well as taxpayers that all have a different interest and stake in the project and arrangement (Hodge & Greve 2007).
4) **Public and private forms of financial and social control.** There can be different types of control systems applied into systems of service delivery. In general, forms of control may include for instance regulatory control of the markets, professional self (or clan) control and customer-driven market control within a single system of service delivery (Power 1997; Kickert 2001; Kelly 2005; Jordana & Levi-Faur 2004). In fact, it is uneasy to distinguish "public" forms of control from "private" ones. Instead, modern control systems are defined by the simultaneity of different dimensions of control. Private business firms are controlled by public institutions. On the other hand, public agencies are controlled by private firms operating in the markets of public sector audits (Vakkuri et al. 2006. In hybrid settings, we argue, forms of control are usually mixed.

Strategic orientation: Adaptation and change. Public organizations face not only the influence of global developments, but also the influence of local political and administrative constellations. Many changes in public administrations have emphasized

Governing hybrid organizations

Jan-Erik Johanson, Tampereen yliopisto (jan-erik.johanson@uta.fi)

Ei abstraktia.

21. The Multifaceted Implications of Recent Mass Migration in Europe

Coordinators: Jaana Palander (University of Eastern Finland, jaana.palander@uef.fi) Mehrnoosh Farzamfar (University of Helsinki, mehrnoosh.farzamfar@helsinki.fi)

Language: English

Working group description: In the past two years, Europe has witnessed a striking number of population flows into the continent. According to the UNHCR, in 2015 more than a million asylum seekers and refugees crossed European borders. This phenomenon is also referred to as a crisis, simply because Europe was not prepared to receive this number of newcomers. In addition, this mass migration has been considered a challenge and even a security threat in governmental reports. Join us in this interdisciplinary working group to discuss various implications of mass migration into Europe in the recent and coming years. There is a serious gap in societal studies on questions such as whether or not big number of migrants is a real threat to the national security, public order and welfare system of the European societies. The questions dealt with in this working group include, but are not limited to:

* What are the impacts of mass migration in the society?

* What about implications on perceived and actual safety of our societies?

* Has this mass migration increased radicalization, extreme-nationalism and populist tendencies?

* How has the recent mass migration affected policy making and legislation at national and European level?

* What implications does mass migration have on the internationalization and Europeanization of the European countries?

* What are the possible approaches and best practices to manage the recent mass migration and reduce its negative impacts?

Abstracts:

The Security Implications of Mass Migration and Best-Practice Approaches

Mehrnoosh Farzamfar, University of Helsinki (mehrnoosh.farzamfar@helsinki.fi)

The intersection between the human rights of immigrants and the security concerns of States and safeguarding public safety of the host society is of fundamental importance in current political and legal debates. This argument has been intensified drastically, due to the increased flow of immigrants into Europe and the recent threatening incidents against the security of the European countries.

The discussion over the dichotomy between the human rights of immigrants and the security concerns of the host society had already once reached its peak in the aftermath of the 9/11 attacks. This was a turning-point in the decisions of many Courts and States in applying hard security measures against terrorism. This has accelerated racism and fundamentalism in the host societies. These measures are also deemed to be in violation of the most fundamental norms of international law and the human rights obligations of the States. Therefore, addressing the new threats to security and the tensions this imposes on the protection of the human rights of individuals may require different responses rather than measures adopted so far.

In the light of this debate, the first issue is whether there is inherently a tension between the protection of the human rights of immigrants and ensuring the national security of the States and safeguarding the public safety. Secondly, this question comes to mind if there is any practice which could make immigrants possibly as be part of the solution to the national security and public safety concerns of the States.

Asylum Seekers in the Finnish Rural Areas

Ville-Samuli Haverinen, University of Eastern Finland (ville-samuli.haverinen@uef.fi)

Keywords: asylum seekers, Finland, rural areas, integration, multiculturalism

During the year 2015, over 32,000 asylum seekers were reported to arrive in Finland. The sudden, unexpected development meant that a lot of new reception centers had to be established in a tight schedule to ensure that all the newly-arrived could be accommodated. Under the circumstances, the number of reception centers increased in less than a year (from March 2015 to February 2016) from 17 to as high as 146. The centers were deployed around the country and a large part of them were established outside of growth centers in more remote, rural areas, without significant pre-existing migrant populations and/or earlier practical experience in humanitarian immigration.

This presentation strives to stimulate a discussion about the possible impacts of the recent mass migration phenomenon to the Finnish rural areas, and thus to the whole Finnish society with one of the lowest proportions of foreign-born people in the European Union, as well as its impacts to the Finnish integration policy, its multicultural approach, and future. The presentation is related to an article (in progress) which aims to analyze how multicultural objectives stated in the Finnish act on the integration of immigrants and in relevant policy documents were realized in six rural localities in Finland with recently established reception centers in 2015 and 2016. The study is based on media analysis (which will be later complemented with interviews) focusing on the measures carried out at the municipal level at the selected research localities – Kauhava, Kuusamo, Kyyjärvi, Lieksa, Raasepori, and Siilinjärvi.

Struggles over Sexuality and Racialisation: From White Border Guard Femininities to Antiracist Feminism

Suvi Keskinen, University of Turku (suvkes@utu.fi)

The rise of neonationalist politics and racist activism has characterised many European countries in recent years. Moreover, there is a growing public focus on gendered and sexualised intimacies. These two tendencies have increasingly intertwined and sexual violence has become a site for struggles over feminist and (anti)racist politics.

The article examines what I call the ‘crisis’ of white hegemony arising in the aftermath of the arrival of a large number of refugees in 2015-2016 and the different strategies that women’s and feminist activism has developed. Within white nationalism, there is an upsurge of ‘white border guard femininities’: white women who mobilise on social media and in far-right groups. Simultaneously, antiracist feminist activism has strengthened. It seeks to confront racist discourses of foreign perpetrators and to redirect the discussion by addressing structural aspects of racial and gendered hierarchies and voicing experiences of harassment that are bypassed in the public discussions.

Key words: sexuality, gender, whiteness, racism, refugees, feminism

Securitization and the search for balance in Finnish migration policy

Jaana Palander, University of Eastern Finland (jaana.palander@uef.fi) & Saara Pellander, University of Helsinki

In this presentation, we will show how the recent mass migration has affected policy-making and legislation in Finland. As a method, we have applied content analysis and made an empirical study on frequency of use of the word security. In practice, we have scanned through various policy papers, parliamentary debates, government bills, legislation and court cases in search of the word security. We combine this content analysis with an approach influenced by political and legal analysis.

By analysing recent policy changes, we show developments towards a "securitisation of migration". We have also found that different actors perform a balancing exercise. In this balancing, both national and human security considerations are present. Human security considerations include e.g. need for international protection and security of family members abroad. What has also emerged from this study is that together with national security, mass migration is mentioned as a threat to society. The presentation asks how the two notions of mass migration and security are related, and what that means in the case of balancing.

22. Sukupuoli väkivallassa – välttämätön vai ylimääräinen tekijä?

Koordinaattorit: Päivi Honkatukia, ma. professori (ma.), Tampereen yliopisto, paivi.honkatukia@uta.fi, Heini Kainulainen, yliopistonlehtori, Turun yliopisto, heini.kainulainen@utu.fi

Työryhmäkuvaus: Sukupuolella on merkitystä väkivallan tekemisessä, kokemisessa ja ilmiön ymmärtämisessä. Miesten ja naisten kokemukset väkivallasta ovat erilaisia. Sukupuoli näkyy myös väkivaltaan puuttumisessa, auttamistyössä sekä mediakeskusteluissa. Samaan aikaan sukupuolen merkityksestä kiistellään jatkuvasti. Osa keskustelijoista näkee sukupuolen pohtimisen tässä yhteydessä turhana ja ylimääräisenä asiana, jopa harhaanjohtavana kysymyksenä.

Tässä työryhmässä pohditaan erilaisia tapoja, miten sukupuoli näkyy, representoituu ja vaikuttaa väkivaltailmiössä. Miten sukupuolen merkityksestä kiistellään? Miten sukupuoli vaikuttaa siihen, mitä pidetään väkivaltana ja miten siihen suhtaudutaan? Kiinnostuksen kohteena on myös se, miten sukupuoli ja muut ihmisten väliset erot yhdistyvät väkivaltailmiössä.

Työryhmään toivotetaan tervetulleeksi esityksiä, joissa sukupuolen merkitystä tarkastellaan niin arkisissa kokemuksissa, institutionaalisessa puuttumisessa ja auttamisessa kuin yhteiskunnallisissa ja tieteellisissä keskusteluissa. Sukupuoli voidaan myös hahmottaa kategoriana, johon kietoutuvat monet yhteiskunnallista epätasa-arvoisuutta tuottavat jaot, kuten ikä, luokka, seksuaalisuus tai etnisyys. Ryhmässä analysoidaan myös erilaisia väkivallan ja maskuliinisuuksien välisiä yhteyksiä. Miten myös väkivallan haavoittavuutta lähestytään sukupuolen ja muiden erojen näkökulmasta.

Osa työryhmän esityksistä perustuu kirjaan ”Sukupuolistunut väkivalta – oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma” (Vastapaino 2017), jota työryhmät vetäjät ovat olleet toimittamassa.

Abstraktit:

Valtion huolellisuusvelvoite kunniaan liittyvän väkivallan vastustamisessa

Tuuli Hong, Tutun yliopisto (tujrant@utu.fi)

Naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisia toimia toteuttaessaan tulee valtioiden huomioida muun muassa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten asettamat vaatimukset. Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevan yleissopimuksen ratifiointi on asettanut Suomen tilanteeseen, jossa kansallisia toimia on pitänyt jälleen kerran tarkastella suhteessa sopimusartikloihin. Alustuksessa rikoslain säädöksiä verrataan Euroopan neuvoston sopimuksessa asetettuihin erityisesti kunniaan liittyvän väkivallan tapauksissa merkityksellistyviin aineellisoikeudellisiin vaatimuksiin. Täyttääkö sopimuksen suomalainen ratifiointi valtion huolellisuusvelvoitteen – niin kutsutun *due diligence* -velvoitteen – kyseisten aineellisoikeudellisten sopimusartikloiden osalta? Kuinka rikoslain säädökset soveltuvat ja riittävät tyypillisesti nuoriin naisiin kohdistuvan kunniaväkivallan tapauksissa?

Sukupuoli poliisin perheväkivaltatehtävillä

Monica Fagerlund, Poliisiammattikorkeakoulu (monica.fagerlund@poliisi.fi)

Poliisin ammattia luonnehtii niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa edelleen vahva miesvaltaisuus, ja poliisikulttuuria on usein kuvattu hegemonista maskuliinisuutta korostavaksi. Osana institutionaalista puuttumista lähisuhdeväkivaltaan on poliisilla etulinjan toimijana keskeinen rooli. Nämä seikat yhdessä lähisuhdeväkivallan sukupuoleen ja sukupuolten tasa-arvoon kytkeytyvän keskustelun keskiössä muodostavat kiistellyn lähtökohdan tutkimukselle. Sukupuolta poliisissa on eri maissa tutkittu jonkin verran, ja erikseen lähisuhdeväkivaltaa ilmiönä sekä poliisin puuttumista siihen monin eri tavoin. Poliisin puuttumisesta lähisuhdeväkivaltaan sukupuolinäkökulmasta on kuitenkin vaikea löytää tutkimustietoa.

Esityksessä tarkastellaan sukupuolen merkitystä institutionaalisessa puuttumisessa lähisuhdeväkivaltaan poliisin perheväkivaltatehtävien kautta. Aineistona on hätäkeskustietojärjestelmän poliisin tietoja ja tehtäviä hoitaneiden poliisien kyselylomakevastauksia samoista perheväkivaltatehtävistä yhden poliisilaitoksen alueella puolen vuoden ajalta (N=410). Sukupuolen merkitystä tarkastellaan kuvailevan analyysin avulla hyödyntäen tietoja poliisin toimenpiteistä tehtävillä sekä väkivallan uhrien, tekijöiden ja poliisin sukupuolesta. Toimenpiteistä tarkastelussa ovat kiinniotot, rikosilmoitukset sekä auttamispalveluista tiedottaminen.

Tarkastelua täydentävät poliisien vapaamuotoiset kyselylomakevastaukset kysymykseen, miksi tietyissä tapauksissa rikosilmoitusta ei kirjattu, vaikka osapuolet olivat poliisin tiedon mukaan lähisuhteessa ja poliisi arvioi vähintään jotain fyysistä väkivaltaa tapahtuneen. Rikosilmoitusten kirjaaminen on valikoitunut erityistarkasteluun vuoden 2011 rikoslain muutoksen takia, jonka seurauksena lieväkään pahoinpitely ei lähisuhteessa ole enää asianomistajarikos. Esitys pyrkii osoittamaan muutamia esimerkkejä siitä, miten sukupuoli mahdollisesti vaikuttaa siihen, mitä pidetään lähisuhdeväkivaltana ja miten siihen suhtaudutaan.

Seurustelusuhdeväkivaltaa? Nuoriin naisiin kohdistuva fyysinen parisuhdeväkivalta poliisin rikosilmoitusaineistossa

Anu Isotalo, Turun yliopisto (anjosa@utu.fi)

Suomessa on erityisesti viime vuosituhannen loppupuolelta alkaen tehty useita parisuhdeväkivaltaa ja erityisesti naisten kokemaa parisuhdeväkivaltaa tarkastelevia laadullisia ja määrällisiä tutkimuksia. Näissä tutkimuksissa huomio on ollut sellaisissa nuoren aikuisuuden ja aikuisuuden heteroseksuaalisissa parisuhteissa, joissa tekijä ja uhri ovat tai ovat olleet avo- tai avioliitossa ja talouteen on kuulunut mahdollisesti lapsia. Vaikka parisuhde, jossa ei (lainkaan tai vielä) asuta yhdessä, on hyvin yleinen ilmiö nuorten seurustelusuhteissa, tässä suhteen vaiheessa kohdattua väkivaltaa on tutkittu Suomessa erittäin vähän. Nuorten parisuhdeväkivallan tutkimattomuutta kuvastaa Suomessa myös se, että seurustelusuhdeväkivallan käsite ei ole näkyvässä, vakiintuneessa tai erityisen määritellyssä käytössä sen paremmin tieteellisissä kuin yhteiskunnallisissakaan keskusteluissa.

Tarkastelen esityksessäni seurustelusuhdeväkivallan ilmiötä vuonna 2013 poliisille tehtyjen rikosilmoitusten pohjalta. Tutkimusaineistonani ovat tekohetkellä 15–20-vuotiaisiin nuoriin kohdistuneista lievistä, perusmuotoisista ja törkeistä pahoinpitelyistä kirjatut rikosilmoitukset (N=5992), joista on käsin poimittu entisen ja nykyisen kumppanin tekemäksi kirjatut väkivallanteot (N=571). Rajaan käsittelyni erityisesti niihin tapauksiin, joissa osapuolet eivät ole avo- tai avioliitossa eikä heillä ole yhteisiä lapsia (N=261). Näistä rikosilmoituksista lähes 90% koskee väkivaltaa, jonka uhrina on nainen. Taustoitan tarkasteluani uhrien ikään ja etniseen taustaan (kansalaisuus ja syntymämaa) sekä ilmoituksissa kuvatun väkivallan toistuvuuteen ja molemminpuolisuuteen liittyvillä huomioilla. Vaikka rikosilmoitusaineisto rajautuu fyysisiin pahoinpitelyihin, rikosilmoituksissa tulee näkyviin nuoriin naisiin kohdistuvan väkivallan laaja kirjo häirinnästä uhkailuun, kontrolloinnista vainoamiseen sekä sukupuolta ja seksuaalisuutta halventavasta nimittelystä seksuaaliseen väkivaltaan. Tarkastelen esityksessäni lyhyesti myös näiden tekotapojen sukupuolistuneisuutta.

Lähisuhdeväkivallan sovittelu osana sovittelulain lainsäädäntöprosessia

Liisa Talvio (lmtalvio@gmail.com)

Sovittelulain säätämisen tarkoituksena oli yhdenvertaisuuden nimissä yhdenmukaistaa ja valtakunnallistaa sovittelutoiminta, jota on Suomessa harjoitettu 1980-luvulta alkaen. Sovittelun on ajateltu olevan hyvä keino puuttua erityisesti nuorisorikollisuuteen, joissa tapauksissa sovittelun on uskottu mm. ehkäisevän uusintarikollisuutta. Sovittelutoiminta ei kuitenkaan rajoitu nuorten tekemien rikosten käsittelyyn. Jo sovittelutoiminnan alkuajoista alkaen, mutta etenkin 1990-luvulta lähtien yksi sovittelutoiminnan kiistanalaisimmista muodoista on ollut lähisuhdeväkivallan sovittelu.

Sovittelun puolustajien mielestä sovittelu voi olla paras mahdollinen tapa käsitellä lähisuhdeväkivaltatapausta, kun taas kriitikoiden mielestä tämän kaltainen väkivalta ei kuulu sovitteluun ollenkaan.

Sama näkemyserojen kamppailu toistuu myös sovittelulain lainsäädäntöaineistossa, joka toimii tämän tutkielman empiirisenä aineistona. Aineisto koostuu lainsäädäntöasiakirjoista lähtien hallituksen esityksestä ja päätyen valmiiseen lakiin. Tutkielmassa selvitetään miten lähisuhdeväkivaltaa ja sen sovittelua on määritelty ja mitkä tekijät vaikuttivat lainsäädäntöratkaisuun. Aineistoa on käsitelty soveltaen diskurssianalyysiä.

Aineisto pitää sisällään näkemyksiä, joissa suhtaudutaan lähisuhdeväkivallan sovitteluun hyväksyvästi liki ehdoitta, varauksellisen hyväksyvästi, kriittisesti tai ehdottoman kielteisesti. Suhtautumiseen vaikuttavat mm. millaiseksi toiminnaksi väkivalta mielletään ja se, kenen ongelma väkivallan katsotaan olevan. Aineistoa on tarkasteltu lähisuhdeväkivallan sovittelun määrittelijöiden, sekä perhedynaamisen ja rikosoikeudellisen diskurssin kautta.

Lain lopputulos on kompromissi, jossa näkyy sekä kriitikoiden että sovittelun puolustajien vaikutus. Alkuperäinen hallituksen esityksen mukainen lakiehdotus oli hyvin avoin ja epämääräinen muodoltaan. Lakiesitys muokkaantui prosessin edetessä ja rajautui paikoin huomattavasti alkuperäiseen nähden. Laki kuitenkin sallii tietyin edellytyksin lähisuhdeväkivallan sovittelun. Lainsäädäntöratkaisu ilmentää sovittelun puolustajien hyvää uskoa ja toiveikkuutta sovittelun mahdollisuuksiin, kuten myös sovittelusta päättävien tahojen ja toimijoiden kykyyn rajata sovittelun ulkopuolelle sovitteluun soveltumattomat tapaukset. Sovittelua koskevasta tutkimuksesta voidaan kuitenkin havaita, etteivät asetetut odotukset ole täyttyneet kaikilta osin. Sovittelulain voimaantulosta on tullut kuluneeksi 10 vuotta ja tutkielmassa ehdotetaankin lähisuhdeväkivallan sovittelun aseman uudelleenarviointia osana sovittelutoimintaa.

Securitized intimacies: the welfare state, the ‘other’ family and policies on gendered violence in Denmark and Finland

Suvi Keskinen, Turun yliopisto (suvkes@utu.fi)

Analyzing 12 central policy documents that aim to tackle violence in families in Denmark and Finland, the paper examines how normativities related to family, ethnicity and race are created and challenged. The paper develops an analysis of how neoliberal governmentality operates in the Nordic welfare societies. It shows how the governing of ethnicized and racialized minority families is built on three logics: the normalizing family, normative (liberal) individuality and securitized border rhetoric. Identifying three policy frames (violence frame, immigration frame and security frame), the paper argues that the presented ideas of family life and individuality are based on normative whiteness.

Kuuliaisuutta, kontrollia ja väkivaltaa: Lähisuhdeväkivalta nyky-Kiinassa

Pia Eskelinen, Turun yliopisto (pia.j.eskelinen@utu.fi)

Sukupuolen merkitys kiinalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa on verrattain suuri. Naisten alistuminen nähdään perinteitä kunnioittavana hyveellisenä traditiona. Naiset voivat päättää omista asioistaan tiettyyn pisteeseen asti, mutta tärkeistä asioista kuten rahan käyttö, koulutus, naimisiin meno, maaoikeudet, päättää perheen mies tai kylän miesten raati. Jo pelkkä uhka väkivallasta tai

pelko väkivallan uusiutumisesta saa naiset ja tytöt käyttäytymään kuuliaisesti. Kuuliaisuus on tosin mielestäni tässä kontekstissa väärä sana, alistuminen kuvaisi tilannetta ehkä realistisemmin. Monet kiinalaiset pitävätkin miehen väkivaltaisuutta perhettään kohtaan perheen sisäisenä asiana: naisten kuuluu kärsiä hiljaisuudessa.

Kiinassa ei ole juurikaan tilastoitu lähisuhdeväkivallan määrää tai luonnetta naisia kohtaan. Taloudellista kiristämistä, saati sitten henkistä väkivaltaa ei edes pidetä väkivaltana. Ne ovat vain keinoja, joilla nainen tai tyttö saadaan olemaan kuuliainen omalle perheelleen. Fyysinen väkivaltakin on vain ylempiarvoisen miehen oikeutettu teko alempiarvoisen naisen kuuliaisuuden palauttamiseen.

Väkivaltatilanteessa uhrit tukeutuvat ensisijaisesti omaan sukuunsa. Usein suku lohduttaa uhria ja pitää väkivallan tekijälle puhuttelun mutta ei puutu väkivaltaiseen käytökseen tai väkivallan syihin. Näin uhreille jää usein mielikuva, ettei lähisuhdeväkivallasta kuulukaan rangaista ja näin ollen väkivallan kierre jatkuu ja yleensä eskaloituu vielä pahempiin tekoihin.

Ei riitä, että kansallinen laki tuomitsee lähisuhdeväkivallan, myös muiden tahojen kuten terveydenhuollon, naapurikomiteoiden ja perheiden itsensä täytyy tuomita lähisuhdeväkivalta julkisesti. Koko yhteiskunnan pitäisi ottaa kantaa lähisuhdeväkivaltaa vastaan**.** Naiset ja tytöt eivät välttämättä edes ymmärrä olevansa rikoksen uhreja.

Presidentti Xi on esittänyt perheen sisäisen kuuliaisuuden (familial virtues) palauttamista laajemmin kiinalaiseen yhteiskuntaan. Toivottavasti Kiinassa ei kuitenkaan upota liian syvälle kuuliaisuuden syövereihin, tällöin lähisuhdeväkivaltaan naisia, ja muita heikommassa asemassa olevia kohtaan on entistä vaikeampi puuttua.

Sukupuoli ihmiskaupassa

Minna Viuhko, Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (minna.viuhko@om.fi)

Ihmiskauppaa käsittelevä tutkimus on viime vuosiin asti keskittynyt pääasiassa seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävään ihmiskauppaan ja rikoksiin, joissa uhrit ovat naisia ja rikoksentekijät miehiä. Tämä on kuitenkin vain ihmiskauppailmiön yksi puoli ja viime aikoina ilmiön moniulotteisuus ja erilaiset hyväksikäytön muodot onkin huomioitu aiempaa paremmin tutkimuksessa, päätöksenteossa ja jossain määrin myös julkisessa keskustelussa.

Sukupuoli on merkittävässä roolissa tarkasteltaessa ihmiskaupparikollisuutta, hyväksikäytön eri muotoja ja dynamiikkaa. Ilmiötä ei tule käsitellä yksiulotteisesti ”naiset uhreina – miehet rikoksentekijöinä” -asetelman kautta, vaan tarkastella ilmiön moninaisuutta, eri ulottuvuuksia ja sitä, miten sukupuoli ja muut ihmisten väliset erot ovat yhteydessä hyväksikäyttöön, kontrolliin ja väkivaltaan. Tarkastelen tätä moninaisuutta mm. intersektionaalisuuden käsitteen (esim. Crenshaw 1991) avulla. Esitelmässä pohditaan intersektionaalisuuden käsitteen käyttökelpoisuutta ihmiskauppatutkimuksessa sekä sitä, minkälainen rooli sukupuolella, iällä, etnisellä taustalla tai esimerkiksi kielitaidolla on uhriutumisessa ja hyväksikäytössä.

Esitys perustuu tekeillä olevaan väitöskirjatyöhöni, jossa analysoidaan muun muassa rikoksentekijöiden uhreihin kohdistamaa kontrollia, uhrien toimijuutta sekä rikoksentekijöiden ja uhrien välisiä suhteita ja valtasuhteita. Tutkimuksessa analysoidaan empiiristä aineistoa, kuten haastatteluita ja oikeustapauksia.

Perhesurmasta naistappoon? Sukupuoli, parisuhde ja henkirikokset (rikos)oikeudessa

Marjo Rantala, Helsingin yliopisto (marjo.rantala@helsinki.fi)

Tässä esityksessä käsitellään sukupuolta kuolemaan johtavassa parisuhdeväkivallassa. Tarkastelussa yhdistyy kansainvälinen ihmisoikeusdoktriini ja syrjinnänvastainen oikeus feministiseen, sukupuolen ja naisen kategorioita käsittelevään teoriaan. Kiinnostuksen kohteena on ensinnäkin se, että englanninkielinen termi ’femicide’ sekä espanjankieliset termit ’femicidio’ ja ’feminicidio’ ovat yleistymässä niin kansainvälisessä ihmisoikeusdiskurssissa kuin sitovan lainsäädännön tasolla. Miltä tämä naiserityisyys näyttää suomalaisen (rikos)oikeusjärjestelmän valossa ja sukupuolen ja oikeuden tutkimuksen näkökulmasta?

Kansainvälisen, noin 500 000 henkirikostapausta kattaneen rekisteritutkimuksen mukaan silloin kun nainen on henkirikoksen uhri, hän kuolee todennäköisimmin entisen tai nykyisen parisuhdekumppaninsa tappamana. (Stöckl ym. 2013) Osuus oli suurin korkean tuloluokan maissa. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin henkirikostilastot vahvistavat ilmiön kansallisesti. Kaiken kaikkiaan henkirikosten määrä on ollut viimeiset kaksikymmentä vuotta laskusuunnassa Suomessa, ja vuosittainen vaihtelu johtuu pääasiassa muutoksista miesten keskinäisissä henkirikoksissa. Parisuhteessa tapahtuvien henkirikosten määrä sen sijaan on pysynyt vakaana, ja naisiin kohdistuvat parisuhdetapot muodostavat Suomen toiseksi yleisimmän henkirikostyypin. Vuosien 2009-2015 aikana 65 prosenttia aikuisista naisuhreista kuoli parisuhdeväkivallan uhrina, kun taas henkirikosten miesuhreista vain 6 prosenttia kuoli naispuolisen parisuhdekumppanin tappamana. (Lehti 2016) Kuolemaan johtavaa parisuhdeväkivaltaa ei kuitenkaan käsitellä Suomessa omana ilmiönään. Tilastoja ei kerätä systemaattisesti, parisuhdetappojen ja naisuhrien määrän seuraaminen ei sisältynyt kansalliseen naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen toimintaohjelmaan 2010-2015, eikä asiaan ole yritetty vaikuttaa lainsäädännön keinoin.

Tässä esityksessä huomautetaan, että Suomen tilanne on ristiriidassa kansainvälisen kehityssuunnan kanssa, sillä kansainvälisessä oikeudessa naistappoja on alettu käsitellä ihmisoikeusloukkauksina ja niihin on reagoitu muun muassa sisällyttämällä erityisiä rikostunnusmerkistöjä kansallisiin rikoslakeihin. Esimerkiksi Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastainen yleissopimus (Istanbulin sopimus) edellyttää väkivallan tekijän ja uhrin läheisen suhteen huomioimista rikosoikeudessa. Kun Suomi ratifioi Istanbulin sopimuksen, naisiin kohdistuvia henkirikoksia parisuhteessa ei kuitenkaan pidetty kansallisena ongelmana, johon pitäisi puuttua lainsäädännöllä. Esityksen tavoitteena onkin selvittää, miten henkirikosten sukupuolittunut luonne ja naisuhrien yleisyys kuolemaan johtavassa parisuhdeväkivallassa pitäisi huomioida lainsäädännössä ja oikeusjärjestelmässä. Mitkä ovat ylipäänsä oikeuden mahdollisuudet tunnistaa ja käsitellä naisiin kohdistuvia parisuhdetappoja hierarkkisen sukupuolieron ja naisten alistamisen äärimmäisenä ilmenemismuotona.

Esitelmä liittyy allekirjoittaneen väitöskirjatutkimukseen, jossa tarkastellaan sukupuolen rakentumista oikeudellisissa käytännöissä syrjinnänvastaisen oikeuden valossa. Naistapot, niiden käsitteellistäminen ja sukupuolen merkityksen tarkastelu suomalaisessa (rikos)oikeusjärjestelmässä on artikkelimuotoisen väitöskirjan kolmannen tutkimusartikkelin aihe.

23. Tilat, toimijat ja sukupuolet

Koordinaattorit: Merja Kinnunen, Lapin yliopisto Kirsti Lempiäinen, Lapin yliopisto (kirsti.lempiainen@ulapland.fi) Virve Peteri, Tampereen yliopisto (virve.peteri@uta.fi)

Työryhmäkuvaus: Erilaisia toiminnan tiloja, kuten työpaikkaa, voidaan lähestyä sekä yhteisenä ja yleisenä paikkana että henkilökohtaisena ja yksityisenä paikkana. Tilat ja toimijat muodostavat vuorovaikutussuhteen, jota jäsentävät käsitykset sukupuolista ja ruumiillisuudesta (Saarikangas 2006, Grosz 2001). Tilaa myös sukupuolitetaan monin erityisin tavoin.

Valtahierarkiat näkyvät tilallisissa järjestelyissä, mikä tulee selkeästi esiin silloin, kun tilajärjestelyjä uudistetaan. Kulttuuriset ja yhteiskunnalliset merkitykset paljastuvat: esimerkiksi työpaikassa saatetaan tavoitella tilasäästöjä ja ekotekoja paperittomuuden vaateessa ja samaan aikaan rakentaa uusia tiloja autoille, joka näyttäytyy ristivetoiselta toiminnalta.

Kysymme työryhmässä sitä, miten tilat muovaavat toimintaa ja toimijoita ja erityisesti toimijoiden ruumiillisuutta ja sukupuolta. Mitä tietyissä ajallis-paikallisissa tiloissa mahdollistetaan ja mitä rajataan ulos? Esimerkiksi millaisia toimijoita työpaikkojen uusissa monitoimitiloissa kutsutaan? Miten tiloja hallitaan? Kutsumme työryhmään sekä teoreettisia että empiirisiä papereita, joissa tilat, toimijat ja sukupuolet ovat kysymysten kohteena.

Abstraktit:

Teknologian käyttäjän taivutuksia - Toimijuuden mahdollisuudet puettavien teknologioiden esityksissä

Riikka Matala, Lapin yliopisto (rmatala@ulapland.fi)

Puettavat teknologiat, eli kehomme kanssa kommunikoivat ja yhteen liittyvät teknologiat, ovat yleistymässä osaksi arkeamme. Osa puettavista teknologioista tosin odottaa lähitulevaisuuden teknistä läpimurtoa toteutuakseen, mutta konseptien tasolla tulevaisuuttamme ja toimijuuttamme niiden kanssa on muotoiltu jo useita vuosikymmeniä. Nämä teknologiat saavat sijaa niin vapaa-aikamme viihdyttäjinä ja kumppaneina, terveydenhuoltoon sujahtavina toimien ja tarkkailun varmistajina kuin työn tekemisen välineinä. Puettavien teknologioiden kanssa eläminen voi vaatia konkreettista taipumista niiden puoleen, toisin sanoen kehomme mukauttamista teknologian käyttöön soveltuvaksi. Samalla niiden käyttö voi vaatia henkisen taipumisen ja hyväksymisen, ehkä jopa pakon, jos kyse on terveytemme ylläpitämisestä tai palauttamisesta. Miten puettavien teknologioiden matkaa kehollemme sitten esitetään? Miten kehojemme oletetaan, uskotaan tai tiedetään puettavan teknologian kanssa toimivan? Millaisia kehoja ja sukupuolia on kutsuttu mukaan esiteltäessä puettavia teknologioita?

Työryhmäesityksessäni pohdin näitä kysymyksiä analysoituani puettavien teknologioiden esityksiä. Aineiston analyysi on tehty lähiluennan keinoin, jolloin aineiston lukukierrosten aikana olen käyttänyt kehittämääni “taipuvan toimijan” -käsitettä. Käsitteen avulla aineistosta on nostettu esiin puettavan teknologian käyttäjän toimijuuden mahdollisuuksia.

Maahanmuuttajatyttöjen aktiivinen toimijuus koulusiirtymissä

Marja-Liisa Mäkelä, Turun yliopisto (mllmak@utu.fi)

Väitöskirjani on osa *Maahanmuuttajanuorten siirtymät ja koulutukselliset trajektorit: 4-vuotinen pitkittäistutkimus perusopetuksesta jatkokoulutukseen* – tutkimusprojektia. Projektissa seurataan neljän vuoden ajan turkulaisia ja helsinkiläisiä maahanmuuttajataustaisia nuoria ja tarkoitus on selvittää heidän omia kokemuksiaan koulupolun varrelta. Kansainvälinen tutkimus on osoittanut, että maahanmuuttajataustaisilla oppilailla on kantaväestöä enemmän vaikeuksia koulussa. Samaan aikaan on kuitenkin käynyt ilmi, että maahanmuuttajataustaiset tytöt menestyvät usein poikia paremmin koulussa (ks. mm. Kilpi 2010). Syytä voidaan hakea perinteisistä tyttöjen ja poikien rooleista, joissa tytöiltä odotetaan erityisen hyvää ja tottelevaista käytöstä, mikä kääntyy helpommin menestykseksi koulussa. Maahanmuuttaja(tyttö) nähdään opettajien toimesta usein silti vain hänen etnisyytensä kautta ja vasten modernia länsimaista tyttöyttä vasten.

Tämä seminaarityö pohjautuu artikkelini luonnokselle, jossa käsittelen maahanmuuttajatyttöjen toimijuuteen liittyviä rajaehtoja. Tutkimuskysymykseni ovat: Miten maahanmuuttajataustaiset tytöt puhuvat tulevaisuudestaan peruskoulun lopussa? Minkälaista toimijuutta he tuottavat puheessaan omista mahdollisuuksistaan suhteessa yhteiskunnan/perheen/kulttuurin tuottamiin rajoituksiin? Aineistonani toimii Turussa ja Helsingissä kerätty 9-luokalla olleiden 33 maahanmuuttajataustaisen tytön haastatteluaineisto. Tulen analysoimaan haastatteluja sisällönanalyysin kautta ja löytämään niissä käytettyjä keskeisiä toimijuuden tyyppejä. Tarkoitukseni on suhtautua kriittisesti maahanmuuttajatytöille usein tarjottuun rooliin ”etnisenä tyttönä” ja odotan löytäväni haastatteluista moninaisia keinoja olla aktiivinen toimija koulussa ja koulutuspolkuun liittyvissä valinnoissa.

Ilmapiiriin virittäytymistä ja tunteiden säätelyä kuvaustiimien tilallisuudessa

Anne Soronen, Tampereen yliopisto (soronenan@gmail.com)

Luovilla aloilla projektityö on yleistä. Se, millaisessa tilassa työtä tehdään, millaisella aikataululla ja millaisen tiimin kesken, määrittää kokemusta tiimityöskentelystä. Toisaalta kyse on siitä, miten tiimien jäsenet omalla toiminnallaan ja keskinäisellä vuorovaikutuksellaan tuottavat tilaa. Tässä alustuksessa tarkastelen suomalaisten lifestyle-lehtien kuvaustiimien työskentelyä tilallisuuden eri elementtien yhteisvaikutuksen kautta. Etnografisesti orientoituneen tutkimukseni aineistot koostuvat haastatteluista ja osallistuvan havainnoinnin muistiinpanoista, jotka keräsin Suomen *Ellen* ja *Trendin* toimituksissa 2015–2016.

Lähestyin lehdentekijöiden kokemuksia ja kuvaustiimien toimintaa Hochschildin (1983) emotionaalisen työn käsitteen valossa. Tunteiden hallinta on läsnä niin lehdentekijöiden tavoissa kuvata työtään kuin kuvaustiimien aikataulutetussa työskentelyssä. Alustuksessani pyrin hahmottamaan kuvatuotannon tilallisuutta ilmapiirin käsitteen avulla. Ymmärrän ilmapiirin ajallis-tilallisuudeksi, joka määrittyy aisti- ja tunnekokemuksista käsin (vrt. Thibaud 2011). Kyse on siitä, miten johonkin tilaan, sen elementteihin ja läsnä oleviin toimijoihin tietyssä tilanteessa suuntaudutaan ja miten tila ja toimijat aistitaan ja koetaan. Näissä suuntautumisissa, aistimisissa ja kokemisissa sukupuolisuus on keskeisessä roolissa.

Kuvaustiimien työskentelyssä ilmapiirin elementtejä ovat esimerkiksi valaistus, kuvausrekvisiitta, taustamusiikki, kuvausteknologia, studion muunneltavuus sekä stailatun kuvattavan henkilön ja kuvaustiimin jäsenten välinen vuorovaikutus ja toiminta tilassa. Yksinkertaistetusti lifestyle-lehtien kuvatuotanto tähtää sellaisten kuvien aikaansaamiseen, jotka herättävät kuvien katsojassa tunneintensiteettejä. Myös kuvien tuottamisessa on kyse tunteiden säätelystä, jonka tavoitteena

on luoda rento, kannustava ja intiimi ilmapiiri. Tiimin jäsenet pyrkivät toiminnallaan luomaan ilmapiirin, jossa kuvattava henkilö voi luottavaisin mielin heittäytyä hänelle luotuun lookiin.

Alustuksessani pohdin, miten kuvaustiimien toimijat yhdessä tuottavat ajallis-paikallisen tilan, jossa ideaalina on virittäytyminen oikeanlaiseen ilmapiiriin. Toiseksi pohdin, miten tietynlaiseen ilmapiiriin pyrkiminen edellyttää tunteiden kontrollointia ja jaettua käsitystä siitä, miten tiimin jäsenten tulee käyttäytyä, liikkua ja puhua tässä ajallis-tilallisuudessa. Kolmanneksi arvioin, miten tiimin jäsenten tuottamaa tilaa ja virittäytymistä tavoiteltuun ilmapiiriin voi lähestyä sukupuolen ulottuvuuden kautta – niin elettyinä kokemuksina kuin kuvissa tavoiteltuina esityksinä.

Uusi uljas toimisto

Virve Peteri, Tampereen yliopisto (virve.peteri@uta.fi); Merja Kinnunen Lapin yliopisto & Kirsti Lempiäinen, Lapin yliopisto

Esitelmä perustuu etnografiseen tutkimukseen kahdessa toimistoympäristössä, joissa on omaksuttu monitilatoimiston konsepti (v. 2014–2016). Pohdin esitelmässäni, miten monitilatoimistoon siirtyminen synnyttää uudenlaisia käytäntöjä ja tapoja ajatella ja toimia. Työtilojen uudistukset tuottavat myös uudenlaisia hallinnan ja vallan muotoja sekä muovaavat uudentyyppisiä vastarinnan mahdollisuuksia.

Nykyisten monitilatoimistojen sisustus eroaa aiemmista avokonttoriratkaisuista näkyvimmin siinä, että monitilatoimistossa on jokin tai joitakin leikillisyyteen tai hauskuuteen viittaavia yksityiskohtia. Yksityiskohta voi olla kirkas värimaailma, leikkimökkiä muistuttava kokous- tai ruokailutila, hassut luontomaiset materiaalit, istuimet tai elokuvalliset valokuvatapetit, pallomeri, jota voidaan kutsua vaikkapa ”kokouskeinuksi” ja erilaisten lautapelien ja konsolipelien tuominen avotilaan. Uudet ”avoimet” ja ”hauskat” toimistoympäristöt piilottavat totutut valtarakenteet, koska jokaisella toimistoympäristön toimijalla on sama (julki)ympäristö, jota mahdollisesti korostaa vielä pyrkimys laventaa kaikkien julkista näkyvyyttä lasiseinäisillä toimistorakennuksilla.

Uusien toimistotilojen leikillisyys vaikuttaa rakentuvan perinteisesti nuorten miesten elämänpiiriä merkkaavista esineistä. Leikillisyys purkaa työ – ja vapaa-ajan hentoa rajaa. Ympäristö kutsuu erityisesti miessubjekteja viettämään aikaansa töissä myös vapaa-ajalla. Siten näkyvimmin aikaansa uudessa toimistossa viettävät nuoret miehet, joiden näkyvyys avoimessa ja/tai lasiseinäisessä toimistossa voi toisaalta taata vakaamman urakehityksen. Näin modernien lasiseinäisten avotoimistojen työntekijöistä on tullut osa näytteillepanoa, osa organisaation estetiikkaa. Tässä kontekstissa etätyö voi saada uusia piirteitä, sillä se voi toimia tapana paeta tilannetta, jossa ei koe sopivansa osaksi oman organisaation estetisoitua esitystä

Esitelmässä osoitan, miten uusien toimistotilojen avoimuus voi käytännössä merkitä sitä, että työntekijöiltä vaaditaan uudenlaisia *ruumiin tekniikoita* (Mauss). Tutkimus tuo esiin, miten pyrkimys lisätä epämuodollisia kohtaamisia ja vuorovaikutusta voikin paradoksaalisesti vähentää suoria kohtaamisia ja kommunikaatioita. Pohdin alustuksessani myös sitä, miten uusien toimistoympäristöjen ”hauskuuden kulttuuri” asettuu osaksi valtakäytäntöjä. Hauskuuden ideologia edellyttää tietynlaista leikillisyyttä, joka helposti rajaa ulkopuolelle osan toimistoympäristön käyttäjistä. Hauskuuden ideologia kutsuu toimistoympäristöjen käyttäjiä omaksumaan lapsen

leikillisyyttä, mutta toisaalta ideologian puitteissa hallinnoidaan tarkkaan sitä, mikä tulkitaan vääränlaisena lapsellisuutena.

24. Elämänvaihe, sukupuoli ja työelämäsuhde

Koordinaattori: Minna Nikunen, YTT, dosentti, yliopistotutkija, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto 33014, 044-5717136, minna.nikunen@staff.uta.fi

Työryhmäkuvaus: Työelämän ja hyvinvointiyhteiskunnan muutokset koskettavat eri-ikäisiä, erilaisissa elämänvaiheissa eläviä ihmisiä eri tavoin. Uusliberaali talouskuripolitiikka (säästäväisyyspolitiikka, austerity) leikkaa erityisesti julkisen sektorin rahoitusta, millä on vaikutuksia erityisesti naisten työmarkkinatilanteeseen. Nuorisotyöttömyyteen ja syrjäytymiseen kohdistetaan suurta huomiota, usein muiden ikäluokkien ongelmien, työttömyystilanteen ja työttömyyden rakenteellisten syiden kustannuksella. Sukarieh ja Tannock (2015) kirjoittavatkin, että nuorisoon keskittymällä työttömyysongelma hahmotetaan lähinnä ongelmaksi siirtymissä koulutuksesta työelämään ja yksilöiden tekemien valintojen aiheuttamana. Nuoriin kiinnitetty huomio ei kuitenkaan välttämättä ole heille eduksi, vaan syrjäytymisleima ja aktivoinnin kohteena oleminen voivat vaikuttaa negatiivisesti.

Tulevaisuuden näkymiä muokkaavat työttömyyden pelon lisäksi myös (uudet) työelämän ideaalit ja käytännöt. Pätkätyöt, nollasopimukset, yrittäjämäinen työ, yrittäjyyden – erityisesti start up -yrittäjyyden – hehkutus ja sen tarjoamat mahdollisuudet, muovaavat sekä kokemuksia että odotuksia. Kyse on ensinnäkin siitä, että nämä ideaalit ja käytännöt muovaavat kuvaa tulevasta eri tavoin eri lähtökohdista nähtynä, toiseksi siitä, että kaikkien on vaikea sopia tarjottuihin ideaaleihin ja taipua uusiin käytäntöihin.

Tässä Jakautuuko suomi? -rahoitettujen tutkimusprojektien organisoimassa ryhmässä pohdimme sitä, miten työelämän materiaaliset ehdot, työelämän ideaalit ja niiden materiaaliset seuraukset näkyvät erilaisissa tilanteissa olevien ihmisten elämissä.

Mayssoun Sukarieh and Stuart Tannock 2015. Youth Rising? The Politics of Youth in the Global Economy. Routledge

i Jako kahteen: nuoret työ ja tulevaisuus, Ajolähtö ja Kohti kaksitahti-Suomea?

Abstraktit:

Ketterät ja kömpelöt: Nuoret aikuiset ja yrittäjämäinen työelämä

Hanna-Mari Ikonen, Tampereen yliopisto (hanna-mari.ikonen@uta.fi)

Jako kahteen -projektissa on haastateltu 40:ä nuorta aikuista työstä ja tulevaisuudesta. He ovat iältään 18–30-vuotiaita, he opiskelevat yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa, ovat osallistuneet yrittäjyystapahtumiin tai -koulutukseen, ovat työttömiä ja työllistämistoimien piirissä tai ovat työelämässä tai yrittäjinä. Kotitaustat vaihtelevat, joillakin on maahanmuuttajatausta eikä kenelläkään ole lapsia. Tämän taustoiltaan hyvin moninaisen joukon tulisi selvitä suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä, vaikka näiden ihmisten todellisuudet ovat hyvinkin erilaiset ja mahdollisuudet eriarvoiset.

Yhteiskunnallisessa puheessa erityisesti niiden uskotaan selviävän, työllistyvän ja menestyvän, jotka pystyvät omaksumaan yrittäjämäisen toimintatavan. Eri-ikäisille nuorille kaikilla oppiasteilla opetetaan yrittäjämäistä asennetta, jolla tarkoitetaan yksilön kykyä muuttaa ideat toiminnaksi ja taloudelliseksi arvoksi, suunnitelmallista verkostoitumista, innovaatiokykyä, riskinottohalukkuutta, itsensä ja muiden johtamista ja tavoitteellisuutta (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009). Tavoitteena on aikaansaada sekä konkreettista uutta yritystoimintaa että uudenlainen ajattelumalli: ”tuloksena syntyy yritteliäisyyttä kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja myös yritystoiminnan vahvistumista ja uutta yritystoimintaa” (mt.)

Nämä tavoitteet voivat sisältää myös ongelmallisia seurauksia. Tavoitteet eivät näytä yksinkertaisimmillaan tarkoittavan sen kummempaa kuin elämänhallintaa. Siihen liittyvät vuorovaikutuksen ja itsensä johtamisen taidot sekä halu kohdata muutokset innostavana haasteena eivät kuitenkaan ole yhtä helppoja toteutettavia kaikissa elämäntilanteissa ja millä tahansa kotitaustalla ja elämänhistorialla. Sosiaaliset erot määrittävät, kuinka helposti yksilö solahtaa kilpailuyhteiskunnan yrittäjämäiseksi kansalaiseksi.

Luen haastatteluista suhtautumistapoja yrittäjyyteen ja yrittäjämäisen asenteen vaatimuksiin sekä taustoitan niitä. Erotan aineistosta yrittäjämäisyydestä kieltäytyviä tai siihen kykenemättömiä, yrittäjyydestä kiinnostuneita ja yrittäjämäiseen toimintaan uramahdollisuuksien toivossa valmiita puhetapoja.

Alueellisuus ja yhteiskuntaluokka nuorten aikuisten kokemuksissa

Päivi Berg, Vuokko Härmä (vuokko.harma@nuorisotutkimus.fi), Anu-Hanna Anttila, Nuorisotutkimusverkosto

Nuorten aikuisten työllistyvyyteen liittyvässä keskustelussa painotetaan liikkuvuuden tärkeyttä. Työllistymiseen tarvitaan valmiutta siirtyä joustavasti työn perässä paikasta toiseen, yleensä suuntana ovat kaupungit ja kasvukeskukset. Paikkaan kiinnittyminen määrittyy negatiivisesti, vaikka se kuitenkin on tyypillistä etenkin työväenluokalle ja maaseudun nuorille (Nikunen 2016). Janten laki on tanskalais-norjalaisen kirjailijan Aksel Sandemosen romaanissa *Pakolainen ylittää jälkensä* (1933) esittämä näkemys pienen kuvitteellisen pikkukylän ilmapiiristä. Sosiologi Susie Scott (2016) on tarkastellut Janten lakia pohjoismaiseen kulttuuriin liittyvänä ja tunnistettavana ”ohjesääntönä” jossa itsekorostus ja huomionhakuisuus koetaan paheksuttavana ja nöyryys ja vaatimattomuus hyveenä. Esitämme, että Janten lain mukaisten kulttuuristen ohjesääntöjen voidaan nähdä liittyvän henkilöiden yhteiskuntaluokkaan ja siten vaikuttavat heidän kokemuksiinsa niin työelämässä kuin luokkapositioissa.

Tarkastelemme esityksessämme nuorten aikuisten haastatteluaineiston (N=41) avulla, miten Kymenlaakson alueella asuvat tai sieltä Helsinkiin muuttaneet yrittäjät ja pätkätyöläiset puhuvat alueellisuudesta. Keskitymme tarkastelussa yhteiskuntaluokan merkitykseen jäämisen ja lähtemisen tematiikassa sekä mahdolliseen tarpeeseen erottautua työväenluokasta (Skeggs 2004).

Ajolähtö: nuoret aikuiset uuden työn markkinoilla –tutkimushankkeessa tutkimusryhmä ja Suomen Kuvalehti tarkastelevat nuoria aikuisia uuden työn markkinoilla. Ajolähtö viittaa pakkoon lähteä kotiseudulta työn perässä sekä pakkoon luovia työmarkkinoilla, joilla yhä useammalla on tarjolla vain itsensä työllistämistä ja matalapalkkatöitä. Hankkeessa tutkitaan journalismin, valokuvan ja

etnografian keinoin Kotkan ja Kouvolan alueelle jääneitä ja siltä Helsinkiin muuttaneita nuoria aikuisia, jotka työskentelevät matalapalkkatyössä tai yrittäjämuotoisesti.

Asiasanat: alueellisuus, yhteiskuntaluokka, nuoret aikuiset, toimeentulo, työ

Yhteisöllisyys ja sen muutokset työelämässä - Postilaisuus ikääntyvien Postin työntekijöiden haastattelupuheessa

Jari Luomanen (jari.luomanen@gmail.com), Clas-Håkan Nygård, Kirsi Lumme-Sandt, Anna Siukola, Elisa Virkola & Pirjo Nikander, Tampereen yliopisto

Nykyisten työurien ja -markkinoiden voidaan katsoa olevan leimallisesti pirstaloituneita: yritykset ja organisaatiot ovat muuttuneet suuntaan, jossa elinikäiset työsuhteet ovat muuttumassa yhä harvinaisemmiksi. Työ organisoituu pikemminkin projekteiksi, muuttuu sattumanvaraisemmaksi ja yhä useampia työntekijöitä koskettaa pelko joutua ajelehtimaan. On myös tapahtunut kulttuurinen muutos, jossa yksilöä vastuutetaan yhä enemmän hänen omasta selviämisestään.

Kohti kaksitahti-Suomea? -tutkimushankkeessa olemme seuranneet Suomen Postilla töissä olleita ihmisiä laadullisen pitkittäistutkimuksen keinoin. Olemme tavoittaneet yli 50-vuotiaita ihmisiä heidän irtisanomisensa tai -sanoutumisensa yhteydessä ja hahmottaneet laadullisen pitkittäistutkimuksen keinoin kokonaiskuvaa transitio-vaiheesta, jossa työelämästä siirrytään eläkkeelle tai työttömyyteen ja työnhakijoiksi. Seurannassa mukana olevia ihmisiä on tällä hetkellä 25 ja osaa on seurattu jo puolentoista vuoden ajan. Yhteensä haastatteluja kertynyt tähän mennessä noin 80.

Monia haastateltaviamme yhdistää se, että he ovat tehneet hyvin pitkän, jopa yli neljän vuosikymmenen uran samassa talossa. Heidän puheessaan nousee esiin käsite *postilaisuus*, joka kuvaa identifioitumista työhön, sen arvoihin, työyhteisöön ja yhteiseen vastuun kantamiseen. Postilaisuus on ollut työyhteisöä koostava ja kannatteleva tekijä, jopa ylpeyden aihe, oman ammattitaidon ja pitkäjänteisen, tunnollisen työskentelyn symboli.

Kuten monet organisaatiot, myös Posti on ollut menneinä vuosina ja vuosikymmeninä monien muutosten kourissa. Elinikäiset työsuhteet ovat sielläkin käymässä harvinaisemmiksi ja työkulttuurissa on - ihmisten kokemana - tapahtunut merkittäviä muutoksia. Esityksessä tarkastellaan sitä, millä tavalla tuo muutos tulee ilmi ja merkityksellistyy haastattelupuheessa, miten se on vaikuttanut postilaisuuteen. Aineiston diskurssianalyyttisen luennan perusteella muutoksen ulottuvuuksia ovat muun muassa seuraavat: työurien pirstaloituminen (mukaan lukien työsuhteiden kesto, toimipaikkojen vaihdokset ja työyhteisön henkilöstön lisääntynyt vaihtuvuus), sisäinen kilpailu, jatkuvan muutoksen synnyttämä stressi ja johtajien etääntyminen. Myös yrityksen julkisuuskuva nousee aineistossa esiin työtyytyväisyyteen vaikuttavana tekijänä. Toisaalta myös muutoksen välttämättömyys kirjepostin vähetessä tunnustetaan, mutta muutoksen toivottaisiin olevan henkilöstöä arvostavaa, pitkäjänteistä ja tarkkaan harkittua.

Muina vaikuttavina tekijöinä aineistossa nousee esiin lisäksi viestintäteknologian kehitys ja yleinen kulttuurinen yhteisöllisyyden rapautuminen. Näiden ulottuvuuksien ohella esityksessä tarkastellaan muutoksen vaikutusta työn mielekkyyteen ja merkityksiin ja miten se on vaikuttanut henkilökohtaisiin ratkaisuihin työuran loppupuolella.

Vertaissuhteiden merkitys maahanmuuttaja- ja suomalaistaustaisten nuorten kouluvalinnassa yhdeksännen luokan yhteishaun aikana

Minna Saarinen, Helsingin yliopisto (Minna.K.Saarinen@Helsinki.fi)

Nuorille vertaissuhteet ovat merkityksellisiä ja tärkeitä (Souto 2011; Hughes & Carter 2008). Tutkimukset osoittavat kaverien tärkeyden kouluviihtyvyydessä ja koulun käynnin sujumisessa (Kyttälä ym. 2015). Tärkeää on, että nuoret saavat tukea samoista kulttuurioloista tulevilta ikätovereiltaan (Suarez-Orosco ym. 2009). Nuoret tekevät koulutusvalintoja yhteishaussa, joka on osa heidän omaa henkilökohtaista elämänpolitiikkaansa (Giddens 1991).

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, mikä merkitys vertaissuhteilla on maahanmuuttaja- ja suomalaistaustaisten nuorten koulutusvalinnassa yhteishauan aikana. Tutkimus pohjautuu nuorten teemahaastatteluihin, jotka toteutettiin yksilö-, ja ryhmähaastatteluina pääkaupunkiseudun ja Turun alueella keväällä. Tutkimus edustaa kvalitatiivista tutkimusotetta, joka on analysoitu sisällönanalyysilla.

Aineisto on typologisoitu ja sitä kuvataan kahtena tyyppinä. Näitä ovat kaverisuuntautunut ja itsenäinen pyrkijä. *Kaverisuuntautunut tyyppi*: Turun haastatteluissa kaverisuuntautuneita pyrkijä-tyyppejä oli vain muutamia, joiden joukossa oli yhtä paljon sekä tyttöjä että poikia. He olivat maahanmuuttajataustaisia oppilaita ja jakautuivat tässä tyypissä tasaisesti tyttöihin ja poikiin. Pääkaupunkiseudulla kaverisuuntautuneita pyrkijä-tyyppejä oli myös vähemmän, mutta tyttöjen edustus oli suurempi. Kaverisuuntautuneita pyrkijätyyppejä oli huomattavasti enemmän lukioon hakevissa kuin ammattikouluun tai kaksoistutkintoon hakevissa pyrkijöissä.

Itsenäinen pyrkijätyyppi: Turun haastatteluissa ilmeni, että suurin osa haastatelluista oli itsenäisiä pyrkijä-tyyppejä. Mikäli he eivät olleet valinneet hakukohdettaan itse, siinä oli auttanut joko opinto-ohjaaja, vanhemmat ja sisarukset. Heissä oli tasaisesti sekä lukioon että ammattikouluun hakeneita. Tyttöjen ja poikien edustus oli tasaisesti jakautunutta. Pääkaupunkiseudulla itsenäinen pyrkijä-tyypeissä oli paljon tyttöjä, joista suurin osa haki lukioon. Myös ammattikouluun hakevia oli heissä runsaasti, mutta vähemmän kuin lukioon hakevia, mutta huomattavasti enemmän kuin kaksoistutkintoon pyrkiviä.

Nuorten yläkoulun yhteishaussa on yksilöllisyytta, sukupuolisidonnaisuutta ja valinnanvapautta. Näin ollen nuorten valintaprosessit ovat tärkeä keskustelualue koulutuksen kentällä. Valinnoilla on selkeä yhteys nuorten tulevaan työelämäsuhteeseen.

The best drunk decision of my life": constructing the doctoral identity through discourse as social action

Melina Aarnikoivu, Jyväskylän yliopisto (melina.aarnikoivu@jyu.fi)

Finland is currently facing an excess of PhDs on the job market. Despite of the increasing risk for post-doctorate unemployment, there are many who choose to embark on the doctoral path. This paper will present a nexus analysis (e.g. Scollon & Scollon, 2004) of the doctoral path of an international group of natural scientists, gathered at CERN (the European Organization for Nuclear Research). In more detail, it examines their path focusing on the different types of physical and social activities circulating the action of doing a doctorate. The reason for focusing on the action is because the linguistic practices and actions of a social group are never separated but instead are

linked together and form an intersection, or *a nexus*, between different discourses, actions, places, events, and social actors: Although an individual and unique process, doctoral studies do not happen in a social isolation but instead they always take place in a particular context (e.g. Hopwood, 2010). The data for the study was gathered by doing insider ethnography at CERN between August 2015 and December 2016. The participant group consisted of eight doctoral students of physics and engineering. The analysis will be divided into three parts: The first will discuss the *historical body* of doctoral students; how the action of doing a doctorate came to happen. The second part will examine how the doctoral students are gradually constructing their identity as an academic and becoming experts in their own field. Finally, the third part will focus on the discourses of *precarity* and *uncertainty*, discussing the larger-scale issues of the doctoral students' future plans in terms of work, work/life balance, and mobility. The study is part of a broader nexus analysis; a doctoral dissertation examining the doctoral path through discourse as social action.

Keywords: doctoral studies, identity construction, nexus analysis, social action

References
Hopwood, N. (2010). A sociocultural view of doctoral students' relationships and agency.
Studies in Continuing Education, 32:2, 103–117.
Scollon, R. & Scollon, S. W. (2004). Nexus Analysis: Discourse and the emerging internet. London, UK: Routledge.

Nuoret komerossa: Suomalaisten 'hikikomorien' sosiaalinen vetäytyminen.

Hanna-Mari Husu (hanna-mari.husu@jyu.fi) & Vesa Välimäki, Jyväskylän yliopisto

Tarkastelemme esitelmässä suomalaisia sosiaalisesti vetäytyneitä nuoria, erityisesti nuoria miehiä, jotka identifioivat itsensä japanilaiseen hikikomori-ilmiöön ("eristyksiin vetäytyvä") Internetin keskustelupalstalla. Suomessa on puhuttu "peräkammarin pojista" ja viime aikoina myös "komeroituneista nuorista". Esitelmässä pyrimme yhdistämään sosiologian ja psykologisen tutkimuksen viittaamalla Pierre Bourdieun teoriaan ja hänen kausaalisen todennäköisyyden ideaan. Bourdieun avulla tarkastelemme nuoren vetäytymistä yksilöllisinä valintoina, jotka ilmenevät suhteessa laajempaan yhteiskuntaan. Ehdotamme että psykologiset tekijät (esimerkiksi ahdistus ja masennus) pitäisi nähdä suhteessa yksilöiden yhteiskunnalliseen asemaan sen sijaan, että niiden katsottaisiin johtuvan ainoastaan yksilön psykologisista tai biologisista ominaisuuksista, koska monet suomalaiset nuoret ovat epätasa-arvoisessa asemassa, eivätkä pääse käsiksi yhteiskunnassa arvostettuihin resursseihin. Tutkimme nuorten esittämiä syitä vetäytymiselleen teemoittelemalla ne yhteiskunnallisiin, psykologisiin sekä kontingensseihin syihin. Aineistossamme usein esiintyviä kokemuksia ovat kokemus yhteiskunnallisesta riittämättömyyden tunteesta, tunne psykologisesta epäonnistumisesta ja tunne omien kykyjen heikkoudesta. Argumentoimme, että aineistomme hikikomori-ilmiöön identifioituvat nuoret näkevät suomalaisen yhteiskunnan vaativana, eivätkä koe pärjäävän työmarkkinoiden, koulutuksen sekä sosiaalisten suhteiden kentillä. Aineistomme nuoret myös kokevat vaikeutena omien elämäntapahtumien kontrolloimisen, mikä viittaa siihen, että he saavat vähän tukea heidän arkisessa elämässään.

Masennukseen liittyvä työkyvyttömyys, toimijuus ja yhteiskuntasuhde nuorilla aikuisilla

Sanna Rikala, Tampereen yliopisto (sanna.rikala@staff.uta.fi)

Nuoret aikuiset jäävät mielenterveyssyistä työelämän ulkopuolelle aikaisempaa useammin. Yleisin syy on masennus, jonka perusteella alle kolmekymppisille myönnettyjen sairauslomien ja työkyvyttömyyseläkkeiden määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Samaan aikaan nuorten työmarkkinoille kiinnittymisen ehdot ovat muuttuneet radikaalisti. Onkin arveltu, että vaikeasti avautuvat työmarkkinat sekä työelämän paineet ja epävarmuus heijastuvat nuorten aikuisten masennustilastoihin. On jopa esitetty, että nuoret päätyvät eläkkeelle turhaan, koska yhteiskunnan marginaaliin jääneille masentuneille nuorille ei ole tarjolla mielekästä tekemistä tai sopivaa työtä.

Tässä esitelmässä tarkastelen nuorten aikuisten masennusta ja siihen liittyvää työkyvyttömyyttä elämänkulkuhaastatteluihin pohjautuen. Olen haastatellut nuoria aikuisia (23–34 v), jotka ovat masennuksen perusteella sairauslomalla, kuntoutustuella, työkyvyttömyyseläkkeellä, työttöminä tai elävät kokonaan tukijärjestelmien ulkopuolella. Haastatteluissa kartoitetaan nuorten polkuja peruskoulun päättymisestä nykyhetkeen asti keskittyen erityisesti kokemuksiin opiskelusta, työelämästä sekä yhteiskunnan tuki- ja palvelujärjestelmästä. Haastatteluja kertyi yhteensä 49 ja ne on toteutettu vuonna 2016 haastateltavien kotipaikkakunnilla eri puolilla Suomea.

Aineiston valossa nuorten aikuisten pahoinvointi on käytännössä hyvin monikasvoista: yhtäältä uupumista opintojen ja työelämän paineisiin ja vaatimuksiin ja toisaalta pitkäaikaista työttömyyttä ja mielekkään tekemisen puutetta ja osattomuutta. Esitelmässä kartoitan erityyppisiä polkuja työkyvyttömyyteen nuorten aikuisten toimijuuden ja yhteiskuntasuhteen näkökulmasta. Tarkastelen millä tavoin yhteiskunnan instituutiot ja käytännöt sekä sosiaalinen eriarvoisuus muotoilevat nuorten elämää ja valintoja.

Tilastojen valossa nuorten aikuisten polut työelämän ulkopuolelle ovat selvästi sukupuolittuneita. Siinä missä nuoret naiset päätyvät useammin masennusperusteisille sairauslomille ja eläkkeille, on työttömyys yleisempää nuorten miesten joukossa. Pohdinkin aineistoni valossa myös sitä, millä tavoin sukupuoli jäsentää työkyvyttömyyteen päätyneiden nuorten aikuisten elämänkulkuja. On mahdollista, että nuorten miesten psyykkinen pahoinvointi jää palvelujärjestelmässä helposti piiloon, tai ei ainakaan tule tunnistetuksi masennuksena.

Esitelmä pohjautuu käynnissä olevaan tutkimushankkeeseeni Poissa pelistä? Nuorten aikuisten masennus, sairauslomat ja työkyvyttömyys / On the sidelines. Depression-related work disability among young adults (SA:n tutkijatohtori 2015–2018).

Kulttuuriset mallitarinat diskursiivisina rakenteina nuorten aikuisten "pienissä" tarinoissa koulutuksesta ja työstä

Heli Mutanen, Itä-Suomen yliopisto (heli.mutanen@uef.fi)

Tarkastelen esityksessäni millaisia koulutukseen ja työhön liittyviä identiteettejä ja toimijuutta nuoret aikuiset rakentavat haastattelupuheessaan kertoessaan kokemuksistaan koulutus- ja työurilla. Tutkimuksen aineisto on kerätty haastattelemalla 17–26 -vuotiaita sekä etenevillä koulutusurilla navigoivia että katkonaisilla koulutusurilla olevia nuoria aikuisia, jotka ovat juuri pyrkimässä työelämään tai uudelleen koulutusuralle toisen asteen koulutuksen kontekstissa. Seurantahaastatteluaineisto on kerätty haastattelemalla samoja henkilöitä vuoden päästä ensimmäisestä haastattelusta. Aineistona olevaa haastattelupuhetta lähestytään kerronnallisella

tutkimusotteella ja positiointiteorian (Davies & Harré 1990) sekä narratiivisen positioinnin (Bamberg 1997; 2004) kehyksessä.

Tässä esityksessä pyrin alustavasti tarkastelemaan molempia aineistoja ja myös eri aikaan kerättyjä aineistoja yhdessä ja rinnakkain, ikään kuin suurentavina peileinä kuvakulmien tarkentamiseksi. Aineiston analyysin perusteella voidaan sanoa, että katkonaisilla ja murtuvilla koulutusurilla navigoivat nuoret aikuiset asemoivat itsensä kulttuurisiin mallitarinoihin siten, että ymmärrys itsestä elämänkulussa piirtyy kielteisesti määrittyväksi toiseudeksi suhteessa siihen, mitä he tulkitsevat yhteiskunnan heiltä odottavan. Projektiluontoiset nuorille suunnatut tukitoimet eivät näytä riittävän kannattelemaan niitä nuoria, jotka tukea eniten tarvitsevat.

Etenevillä koulutusurilla navigoivat nuoret asemoivat itsensä aktiivisiksi toimijoiksi ja paikantavat itsensä yhteiskunnassa vallalla oleviin työntekijäkansalaisen mallitarinoihin, mutta yksilöllisellä tavalla, vaikka työura ei olisi koulutuksen jälkeen auennutkaan. Osa näistä nuorista aikuisista kuitenkin asemoi itsensä normatiivista koulutus- ja työuraa haastaviin tarinalinjoihin. He näyttäytyvät aktiivisina toimijoina koulutuksen ja työn ulkopuolisilla elämänurilla, vapaa-ajassa, taiteessa ja sosiaalisissa suhteissa.

Vaikka koulutus- ja työuriin liittyviä valintoja on yhteiskunnassamme tarkasteltu yksilöllisten rajattomien mahdollisuuksien juhlana, voidaan kulttuurisia mallitarinoita koulutuksesta ja työstä pitää diskursiivisina rakenteina, jotka edelleen toimivat vahvoina tulkintakehyksinä ja joiden tarjoamiin positioihin nuoret aikuiset asemoivat itseään hyvin erilaisilla tavoilla. Tulkinnat omasta toiseudesta tai kelpoisuudesta suhteessa siihen, mitä yhteiskunnan ymmärretään yksilöltä koulutus- ja työurilla odottavan, näyttävät tämän aineiston perusteella tuottavan erontekoja, joiden merkitykset paikantuvat käsillä olevaan nykyhetkeen, mutta joiden voidaan nähdä kantavan myös pitkälle nuoren aikuisen tulevaisuuteen.

Avainsanat: nuoret aikuiset, identiteetti, toimijuus, koulutus- ja työurat, narratiivisuus

25. Rikollisuuden, kontrollin ja väkivallan tutkimuksen työryhmä

Koordinaattorit: Miisa Törölä, Itä-Suomen yliopisto (miisa.torola@uef.fi); Satu Venäläinen, Helsingin yliopisto (satu.venalainen@helsinki.fi); Vera Virolainen, Tampereen yliopisto, (vera.virolainen@uta.fi)

Työryhmäkuvaus: Miten ylimäärä ilmenee suhteessa rikollisuuteen, sosiaaliseen kontrolliin tai väkivaltaan? Miten sitä voi tutkia kriminologisesta näkökulmasta? Entä näyttäytyykö poikkeavuuden, vallan tai rankaisemisen ylimääräisyys erilaisena, kun sitä tarkastellaan määrällisesti tai laadullisesti? Työryhmään toivotaan esityksiä, jotka pureutuvat rikollisuuden, kontrollin ja väkivallan aihealueisiin ylimääränäkökulmasta tai yleisemmin. Esitykset voivat lähestyä työryhmän tutkimusaiheita teoreettisesti, empiirisesti tai metodologisesti. Poikkitieteelliseen työryhmään sopivat niin kriminologiset, sosiaalitieteelliset kuin muidenkin alojen esitelmät suunnitelluista, käynnissä olevista tai valmistuneista tutkimuksista.

Abstraktit:

Etnisyys vankila-arjessa – etnografinen tutkimus yhdenvertaisuudesta, vankihierarkiasta ja selviytymiskeinoista

Helena Huhta, Nuorisotutkimusseura (helena.huhta@nuorisotutkimus.fi)

Väitöskirjassani tarkastelen vankilaa historiallisessa murrostilanteessa, jossa ulkomaalaistaustaisten vankien osuus on lyhyessä ajassa noussut kuudennekseen vankiluvusta. Tutkimuksessani kysyn, millä tavoin ulkomaalaistaustaisten vankien määrän lisääntyminen ja etnisyyksien kirjo näkyvät vankilan arjessa; miten ne näkyvät vankien välisissä sosiaalisissa suhteissa, yhdenvertaisuudessa, henkilökunnan toimintaympäristössä, vankien ja henkilökunnan vuorovaikutuksessa ja vankien tavoissa selviytyä vankila-ajasta. Tutkimuksen aineisto on kerätty etnografisin menetelmin kahdessa suljetussa miesten vankilassa.

Esityksessäni käsittelen alustavia tuloksia yhdenvertaisuuden toteutumisesta vankien sijoittumisessa vankiloiden osastoille ja työtoimintoihin. Tuon esiin, miten vankilan viranomaisjärjestelyt taipuvat vankikulttuurin paineesta ja miten nämä järjestelyt yhdessä muodostavat eriarvoisia olosuhteita. Pohdin myös viime vuosikymmenten muutoksia edellä kuvatussa tilanteessa ja siihen vaikuttaneita syitä.

Verkkorikollisuus ja nuorten subjektiivinen hyvinvointi-, sosiaalisten suhteiden suojaava vaikutus

Markus Kaakinen (markus.kaakinen@uta.fi), Tampereen yliopisto; Teo Keipi, Turun yliopisto; Pekka Räsänen, Turun yliopisto & Atte Oksanen, Tampereen yliopisto

Rikoksen kohteeksi joutuminen on uhreille vahingollista. Toistaiseksi tiedämme kuitenkin vähän siitä, millaisia seurauksia tieto- ja viestintäteknologian kehityksen myötä yleistyvällä verkkorikollisuudella on uhrien hyvinvoinnille. Esityksessämme tarkastelemme, miten verkkorikollisuuden uhriksi joutuminen on yhteydessä nuorten subjektiiviseen hyvinvointiin. Analysoimme myös, voivatko sosiaaliset suhteet suojata verkkorikollisuuden uhreja kielteisiltä seurauksilta. Tutkimus perustuu 15-30-vuotiailta suomalaisilta, saksalaisilta, briteiltä ja yhdysvaltalaisilta kerättyyn kyselyaineistoon (N=3557). Tuloksiemme mukaan kokemuksen verkkorikoksen uhriksi joutumisesta olivat yhtä yleisiä kaikissa tutkimuksessa mukana olleissa maissa (6–7% vastaajista oli joutunut verkkorikoksen kohteeksi). Verkkorikosten uhrit myös raportoivat muita alhaisempaa subjektiivista hyvinvointia. Negatiivinen yhteys hyvinvointiin oli kuitenkin merkitsevä vain niillä yksilöillä, joilla oli heikot sosiaaliset suhteet. Tulosten perusteella verkkorikollisuuden uhriksi joutuminen on uhka nuorten hyvinvoinnille, mutta sen kielteiset vaikutukset kohdistuvat pääasiassa jo muutoinkin haavoittuvassa asemassa oleviin yksilöihin.

Pienrikollisuus ja ulossulkemisen dynamiikka

Yrjö Kallinen, Tampereen yliopisto (yrjo.kallinen@uta.fi)

Tarkastelen esityksessäni vastanormatiivista ryhmäkulttuuria. Lähtökohtana on väitöskirjatyöni jossa hahmotan etnografia- ja syvähaastattelumenetelmin vaikeista lähtökohdista ponnistaneiden nuorten miesten pienrikollisen ryhmän ja sen jäsenten kulkemia reittejä lapsuudesta nuorelle aikuisiälle. Keskityn analysoimaan ulkoisen osattomuuden ja ulossulkemisen kokemuksia ja niiden vaikutuksia ryhmän sisäisen kuuluvuuden ja osallisuuden kokemuksiin sekä rikonnallisuuden keskeiseen sijaan ryhmän jakamassa kulttuurisessa ymmärryksessä.

Suhteessa puutteen ja ylenpalttisuuden tematiikkaan pienrikollinen ryhmätoiminta tuo esille kiinnostavia näköaloja. Vaatimattomien ja vaikeiden lähtökohtien vastinkappaleena tämä jaetun kulttuurisen toiminnan kenttä keskittyy monin tavoin ylenpalttisuuteen, sen tavoitteluun, siitä haaveiluun ja sen toteuttamiseen. Tämä hyperbolisuus ilmenee niin elämys- ja jännityshakuisuudessa, elämänmuodon rauhattomassa hektisyydessä, erilaisten rikosten ja rikkeiden nopeatahtisessa kasautumisessa, tuhlaavan anteliaaseen juhlintaan ja eksessiiviseen päihteidenkäyttöön keskittymisessä kuin myös vastanormatiivisen, aggressiivisen maskuliinisuuden korostamisessa.

Keskeisellä sijalla pienrikollisessa ryhmässä on hyvin voimakas ryhmän sisäinen solidaarisuus, osallisuuden, jakamisen ja keskinäisyyden kokemus ja vaatimus. Ryhmän sisäiset solidaarisuuden normit vaikuttavat korostuvan, kun taas suhde normaaliyhteiskuntaan on paitsi vieras, torjuva ja etäinen, myös vihamielinen. Keskeisellä sijalla tässä vaikuttaisivat olevan erilaiset ryhmän jäsenten jakamat ulossuljetuksi tulemisen kokemukset normaaleilta reiteiltä ja kuulumisen muodoista. Niihin suhteutettuna transgressio rikoksina ja kapinallisuutena sekä ryhmässä ymmärretyksi ja hyväksytyksi tulemisen tunne saavat riemullisen ylenpalttisuuden sävyn sekä itseilmaisun ja autenttisuuden merkitykset.

Pyrin kiinnittämään huomioni nimenomaan tähän kokemukselliseen dynamiikkaan jossa *suhteet* erilaisiin ympäristöihin, instituutioihin ja sosiaalisiin kenttiin ja mekanismeihin korostuvat. Tarkoitukseni on tätä kautta luoda sellainen näkökulma syrjäytymiseen ja sopeutumattomuuteen, jossa katse käännetään syrjäytyneiden ominaisuuksista siihen mitä he ovat kohdanneet ja kuinka he ovat siihen vastanneet. Ulossulkemisen suhteet näyttäytyvät tällöin valtasuhteina, joiden lähtökohtia määrittävät ensi sijassa normiyhteisöjen ja instituutioiden toimijoiden asenteet ja asemat, käsitystavat ja käytännöt, eivät ’syrjäytyneet’ yksilöt. Tällöin myös rikonnallisuus voidaan ymmärtää itsemäärittämiseen, torjumiseen ja vastaamiseen tähtäävänä osana eriarvoisuuden dynamiikkaa. Pyrin täten hahmottamaan rikonnallisen kulttuurin synnyn ja toiminnan käytännöllisiä, sosiaalisia, psykologisia ja materiaalisia olemassaolon ehtoja.

Oikeuspsykiatristen potilaiden syytteenalaisten tekojen tilannekohtaisia tekijöitä

Miisa Törölä, Itä-Suomen yliopisto (miisa.torola@uef.fi)

Oikeuspsykiatriset potilaat on todettu mielentilatutkimuksen perusteella syyntakeettomaksi tekemäänsä rikokseen ja arvioitu tarvitsevan tahdostaan riippumatonta psykiatrista sairaalahoitoa. Tutkittavan psyykkisen tilan määrittelyn lisäksi syitä poikkeavaan käyttäytymiseen voidaan etsiä myös kriminologisten teorioiden mukaisesti esimerkiksi henkilön sosiaalisesta taustasta, yhteiskunnallisesta asemasta ja hyvinvointipalvelujen käyttöhistoriasta käsin. Tällöin huomio kohdistetaan sosiaaliseen prosessiin, jonka päätepisteenä syyntakeettomaksi toteaminen ja sen jälkeinen psykiatrinen hoito on. Vielä kesken olevassa väitöstutkimuksessani tarkastelen oikeuspsykiatrian potilaiden sosiaalista taustaa, heidän rikosseuraamus- ja psykiatrista hoitohistoriaansa sekä yhteiskunnallista asemaansa ennen siirtymistä oikeuspsykiatrian potilaaksi.

Tutkimuksen aineiston lähteet ovat 2000 – luvulla mielentilatutkimuksessa olleiden, vuosina 1950 – 1982 syntyneiden oikeuspsykiatristen potilaiden mielentilatutkimuslausunnot, hoitoilmoitusrekisteritiedot sekä Oikeusrekisterikeskuksesta ja Rikosseuraamuslaitokselta saatavat tiedot rikosrekisterimerkinnöistä, mahdollisista aiemmista tuomioista ja niiden toimeenpanosta.

Esittelen oikeuspsykiatristen potilaiden syytteenalaisten tekojen tilannekohtaisia tekijöitä ja niiden mahdollisia yhteyksiä potilaiden yhteiskunnalliseen asemaan ja sosiaaliseen verkostoon.

Vankilatuomiota väkivaltarikosten vuoksi suorittavat naiset, arvo ja ylimäärä

Satu Venäläinen, Helsingin yliopisto (satu.venalainen@helsinki.fi)

Esitykseni pohjautuu vankilatuomiota väkivaltarikosten vuoksi suorittavien naisten väkivaltakertomusten analyysiin. Lähtökohtanani on kiinnostus sitä kohtaan, millä tavoin tutkimukseeni osallistuneet naiset neuvottelevat identiteettejä suhteessa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tuotettuihin asemointeihin, joiden myötä heille avautuvat identiteettien paikat määrittyvät laajalti ylimääräisyyden kautta. Tarkastelen näitä väkivaltakertomuksia osana affektiivisia identiteettikäytäntöjä, joissa eri tavoin eri ihmisryhmille avautuviin asemointeihin kiinnitytään ja joissa toisista erkaannutaan. Analysoimissani väkivaltakertomuksissa ilmeneviin asemointeihin kirjautuvat niin vankila kertomusten tuottamisen kontekstina kuin sosio-kulttuurisesti tuotetut sukupuoleen ja väkivaltaan kytkeytyvät merkitykset. Asemoitumisten moninaisuuden myötä myös väkivalta merkityksellistyy kertomuksissa monin eri tavoin, linkittyen tällöin erilaisiin toimijuuden tyyleihin. Luen näitä asemoitumisia erityisesti arvon käsitteen kautta. Pohdin tässä luennassa, millä tavoin uusliberalistisessa ajattelussa tuottuva kuva ideaalisubjekteista kytkeytyy näissä kertomuksissa yhteen, ja asettuu ristiriitaan, sukupuolistuneiden merkitysten kanssa.

Vaarallisuus osana erityispreventiivistä kontrollipolitiikkaa

Kari Bruun, Tampereen yliopisto (kari.bruun@phnet.fi)

Vangin tai psykiatrisen potilaan vaarallisuus ja sen ennustaminen ovat nykyään mittavan tutkimuksen ja mielenkiinnon kohteina. Asian taustalla on kriminologiassa käyty jatkuva keskustelu ja väittely siitä, pitäisikö rikollisuuteen ja sen estämiseen suhtautua teko- vai tekijäkeskeisesti.

Tekokeskeinen, yleispreventiivinen, lähestymistapa keskittyy itse rikokseen ja siitä annettavaan rangaistukseen, kun taas tekijäkeskeisessä, erityispreventiivisessä, lähestymistavassa fokuksessa on rikoksen tekijä - rikos ei tällöin ole enää vain juridinen ja penologinen kysymys. Huomion suuntaaminen rikoksentekijään merkitsee rikollisen ja rikoksen erottaminen toisistaan. Rangaistuksen määrittämisessä huomioidaan voimakkaammin rikoksentekijän 'vaarallisuus' rikoksen vakavuuden sijaan. 'Vaarallisten yksilöiden' saama huomio osoittaa, että tekijäkeskeinen eli erityispreventiivinen näkemys on tällä hetkellä etusijalla. Vaarallisuuden ajatellaan olevan pikemmin henkilöön liittyvä tila kuin teko.

Rikoksentekijän vaarallisuuden ennustamiseen tai vaaralliseksi arvioimiseen on kuitenkin syytä suhtautua kriittisesti. Foucault'lainen hallinnan näkökulma antaa mahdollisuuksia vaarallisuuskäsitteen uudelleenkehystämiseen ja siihen kytkeytyvien käytäntöjen, motiivien ja kausaalisuuksien kriittiseen arviointiin. Vaarallisuuden arvioimiseen ja ennustamiseen käytetyt aktuaariset, strukturoidut mittarit ennustavat melko hyvin tulevaa väkivaltaa väestötasolla, mutta ovat epätarkkoja yksittäisen henkilön kohdalla. Seurauksiltaan ulossulkevana, eristävänä, usein kohtuuttomana ja virheelliseen lopputulokseen johtavana käytäntönä yksilöiden vaaralliseksi luokittelun mielekkyys tulisikin kyseenalaistaa nykyistä useammin.

Rangaistusten ja kontrollin ylimäärät maahanmuuton hallinnassa

Jukka Könönen, Helsingin yliopisto (jukka.kononen@helsinki.fi)

Esitelmä perustuu moni-paikkaiseen etnografiseen tutkimukseen ulkomaalaisten säilöönotto- ja maastapoistamiskäytännöistä Suomessa. Säilöönotosta on muodostunut rutiininomainen hallinnollinen käytäntö ulkomaalaisten kohdalla sekä maassa oleskelun edellytyksiä selvittäessä että etenkin maastapoistamisen yhteydessä huolimatta siitä, että vapaudenriisto on keskeinen rangaistusmuoto länsimaissa. Säilöönotto ei ole rikoslakiin perustuva rankaisutoimenpide vaan hallinnollinen poliisin tai rajavartijan määräämä turvaamistoimenpide, jonka perusteet käsitellään vasta jälkikäteen käräjäoikeudessa. Maahanmuuton turvallistaminen ja kriminalisointi ilmenee myös Suomessa tavassa käsitellä epävirallista maahanmuuttoa rikollisuuteen verrattavana turvallisuusuhkana. Samalla myös rikollisuuden torjunta kytkeytyy maahanmuuton hallintaan, sillä syyllistyminen rikokseen tai rikosepäily muodostaa erityisen perusteen säilöönotolle ja maasta poistamiselle. Esitelmässä tarkastelen maahanmuuton hallinnan käytäntöjen ylimääriä suhteellisuusperiaatteen näkökulmasta. Ensiksi, ulkomaalaisille säilöönotto näyttäytyy yleensä epäoikeudenmukaisena ja perusteettomana rangaistuksena ja poliisin laaja-alaisen harkintavallan ilmaisuna. Toiseksi, maastapoistamispäätöksiin sisältyy usein maahantulokielto, joiden pituus perustuu puhtaasti hallinnollisiin säädöksiin. Kolmanneksi, rikosperusteisissa karkotuksiin liittyvä säilöönotto ja maahantulokielto muodostavat moninkertaisen rangaistuksen tuomionsa suorittaneelle ulkomaalaiselle. Maastapoistamismenettelyssä hallinnalliset seuraamukset voivatkin ylittää lainvoimaiset tuomiot, mikä asettaa vakavia kysymyksiä yksilön oikeusturvan toetutumisesta maahanmuuton hallinnassa sekä lain ja toimeenpanovallan suhteesta. Esitelmässä kysyn, missä määrin maahanmuuton hallinnan käytännöt muodostavat ylimäärää suhteessa oikeusvaltioon.

Henkirikokseen johtavat kehityskulut – tilastollinen tutkimus väkivallantekoa edeltävistä vuosista

Karoliina Suonpää, Helsingin yliopisto (karoliina.suonpaa@helsinki.fi)

Kuolemaan johtava väkivalta aiheuttaa mittaamatonta kärsimystä uhreille ja heidän läheisilleen. Aiempi tutkimus on osoittanut, että henkirikokset ovat yhteydessä rankkaan rikoshistoriaan ja sosiaaliseen huono-osaisuuteen, mutta tarkempi tutkimustieto henkirikoksia edeltävistä kehityskuluista on vähäistä. Tarkastelen tutkimuksessani rikoshistorian ja sosiaalisen huono-osaisuuden kehitystä väkivallantekoa edeltävien vuosien aikana. Selvitän eroavatko henkirikollisten kehityskulut lievempään väkivaltaan johtavista kehityskuluista rikoshistorian ja sosiaalisen huono-osaisuuden osalta. Tutkimuksen aineistona on eri rekistereistä yhdistetty kansallisesti edustava otos poliisin tietoon tulleista väkivaltarikoksista Suomessa vuosina 2010–2011 (lievä pahoinpitely N=7,970, pahoinpitely N=15,817, törkeä pahoinpitely N=1,995, henkirikoksen yritys N=318, toteutunut henkirikos N=203). Tutkimus on osa henkirikollisuutta käsittelevää väitöskirjaani, jonka tavoite on tarjota uutta tietoa vakavan väkivallan syistä ja antaa välineitä henkirikosten vähentämiseen tähtäävien interventioiden kehittämiseen.

Työpaikkakiusaaminen ja organisaatioväkivalta

Susanna Lundell, Turun yliopisto (susanna.lundell@utu.fi)

Työpaikkakiusaamisen syitä, ilmenemistapoja ja seurauksia on tutkittu 1980-luvulta lähtien. Tutkimusten perusteella tiedetään, että pitkään jatkunut kiusaaminen vaarantaa kiusaamisen kohteeksi joutuneen työntekijän terveyden ja voi pahimmillaan johtaa työkyvyttömyyteen sekä

työmarkkinoilta syrjäytymiseen. Työpaikkakiusaamisen tiedetään altistavan post-traumaattiselle stressihäiriölle ja mielenterveysongelmille myös sellaisten yksilöiden kohdalla, jotka eivät aiemmin ole kärsineet mielenterveyden häiriöistä. Työntekijöiden henkisen työsuojelun kannalta on ensiarvoista, että organisaatioilla on hyvät valmiudet puuttua työntekijöiden terveyden ja toimintakyvyn vaarantavaan epäasialliseen kohteluun. Kun tietoisuus työpaikkakiusaamisen aiheuttamista inhimillistä kustannuksista ja taloudellisista menetyksistä on lisääntynyt, monilla työpaikoilla onkin havahduttu laatimaan toimintamalleja epäasiallisen kohtelun ennaltaehkäisyyn ja käsittelyyn. Viranomaisille ja uutisotsikoihin edenneet tapaukset kielivät kuitenkin siitä, ettei kiusaamistapauksia onnistuta syystä tai toisesta aina selvittämään työyhteisöissä.

Esitykseni pohjautuu käynnissä olevaan väitöstutkimukseeni, jossa tarkastelen viranomaisille edenneitä työpaikkakiusaamistapauksia. Tutkimuksen empiirinen aineisto muodostuu mm. kiusaamista kokeneiden ja kiusaamistapausten käsittelyyn osallistuneiden tahojen haastatteluista, viranomaisasiakirjoista sekä oikeudenkäyntimuistiinpanoista ja -tallenteista. Työryhmässä esittelen tutkimukseni alustavia tuloksia. Keskityn esityksessäni kiusaamistapausten käsittelyyn liittyviin ongelmiin erityisesti työpaikkakiusaamista kokeneiden työntekijöiden näkökulmasta. Lisäksi tarkastelen dynamiikkaa, jonka seurauksena kiusaamistapaukset muuntuvat organisaatioväkivallaksi.

26. Yhteiskunnalliset ilmiöt, yhteisölliset kokemukset ja aikalaisdiagnoosi

Koordinaattori: Johanna Järvinen-Tassopoulos, Dosentti, erikoistutkija, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos johanna.jarvinen-tassopoulos@thl.fi

Työryhmäkuvaus: Elämäntyylien kirjo, uskon ja uskomusten sekoittuminen, arkielämän huippuhetkien, kaaoksen ja triviaalin sekamelska sekä yhteisöllisyyden konkreettisuus ja virtuaalisuus luovat erikoiset puitteet yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle. Erilaisten ilmiöiden tarkastelu ja selittäminen suhteutuvat kuitenkin siihen, mistä näkökulmasta ja asemasta käsin niitä tarkastellaan, miten yhteiskuntaelämä käsitetään ja määritellään, ja kenen toimesta yhteiskunnallisten ilmiöiden analyysi tehdään. Yhteisölliset kokemukset ovat aiemmin voineet olla yhteisiä kokonaisille sukupolville, mutta nyt ne yhdistävät erilaisia joukkoja, keskusteluryhmiä, kokemusasiantuntijoita ja sosiaalisen median käyttäjiä. Aikalaisdiagnoosin avulla pyritään vastaamaan aikakautta ja ajan henkeä koskeviin kysymyksiin, mutta samalla se näyttäytyy sosiaalisen elämän teorioissa uusina tai piilevinä merkkeinä, muotoina ja tilanteina.

Monet yksilöt etsivät jaettavaa kokemuksellisuutta ajassa, jossa luodaan itse vaikuttamisen mahdollisuuksia ja osallistumisen tiloja. Aikapankit, naapurustojen vaihtotalous ja vertaistukiryhmät ovat esimerkkejä vapaaehtoisuudesta, solidaarisuudesta ja yhteisen hyvän tavoittelusta. Ratkaisut ovat osa arkipäivän kekseliäisyyttä. Toisaalta resurssipula, poliittiset linjaukset ja uudet teknologiat lisäävät yksilöiden vastuuta itsestään. Niukkuuden ja ylenpalttisuuden välimaastossa ei ole aina helppoa tehdä järkiperäisiä valintoja, kestäviä ratkaisuja tai tulevaisuudessa turvallisuutta lisääviä päätöksiä. Kaikkia sosiaalisia ongelmia ei välttämättä enää edes pidetä yhteiskunnallisina asioina, vaan niitä tarkastellaan lääketieteellisestä näkökulmasta ja niihin puututaan kansanterveydellisin keinoin. Tästä huolimatta ongelmia ei jätetä asiantuntijoiden tai virkamiesten hoidettaviksi, vaan

niihin puututaan ja ne nostetaan julkiseen keskusteluun kommenttipuheenvuoroissa, mielipidekirjoituksissa, twiiteissä ja palautevirrassa.

Työryhmässä keskustellaan siitä, kuinka yhteiskunnalliset tapahtumat ja tilanteet määritellään ilmiöiksi, kuinka yksilöllisistä kokemuksista muodostuu yhteisöllisiä, ja miten sosiologia pyrkii selittämään nykyaikaa. Työryhmään ovat tervetulleita niin tutkijat, jatko-opiskelijat kuin graduntekijät. Tutkimusaiheita voivat olla sosiologiset teoriat ja menetelmät, elämäntyylit ja -tavat, riippuvuudet, yhteinen hyvä, yhteisöllisyys ja arkielämä.

Abstraktit:

Vieraanvaraisuus turvapaikanhakijoiden kotimajoituksessa

Meri Lampinen, Tampereen yliopisto (meri.lampinen@gmail.com)

Koti mielletään lähes poikkeuksetta perheen ja lähipiirin paikkana (Vilkko 1998). Suomeen saapui vuoden 2015 aikana hieman yli 30 000 turvapaikanhakijaa (Migri 2015). Heistä osa, noin sata kappaletta majoittui vastaanottokeskusten sijaan suomalaisiin koteihin. Pro gradu -tutkielmassani tarkastelu kohdistuu turvapaikanhakijoita kotimajoittaneisiin suomalaisiin ja heidän kokemuksiinsa oman tilan jakamisesta turvapaikanhakijan kanssa. Tutkimusaineistoni koostuu kotimajoittajien haastatteluista. Tutkimuksessani tarkastellaan vieraanvaraisuuden elämistä ja tekemistä käytännössä. Tämän lisäksi vieraanvaraisuus tarjoaa kiinnostavan linssin tarkastella kansalaisyhteiskuntaa ja sen ilmiöitä.

Kotimajoituksia alettiin järjestämään vapaaehtoistoimintana syksyllä 2015 reaktiona pakolaisten kokemaan kriisiin, vastaanottokeskusten tilapuutteeseen sekä edistämään mielekästä sopeutumista uuteen maahan. Kotimajoitusverkosto syntyi kansanliikkeenä verkossa, ottaen mallia Berliinistä. Viime vuosina onkin argumentoitu ihmisten halusta etsiä yksilöllisiä ja itselle mielekkäitä auttamisen, osallistumisen ja toiminnan tapoja yhteiskuntaan ja toimintaympäristöön vaikuttamiseksi (Grönlund 2014; Mäenpää & Faenhle 2016.). Tämä on nähty esimerkiksi erilaisten kaupunkiaktivismien muodossa (Mäenpää & Faehnle 2016). Uusia epämuodollisia sosiaalisia suhteita, internetpohjaisia auttamisen ja jakamisen tapoja haetaan siis kiivaasti (Säävälä 2016). Myös vieraanvaraisuutta ilmennetään tänä päivänä uudenlaisissa kohtaamisissa, kuten esimerkiksi Couchsurfing-verkostossa ja turvapaikanhakijoiden kotimajoituksessa. Näissä kohtaamisissa yksityistä tilaa jaetaan uudella tavalla tuntemattomien kanssa, mikä edellyttää neuvottelua vallasta ja luottamuksesta (Germann Molz 2011).

Vuokrarästejä, pikavippejä ja pelitilejä – Kuinka sosiaalityössä selitetään nuorten aikuisten syrjäytymistä?

Johanna Järvinen-Tassopoulos, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (johanna.jarvinen-tassopoulos@thl.fi)

Viime vuosina nuorten aikuisten syrjäytymisestä on kannettu erityistä huolta. Syrjäytymiseksi määritellään nuorten tapauksessa muun muassa koulutuksen puute, työttömyys ja asunnottomuus. Tarkastellessa lähemmin syitä, jotka ovat saattaneet johtaa nuorten syrjäytymiseen, esiin nousee ongelmia, jotka liittyvät elämänhallintaan, mielenterveyteen tai sosiaalisten verkostojen puuttumiseen. Nuoret aikuiset elävät maailmassa, jossa yksinäisyys voidaan korvata internetin sosiaalisilla kontakteilla, rahapulaa voidaan paikata pikavipeillä ja kulutusluotoilla, ja tukalaa

elämäntilannetta voidaan paeta pelaamalla rahasta. Tilastojen perusteella voidaan tehdä päätelmiä siitä, keitä syrjäytyminen koskee, ja miksi juuri heitä, mutta ne eivät edusta koko todellisuutta.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, kuinka nuorten aikuisten parissa työskentelevät sosiaalityöntekijät kuvaavat asiakkaittensa rahapelaamisesta aiheutuvia ongelmia, ja kuinka he reflektoivat nuorten aikuisten ajautumista ongelmalliseen elämäntilanteeseen. Useimmiten rahapelaaminen käy ilmi tiliotteista, jotka toimivat keskustelunavauksena sosiaalityötekijöiden ja asiakkaiden välillä. Riippuen työnkuvasta sosiaalityöntekijät auttavat nuoria asiakkaitaan löytämään asunnon, maksamaan velkansa, saamaan toimeentulotukea, työllistymään ja etsimään apua ongelmapelaamiseensa.

Laadullinen aineisto on kerätty haastattelemalla eri puolilla Suomea sosiaalityötä tekeviä henkilöitä, joiden asiakaskuntaan kuuluvat 18–29-vuotiaat suomalais- ja maahanmuuttajanuoret. Kaikilla sosiaalityöntekijöillä ei ollut omakohtaista kokemusta rahapelaamisesta eikä ongelmapelaajan tukemisesta, jolloin ongelmaan tartuttiin aiemman työkokemuksen perusteella. Toiset taas olivat tavanneet työssään useita nuoria ongelmapelaajia. Eniten huolta kannettiin nuorista miehistä, jotka pelasivat yli varojensa ja ihailivat voittavia pokerinpelaajia, ja alaikäisenä rahapelaamisen aloittaneista nuorista aikuisista. Nuoret naiset asioivat sosiaalityöntekijän luona vain harvoin rahapeliongelmien takia.

Esityksessä kysytään, kuinka sosiaalityössä selitetään ongelmallisesti rahapelejä pelaavien nuorten aikuisten syrjäytymistä, ja minkälaisia mielikuvia rahapelaaminen tuottaa nuorista aikuisista. Lisäksi esityksessä pohditaan, mitkä tekijät kiinnittävät sosiaalityöntekijöiden puheen tähän aikaan ja tähän yhteiskuntaan, ja mikä merkitys näillä tekijöillä on nuorten aikuisten kannalta.

Vastavuoroisuuden merkitys suomalaisten asevelvollisten ja hyvinvointiyhteiskunnan välisessä suhteessa

Jarkko Kosonen, Maanpuolustuskorkeakoulu (jarkko.kosonen@mil.fi)

Yleinen asevelvollisuus on yksi Suomen puolustusjärjestelmän keskeisistä kulmakivistä. Miespuolisesta ikäluokasta noin 75 % suorittaa asepalveluksen ja noin 5 % siviilipalveluksen. Nykyisenkaltaisella puolustusjärjestelmällä ja asevelvollisuuden säilyttämisellä on kansalaisten vahva tuki. Suomalaisten maanpuolustustahtoa mitataan lähinnä MTS:n kyselyllä, jonka mukaan 71 % kansalaisista on sitä mieltä, että suomalaisten tulisi puolustautua aseellisesti, jos Suomeen hyökättäisiin, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta.

Suomea on pidetty monilla mittareilla tarkasteltuna pohjoismaisena hyvinvointivaltiona. Vahva demokratia, sukupuolten välinen tasa-arvo sekä laajasti käytettävissä olevat sosiaali- ja terveyspalvelut ovat vahvistaneet Suomea hyvinvointivaltiona, ja niiden toteutuminen on nähty kansalaisten perusoikeutena. Suomen puolustusjärjestelmällä on vahva poliittinen ja kansalaisten tuki. Suomalaisten maanpuolustusasenteita ja maanpuolustustahtoa pidetään tärkeänä, mutta niiden tutkimus on keskittynyt lähinnä MTS:n kyselytutkimuksiin ja niiden tuloksista käytävään keskusteluun.

Turvallisuusympäristön muuttuminen on käynnistänyt eri tahoilla keskustelun maanpuolustuksesta ja kansalaisten suhteesta maan puolustamiseen. Meneillään olevassa tutkimuksessa Keskeisenä tutkimusteemana on vastavuoroisuuden kokemus asevelvollisten ja valtion välisessä suhteessa.

Tutkimuksella selvitetään, miten asevelvolliset kokevat oman suhteensa hyvinvointivaltioon, kansalaisoikeuksiin ja -velvollisuuksiin. Millainen on asevelvollisten ja valtion välisessä suhteessa ilmentyvä vastavuoroisuus kansalaisoikeuksien ja velvollisuuksien näkökulmasta? Miten ja millaisissa vuorovaikutussuhteissa maanpuolustustahdon ja -asenteet rakentuvat? Mitä suomalaiset kokevat Suomessa puolustamisen arvoisena nyt ja tulevaisuudessa?

Tutkimuksen empiirinen vaihe alkaa helmikuussa 2017 asevelvollisten haastatteluilla. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa ja osallistua keskusteluun asevelvollisten, asevoimien ja hyvinvointivaltion välisestä suhteesta maanpuolustuksen näkökulmasta.

Hyvinvointivaltion tutkimus ja aikalaisdiagnoosi

Paula Saikkonen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (paula.saikkonen@thl.fi)

Hyvinvointivaltiota on tutkittu erilaisista näkökulmista jo vuosikymmenien ajan. Näkökulman valinta vaikuttaa väistämättä siihen, minkälaisena ilmiönä hyvinvointivaltio nähdään. Esimerkiksi historioitsijat, ihan aiheellisesti, ovat kritisoineet hyvinvointivaltiomalleihin keskittyvää tutkimusta siitä, että ne esittävät kehityskulkuja turhan yksiviivaisesti piilottaen poliittiset kamppailut, joiden tuloksena erilaiset sosiaalipoliittiset ratkaisut syntyvät. Kehityskulut eri maissa näyttäytyvät näissä tutkimuksissa liioitellun samankaltaisina. Toisaalta hyvinvointivaltiomallit mahdollistavat kansainväliset vertailut. Niitä voidaan puolustaa sillä, että ne helpottavat monimutkaisen ilmiön käsittelyä ja mahdollistavat kenties jopa mallioppimista.

THL:n hankkeessa Hyvinvointivaltion rajat II on tehty aikalaisdiagnoosia pohjoismaisesta ja erityisesti suomalaisesta hyvinvointivaltiosta. Hankkeesta ilmestyy maalis-huhtikuussa toimitettu kirja, jossa kartoitetaan hyvinvointivaltion keskeisiä kipukohtia, mutta myös vahvuuksia. Ne kiertyvät vahvasti kysymyksiin yksilön vastuusta ja toisaalta julkisesta vastuusta sekä resurssiniukkuudesta mutta myös erilaisten resurssien oikeudenmukaisesta jaosta. Nämä isommat kysymykset konkretisoituvat erilaiseksi ajankuvaa koskeviksi kysymyksiksi kuten: Onko ruokajakelu paluuta armeliaisuuteen, tapa kutistaa ruokahävikkiä vai mahdollisuus tehdä tyystin uudenlaista sosiaalista politiikkaa? Niukkuuden ja yltäkylläisyyden välimaastossa köyhyyskokemukset näyttävät tuottavan pikemmin arvottomuutta kuin absoluuttista köyhyyttä, onko hyvinvointivaltiolla kykyä tai mahdollisuutta vastata tähän? Hyvinvointivaltiolta muokkaavat paitsi kansallinen politiikka, niin myös kansainväliset markkinat ja rajojen yli liikkuvat aatteet. Tarvitaan erilaisia näkökulmia ja myös aikalaisdiagnoosia ymmärryksen saavuttamiseksi. Hyvinvointivaltiota tutkittaessa näkökulma, aiheen rajaus ja kontekstualisoiminen paikallisesti tai globaalisti vaikuttaa merkittävästi siihen, miten hyvinvointivaltio ilmiönä hahmottuu. Esityksessäni nojaan tulevaan kirjaan ja pohdin, miten hyvinvointivaltiota voi aikalaisdiagnostisoida, mihin katvealueet uhkaavat jäädä ja miten ajan ilmiöt kuten digitalisaatio ja teknologia vaikuttavat ymmärryksen muodostumiseen.

Teesejä sosiaalitieteen vaikuttavuudesta ja empiriakäsitteen muutoksista

Risto Eräsaari, Helsingin yliopisto (risto.erasaari@helsinki.fi)

Sosiaalitieteen vaikuttavuuden arvioinnin kurjuus johtuu muuan muassa vaikuttavuuden käsitteen yksioikoisuudesta, strategisen tutkimuksen painopisteohjauksen aiheuttamista vinoutumista, kulttuuri- ja henkitieteiden kysymyksenasettelun epäsuosiosta, sosiaalitieteen tiedekulttuurin ja

tieteenalasuhteiden hierarkioiden muutoksista, tutkimustiedon käyttörakenteiden markkinasuhteista, päätöslogiikan riippuvuudesta ja kansainvälisistä ekspertiisiregiimeistä sekä ongelmanratkaisuinstanssin puuttumisesta. Empirian muutoksia heijastelevat kysymykset taas ovat muotiteemojen kiistelty tutkittavuus, tutkimusmetodiikan kommunikoivuus ja taustaoletusten vaikutukset, arkipäivän ideaalien ja harkintakyvyn nousuradikaali käänne sekä muutosten moninaisuuden aiheuttama häikäisy: myllerrykset, epäselvyydet, kannanottojen vaikeudet, arvostelukyky, tutkimusteorian ja empirian välitykset. Onko kyseessä vaikuttavuuden ja muutosten discordant concordance vai concordant discordance?

27. Science, technology and society

Coordinators: On behalf of the STS-Helsinki group at the University of Helsinki: Jose A. Cañada, Lotta Hautamäki, Mikko Jauho and Mianna Meskus. Please direct your possible inquiries to lotta.hautamaki@helsinki.fi.

Working group description: Science and Technology Studies (STS) is an interdisciplinary field of study that examines the interaction between society, science, and technology. STS pays attention to how different fields, such as law, politics, and everyday life, become intertwined with science and technology. This becomes especially relevant when thinking about heatedly debated topics as diverse as climate change, the role of experts, medicine, genetics, gender, robotics or organic food. The field calls for a deeper understanding of the development, processes, practices and outcomes of such phenomena through problematizing them as social phenomena. In the process, STS explores the mechanisms behind knowledge claims and ontological assumptions that guide our everyday. Or, how one of the most prominent STS scholars, Steve Woolgar, has said in a rather provocative way: look at how the world defined by science and technology “could be otherwise”.

STS-Helsinki calls for theoretical, methodological and empirical papers on current research in social studies of science. Papers both in Finnish and English are welcome. The aim of this working group is to offer a forum to discuss social phenomena at the crossroads between science, technology and society: how is scientific knowledge established and negotiated? How do historical processes contribute to the establishment of certain fields of study or to the development of certain technologies? What are the practices that contribute to the shaping of technoscientific objects and subjects? We also welcome papers discussing the specific topic of excess and surplus. But beyond more specific pressing questions, this working group is defined as a meeting point for both Finnish and international scholars to share and discuss their work with others studying science, technology and society.

Abstracts:

1. ANT and technology

ChildrenGo – Techno-solutions for techno-discontents

Elina Paju, University of Helsinki (elina.paju@helsinki.fi)

A noteworthy feature of the consumer technology market is that it aims to offer solutions for problems created by other technologies. In relation to children and young people, a culturally

recognized problem, seeking to be solved is that their future wellbeing is threatened by excessive use of technologies. This rationale resonates with the risk discourse of childhood, where the physical immobility in childhood is seen to generate health risks in adulthood, translating into an expectation that ‘good ’ technologies would unleash children, glued to their screens, and help them to rediscover the joys of physical exercise.

We focus on two such technology solutions, the PokemonGo, a mobile app, and ReimaGo, an activity sensor that is fastened on the child’s garment in order to record physical activity. Both technologies are designed to push children to move more by gamifying everyday mobility. ReimaGo, however, goes even further in terms of mediating the child’s bodily experience and organizing child-adult relations. With the aid of the activity sensor, the amount and intensity of the child’s physical activity is made visible to the parent, who can, for instance, survey the child’s physical activity in the day care. The mobility data can also be resituated into an online play-world, where the child’s activity is converted into movements of ‘an avatar’. Based on the progress of the avatar in the play-world, the parent can reward the child.

Our presentation situates these technologies with the expanding literature on biosensing and self-tracking, and discusses what it means that the child’s experience of physical activity is gamified and mediated by an adult spectator, not present in the actual situation. We outline possible directions in terms of children’s bodily and spatial experiences, child-adult relations, tensions between and among families in relation to consumption of technologies.

Experiments as vehicles of innovation in sustainability transitions?

Meri Jalonen, Aalto University (meri.jalonen@aalto.fi)

Local experiments that develop radical, sustainable innovations hold great potential in sustainability transitions as they reframe sustainability to concrete and achievable actions that a variety of actors may undertake in specific settings (Evans, Karvonen & Raven 2016). Experiments in sustainability transitions are “socially inclusive, practice-based and challenge-led projects and initiatives that aim at developing systemic innovation through a guided process of social learning that is robust in addressing ambiguity and uncertainty” (Sengers, Berkhout, Wieczorek & Raven 2016, p. 23). However, despite numerous empirical studies on sustainability experiments across various settings, our understanding of the ability of experiments to stimulate profound transformation in established socio-technical systems and everyday practices remains limited.

The study explores the nature and contributions of experiments to sustainability transformation processes by drawing on literature on sustainability transitions, science and technology studies and innovation studies. It mobilises a practice-based understanding of experiments as sets of practices that focus on the definition of problems/needs, developing solutions, testing solutions and evaluating their outcomes. This implies that sustainability transitions unfold through activities of heterogeneous networks, whose accomplishments are uncertain and fragile (Latour 2005). Hence, the study examines the carrying-out of experimentation practices and their consequences as part of socio-technical systems. It focuses on the interaction of the novel or transformed practices, produced by the experiments, with the prevailing practices of sociotechnical systems. In order to challenge unsustainable technologies and practices, the alternative practices either need to become embedded in existing socio-technical systems or to create competing systems.

The empirical research consists of case studies of experiments in public administration, energy and transportation. The case studies trace the trajectories of experiments and transformation processes to explore the performativity of experiments.

MyData as an actor-network

Oskari Lappalainen, University of Helsinki (oskarijl1988@gmail.com)

MyData is an emergent phenomenon that refers to a human-centric principle of organizing personal data. As of now personal data is mostly managed by corporations. Data portability is poor or nonexistent, and personal data is frequently used for commerce without the explict consent of users. MyData aims to resolve this issue by putting the individual user in charge of his or her personal data.

How this would be done is largely an open question. The MyData movement is young and it is indeed somewhat unclear what exactly it is. A social movement? An idea of a technology? An alternative vision of a future? Something that transcends these categories?

According Bruno Latour actor-network analysis is particularly suited for the study of novel phenomena that may defy existing categories. This makes it a suitable subject for actor-network analysis. Another factor that makes MyData-phenomenon a suitable target for actor network analysis is it's highly heterogenous nature. It has connections to technology, legislation and a broad range of actors operating with personal data.

The purpose of this presentation is to lay out a preliminary actor-network analysis of the MyData-phenomenon and to explore some possible levels of further analysis. MyData can be analyzed both in it's nebulous present state and as an ideal outcome: a re-networking of actors involved in the personal data economy.

Of particular interest are the concepts of obligatory passage point and translation. MyData can be seen as an attempt to change the obligatory point of passage of the global data economy. To achieve this the movement behind MyData-phenomenon would need to undergo a successful process of translation – or in layman's terms, turn their ideals into reality. The movement has several ways to achieve, yet faces potentially heavy resistance from established actors.

2. Fertility and reproduction

Ylimäärä hedelmöityshoidoissa

Elina Helosvuori, University of Helsinki (elina.helosvuori@helsinki.fi)

Hedelmöityshoitojen seurauksena ihmiset voivat saada hartaasti toivomansa lapsen. Prosessin aikana tapahtuu kuitenkin muutakin. Tutkimukset ja hoidot tuottavat esimerkiksi sukupuolittunutta tietoa lisääntymisbiologiasta ja kehon kyvyistä. Tämä "ylimääräinen" tieto ja sen tuottamiseksi tehtyihin toimenpiteisiin liittyvät ruumiilliset kokemukset jäävät hedelmöityshoidoissa käyneille ihmisille riippumatta siitä, saavatko he hoitojen seurauksena lapsen vai eivät. Lisääntymisbiologiaa koskevat tiedot ja kokemukset ovat ylimääräisiä suhteessa hoitojen tavoitteeseen: vanhemmaksi tulemiseen. Tämän ylimäärän havainnointi ja analysointi on kuitenkin olennaista sen ymmärtämiseksi, miten teknologia muokkaa lisääntymistä ja vanhemmuutta nykypäivänä.

Esityksessäni tarkastelen sitä, minkälaista *ylimäärää* lisääntymisteknologiat tuottavat ja miten lasta toivovat tai toivoneet ihmiset ovat yhdessä hedelmöityshoitoihin liittyvän ylimäärän kanssa. Esitys perustuu yksityisten hedelmällisyyspalveluiden kentällä tehtyyn monipaikkaiseen etnografiaan. Tarkastelen sitä, minkälaisia luokituksia hedelmättömyyteen liittyvät tutkimukset ja hoitotoimenpiteet tuottavat. Ehdotan, että näitä luokituksia voidaan ymmärtää arvottamisen käsitteen avulla. Kun esimerkiksi koeputkihedelmöityksen keinoin alkunsa saaneiden alkioiden elinvoimaa arvioidaan laboratorioissa, tullaan samalla kuvanneeksi lasta toivovan naisen tai parin ruumiillisia kykyjä. Hedelmöityshoidoissa käyminen tuottaa esimerkiksi sukupuoleen liittyviä kokemuksia siitä, minkälainen oma lisääntymiselimistö ja sen toiminta on verrattuna omiin toiveisiin ja yhteiskunnallisiin odotuksiin. Petrimaljoissa syntyneet alkiot ja se, miten laboratorioteknikot ja lääkärit niitä kuvailevat muodostuvat hedelmöityshoidoissa käyville ihmisille merkityksellisiksi, lisääntymiskokemusta ja lapsettomuutta määrittäviksi asioiksi. Solutason toimijat kohoavat näin hedelmöityshoidoissa käyvien ihmisten kumppaneiksi – asioiksi, joita vasten he suhteuttavat kokemusta itsestään lasta toivona ihmisenä.

Hedelmöityshoitojen tarkoituksena ei ole hoitaa tai parantaa sairaudesta kärsiviä ihmisiä. Esitän, että lääketieteellisiä toimenpiteitä ohjaava luokittelu normaaliin ja patologiseen välittyy kuitenkin myös hedelmöityshoitokäytäntöihin ja hoidoissa käyvien ihmisten kokemuksiin. Normaaliuteen ja patologisuuteen liittyvien kokemusten analysointi on yksi tapa ottaa haltuun hedelmöityshoitoihin liittyvää ylimäärää. Väitän, että tämä ylimäärä olisi erilaista ilman normaalin ja patologisen välistä erottelua.

Nationalizing eggs and ethics in Finland: Enacting kin and biologizing race in the Nordic context of transnational egg donation

Riikka Homanen, University of Tampere (riikka.homanen@uta.fi)

Within the Nordic countries Denmark is arguable the most well know “fertility hub’ for the so called cross-border reproductive travellers - when talking about donor sperm. My ethnographic research on fertility treatments in Finland has shown that in the case of travel for donor eggs, Finland is the Nordic destination. While many Nordic and other continental European women and couples travel to Eastern Europe and other European destinations, such as Spain, for donor eggs, some of the fertility travellers come to Finland. In fact, most of the Finnish donor eggs go to cross-border travelers, mostly to other Nordic nationals: Swedes and Norvegians. Drawing on my ethnographic material from IVF clinics In Finland, I will discuss the pull factors for these particular travellers by analyzing how kinship is enacted in the everyday practices and organization of care.

The analysis shows that there are pull factors quite common to fertility destinations in general, such as permissive legislation on IVF, availability of treatments, geographical and cultural proximity and relatively reasonable costs. However, more specific to the Nordic context are the imaginaries of both the healthcare staff and the travellers on national (and racial) resemblance and “good Nordic care”. Finns are seen as Nordic kin, and the inheritability of this “Nordicness” is reinforced at the clinics. Even the state donor register originally built on the arguments of children’s rights is, in practice, taken as a guarantee of ethnic origin of the donors. In the past the cross-border travelers were concerned particularly that the donors might be Russians.

Enacting Nordic kin-ness in these ways can be interpreted as reconstituting the dominant biopolitics of race and nation, and as part of intra-European histories of racisim and

postcolonialism. In the case of Finland and the Nordic region it is more precisely about *postsocialist* orders and racisim.

Medical knowledge production on surrogacy and uterus transplantation

Lise Eriksson, Åbo Akademi (lise.eriksson@abo.fi)

This paper will study how female bodies without a uterus, or with a uterus malfunction, are discussed in medical knowledge production on surrogacy and uterus transplantation. The aim of the paper is to study how these female bodies are represented in medical journals as on the boundaries between fertile and infertile, as they may have functioning ovaries. These non-conforming bodies are the object of medical knowledge production and public health strategies with surrogacy or uterus transplantation as the main alternatives to adoption or childlessness. The paper studies how medicalisation is used to justify why surrogacy, or the new technique of uterus transplantation, should be included in public health services, although both techniques include risks and substantial costs. The paper includes a feminist STS perspective, and will also discuss how surrogacy and uterus transplantation reinforce or challenge perceptions of the body, reproductive health and the categories woman, motherhood and kinship. The paper is a discourse analysis of how these issues are discussed in Finnish and Swedish medical journals. Four private clinics in Finland offered surrogacy arrangements on a limited scale during the period 1991–2007. The intended parents were in all cases heterosexual couples. In most cases the woman had no uterus either from birth or as a result of a gynaecological disease or childbirth complications. The paper will also discuss the case of Swedish experimental procedures of uterus transplantation at Sahlgrenska University Hospital in Gothenburg, which recently have been successful.

3. Social research, impact and policy

How SSH research makes it way beyond academia?

Reetta Muhonen, University of Tampere (reetta.muhonen@uta.fi); Julia Olmos Peñuela (University of Valencia) & Paul Benneworth, (CHEPS, University of Twente)

Social sciences and humanities (SSH) can be considered as critic and conscience of society – SSH speak for the marginalities and ask for the questions that power elites are skipping. On the other hand, SSH researchers are claimed being in their ivory tower, writing mainly books and conducting dispersed and individualistic research. While such claims are not always inaccurate, the variety of ways through which SSH researchers interact with society remains unknown, even for SSH community itself. In the spirit of the conference theme, we claim that the SSH engagement with society is rather overflowing than scarce. However, there is a lack of information on particular mechanisms and interfaces through which SSH researchers interact with society.

There is an increasing demand for demonstrating, evaluating and measuring societal impact of research in Finnish science policy, likewise in other European countries too. Besides research evaluation, societal impact is penetrating universities through numeral science policy aims embedded in funding criteria, institutions' strategies and workshops' topics. In parallel with the impact boost, academic community seems bemused and frustrated with not knowing what the impact is all about. Even the panels evaluating societal impact have difficulties in defining the phenomenon. In the case of SSH, this is even more problematic than for natural and technical sciences with their seemingly more direct links to innovation, business and national economies.

This study aims at scrutinizing the structural and epistemological factors of the ways SSH engage with society through the analysis of SSH pathways to societal impact, specifically by looking for commonalities and specialties of engagement modes in different phases of research processes. Some reflections are made also concerning to differences in disciplinary practices. The data analyzed to this aim consist of ca. 60 impact cases from 15 countries across Europe covering the variety of different fields inside SSH.

This presentation is a part of the wider work aiming at generating a typology of modes of SSH engagement with society (see www.enressh.eu).

Expectations for energy policy at local and national levels in Finland

Kamilla Karhunmaa, University of Helsinki (kamilla.karhunmaa@helsinki.fi)

Energy policy involves debates about a better future, but also about how policy works to bring about these futures. This article focuses on what type of policy is expected and justified in energy policy debates in Finland. The article provides a comparative analysis of expectations for policy at the national and local government levels. The empirical analysis consists of documentary material and speeches in the national parliament of Finland and the local government of Helsinki in the years 2011-2015. Additional material consists of participant observation in energy policy events from 2015 onwards. The analysis examines the underlying rationales of how future policies are justified, contextualized and demanded in political speech. The findings suggest differences between national and city level expectations for future policy. In national energy debates, expectations center on policy ensuring the predictability and controllability of the future amidst changing circumstances. New renewable energy technologies have created instability, where the ability of policy to ensure predictability is questioned. At the city level, in contrast, an uncertain view of the future has led to expectations for policy to be able to adapt to changes. The findings highlight how different expectations of future policy influence current practices.

Societal Impact of Social Research: An overview of Finnish discussion

Juha-Pekka Lauronen, University of Helsinki (juha-pekka.lauronen@helsinki.fi)

Research impact assessment has become an over significant practice in funding organizations. The Government of Finland is aiming for more strategic and performance-based research allocation. Structural changes in the knowledge production system and the increasing demand for accountability have caused pressure to emphasize instrumental utility of basic research. The questions is how societal impact of social research is understood in academic and science expertise regarding research evaluation and allocation. This study aims to analyze the rationale of societal impact of social research by content analysis of interview, policy and evaluation data. The data consists expert interviews (12+2), conference material (SIS2016), research evaluation reports and policy documents. The interviewees are the key Finnish research evaluation, research policy and evaluation methodology experts (12) including, academic researchers, science administrators, evaluation implementers and two international experts (UK, Sweden). The discussion is connected to pluralism and commercialization of knowledge production and applicability of research in post-academic norms. This analysis provide an overview of the concept of societal impact of social research, its practices and utilization in Finnish research evaluation system. In addition, the study gears prescriptive research evaluation methodology to research policy point of view. The results will be reflected with the respect to international research evaluation policy and practices and they

are expected to complement the Scandinavian perspective on research impact assessment. The analysis is in progress.

Defining symbolic capital in Finnish and Swedish sociology in the neoliberal era

Johanna Hokka, University of Tampere (johanna.hokka@uta.fi)

The rise of neoliberalism and the governments' growing interest towards scientific knowledge as a driver of national economy has caused massive changes in the science system. The entrance of the New Public Management doctrines into the universities have meant an increasing emphasis on accountability, cost-effectiveness and competition. The effects of these changes on academic work and universities have been analysed in several studies. In this research, I will analyse, how the current research policy changes are made sense in the field of sociology in Finland and in Sweden. The contrasting of Finland and Sweden serves as an interesting case because the countries have gone side by side with their research policy in many respect. However, in recent years Finland has been more eager to set its science policy to fit the New Public Management ideals whereas Sweden has obeyed more moderate line. Sociology of these two countries has shared similar paradigmatic phases and a history of living in symbiosis' with state bureaucrats.

I understand sociology as a social field in Bourdeusian sense. Relying on the concept of symbolic capital, I will ask how symbolic capital is valued in the field of Finnish and Swedish sociology? With the concept of symbolic capital, Bourdieu refers to the capital which is recognized as legitimate in the field. The aim is to capture the interplay between the legitimation principles of the field of sociology and the externally set criteria for scientific quality, manifested by the research policy. Above all, the question is about the autonomy; the degree to which a field can generate its own problems rather than receive them in a ready-made fashion from outside.

4. Knowledge production

'You can't stop the march of knowledge': Civil society critiques of clinical trials in India (FRI)

Salla Sariola, University of Turku (salla.sariola@utu.fi)

The emergence of international clinical trials in India has been surrounded by controversy. Our research traced voices of civil society organisations and resistance that opposed global trials in the country at a time when increase was at highest (2010-2011 and beyond). Contrary to the narrative of resistance to RCTs as hegemonic forms of knowledge production discussed elsewhere, members of civil society organisations in India expressed confidence in RCTs as a method.

Instead, they were opposed to hierarchies of pharmaceutical assemblages and the commercialisation of research. Activism focused on promoting social justice for research participants as well as for India as a nation; the civil society organisations lobbied for tighter ethical regulations which were introduced by the Indian government in 2013. This exacerbated a decline in the number of global trials carried out in the country.

Because of their non-fundamentalist stance against the randomised controlled trials methodology or a wholesale denial of research, civil society organisations were able to develop an effective

strategy to bring the business side of research under greater control. With parliamentary and judicial support, they helped craft an alternative narrative and direction to the clinical trials industry in India. This paper shows how and why civil society organisations were able to move research regulation beyond a formulaic approach to research ethics that helped move towards the realisation of their vision of social justice.

Broken data and the work of repair

Minna Ruckenstein, University of Helsinki (minna.ruckenstein@helsinki.fi)

'Broken world theory' can be applied to data science and data analytics by exploring the concrete ways in which large data sets break down. These breakages might derive from the 'formal materiality' of the data: the data set is too big to be analyzed with existing software tools, or the data analysis takes too much time, or effort to be reasonable, requiring rethinking of research methods, or questions (Tanweer et al 2016). We have encountered such concrete breakages in relation to data work conducted in the 'Citizen Mindscapes' initiative, an interdisciplinary open data project that contextualizes and explores a social media data set ('Suomi24'), consisting of tens of millions of messages and covering a time span of 15 years (see, Lagus et al 2016). As various scholars have argued, data should not be seen in isolation, but it is made 'data' in the sociomaterial structures that support data work. In the past two years, the Citizen Mindscapes collective, particularly those members experienced in working with large data sets, have been repairing and cleaning the data in order to make it ready for additional computational approaches. This work has alerted us to breakages of data, raising more general questions about the origins and nature of broken data. Social media data, such as the Suomi24, is never an accurate, or complete representation of the society. From the societal perspective, the data is broken, offering discontinuous, partial and interrupted views to individual and societal aims. In addition, data might be broken due to infrastructure failures, trolling, or automated spam bots. In our case, the breakages, gaps and anomalies in the data have led to important conversations concerning the production of data, deepening our understanding of the human and material factors at play in processes of data generation and data analysis.

Designing perfect cows: practicing genomic knowledge on dairy farms

Annika Lonkila, University of Eastern Finland (annika.lonkila@uef.fi)

Livestock breeding is an exercise in value creation: to breed animals, certain individuals must be deemed valuable while others are rendered killable. Yet the value of a cow is not an uncontested, simple thing. It must be performed again and again to retain its meaning in a network of heterogeneous actors, both human and non-human. Recently, genomic technologies have come to reconstitute how cattle can be bred and valued. They open up further possibilities for new breeding goals increasing the efficiency of the dairy chain.

We focus on genomic selection to examine how new practices break through, take over, become transformed, and contested – in making choices about value, life, and death. Building on empirical work on twenty farms, we ask how material practices make genomic knowledge durable and real on some farms, and meaningless on others. As we have learned from sociological studies of science and technology, scientific knowledge does not have power to impose itself on actors and worlds: it spreads because actors outside the laboratory become associated with it, in networks that engage a wide range of actors – humans, cattle, and various technologies. We map the

heterogeneous practices and actors associated with genomic knowledge on farms, in order to examine how genomic knowledge is *made real* – as well as how the dairy cow is *done* in practices. These practices in which cattle become tinkered with, talked about, measured, probed, medicated, indexed, surveyed, admired, operated on, inseminated, culled, socialized with, and cared for, all enact a different animal. Following Law & Miele (2011), we wish to understand how cows hang together in a series of both ordered and unknowable practices. These questions matter ethically and politically but also help to understand how orderings are made by attaching relations and associations to material, multiple, and incoherent practices.

Cryo-preserved life and legal 'natural human being' in a posthuman world

Anuradha Nayak, University of Lapland (Anuradha.Nayak@ulapland.fi)

The persuasive and pervasive impact of science and technology debates the foundational principles of 'life' as depicted in Western philosophy. This inquiry is examined through the British High Court's judgment to cryopreserve a British teen suffering from a rare form of cancer and her technological resurrection in the future. A representation of a Homo Sacer-esque zone where the anomalies of life-death, living-non-living, zoe-bios, natural-political, inclusive-exclusive seem to dissolve in a biotechnological, biopolitical zone. A glimpse of the postmodern world where the form-of life is prevalent encouraging that the conventions need to be revisited.

Mood microbes? The symbiosis between the feeling, thinking and behaving human being and its microbiome

Lotta Hautamäki, University of Helsinki (lotta.hautamaki@helsinki.fi)

This presentation introduces my starting project concerned with the novel science on the interconnectedness of neuropsychiatric disorders and the myriad of micro-organisms in human body, particularly in the gut. The mass of intestinal bacteria (and other micro-organisms) represent an 'inner organism', with 100-150 times the genetic material of its host, and through the gut-brain-axis this 'inner organism' is also assumed to control human cognition, emotion and behaviour.

The function of intestinal microbiota is a newcomer in the cycle of scientific hype, hope and disappointment in the attempts to understand the pathophysiology of neuropsychiatric disorders from depression to Parkinson's disease. Thus, this emerging research provides a topical and highly interesting case for a STS scholar. It challenges the 'head-centred' thinking in the sciences of the mind/brain and the idea of an individualised human organism. It also highlights the questions of the biosocial interplay between micro-organisms, humans and their environment – both biological and social. In this presentation, I sketch a research project around this theme and stop to think how to best analyse this emerging field of science.

5. Genes and molecular life

Scientific work: knowledge labor and embodied craftsmanship

Mianna Meskus, University of Helsinki (mianna.meskus@helsinki.fi)

This paper explores the practice of craftsmanship in the context of science and biomedical research in particular. Scientific work is not merely the cognitive and social production of

knowledge but also embodied affective labor with diverse tools and materials that are co-constitutive of new facts. As an understudied aspect of scientific work, craftsmanship allows us to highlight what is at stake in contemporary biomedical research as it comes to challenges in attaining translational goals, that is, clinical applications. Drawing from STS discussions on the constitutive relations of humans and nonhumans and pragmatist theorization on skilled labor, I discuss stem cell research as an exemplary of state-of-the-art craftsmanship which derives its epistemic and economic potentiality from artificially generated biological material, used to model disease mechanisms and create what is called “disease-in-a-dish” for drug development.

Biobank participant in Finland - an unique Finn or a multiple data object?

Heta Tarkkala, University of Eastern Finland (heta.tarkkala@uef.fi)

Biobanks have been founded in Europe and elsewhere to serve as infrastructures for biomedical research. Biobanks produce and organize biological samples and health care data to be used for various research purposes. In practice, biobank participants are expected to be part of different kinds of data sets and populations when their samples and data are used for research. This potential for multiple uses and the possibility to pool differently targeted populations is said to be important.

At the same time one of the great medical stories in Finland tells about isolated, unique gene-pool of the Finns and its importance to the success of Finnish biomedical research. This story figures even today in the rhetoric of the proponents of biobanks and other personalized medicine related initiatives. It is used to legitimize these efforts and convince possible partners about the usefulness and value of Finnish sample collections for biomedical research.

The coexistence of these two framings valorize first, the continuities in the field of Finnish biomedical research and second, the rearrangements and reorganization that is done for samples and health care data to be usable and valuable for contemporary and future uses. I will present empirical examples and discuss these framings drawing on STS discussions related to data and populations.

The temporality of genes, genomes and DNA

Venla Oikkonen, University of Helsinki (venla.oikkonen@helsinki.fi)

This paper brings together an analysis of the material practices of human population genetics and cultural studies approaches to temporality in order to explore how genomes, DNA sequences and genetic markers operate as temporal objects. I am particularly interested in the ontological multiplicity that underlies population genetic practices, and how it has engendered a range of affectively charged visions of roots and relatedness that often appear mutually contradictory (for example, the focus on the individual in personal ancestry testing and on the national in national genome initiatives). I discuss how cultural studies approaches to temporality, memory and nostalgia are able to untangle some of the ways in which population genetics and genomics have reshaped temporal trajectories of belonging and the very idea of time as an organizing principle of human societies. At the same time, I ask how an analysis of the material practices of population genetics may help us deepen the understanding of temporality developed within the social sciences and cultural studies.

28. Experimental sociology

Coordinators: Ilkka Arminen, University of Helsinki, ilkka.arminen@helsinki.fi, Mika Simonen, University of Helsinki

Working group description: Experiments are not very common in sociology, although they are the method of choice in the physical sciences, social psychology and also in some forms of economics. In an experiment the investigator plans and constructs, or manipulates the conditions under which phenomena are observed. Recently there have been an increase of experiemental sociology in the research subfields of (small) group processes and social interaction, including experimental conversation analysis and imitation games. In Finland also the tradition of field experiments have a long history, in particular, in the alcohol studies. First experimental sociology group in Westermarck sociology days was hold in 2014. We continue exploring the possibilities of experimental studies in sociology, and discuss methodological issues related to experiments, including the transferability of results to natural conditions, the scalability of results and the ethics of experiments.

Abstracts:

Information on pensions as an example of experimental surveys in social sciences

Ilpo Airio, Kansaneläkelaitos; Sanna Tenhunen, Eläketurvakeskus; Karoliina Koskenvuo, Kansaneläkelaitos; Olli Kangas, Kansaneläkelaitos (olli.kangas@kela.fi) & Susan Kuivalainen, Eläketurvakeskus

The aim of this study is to experimentally analyze the impact of additional information given by public authorities. The more specific goal of the study is to see to what extent, if any, additional information given on the 2017 pension reform affects people's knowledge on the characteristics and attitudes towards the reform. The study is based on an experimental design where the experiment group consisting of 1,000 Finns in the age bracket 25 to 60 got treatment (= an information letter on the reform) and the control group of 1,000 respondents that did not receive any extra information. In November 2015 Taloustutkimus Oy interviewed the treatment group and the control group by using the very same questionnaire. Questionnaire contained questions concerning of forthcoming 2017 Finnish pension reform.

The results show that the treatment group thought more than the control group that they have good knowledge of the reform. As such the result is not that surprising. What is more intriguing is that legitimacy of the reform was stronger among the treatment group. This was also true for those in the treatment group that had received but did not read the information letter. Thus, the very letter (no matter, read or not) increased legitimacy. Whereas the level of knowledge was not very strongly correlated with the level of legitimacy, the correlation was much stronger between knowledge and worries about 1) the adequacy of own pension and 2) sustainability of the pensions system.

Enough common ground in multilingual interaction? An experimental study of meta-communicative strategies and familiarity effects

Daria Bahtina-Jantsikene, Helsingin yliopisto (daria.bahtina-jantsikene@helsinki.fi)

Communicative success can be defined as the degree to which interlocutors manage to reach common ground (Clark, 1996). When common ground is limited, shared meaning emerges through active co-construction. Multilingual speakers rely on a wide selection of explicit strategies that both avert and amend any communicative misunderstandings (Mauranen, 2012). This paper reports on the role of familiarity in determining communicative success and the use of specific strategies that people use to monitor interaction (Bahtina-Jantsikene & Backus, 2016).

In this Skype-based experiment, familiarity is operationalized in three ways: whether the interlocutors in task-oriented dialogues are speakers of the same mother tongue, whether they are acquainted and finally, whether the type of communication they are engaged in is the one they often have. We compare what people do in situations when the pre-existing common ground manipulated, with particular emphasis on the so-called 'meta-communicative devices', the ways people have developed to ease communication and help interlocutors recover the speaker's intentions.

The ever-expanding abundance of multilingual interaction, especially in mediated environments, calls for a systematic exploration of strategies that help interlocutors reach mutual understanding with minimal loss. We will discuss the preliminary results on the best practices as well as their potential to increase communicative efficiency in various challenging situations beyond experimental settings.

References:

Bahtina-Jantsikene, D., Backus, A.M. (2016). Limited common ground, unlimited communicative success: an experimental study into Lingua Receptiva using Estonian and Russian. In A. Verschik (Ed), *Linguistic, social and cognitive aspects of language contacts and multilingualism,* volume 18. Tallinn: Proceedings of TLU Institute of Estonian Language and Culture.
Clark, H.H. (1996). *Using Language*. Cambridge University Press.
Mauranen, A., 2012. *Exploring ELF: Academic English Shaped by Non-native Speakers*. Cambridge University Press, Cambridge

Solving the Enigma of interactional expertise with the help of the Imitation Gam

Otto Segersven (otto@segersven.fi), Ilkka Arminen (ilkka.arminen@helsinki.fi) & Mika Simonen, University of Helsinki

The Imitation Game is an experimental research method in which participants from two different groups, via computer mediated typed communication, with their own questions and answers, attempt to imitate one another's social group as well as identify the imitating non-group members from genuine group members. The method – based on Alan Turing's artificial intelligence experiments – was further developed by Harry Collins and his team to empirically test the notion of interactional expertise, a special kind of knowledge which refers to the capability to grasp the conceptual structure of another's social world.

Collins's quantitative analysis of the Imitation Game focuses on how well the participants pretend the other group, yielding a so-called *pass rate*, which has been comparatively used to present how inclusive or exclusive different social groups are.

In order to see how interactional expertise takes place in the imitation game environment, Ilkka Arminen and Mika Simonen build an analytical framework in which interactional expertise constitutes a group member's ability to form an epistemic, empathic and conceptual congruence with a social group. The preliminary qualitative results suggested that the pass rate, not only represents the respondents' ability to imitate the other group, as argued by Collins, but it also involves the judges' ability to form appropriate questions and evaluate the answers given by the respondents (Arminen & Simonen, 2015, Segersven, 2016).

In this study, we intend to verify our findings with a quantitative analysis of Imitation Game data provided from two imitation game experiments organized at the University of Helsinki in 2013 between "Religious" and "Non-religious" groups. The material will be coded according to which congruencies were enacted in the dialogues to see whether consequential differences exists in the identification strategies between the two groups.

Gestural treatment of proposals in dyadic decision-making

Melisa Stevanovic, University of Helsinki (melisa.stevanovic@helsinki.fi) & Tommi Himberg, Aalto University

Joint decision-making is an important part of everyday life. The first step towards establishing a joint decision involves one participant making a proposal for a desired action or state of affairs. The recipient, however, may respond to the proposal in many different ways: with acceptance, ignorance, demur, or rejection. In this study, we consider the recipients' gestural treatment of their co-participants' proposals.

We carried out naturalistic interaction experiments with twelve dyads. The participants' task was to make joint decisions in two conditions: face-to-face and with no mutual visibility. We video-recorded the interactions, while also using an optical motion capture system to record the participants' body movements. Afterwards, we identified all proposals from the interaction and coded for their reception, using a coding scheme with five different response categories (accepted, delayedly accepted, commented upon, ignored with silence, rejected). The motion capture data (velocity/acceleration of hand/arm movements) were analyzed in relations to these five categories.

In the face-to-face condition, accepting responses to proposals were accompanied with an increased level of gesturing, as indicated by the velocity/acceleration patterns of the participants' hand/arm movements. The analysis of the video-recordings showed these movements to be mostly beat gestures or big open-arm shrugs. Rejections, in contrast, involved the recipients "freezing" their hands/arms. In the no-mutual-visibility condition, there was a radical drop in the amount of gesturing by the recipient. However, when the recipients accepted a proposal with delay, they would gesticulate with their arms just like in the face-to-face condition.

In describing how gestures serve joint decision-making, the paper sheds light on the multimodal aspects of collaborative social action. Simultaneously, the paper contributes to a better understanding of the interface between individual meaning-making and social processes.

Displaying epistemic stance and its level of certainty in small group interactions

Mika Simonen (mika.simonen@helsinki.fi) & Ilkka Arminen (ilkka.arminen@helsinki.fi), University of Helsinki

Garfinkel's studies on the "world known in common" articulate multifaceted aspects of how members know whatever they know about their intersubjective knowledges. Our study of knowledge practices addresses participants situated work in displaying not only their epistemic stance, that is, the displays of knowing more or less than recipients, but also the shows of their level of certainty. The data consists of 24 hours of video-tapes of two classrooms, where 51 students as three-person groups answer to online questions. Each group had a desktop computer assigned to answer to group work questions and a video camera recording their interactions. Participants' knowledge was distributed unevenly making relevant joint effort from the group. In this presentation, we investigate the very moments three-person groups have just noticed a new question and display their stances. We apply multimodal EM/CA methodology in the study of displays of epistemic stance, and address facial expressions, vocalizations, gazes and bodily movements. This onset of a question reception appears to form a pre to the answering practices. Each group member may make a display which indexes his or her epistemic stance and its certainty, which act as resources for the group's negotiation of their answer. With the help of mutual monitoring – preceding the initiation of answer – participants set up to organize their group according to the stances displayed at the very moment of the question reception. The displays at the onset are sequentially organized, often affective, and may work as placeholders for building participation framework, in which the epistemic stances displayed become procedurally consequential for organizing their situated group work practices and distributing tasks within it. We aim at showing that already before answering participants may display both epistemic stance and its certainty so that these both aspects are consequential for the emerging interactional patterns in a small group.

29. Vanhenemisen ja vanhuuden tutkimus

Koordinaattori: Jyrki Jyrkämä, Sosiaaligerontologian professori (emeritus), Gerontologian tutkimuskeskus TaY ja JY, jyrki.jyrkama@jyu.fi

Työryhmäkuvaus: Sanat ylimäärä ja liika liittyvät mielikuvissa ja käsityksissä varsin usein vanhuuteen, väestön ikääntyminen ja erityisesti vanhojen vanhojen lukumäärän nopea kasvuhan ovat tunnettuja tosiasioita. Miten tilannetta ja sen synnyttämiä ilmiöitä, paineita ja haasteita pitäisi tulkita? Millaisia kehityskulkuja ja muutoksia on tapahtumassa? Miten niitä on tutkittu ja tutkitaan? Millaisia välineitä erityisesti sosiologia antaa vanhuuteen ja vanhenemiseen liittyvien ilmiöiden ymmärtämiselle ja selvittämiselle, oli kyse sitten yksilö- tai yhteiskuntatasosta?

Työryhmä on avoin moninaisille vanhuuteen ja vanhenemiseen liittyville esityksille. Tervetulleita ovat niin teoreettiset pohdinnat, empiiriset tutkimukset kuin myös enemmän tai vähemmän valmiit tutkimussuunnitelmatkin. Työryhmässä kohteena oleva ilmiökenttä ymmärretään laveasti. Mukaan mahtuu myös perusteltuja keskustelupuheenvuoroja tämän hetken ajankohtaisista kysymyksistä. Tavoitteena on ennen kaikkea vilkas ja eteenpäin vievä keskustelu ja vuorovaikutus vanhuutta ja vanhenemista tutkivien, pohtivien ja kiinnostuneiden kesken.

Abstraktit:

Ylimäärää vai elämänlaatua. Tarkastelukulmia elämänlaatuun ja siinä tapahtuvien muutosten tutkimiseen

Sirpa Kannasoja, Jyväskylän yliopisto (sirpa.kannasoja@jyu.fi); Elisa Tiilikainen, Itä-Suomen yliopisto; Sari Rissanen, Itä-Suomen Yliopisto & Katri Närhi, Jyväskylän yliopisto

Yleisesti ottaen suomalaisten ikäihmisten tiedetään voivan hyvin ja kokevan elämänlaatunsa hyväksi. Iäkkään väestön keskuudessa on kuitenkin nähtävissä terveyden ja hyvinvoinnin eriarvoistumista, joka liittyy paitsi yksilön resursseihin myös kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin. Erityisesti nykyiset terveyden edistämisen toimet näyttävät parhaiten saavuttavan hyvin koulutettuja ja jo ennestään terveydestään kiinnostuneita ihmisiä. Esityksessä tarkastelemme Osallistava hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (PROMEQ) -tutkimushanketta, jonka pyrkimyksenä on niin sanottujen haavoittuvien ryhmien terveyden ja hyvinvoinnin, sekä elämänlaadun kohentaminen. Keskitymme tutkimuksen osahankkeeseen, joka kohdistuu 65 vuotta täyttäneiden, yksin kotona asuvien ja paljon sosiaali- ja terveyspalveluita käyttävien elämänlaadun tukemiseen. Kuvaamme kohderyhmän parissa kerättyjä fokusryhmähaastatteluja hyödyntäen, millaisista tekijöistä heidän elämänlaatunsa rakentuu ja millaisia haasteita he kokevat elämänlaatuunsa kohdistuvan. Esittelemme myös haastattelujen pohjalta ja yhdessä vanhuspalvelujen työntekijöiden kanssa kehiteltyä toimintamallia, jonka tavoitteena on kohderyhmään kuuluvien ikäihmisten terveyden ja hyvinvoinnin tukeminen. Lisäksi pohdimme tutkittavien rekrytointiin ja aineiston keruuseen liittyviä haasteita asettaen tutkimusasetelmamme ja tavoitteemme yhteisen kriittisen tarkastelun alle. Työryhmän toivomme antavan uusi ajatuksia ja näkökulmia yhteiskuntatieteellisen vanhenemisen tutkimuksen ja terveystieteistä tutumman interventiotutkimuksen yhdistämiseen.

”Vanhuuden vaivojen” jännitteet: jyrääkö ikääntyneiden huonokuuloisten suuri määrä yksilölliset tarpeet?

Anniina Lavikainen, Helsingin yliopisto (anniina.lavikainen@helsinki.fi)

Pohdin esityksessäni ristiriitaista ilmiötä, joka syntyy, kun sairastuneiden tai vamman omaavien henkilöiden määrä lisääntyy lineaarisesti iän myötä. Käytän empiirisenä esimerkkinä ikääntyneiden huonokuuloisten heterogeenistä ryhmää. Aiempien tutkimusten perusteella tiedetään, että huono kuulo on luultua yleisempää jo ikääntyvillä työntekijöillä (54–66-v.) ja 75- vuotiaista henkilöistä enemmistön kuulo on jo alentunut. Lääketieteellisesti määriteltynä kuulovammat luokitellaan vaikeusasteen mukaan asteikolla lievä kuulovamma- erittäin vaikea kuulovamma. Samanasteisen kuulovamman omaavien henkilöiden vamman arkeen tuomissa vaikutuksissa voi olla kuitenkin merkittäviä eroja. Palvelutarpeen arviointi tulisi tehdä yksilöllisesti mutta ikääntyville huonokuuloisille suunnattuihin palveluihin ja niiden järjestämiseen vaikuttaa myös palvelua tarvitsevien kasvava määrä. Joissakin Suomen kaupungeissa sairaaloiden kuulokeskukset pystyvät hoitamaan pääasiassa vain lasten, nuorten ja työikäisten kuuloon liittyvät palvelut, kun taas ikääntyneiden kuulokojesovitukset hankitaan ostopalveluna yksityisiltä kuuloalan maahantuojilta.

Huonoon kuuloon ei ole olemassa parantavaa hoitokeinoa, mutta sitä voidaan kuntouttaa kuulon apuvälineillä. Lisäksi on olemassa erilaisia muita teknisiä apuvälineitä, joilla voidaan varmistaa esimerkiksi asuinympäristön toimivuutta ja turvallisuutta huonokuuloisen henkilön kannalta.

Suomessa kuulokojeet ja sisäkorvaistutteet saadaan maksutta lääkinnällisenä kuntoutuksena terveydenhuollosta. Vammaispalvelulain perusteella voidaan myöntää apuvälineitä kotiin, kuten kuulovammaisten hälytinjärjestelmä. Väestön ikääntyessä ja huonokuuloisten määrän lisääntyessä on keskusteluun ja päätöksentekoon noussut yhä enenevästi erilaiset terveydenhuollon priorisoinnit ja vammaispalvelujen rajaaminen ”oikeasti vammaisille” henkilöille eikä vain ”normaalisti ikääntyneille”.

Nostan esityksessäni esiin uudistuvan vammaislainsäädännön diskursiivisia perusteluja ja teen näkyväksi, miten niissä argumentoidaan väestötasolla yleiset ”vanhuuden vaivat” ongelmaksi vammaisuuteen liittyvien tarpeiden täyttämisen kannalta. Diskurssissa ikääntyneiden huonokuuloisten suuri määrä nousee suurimmaksi esteeksi saada yksilöllisiä tarpeita vastaavia vammaispalveluja. Jatkossa kronologisesta ja fyysisestä iästä voi tulla yksilölle ongelma, kun taas yhteiskunnan kannalta ongelmaksi nousee nimenomaan ikääntyvän väestön määrä. Voidaanko ikääntyvän väestön tarpeisiin liittyvää taakka –tulkintaa kyseenalaistaa ja vastustaa? Entä voidaanko tästä määrällisesti isosta ikääntyvän väestön joukosta löytää ne, jotka tarvitsevat julkisia vammaispalveluja välttämättä arjessaan pärjätäkseen itsenäisesti.

Identifying future scenarios to be considered in pension reforms: A Finnish case study

Tuukka Niemi, Helsingin yliopisto (tuukka.niemi@helsinki.fi)

Pension reforms rank high on the agendas of welfare states. Researchers and policymakers agree that ageing populations necessitate pension reforms, if pension schemes are to maintain a financially sound basis and keep functioning for the years to come. As a result, governments across Europe have begun introducing reforms that aim to delay the realised retirement age, referring to the age at which people start receiving pension benefits. To reach this aim, policy makers need to consider the factors that will affect retirement, which include a range of possible future developments, i.e. scenarios. The scenarios are identified with the Delphi method, which uses a panel of experts who will be interviewed or surveyed in several rounds providing the possibility of re-assessment of their views after feedback. The experts in this study consist of researchers, policy makers, consultants, and representatives of trade unions and employers' associations. The study identifies several scenarios that are valid across countries, referring to e.g. a further enhancement of life expectancy, generational differences and the backwash effects of the 2008 financial crisis. Moreover, the case study of Finland allows a projection of possible outcomes of the current basic universal income experiment and the 2016 citizens' initiative on a reform of the pension indexation. Researchers can use the scenarios to assess how their findings on retirement may play out in the future, while policy makers can use them to assess what the mid-term impact of their pension reforms may be.

Vanhuspolitiikan ylivaltaistamat vanhat ihmiset

Jutta Pulkki, Tampereen yliopisto (jutta.pulkki@staff.uta.fi)

Erilaisten hyvinvointipalvelujen tavoitteissa on pitkään korostettu palvelutarjoajan näkökulmasta valtaistamisesta (tai voimaannuttamisesta) ja palvelun saajan näkökulmasta valtaistumista (tai voimaantumista). Englanninkielinen käsite tälle on ”empowerment”. Lähtökohtana on autonominen ihminen, jolla tulee olla vahva rooli oman asiansa suhteen. Vanhuspolitiikassa tavoite näkyy muun muassa ihmisen päätösvallan korostamisessa oman asumisensa suhteen, ja valinnanvapauden

vaateissa. Valtaistuminen on äkkiseltään kannattava tavoite – ainakin niin kauan, kun on realistista odottaa, että ihminen tähän pystyy.

Tässä esityksessä esitellään tiettävästi uusi käsite, ylivaltaistaminen, overpowerment vanhuspolitiikan tulkintakehyksenä. Esityksessä pohditaan tilanteita, milloin valtaistamisen tavoite muuttuu mielettömäksi – milloin valtaistaminen muuttuu ylivaltaistamiseksi, ”overpowermentiksi”? Onko tämän päivän hyvinvointipolitiikassa korostunut aktivointi- ja vastuu -puhe, liberaalille ihmiskuvalle tyypillinen itsepärjäämisen eetos, mennyt valtaistamis-pyrinnössään liian ptikälle? Peittääkö ideologiset silmälasit realiteetit tavalla, joka aiheuttaa haittaa vanhuspolitiikassa?

Riippumattomuus on päivän politiikassa - myös vanhuspolitiikassa - keskeinen ajatus, siitäkin huolimatta, että ihminen on hyvin, ja jossain tilanteissa täysin riippuvainen toisista ihmisistä. Ihmisen riippumattomuutta, suveriniteettia päällimmäisenä arvona pitävä tuskin näkee valtaistamisen tavoitetta ongelmallisena. Jos puolestaan tunnustetaan ihmisen riippuvuus osana ihmisen olemassaoloa, voi ajan hengen mukaista vanhuspolitiikkaa pitää ylivaltaistavana. Se on ylivaltaistavaa, sillä vanhoille ihmisille sysätään vastuuta asioista, joihin heillä ei ole - syystä tai toisesta - mahdollisuutta vaikuttaa. Sen lisäksi, että aikamme vanhuspolitiikka muuttaa käytäntöjä ylivaltaistaviksi, rakentaa se yliautonomisoitunutta kuvaa vanhasta ihmisestä. Aikamme yliautonominen ihmiskuva tekee riippuvuudesta häpeällistä. Mitä tämä saakaan aikaan vanhan ihmisen, joka huomaa ”pärjäävänsä” arjessa yhä vaikeammin itse, omakuvassa?

Ikääntyminen ja sosiaalisen kuulumisen, inkluusion, rakentuminen tornionjokilaaksolaisessa paikallissukupolvessa

Tarja Tapio, Saimaan AMK (tarja.tapio@saimia.fi)

Esityksessäni tarkastelen erityisesti ikääntyvien naisten sosiaalisen kuulumisen rakentumista tornionlaaksolaisessa, meänkielisessä paikallisyhteisöön kuuluvassa paikallissukupolvessa (Jyrkämä, 1995). Tarkoituksena on eritellä niitä tekijöitä, joiden pohjalta sosiaalinen kuuluminen, sosiaalinen inkluusio (Scarf ja Keating, 2012) rakentuu. Sosiaalista kuulumista tarkastellaan erityisesti jatkuvuus-, ja aktiivisuus –näkökulmista arjen voimavarana (Atchely 1999). Lisäksi sosiaalista kuulumista tarkastellaan toimijuuden yhteydessä.

Esitykseni keskityn tarkastelemaan toisaalta sitä, kuinka paikallisyhteisön jäsenet rakentavat ulkopuolisuutta ruotsalaisesta yhteiskunnasta ja hyvinvointivaltiosta. Osaltaan kuuluminen paikallisyhteisöön rakentuu laajemmasta ruotsalaisesta yhteiskunnasta poissulkevien erittelyjen kautta. Näin ollen kansallisen vähemmistön näkökulmaa on otettu esityksessäni huomioon.

Esitykseni perustuu artikkeliini, joka on osa AEPA-wel –tutkimusverkoston tulevaa julkaisua (Advancing Elderly People’s Agency and Inclusion in Changing Arctic Nordic Welfare System). Verkostoa koordinoivat Lapin yliopisto ja Dalhousien yliopisto Kanadassa ja sitä rahoittaa Pohjoismainen ministerineuvosto. Aineistona käytän väitöskirja-aineistoa (Tapio, 2010).

Artikkeli kuuluu sosiaali- ja kulttuurigerontologian alalle, ja siellä erityisesti kriittiseen, gerontologiaan. Sen tarkoituksena on antaa ääni aliedustetulle ryhmälle ja erityisesti sen naisille, joiden ääni on vaiennettu niiden taholta, jotka edustavat valtaväestön arvoja ja elämänkatsomusta. (ks. M. Ray 2007; R.E. Ray 2007).

Artikkelin tutkimuskysymykset muodostuvat seuraavista:

1) What elements provide, maintain and reinforce social inclusion and agency of older Tornedalen women in their narratives about everyday life today and in the past? There are also two complementary research questions: 2) What elements do older Tornedalen women regard as implementations of social exclusion as members of a local generation living in a remote village? 3) How is knowledge about the social inclusion and agency of older, based on women's own experiences, constructed and represented as a narrative process? So, questions one and two are about analysing the contents of the data. The purpose of the third question is to elucidate the narrative process of knowledge formation among a group of older women speaking their native minority language.

Muistisairaus, ihminen, koti ja muutos

Elisa Virkola, Tampereen yliopisto (elisa.virkola@uta.fi)

Moni muistisairas ihminen asuu yksin. Muistisairaus on ikääntyneillä henkilöillä keskeisin toimintakyvyn heikkenemiseen, palvelujen ja avun tarpeeseen sekä pitkäaikaishoitoon johtava tekijä. Sairastuneen ihmisen arkielämän tasolla tämä merkitsee ajassa etenevää prosessia, jonka dynamiikkaa ei riittävästi tunnisteta. Muistisairaat ihmiset elävät arjessaan siirtymiä, jotka kytkeytyvät muun muassa kotiympäristöön sekä kodista luopumiseen. Prosessi voi olla kivulias yksinasuville henkilöille, jotka ovat elämänkulullaan tottuneet itsenäisyyteen eikä arjessa välttämättä ole läsnä välittäviä ihmisiä.

Esitykseni pohjautuu väitöstutkimukseeni (Virkola 2014), jossa tarkastelin laadullisen seurantatutkimuksen keinoin yksinasuvien muistisairaiden naisten elämäntilanteita ja arkea toimijuuden näkökulmasta. Laadullinen seurantatutkimus merkitsee osallistujien ”rinnalla kulkemisen” metodia, joka soveltuu erityisesti ajan, elämänkulullisten käännekohtien ja siirtymien tarkasteluun.

Tarkasteluani ohjaa toimijuuden viitekehyksen ja refleksiivisyyden käsitteen lisäksi ymmärrys kodista monitasoisena, materiaalisena sekä suhteissa rakentuvana arjen elämisen tilana. Oma asunto muokataan kodiksi tekemällä, erilaisten käytäntöjen avulla. Vaikka kotia yleensä pidetään yksityisenä ja oman kontrollin alaisena, se on neuvoteltava tekemisten ja toiminnan kenttä. Koti on huokoinen ympäristö, joka on avoin valtataisteluille. Ihmiset kokevat olevansa erilaisissa asemissa suhteessa kotiin.

Esityksessäni kuvaan tutkimieni naisten suhteita kotiin, erilaisia kodin tekemisen käytäntöjä sekä kodin tilan ja tuntuun kytkeytyviä neuvotteluja. Tutkimukseni osallistujat pyrkivät monin keinoin ylläpitämään jatkuvuutta, kodin tekemisen käytäntöjä sekä rakentamaan kuvaa itsestään kompetenttina kotinsa asukkaana. Ajan kuluessa eteen tuli kuitenkin tilanteita, joissa kodin tekemisen käytäntöihin jouduttiin puuttumaan. Toisaalta oli myös tilanteita, joissa apua olisi tarvittu, mutta sitä ei ollut tarjolla. Tilanteet ilmentävät siirtymiä itsenäisestä oman kotinsa asukkaasta hoivan tarvitsijaksi. Kodista tulee erilaisten intressien ja valtaneuvottelujen risteytymä. Pohdin, elävätkö muistisairaat ihmisen arkeaan eräänlaisessa liminaalisuuden tilassa, jossa koti on uhattuna (Leibing et al 2016).

Lähteet

Leibing A, Guberman N & Wiles J (2016) Liminal homes: Older people, loss of capacities, and the present future of living spaces. Journal of Aging Studies 37, 10-19.
Virkola E (2014) Toimijuutta, refleksiivisyyttä ja neuvotteluja – muistisairaus yksinasuvan naisen arjessa. Jyväskylän yliopisto.

Ajasta, vanhenemisesta ja vanhuudesta

Jyrki Jyrkämä, Tampereen yliopisto ja Jyväskylän yliopisto (jyrki.jyrkama@jyu.fi)

Vanheneminen on perustavanlaatuisesti ajallista. Ihminen ikääntyy ajassa. Elämä on tässä ja nyt mutta samalla myös ajallista etenemistä elämänkulussa menneestä tulevaan. Aika on läsnä – sisäänrakennettuna - arkielämässä ja sen toimissa ja käytännöissä. Aika rakentuu toisiinsa kietoutuvien ulottuvuuksien dynaamisena kudelmana, joka muuttuu eri elämänvaiheissa: lapsuuden aika ei ole samaa kuin aika vanhuudessa.

Esityksessäni pohdin ”vanhenemisen ajallisuutta” ja vanhuutta erityisenä ”aikamaisemana”. Lähtökohtana on näkymä vanhenemisesta aikaan ja paikkaan sijoittuvana ajallisena prosessina, jossa aika ilmenee monin eri tavoin. Pohdin tästä näkökulmasta myös vanhenemisen tutkimusta ja sitä, millä tavoin aika on mukana erilaisissa vanhenemisen tutkimusotteissa. Erityisenä tavoitteenani on pohtia ajan läsnäoloa arkielämän erilaisissa tilanteissa, myös toimijuuden näkökulmasta.

30. Työelämän ylimäärä ja alijäämä

Koordinaattorit: Timo Anttila, Jyväskylän yliopisto, timo.e.e.anttila@jyu.fi Jouko Nätti, Tampereen yliopisto, jouko.natti@uta.fi

Työryhmäkuvaus: Työelämän muutosta on kuvattu eriarvoisuuden kasvuna: toisilta puuttuu työtä ja toimeentuloa, toisilla on liikaa, ainakin työtä. Työn puutteesta kärsivät työttömien ohella alityöllistetyt ja piilotyöttömät. Osa työllisistä joutuu puolestaan elämään kasvavien vaatimusten ja aikapaineiden kanssa. Näiden välissä on työllisiä, joiden työtä leimaavat epävarmuus ja ennustamattomuus. Tämän kaltaisista tavoista jäsentää ja arvioida työelämän muutoksia on erilaisia näkemyksiä, toiset korostavat muutosten nopeutta, toiset hitautta. Myös näkemykset työn ylimäärän ja alijäämän hallinnan poliittisista keinoista vaihtelevat. Työryhmässä on mahdollista esitellä erilaisia ja eri vaiheessa olevia tutkimuksia, jotka sisällöllisesti kytkeytyvät työelämään tuloon, työssä oloon, työn puutteeseen, työstä poistumiseen tai työn ja ei-työn suhteisiin. Esitysten näkökulmat ja tarkastelutasot voivat olla erilaisia, samoin tutkimusmenetelmät. Erityisen toivottavia ovat työelämätutkimusta kriittisesti arvioivat esitykset sekä uudet teoreettiset ja käsitteelliset avaukset.

Abstraktit:

Työurat

Työurien tutkiminen ja ”työurapolkujen” tuottaminen pitkittämistutkimuksella

Katri-Maria Järvinen (katri-maria.jarvinen@uta.fi) & Laura Peutere (laura.peutere@uta.fi), Tampereen yliopisto

Työurien pidentäminen on keskeinen työpoliittinen tavoite. Työurat ovat myös työelämän tutkimuksen kohde, jota tutkitaan erilaisilla tutkimusmenetelmillä. Esityksessä tarkastelemme, miten työuria tuotetaan empiirisesti kvantitatiivisilla tutkimusmenetelmillä. Tutkimme työntekijöiden

työuria empiirisen rekisteriaineistoihin pohjautuvan pitkittäistutkimuksen puitteissa ja tapaustutkimuksen keinoin. Tarkasteltavana tapauksena on työntekijöiden työurapolkuja trajektorianalyysilla (l. kehityspolkuanalyysi) tutkiva tutkimushanke, etenkin hankkeen kuluessa tuotetut rekisterianalyysit (mm. tuloksia kuvaavat kuviot). Erittelemme, millaisia käsityksiä aineistolähtöinen trajektorianalyysi ja sen käyttöön liittyvät valinnat tuottavat työurasta ja työstä. Lähestymistapa on performatiivinen: trajektorianalyysilla kuvataan työuria mutta menetelmä myös tuottaa todellisuutta, jossa työurat saavat muotonsa. Tutkimus kytkeytyy Työsuojelurahaston vuosina 2015–2017 rahoittamaan ja pitkittäisaineistoja hyödyntävään hankkeeseen *Talouskriisit, työhyvinvointi ja työurat*.

Syrjintäkokemukset työssä ja työuralla

Satu Ojala (satu.ojala@uta.fi,), Jouko Nätti (jouko.natti@uta.fi), Liudmila Lipiäinen (liudmila.lipiainen@uta.fi), Tampereen yliopisto & Marjut Pietiläinen (marjut.pietilainen@stat.fi), Tilastokeskus

Työsuojelurahaston tutkimushankkeessa Työssä koettu syrjintä ja myöhempi työura (2015–2017) tutkimme suomalaisten palkansaajien syrjintäkokemusten yleisyyttä ja yhteyttä myöhempään työuraan. Aineistot koostuvat Tilastokeskuksen työolotutkimuksista vuosilta 1990, 1997, 2003, 2008 ja 2013 ja niihin liitetyistä rekisteriseuranta-aineistoista. Työoloaineistot ovat Tilastokeskuksen toteuttamia ja edustavia palkansaajaotoksia. Jokaista tutkimusta varten on tehty 3000–6000 käyntihaastattelua.

Tässä esityksessä arvioimme ikään ja sukupuoleen perustuvan syrjinnän sekä palkkauksessa ja työhönotossa kohdatun syrjinnän yhteyttä myöhempään työuraan kahdeksan vuoden seurannoissa alkaen vuosista 1990, 1997 ja 2003. Työuramittareita ovat työ-, työttömyys- ja työmarkkinoilta poissaolon kuukaudet. Alustavissa tarkasteluissa etenkin ikäsyrjintä näyttäisi ennustavan työmarkkinoilta poissaoloja, ja palkkauksessa ja työhönotossa kohdattu syrjintä näyttäisi olevan yhteydessä työttömyyteen.

Naisen työssäkäynti ja puolison resurssit

Katja Pohjola, Turum yliopisto (kalahti@utu.fi)

Suomessa naisten ja miesten välinen tasa-arvon idea työelämässä murtuu viimeistään siinä kohtaa kun lapsi syntyy perheeseen. Ovatko naiset vain ylijäämää työmarkkinoilla, jota ilman voidaan helposti selviytyä? Vai onko työelämä naisille ylimäärää, joka vaihdetaan pois heti kun se on mahdollista? Suomessa on kansainvälisesti mielenkiintoinen kohde tutkittaessa naisten työllisyyttä. Suomessa on korkea naisten työllisyys ja vain pieni osa tekee osa-aikatyötä. Puolisoiden välinen tasa-arvo työnjaossa päättyy kuitenkin yleensä, kun perheeseen syntyy lapsi. Lähes poikkeuksetta nainen keskeyttää työuransa ja mies jatkaa sitä. Onko puolison resursseilla vaikutusta naisen työssäkäyntivalintoihin? Miten kotihoidontuki tai syvä lama ovat vaikuttaneet naisten työuriin? Tutkimuksessa käytetään suomalaista rekisteriaineistoa, joka mahdollistaa pitkittäisseurannan. Logistisessa regressiossa selitetään naisen työlämämuutosta työllisestä työttömäksi tai ”kotiäidiksi” erilaisilla sosioekonomisilla tekijöillä ja katsotaan ajallista muutosta 90-luvun laman ajalta. Tulokset osoittavat, että Suomessa puolison resursseilla ei ole merkitystä naisen työuravalintoihin. Nainen jää hoitamaan lasta, mutta hoiva-aika ei ole pitkä hoitovapaajärjestelmästä huolimatta. Näyttäisi siis siltä, että nainen on tärkeä työelämässä ja naiselle työ on tärkeää perheellistymisen jälkeenkin.

Työssä jatkamisen syyt hallinnollista ja operatiivista työtä tekevillä

Anna Siukola, Tampereen yliopisto (anna.siukola@uta.fi)

Tausta ja tavoitteet

Tämä tutkimus on osa Kohti kaksitahti-Suomea? -tutkimushanketta, jossa on tavoitteena tuottaa erityisesti työurien loppupäätä koskevaa tutkimustietoa. Tämä tieto on tärkeää nyt, kun työuria pyritään pidentämään. Hankkeessa tarkastellaan 50 vuotta täyttäneiden Postin työntekijöiden työhyvinvointia sekä heidän mahdollisuuksiaan ja motivaatiotaan jatkaa työuriaan.

Tässä osatutkimuksessa on tavoitteena selvittää eroavatko hallinnollista ja operatiivista työtä tekevien ajatukset siitä, mitkä asiat saisivat heidät jatkamaan työelämässä vielä alimman vanhuuseläkeiän jälkeen.

Menetelmä

Syksyllä 2016 toteutettiin työhyvinvointia ja työuraa koskeva kysely, josta suurin osa (70%) lähetettiin paperikyselynä. Paperikysely lähetettiin operatiivisen työn tekijöille (työalueina jakelu, kuljetus, lajittelu, myymälätyö, varastotyö ja sanomalehdenjakelu). Loput kyselyistä lähetettiin sähköisesti, jolloin vastaanottajat olivat pääsääntöisesti hallinnollista työtä tekeviä (esimies- ja asiantuntijatyö). Vastausprosentti oli 48% (N=2096). Hallinnollista työtä vastanneista teki 30%. Kysymys työssä jatkamisen syistä oli strukturoitu. Vastaajan oli mahdollista ympyröidä kolme vaihtoehtoa.

Tulokset

Tärkeimmät syyt, jolloin hallinnollista työtä tekevät voisivat ajatella jatkavansa töissä alimman vanhuuseläkeiän jälkeen, olivat oma terveys (52%), hyvä ja kannustava työyhteisö (51%), taloudelliset tekijät (43%), mielekäs työ (38%) ja työaika (joustot yms.)(32%). Operatiivista työtä tekevissä ryhmässä tärkeimmät viisi syytä olivat: työn keventäminen (52%), oma terveys (42%), hyvä ja kannustava työyhteisö (37%), taloudelliset tekijät (32%), työaika (joustot yms.)(30%).

Nämä tekijät erosivat tilastollisesti merkitsevästi näiden erityyppistä työtä tekevien välillä lukuun ottamatta työaikaa. Sellaisia, jotka eivät mistään syystä haluaisi jatkaa, oli hallinnollisen työn tekijöissä 9% ja operatiivisen työn tekijöissä 16% ($p<0.001$).

Johtopäätökset

Etsittäessä keinoja, joilla työntekijöitä saataisiin jatkamaan työelämässä eläkeiän saavuttamisen jälkeen, tulisi huomioida eri ammattiryhmien erot. Tämän osatutkimuksen perusteella operatiivisessa työssä tärkeintä olisi tarkastella työn kuormittavuutta ja keskittyä siihen, miten sitä voitaisiin keventää. Hallinnollista työtä tekevillä tärkeimmissä rooleissa olivat oma terveys ja työyhteisö, joista jälkimmäiseen lienee työnantajalla enemmän vaikutusmahdollisuuksia. Työnantajien tulisi olla tietoisia työssä jatkamisen syistä, jotta he voisivat luoda käytäntöjä ja tukea hyvän työyhteisön säilymistä.

Ikääntyvä työntekijä työelämän murroksessa – laadullisen seurantatutkimuksen näkökulma siirtymien tutkimiseen

Elisa Virkola (elisa.virkola@uta.fi) Kirsi Lumme-Sandt, Jari Luomanen, Clas-Håkan Nygård, Anna Siukola & Pirjo Nikander, Tampereen yliopisto

Globalisaation, teknologian kehittymisen, väestön ikääntymisen ja pitkän taloudellisen taantuman johdosta työelämä ja -markkinat ovat muutoksessa. Ikääntyviä työntekijöitä koskeva keskustelu on ollut kaksijakoista. Yhtäältä puhutaan työurien pidentämisestä, toisaalta nykyisessä yt-neuvotteluaaltojen leimaamassa työmarkkinatilanteessa moni 50 vuotta täyttänyt päätyy työttömäksi ja kohtaa ongelmia työllistyä uudelleen. Tästä voi olla seurauksena hyvinkin rikkonaisia viimeisiä työvuosia ennen eläkkeelle siirtymistä.

Kohti kaksitahti-Suomea? -hankkeessa tutkimme laadullisen seurantatutkimuksen keinoin Posti Group Oyj:stä yt-neuvottelujen kautta työttömäksi tai eläkkeelle siirtyvien 50 vuotta täyttäneiden ihmisten elämäntilanteita sekä niissä ajan kuluessa tapahtuvia muutoksia ja siirtymiä. Laadullinen seuranta merkitsee tutkimusotetta, jossa ”kuljetaan tutkimukseen osallistujien rinnalla” tietyn ajanjakson verran. Sen avulla kuvataan muutoksia sekä ihmisten arjen että yhteiskunnan tasolla ja näiden välistä vuorovaikutusta. Laadullinen seurantatutkimus tuottaa ajallista kuvausta monimutkaisesta nyky-yhteiskunnasta.

Työelämän ohella perinteinen ymmärrys ikääntymisestä ja elämänkulusta on muutoksessa. Käsitys ikääntyessä tapahtuvista siirtymistä on perustunut jäykkiin ikään perustuviin odotuksiin, rooleihin ja normeihin. Siirtymät, esimerkiksi eläköityminen, on nähty yksittäisiksi ja erillisiksi tapahtumiksi ihmisen elämänkululla, joilla on ns. oikea tapahtuma-aikansa. Tämän näkemyksen sijaan siirtymä tulisi ymmärtää ajalliseksi, tulkinnalliseksi ja joustavaksi prosessiksi. Elämäntilanteissa voi olla meneillään monia samanaikaisia siirtymiä, ja ne rakentuvat suhteissa toisiin ihmisiin ja erilaisiin ’sosiaalisiin sijainteihin’. Myös työttömyyttä voidaan tarkastella siirtymän näkökulmasta elämänvaiheena, johon liittyy yhtäältä normeja ja odotuksia, toisaalta erilaisia mahdollisuuksia sekä rajoitteita. Tutkimuksessa tarkastelemme, miten osallistujat kuvaavat siirtymiä ja niihin liittyvää liikettä työuransa loppupuolella tai eläkeläisyyden kynnyksellä. Miten he tulkitsevat työttömyyteen sekä eläkeläisyyteen liittyviä normeja ja odotuksia sekä neuvottelevat niistä omassa elämässään?

Esityksessä tarkastellaan ensiksi millaisia metodologisia mahdollisuuksia laadullinen seurantatutkimus tarjoaa siirtymien tavoittamiseen. Siirtymiä koskevaa reflektiota voidaan herätellä erilaisin tavoin tutkimushaastatteluissa tai sitä voidaan tarkastella analyyttisesti tapauskuvausten avulla. Toiseksi esitellään alustavia havaintoja siirtymätematiikasta hankkeemme aineistosta. Samalla kun tutkitaan työurien viimeisiä vuosia, kehitetään laadullisen seurantatutkimuksen metodologisia välineitä.

Työnteon muodot

Osa-aikatyön tekeminen kolmella palvelualalla – työntekijänäkökulma

Merja Kauhanen, Palkansaajien tutkimuslaitos (merja.kauhanen@labour.fi)

Johdanto: Osa-aikatyön tekeminen usein yhdistettynä muihin työajan joustaviin muotoihin on saanut entistä enemmän sijaa suomalaisilla työmarkkinoilla viimeisten vuosikymmenten aikana. Kaikista osa-aikatyötä te-kevistä palkansaajista noin 74 prosenttia työskentelee palvelusektorilla. Osa-aikatyön yleisyys ja kasvu on keskittynyt erityisesti joillekin yksityisen sektorin palvelualoille kuten vähittäiskauppaan, majoitus- ja ravit-semistoimintaan sekä kiinteistöpalvelualoille. Muuttuvassa toimintaympäristössä ja osa-aikatyön jatkaessa yleistymistään on tarve tuottaa uutta, päivitettyä tietoa osa-aikatyön tekemisestä ja sen seurauksista

Tavoite: Tutkimme osa-aikatyön tekemistä työntekijänäkökulmasta vähittäiskaupassa, majoitus- ja ravitsemistoiminnassa sekä kiinteistöpalvelualoilla suhteessa kokoaikatyön tekemiseen. Tarkasteluissa mm. työntekijöiden syyt tehdä osa-aikaista työtä, työajat ja työaikatoiveet sekä palkkaus ja toimeentulo.

Menetelmät: Tutkimusaineistoina käytetään kolmen palvelualan osa- ja kokoaikaisille työntekijöille suunnatun kyselytutkimuksen aineistoa. Lisäksi hyödynnetään eurooppalaista työolotutkimusta vuodelta 2010. Kuvailevien tilastoanalyysien ohella analyyseissa hyödynnetään erilaisia tilastollisia malleja kuten probit- ja ordered probit-malleja.

Tulokset: Kokoaikatyön puute on yleisin syy osa-aikatyön tekemisen syy ko. palvelualoilla. Sen lisäksi on tyypillistä, että vaikka ei haluttaisikaan tehdä kokoaikatyötä, halutaan silti tehdä pidempää työaikaa osa-aikaisessa työssä. Voidaan siis sanoa, että osalle osa-aikatyötä tekevistä osa-aikatyöhön yhdistyy myös alityöllisyyttä. Toive kokoaikatyöstä tai lisätyötunneista on yhteydessä toimeentuloon. Tulosten mukaan yli puolet osa-aikaisista työntekijöistä koki vaikeuksia tulla toimeen palkallaan. Osa-aikatyötä tekevillä on myös palkan ohella muita toimeentulolähteitä. Erityisesti vastentahtoisesti osa-aikatyötä tekevillä on suurempi todennäköisyys etsiä uutta työtä.

Temporary agency work and labour market transitions

Jouko Nätti (jouko.natti@uta.fi), Satu Ojala (satu.ojala@uta.fi), Tampereen yliopisto & Merja Kauhanen, Palkansaajien tutkimuslaitos (merja.kauhanen@labour.fi)

Introduction: New forms of employment have constituted a central element in recent debate on the future of employment relations. Temporary agency work is one of these new types of employment and has been growing in Europe over the last two decades, although in Finland the proportion of temporary agency worker is still low. Work for a temporary employment agency involves a triangular employment relationship between an employee who is paid by the employment agency but performs work for and under the supervision of a user enterprise. The growth of temporary agency employment has raised interest in the economic and social consequences of temporary agency work. Labour market outcomes of temporary agency employment have usually been looked from the view of ‘stepping-stone’/ ‘bridge employment’/ ‘integration’ hypotheses as opposed to ‘trap’ hypotheses. These are used to assess whether temporary employment is a way of entering standard employment (bridge), or whether it is associated with exclusion from the labour market and unemployment (trap).

Objective: The aim of the paper is to examine to what extent temporary agency work acts as a stepping stone (into a permanent job) or a dead end for a labour market career (into unemployment) in the Finnish labour market.

Methods: The data used is based on the Finnish Labour Force Panel Surveys 2008-2013. The present study was restricted to 15-64 -year-old temporary agency employees (n=1,528). Respondents participated five times in LFS during a 15-month period. Temporary agency work is defined as respondent’s subjective classification if they have a contract with a temporary employment agency. Analysis methods include transition tables and Cox regression analysis.

Results: Temporary agency work is characterised high mobility during the follow-up period. Between the first and last (fifth) wave, one quarter of temporary agency workers stayed in the same situation, one third moved to a permanent work, every seventh moved to a temporary work,

seven percentage moved to unemployment and the rest outside the labour market. Cox regression analysis indicate that transition risk (HR) to permanent work is highest among the well-educated. Transition risk (HR) to unemployment is highest among the low-educated, non-nationals and in the Eastern and Northern Finland.

Conclusions: Temporary agency work can act as a bridge to permanent employment among the well-educated and as a trap to unemployment among the low-educated and non-nationals.

Muut teemat

Kansalaisten mielipiteet suomalaisesta eläkepolitiikasta: Puoluekannan merkitys eläkkeiden järjestämistavan kannatukseen

Ilpo Airio (ilpo.airio@kela.fi) & Olli Kangas, Kansaneläkelaitos

Suomen eläkejärjestelmä on kansainvälisesti katsottuna ainutlaatuinen. Suomalaista eläkejärjestelmää voisi kuvata hajautetuksi ja korporatistiseksi mutta samalla koordinoiduksi ja tasa-arvoiseksi. Ristiriitaisuus heijastaa eläkejärjestelmän taustalla vaikuttaneita poliittisia ja yhteiskunnallisia voimia. Suomalaisen hyvinvointivaltion kehitys on ollut kahden osapuolen – työntekijöitä edustaneen SDP:n ja maaseudun väestön asiaa ajaneen Maalaisliiton (nyk. Keskustapuolue) – välistä kiistelyä. Perinteinen eläkepolitiikan jakolinja onkin mennyt siinä, että kansaneläkkeitä ja/tai tasa-eläkkeitä kansalaisuuteen vedoten ovat ajaneet Keskusta/Maalaisliitto ja Vasemmistoliitto edeltäjineen (SKDL ja SKP). Työeläkkeitä vakuutusperiaatteeseen perustuen ovat ajaneet SDP ja Kokoomus. Tasa-arvoteorioiden kautta asian voi ilmaista niin, että eläkepolitiikassa vastakkain ovat olleet aritmeettinen tasa-arvo (kaikille yhtä paljon) ja meritokratia (kaikille ansion mukaan).

Työeläkejärjestelmä on vuosikymmenien aikana kypsynyt ja siitä on tullut suomalaisen eläkejärjestelmän keskeisin elementti. Samaan aikaan kansaneläkkeiden merkitys eläketurvan kokonaisuudessa on heikentynyt. Tässä paperissa tarkastellaan onko nykyään enää havaittavissa kansalaisten jakautumista perinteisten eläkelinjojen mukaan? Tutkimuskysymyksemme kuuluu: miten puoluekannatus näkyy aritmeettisen tasa-arvon ja meritokratian kannatuksessa? Aineistona käytetään Taloustutkimuksen vuonna 2016 keräämää postikyselyä (N = 3 648). Kyselyssä esiteltiin erilaisia eläketurvan järjestämistapoja ja kysyttiin vastaajien mielipiteitä niistä.

Ovatko tuloshakuiset henkilöstökäytännöt yhteydessä organisaatioiden tuottavuuteen yksityisellä sektorilla?

Teemu Turunen, Helsingin yliopisto (teemu.t.turunen@helsinki.fi)

1980-luvun alusta alkaen johtamiskirjallisuudessa on puhuttu sellaisten johtamiskäytäntöjen puolesta, jotka antaisivat työntekijöille enemmän vastuuta ja vapausasteita oman työn suunnitteluun. Esimerkiksi työn autonomian lisäämisen ja tiimityöskentelyn käyttöönoton on ajateltu merkitsevän siirtymistä hierarkkisista, taylorististen periaatteiden mukaisista organisaatioista vähemmän hierarkkisiin organisaatioihin. Suomenkielisessä kirjallisuudessa tällaisista johtamiskäytännöistä on puhuttu kattokäsitteen ”tuloshakuiset henkilöstökäytännöt” (TH-käytännöt) alla (englanniksi *High-Performance Work Systems, High-Involvement Work Practices tai High-Commitment Employment Practices*). Kaikkiaan TH-käytännöt ovat viimeisten vuosikymmenien aikana tulleet yleisemmiksi monissa organisaatioissa.

Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa yleensä esitetään, että organisaatiot hyötyvät TH-käytäntöjen soveltamisesta työpaikoillaan työntekijöiden korkeamman tuottavuuden kautta. Tässä esityksessä tarkastellaan empiirisellä, tilastollisella aineistolla, ovatko TH-käytännöt tosiasiallisesti yhteydessä organisaatioiden tuottavuuteen yksityisellä sektorilla Suomessa. Organisaatioiden tuottavuutta mitataan tutkimuksessa jakamalla organisaatioiden liikevaihto organisaatioiden henkilöstön määrällä. TH-käytännöt viittaavat tutkimuksessa tiimityöskentelyyn, työntekijöiden kouluttamiseen sekä työntekijöiden suoritusten johtamiseen ja arviointiin. Tilastollisissa analyyseissä on mahdollista vakioida useita muita mahdollisia organisaatioiden tuottavuuteen vaikuttavia työntekijä- ja organisaatiotason tekijöitä (esimerkiksi työntekijöiden koulutustaso ja organisaatioiden toimiala). Aineistona tutkimuksessa käytetään vuonna 2012 kerättyä *Meadow*-aineistoa. Aineisto edustaa yli 10 työntekijän yksityisen sektorin organisaatioita Suomessa (pois lukien maa- ja metsätalouden toimijat).

Korkeakoulutettujen työttömyyden erityispiirteet

Tuomas Viskari, Jyväskylän yliopisto (tviskari@gmail.com)

Korkeasti koulutettujen työttömyys Suomessa on viimeisimpinä vuosina kasvanut nopeimmin kaikkia koulutustasoja tarkastellessa. Akavan työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilastoon perustuvan katsauksen mukaan korkeakoulutettujen työttömien määrä kasvoi lokakuusta 2013 lokakuuhun 2016 30,5% ja samanaikaisesti kaikkien työttömien määrä kasvoi vain 14,8%. Vuoden 2016 lopulla niin korkeakoulutettujen kuin kaikkien työttömien työnhakijoiden määrä lähti loivaan laskuun. Edelleen korkeasti koulutettujen työttömien määrä laski vähemmän kuin kaikkien työttömien yhteensä. On kuitenkin syytä huomata, että korkeasti koulutettujen työttömyys on edelleen selvästi keskimääräistä alhaisempaa ja akateemisen koulutuksen voidaan katsoa suojaavan työttömyydeltä varsin hyvin.

Korkeakoulutettujen työttömien osuuden kasvu kaikista työttömistä herättää joka tapauksessa kysymyksiä toisaalta työmarkkinoiden muutoksesta ja toisaalta työttömyydestä itsestään. Tämän vuoksi se ilmiönä on tarkemman tutkimuksen arvoinen. Kyseessä on ryhmä, joka on perinteisesti tuntenut työmarkkina-asemansa suhteellisen turvatuksi, joten epävarmuutta lisäävät muutokset ovat sellaisenaan jo kiinnostava tutkimuskohde. Koska tämä ryhmä on tyypillisesti myös yhteiskunnallisesti aktiivisempi ja kykenee saamaan mielipiteensä kuuluville, on myös järjestelmän hyväksyttävyyden kannalta olennaista, miten he kokevat työttömyyden sellaisenaan sekä siihen liittyvät etuus- ja palvelujärjestelmät.

Toinen yhteiskunnallisesti merkittävä vaikutus voi liittyä sosiaalivakuutusjärjestelmän rahoitukseen ja kestävyyteen, johon korkeakoulutettujen keskimääräistä nopeampi työttömyyden kasvu voi vaikuttaa kahdella tavalla. Toisaalta se johtaa nopeampaan työttömyysturvamenojen kasvuun, koska keskimäärin korkeamman tulotasonsa vuoksi myös alkavat ansiosidonnaiset työttömyyspäivärahat ovat korkeampia. Vastaavasti palkkasummaan perustuvat korkeammat työttömyysvakuutusmaksut jäävät tällöin saamatta, jolloin tämä aiheuttaa oman haasteensa järjestelmän rahoitukselle.

Väitöskirjatyössäni tutkin korkeakoulutettujen työttömyyttä ilmiönä ja sitä, miten se poikkeaa siitä, mitä tiedämme muiden ryhmien työttömyydestä. Erityisenä kiinnostuksen kohteenani on se, miten tyypillisesti korkeakoulutetuille voimakkaammin keskittyvä sosiaalinen pääoma vaikuttaa kokemukseen työttömyydestä ja toteutuneen työttömyysriskin kantokykyyn ja miten tämä profiloi korkeakoulutettujen työttömien ryhmää.

Esitelmäni perustuu tutkimusaineistoni alustavaan analyysiin ja keskittyy tässä vaiheessa pitkälti kuvaileviin havaintoihin. Aineisto koostuu kyselystä, jonka tein vuonna 2016 kolmen eri akavalaisen ammattiliiton jäsenille, jotka ovat olleet työttöminä jossain vaiheessa vuosina 2011–2016. Vastaajia on yhteensä n. 2600.

Työttömyys ja aktivointi

Employment Activation as an Infrastructure of Feeling

Lisa Adkins, University of Newcastle, University of Tampere & University of Turku; Mona Mannevuo, Turun yliopisto & Hanna Ylöstalo, Tampereen yliopisto (hanna.ylostalo@uta.fi)

Across OECD countries the use of employment activation programmes is intensifying. We focus on one programme operating in Finland which aims to activate the labour of the highly credentialized unemployed via programmes of unpaid training. Drawing on blog data from programme participants, we suggest that while apparently offering individualized solutions to private troubles, this programme affords particular structures of feeling regarding work and working. Specifically, it opens out a situation whereby people feel compelled to work even as this work does not offer strategies to organize and make everyday life. This situation should be understood as part of the new normal of contemporary capitalism in which work and working offer not a wage or an activity that supports life but only hopefulness for such a wage and life. We propose that activation programmes be understood as sites through which the affective registers of the new normal are actively constituted.

Nuorten strategiat aktivointitoimenpiteissä

Jaana Lähteenmaa, Vasemmistofoorumi (jaana.lahteenmaa@uta.fi)

Aktivoivasta työvoimapolitiikasta on kirjoitettu paljon, niin Suomessa kuin muuallakin: sen eetoksesta, käytännöistä ja siitäkin, miten sen ”kohteet” eli aktivoitavat kokevat nämä toimenpiteet. Sen sijaan siitä, millaisia strategioita nuorilla on aktivoinneissa – Suomessa Nuorisotakuun käytännöissä - ei tutkimusta ole. Kuitenkin voisi olettaa, että nuoret eivät toimi ja suuntaudu aktivointitoimenpiteissä ollessaan vain yhdellä ja samalla tavalla.

Olennainen asia koko aktivointijärjestelmän ja ”aktivoitavana” olevien kannalta on se, että kaikkea aktivointia sävyttää PAKKO. Aktivoiva työvoimapolitiikka, joka 1950-luvulla rakennettiin Pohjoismaissa kansalaisia – ja potentiaalista työvoimaa- suojamaan, on viimeisten vuosikymmenien saatossa muuttunut kansalaisia pakolla ”kannustavaksi”. Aktivointi – tavoitteineen ja sanktioineen – tunkeutuu ”ohjausjärjestelmänä” yhä syvemmälle varsinkin nuorten aktivoitavien elämään (esim. Newman 2007; Leppänen 2014).

Kysymykseni on: miten aktivointijärjestelmään pakotetut nuoret toimivat järjestelmässä? Mikä on heidän liikkumavaransa; se on pieni, tietenkin, mutta onko sitä yhtään? Onko nuorilla mahdollisuuksia olla autonomisia toimijoita ko. systeemissä missään määrin? Millainen ”tila” jää heidän toimijuudelleen?

Analysoin vuosina 2011–2016 nuorten työttömien parista keräämääni kvalitatiivista aineistoa (kyselyn avovastauksia sekä 15ta teemahaastattelua) kysyen: millaisia ovat nuorten strategiat, tavoitteet ja toimintatavat aktivointi -”sirkuksessa”, aina pakollisista TE - toimisto–konsultoinneista itse toimenpiteissä olemiseen. Käytän löyhästi teoreettisena ”työkalupakkinani” Robert Mertonin

(1943) luokittelua siitä, miten eri tavoilla sopeudutaan tai ollaan sopeutumatta yhteiskuntaan: sen päämääriin ja päämääriin pyrkimisen hyväksyttyihin keinoihin.

Päämäärien hyväksynnän tulkitsemisessa on ongelmansa; ei vähiten siksi, että aktivoivan työvoimapolitiikan päämärät ovat hämäriä. Keinoja hyväksymättömät putoavat pois ”pelistä”, ja tästä tarkastelusta. He ovat mertonilaisittain vetäytyjiä. Mutta näyttää siltä, että keinojen näennäisissä hyväksyjissä on kirjo monenlaisia strategia-tyyppejä: niitä jotka hyväsyvät keinot oikeasti niihin, jotka eivät hyväksy mutta ovat silti jossain määrin aktivoinnissa mukana. Heistä jälkimmäisissä näyttäisi olevan – niin aktivointi-systeemin kuin ehkä laajemminkin työn – uudistamiseen tarvittavaa potentiaalia.

Varsinaiset, Mertonin typologiasta tutut ”innovaatori” ja ”kapinallinen” kuitenkin puuttuvat aktivoinneissa mukana olevien joukosta. Miksi? Aktivointipolitiikkaan liittyy niin paljon pakkoja, että innovointi ja kapinointi aktivointi-systeemin sisällä on mahdotonta; uudistaakseen, kokeillakseen, kyseenalaistaakseen asioita on hypättävä koko ”systeemin” ulkopuolelle. Aktivointi-käytäntöjen uudistaminen itse aktivoitavien toimesta on tehty mahdottomaksi.

"Oikean" työn ja työttömyyden välissä: Välityömarkkinoilla toimivan työpajan asiakkaiden ja valmentajien puhetta työstä

Sanni Tiitinen, Tampereen yliopisto & Aalto-yliopisto (sanni.tiitinen@uta.fi) & Tea Lempiälä, Aalto-yliopisto

Suomessa yksi vakiintuneista lääkkeistä pitkäaikaistyöttömyyteen ja nuorisotyöttömyyteen on ollut järjestää palkkatuettua työtä niin sanotuilla välityömarkkinoilla, eli joko kuntien tai kolmannen sektorin organisaatioiden ylläpitämissä työpajoissa, joissa tarjotaan työmahdollisuuden lisäksi työelämä- ja koulutusvalmiuksien parantamiseen tähtäävää valmennusta. Aiemmat tutkimukset ovat antaneet viitteitä siitä, ettei työpajatoiminta ole erityisen tehokasta suhteessa virallisiin tavoitteisiin, eli työllistymiseen avoimille työmarkkinoille tuetun jakson jälkeen (von Hertzen-Oosi ym., 2010), vaikkakin se usein koetaan sosiaalista toimintakykyä ja elämänhallintaa vahvistavaksi (Kinnunen, 2016). Yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa palkkatukijärjestelmän ja erityisesti kolmannen sektorin työpajatoiminnan vaikuttavuuden parantamiseen on kohdistunut jatkuvasti paineita ja rahoitus on epävarmalla pohjalla. Kuitenkaan saatavilla ei ole ollut juurikaan tutkittua tietoa toimijoiden itsensä työpajatoiminnalle antamista merkityksistä.

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme ensinnäkin, miten ja millaisia merkityksiä työpajalla työskentelevät asiakkaat ja valmentajat rakentavat työpajatyölle ja avoimilla työmarkkinoilla tehtävälle työlle. Toiseksi analysoimme, miten valmentajat ja asiakkaat jäsentävät identiteettejään suhteessa työpajatoimintaan ja työelämään. Kolmanneksi tarkastelemme, millaisia seurauksia rakentuvilla merkityksillä ja jäsennyksillä on työpajatoiminnan tavoitteiden ja kehittämisen kannalta. Tutkimuksen aineistoina käytetään a) ääninauhoituksia työpajavalmentajien sisäisistä koulutuksista ja kokouksista, joissa he suunnittelevat valmennustoimintaa ja b) kolmannella sektorilla palkkatuetussa työssä tai kuntouttavassa työtoiminnassa työskentelevien asiakkaiden ja työpajavalmentajien haastatteluita. Analyysimenetelmänä käytetään jäsenkategorisoinnin analyysia.

Esityksessä esittelemme analyysin alustavia tuloksia. Osoitamme esimerkiksi, miten valmentajien keskinäisessä puheessa ”oikealle” työlle rakentuvissa merkityksissä työntekijän tärkeänä

tehtävänä korostuu työnantajan käskyjen noudattaminen. Tällöin myös valmennuksen suunnittelussa riskinä on asiakkaiden voimaantumisen pelkistyminen heidän tuottavuutensa tukemiseen.

Tutkimus on osa Aalto-yliopistossa toteutettavaa, Emil Aaltosen säätiön rahoittamaa “Toimijuuden tukeminen marginalisoitujen yhteisöjen kehittämistoiminnassa” -projektia. Projektissa tarkastellaan resurssiniukkojen yhteisöjen kehittämistoimintaa Suomessa, Intiassa ja Yhdysvalloissa.

Lähteet:

Kinnunen, R. (2016) Työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön vaikuttavuus. Työkaluna sosiaalisen vahvistumisen Sovari-mittari. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
von Hertzen-Oosi, N., Vaittinen, E., Ruoppila, S. & Virtanen, P. (2010) Kolmannen sektorin työ- ja elinkeinohallinnolle tuottamien palveluiden ja järjestettyjen työtilaisuuksien vaikutukset. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Structure and dynamics of chronic unemployment in Denmark, Finland and Germany

Simo Aho, Tampereen yliopisto (simo.aho@uta.fi); Konle-Seidl R, Rothe T & Rhein T, IAB Nürnberg & Nørup I, Aalborg University

Widespread and persistent long-term and/or recurrent unemployment is a serious social problem as well as an expensive economic burden for the welfare state. It is a continuous concern of policy makers.

This paper starts with the observation that conventional statistics do not adequately reveal how widespread long-term exclusion from regular, genuinely market-based employment actually is. After the interruption of individual unemployment spells by e.g. participation in active labour market policy (ALMP) measures, short casual employment, or periods outside labour force because of illness, family reasons or education unemployment often continues, and the statistics do not grasp the actual length of the individual problem of being without a “real” job. Our concept of “*chronic unemployment*” (CU) assesses the share of people with weak links to the open labour market, although belonging to the labour force.

We compare three countries: Denmark, Finland and Germany. This allows comparison of the incidence and dynamics of CU against the background of varying labour market institutions like the social security system, ALMP, and employment protection legislation.

Our main questions are:

1. Is “chronic unemployment” a common feature of post-industrial labour markets and advanced welfare states, or are there clear differences in scope and dynamics of “chronic unemployment” across the countries under scrutiny? If so, how can they be explained?
2. Can activation/ALMP affect the dynamics (inflow, duration and outflow) and prevalence of CU or is ALMP rather a means to adjust into structural unemployment?

Our study is based on extensive and rich longitudinal register data sets, including detailed information on individual labour market histories, allowing long follow up periods of individuals. The data is fairly well comparable between the three countries.

The first comparative empirical results are presented at the conference.

Työtakuu

Jouko Kajanoja, Helsingin yliopisto & Emma palvelut Oy (jouko.kajanoja@emmapalvelut.fi)

Vuonna 2008 julkaistiin Australiassa teos ”Creating effective local labour markets: a new framework for regional employment policy” tekijöinä Beth Cook, William Mitchell, Victor Quirk and Martin Watts julkaisijana New South Walesin osavaltiossa sijaitseva Centre of Full Employment and Equity of the University of Newcastle. Teos sisältää kuvauksen jälkikeynesiläisestä työtakuun ajatuksesta ja soveltamismahdollisuuksista Australiassa. Teosta varten tehtiin laaja Australian paikallisviranomaisiin kohdistunut kysely, jossa kartoitettiin sellaisen työllistämisen mahdollisuuksia, joka on yhteiskunnallisesti hyödyllistä, mutta joka ei toteudu nykyisen palkkatyöyhteiskunnan puitteissa.

Jälkikeynesiläisen työtakuun ajatuksena on täystyöllisyyden toteuttaminen. Perustana on jälkikeynesiläinen talouspolitiikkaa, jossa tarvittaessa lisätään kysyntää ja keskuspankin rahanluontia ja siten lähestytään täystyöllisyyttä. Mutta työmarkkinat eivät täystyöllisyyttä lähestyttäessäkään työllistä sellaisia työnhakijoita, joilla on eri syistä ongelmia sopeutua työmarkkinoiden kysynnän vaatimuksiin. Työtakuun tehtävänä on taata sellaistenkin työnhakijoiden mahdollisuus työllistymiseen tarjoamalla heille tehtäviä, jotka ovat yhteiskunnallisesti hyödyllisiä, mutta jotka eivät toteudu nykyisen palkkatyöyhteiskunnan puitteissa. Yleensä niissä riittää vähäinen ammattitaito ja niistä maksetaan minimipalkka.

Erityisen kiinnostavaa australialaisessa työtakuun ajatuksessa on, että siinä yhdistetään osallisuus työn takaamisen muodossa, yhteiskunnan hyvinvointia lisäävien palvelujen tarjoaminen, työvoiman ammattitaidon kehittäminen sekä alueellisen kehityksen tasapainottaminen.

Kuvaan teoksen esittämää mallia ja Australiassa koottua aineistoa työllistämisen mahdollisuuksista sekä pohdin mallin soveltumista pohjoismaiseen yhteiskuntaan.

31. Urbanisaation ylimäärä

Koordinaattorit: Markus Laine, Tampereen yliopisto (markus.laine@uta.fi), Mikko Kyrönviita, Tampereen yliopisto (mikko.kyronviita@uta.fi), Antti Wallin, Tampereen yliopisto (antti.wallin@uta.fi)

Työryhmäkuvaus: Kaupungistuminen aiheuttaa monenlaista ylimäärää. Yli 60 % maailman energiankulutuksesta syntyy kaupungeissa ja 70 % kaikesta jätteestä sekä kasvihuonepäästöistä tuotetaan kaupungeissa (YK). Kaupunkeihin kohdistuvan muuttoliikkeen seurauksena osa kaupungeista kasvaa kiihtyvällä tahdilla toisten rappeutuessa. Laajamittaiset talouden ja tuotannon muutokset ovat vaikuttaneet maaseudun autioitumiseen, mutta jättäneet myös kaupungeissa tehdasalueita, toimistorakennuksia ja kaupunginosia tyhjilleen. Taloudellinen ylimäärä kohdistuu kaupunkeihin ja muokkaa niiden fyysistä ja sosiaalista muotoa. Kiinteistöbisnes, turismi, loma- ja kakkosasuntojen rohmuaminen sekä Airbnb-vuokraustoiminta nostavat asumisen hintaa ja luovat asuntopulaa suurkaupungeissa. Muutosten seurauksena tyhjilleen jäänyt ylimääräinen tila on kuitenkin myös mahdollistanut uudenlaisia ja luovia haltuunottoja sekä sosiaalisia käytäntöjä kulttuuri- ja DIY-toiminnasta uusiin asumisen sekä jakamisen ja tuotannon muotoihin. Työpaikkojen kadotessa ihmisten osaaminen ja kyvykkyys jää kuitenkin usein käyttämättä.

Työryhmään toivotaan esityksiä, joissa tarkastellaan ylimäärän ja niukkuuden dynamiikkaa kaupungistumisprosessiin, kaupunkipolitiikkaan, kaupunkitilaan, asukkaisiin tai sosiaaliseen

toimintaan liittyen. Onko muu Suomi kasvukeskuksia lukuun ottamatta jäämässä ylimääräiseksi? Näyttäytyvätkö jotkut ihmiset ja ryhmät ylimääräisinä kaupunkitilassa? Minkälaista sosiaalista toimintaa ylimääräiseksi jäänyt rakennus voi synnyttää? Entä jäte? Minkälaisia taloudellisia

Abstraktit:

Jakamistalouden pohjoismainen malli?

Pasi Mäenpää, Helsingin yliopisto (pasi.maenpaa@helsinki.fi) & Maija Faehnle, Helsingin yliopisto & Suomen ympäristökeskus (Maija.Faehnle@ymparisto.fi)

Kehittyvällä jakamistaloudella on monta ulottuvuutta, joita kuvataan esimerkiksi yhteistoimintatalouden, alustatalouden, keikkatalouden, vertaistalouden, kansalaistalouden, solidaarisuustalouden ja tilaustalouden termeillä. Yhteistä näille on digitalisoitumisen ja internetin sekä niihin liittyvän sosiaalisen kommunikaation ja järjestäytymisen kehitys, joka tuottaa uuden yhteiskunnallisen tilan kansalaisten ja muiden toimijatahojen keskinäiselle taloudelliselle vaihdolle perinteisen elinkeinotoiminnan ulkopuolella. Kansalaisille on muodostunut kuluttajaa monipuolisempia ja vahvempia toimijarooleja markkinoilla.

Jakamistaloudella on kuitenkin kahdet kasvot: yhtäältä se voimaannuttaa kansalaisia toimimaan arvon muodostuksen ja välittämisen verkostoissa mutta toisaalta se edustaa aiempaa tehokkaampaa tuotantotapaa, jossa kansalaisten tuotannollinen asema työntekijöinä heikkenee. Jakamistalouden tutkimuksen piirissä on esitetty erilaisia tapoja ohjata jakamistaloutta sosiaalisesti kestävään suuntaan. Esittelemme näitä pyrkimyksiä sekä käsitteellisellä että empiirisellä tasolla etsien tietä ”sosiaaliseen jakamistalouteen”. Pohdimme myös jakamistalouden ja valtion suhdetta ja kysymme, millainen voisi olla hyvinvointivaltiota uudistava jakamistalouden pohjoismainen malli.

Kuten monet muut ilmiöt, jakamistalouskaan ei ole vain urbaani ilmiö mutta se tiivistyy kaupungeissa, joissa tarpeita ja yhteistoimintamahdollisuuksia on enemmän. Esitämme myös muita uusia kaupunkien kansalaistoiminnan muotoja lähinnä pääkaupunkiseudulla ja Lahdessa. Tarkoitus on osoittaa, että jakamistalous on osa mittavampaa yhteiskunnallista muutosta, jossa kansalaisyhteiskunnassa syntyy uusi, neljänneksi sektoriksi nimittämämme toimintakenttä.

From dump to DIY haven - The Case of Tikkutehdas DIY Skatepark

Mikko Kyrönviita, Tampereen yliopisto (mikko.kyronviita@uta.fi)

Skateboarding has typically been seen rather problematic within the field of architecture, urban planning and urban governance. Especially street skateboarding which is based on abuse of street furniture and typically practiced in urban environment has caused conflicts in cities around the world. Skateboarders using various elements of built environment in an abnormal way are even seen as a group of vandals and outcasts that must to be excluded from public space. Skateboarding is a threat even to the extent that has led to defensive architectural tactics for preventing the activity.

Inadequate skateparks as well as unsupportive and sometimes even hostile attitude led to a situation where skateboarders started to enhance the facilities themselves. DIY mentality and aesthetics are essential part of skateboarding and ramps have always been built by skateboarders. But early 2000’s a new kind of DIY approach gradually spread around the world. This time urban environment was modified with concrete and DIY skateparks were built of concrete.

In my paper I focus on Tikkutehdas DIY skatepark in Tampere. The aspects explored are how DIY skateparks built in the former industrial site create a sense of ownership, autonomy and new ways of cooperation between different sectors of the society. Scaling up DIY activism offers possibilities

for truly participatory planning and more inclusive governance. The example of Tikkutehdas DIY skatepark also shows that the dwellers' ideas, knowledge and enthusiasm are a real resource in improving social urban development and in creating more sustainable cities.

Uutta työtä ylijäämätiloissa

Elina Alatalo, Tampereen yliopisto (Elina.Alatalo@staff.uta.fi)

Yhden roska on toisen aarre. Kellareissa, ullakoilla, ränsistyneissä teollisuustiloissa ja sisäpihojen perällä kokeilut kukoistavat. Näissä ylijäämätiloissa syntyy uudenlaisia itse järjestäytyneitä työn yhteisöjä. Itsensä työllistäjät eri aloilta kaipaavat tilallista tukikohtaa, jatkuvuutta ja kohtaamisia vastapainoksi pirstaleisista ja internet-välitteisistä projekteista koostuvaan työn arkeensa. Kahvilassa tai kolkoissa toimistohotelleissa työskentelemisen vaihtoehdoksi muodostetaankin ryhmiä, vuokrataan tila itse ja luodaan sinne oman näköiset työn puitteet.

Uuden työn yhteisöt hakeutuvat usein halpoihin ja korjausta vaativiin tiloihin ensinnäkin, koska uutta kokeiltaessa yrittäjän talous on vielä haavoittuvaa. Toiseksi uutta kokeileva työ saattaa vaatia tai hyötyy tilallisista ominaisuuksista, joita ei markkinoilta löydy ja niinpä ne on tehtävä itse. Kolmanneksi ränsistyneissä tiloissa sallitaan useammin toimintaa, jonka kokeilevuus voisi toisaalla olla liikaa. Työhuoneyhteisöt vuokraavat myös toista ääripäätä ylijäämästä: intensiivisen jakamisen kautta voidaan kattaa kalliiden luksuskiinteistöjen vuokria, joihin yksittäisellä toimijalla ei ole varaa.

Olen viimeisen seitsemän vuoden aikana seurannut läheltä suomalaisen jaettujen työtilojen kulttuurin ilmaantumista. Olen kuulunut neljään eri työhuoneyhteisöön, joista kahta olen ollut perustamassa. Olen lisäksi yksi työhuoneverkosto Mushroomingin perustajajäsenistä. Verkosto on mahdollistanut monen työhuoneyhteisön selviämisen, minkä lisäksi se on tukenut yhteisöjen ammatillista sekoittumista ja erikoistumista, poikkeuksellisesti suhteessa muihin coworking-verkostoihin maailmalla. Sekoittuminen ja erikoistuminen heijastuvat myös uusiin työn tiloihin.

Tulen lyhyesti kuvaamaan sitä uutta työtä, jota näissä työtiloissa synnytetään. Syvemmin aion keskittyä yhteisöllisten työtilojen suhteeseen tilaan, suomalaisten esimerkkien kautta. Työhuoneyhteisöjen suhde paikkaan on voimakas. Ensin itse tekeminen liittyy työtilaan, mutta usein se laajenee lähiympäristöön ja siitä edelleen kaupunginosa-aktivismiksi. Tilojen käyttöä kokeillaan ja muunnellaan jatkuvasti, tila saattaa olla eri vuorokauden aikoina hyvinkin erilainen. Mushroomingin kautta uuden työn tekijällä on ulottuvillaan moninainen kattaus erilaisia tiloja, joita voi tarpeen tullen käyttää tai hetkellisesti vuokrata, jopa eri kaupungeista. Kyseessä on jonkinlainen versio työhuoneyhteisöjen luomasta tilallisesta yhteisvarannosta. Eri kaupunginosissa on selkeästi erityyppisiä työhuoneyhteisöjä. Lisäksi eri kaupungeissa orastaa omanlaistaan työhuonekulttuuria. Tämän hetken haasteena on lisätä luottamusta ja tiedotusta, jotta ylijäämätilat ja niiden tarvitsijat yhä paremmin kohtaisivat.

www.mushrooming.fi sekä kaupunkiryhmät facebookissa esim. Mushrooming HELSINKI

Lukemistoa aiheesta: Houni, Pia & Ansio, Heli (toim) (2015) Duunia kimpassa. Yhteisölliset työtilat Helsingissä. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.

www.agilecities.fi

Häiritsevä nykytaide kaupunkitilassa

Taina Rajanti (trajanti@gmail.com) & Anna Jensen (anna.jensen@aalto.fi), Aalto-yliopisto

Lähdemme liikkeelle Georges Bataillen ylimäärään liittyvistä käsitteistä: "heterogeeninen" ja "kirottu osa". Kummallakin tarkoitetaan ylimäärää joka häiritsee, joka rikkoo eheyden ja yhtenäisyyden.

Heterogeeninen aines on ylijäämää, jakojäännös, joka ei jäsenny toivotulla tavalla. Kirottu osa pursuu yli rajatusta taloudesta ja sen rationalisuudesta, se on tuhottava tai tuhlattava, jottei se johda katastrofaalisiin purkauksiin.

Taide on perinteisesti ylimääräistä, tuottamatonta, luksusta - yksi tavoista hankkiutua eroon kirotun osan häirinnästä. Perinteinen taide onkin pysäytetty teoksiin, spektaakkeleihin ja monumentteihin, jotka voivat kanavoida häiritsevän ylimäärän osaksi tilan ja yhteiskunnan järjestystä. Monumentaalisiin teoksiin pysäytettynä taiteen on mahdollista purkaa ylimäärän häirintää ylipäänsä, sekä samalla taiteen omaa luontaista häiritsevää ylimäärää. Pysäytetty taideteos muodostuu osaksi “arkkitehtuuria vallan retoriikkana”, kannattelee tilaan kirjattuja valtarakenteita, kanavoi inhimillistä tarvetta antaa muoto maailmassaololle.

Tällä hetkellä taidetta käytetään ylimäärän kanavoimiseen ennen kaikkea hyvinvoinnin ja osallistamisen nimissä. Julkisiin laitoksiin ja kaupunkitilaan sijoitettava taide ajatellaan tällöin usein nimenomaan yllä esitetyn kaltaisena pysäytettynä, tilan rakenteisiin niitä häiritsemättä istutettavana teoksena. Myös tyhjilleen jääneitä tiloja voidaan koittaa sovittaa normaaliin päiväjärjestykseen paremmin istuviksi “taiteen” ja kulttuurisen “säpinän” avulla. Todellisuudessa nykytaide on sekä itsessään häiritsevää ylimäärää että sen tavoitteena on tuottaa sitä. Nykytaiteen olemukseen kuuluu pohtia taiteen olemusta ja roolia, tekijän ja katsojan suhdetta, esittämisen tilaa. Nykytaide on usein tapahtumaluonteista, installaatio, performanssi, tapahtuma. Nykytaiteen tavoitteena ei ole “kaunistaa” koristelun tarpeessa olevia tiloja.

Taina Rajanti ja Anna Jensen työskentelevät ylijäämän, taiteen, kulttuurin ja kaupunkitutkimuksen kysymysten parissa Aalto - yliopiston Elävä Pori hankkeessa. Hankkeen tavoitteena on kokeellisten taiteellisten projektien kautta tutkia sitä miten taide voisi tuoda kaupungin kehittämiseen arkisen kokemuksen näkökulmaa, tehdä näkyväksi ja ilmaista vaikeasti ilmaistavaa tietoa, paikantaa kehittämisen kohteita ja esittää vaihtoehtoja, esittää kysymyksiä olemassa olevasta tilasta ja sen muuttamisen mahdollisuuksista. Eli tavoitteena on lähestyä tilallista ja kulttuurista ylijäämää kanavoimatta sitä järjestyksen osaksi, tehdä tilaa ylijäämälle ja sen häiriöille. Tässä esityksessä tarkastelemme häiritsevää taidetta ja sen suhdetta kaupunkitilaan muutaman hankkeessa toteutetun kokeellisen projektin esimerkin avulla.

Gated communities in the Thai context

Chaitawat Boonjubun, University of Helsinki (chaitawat.boonjubun@helsinki.fi)

The City is the place where strangers meet and the miracle of the city is its capability to maintain social integration. Urban studies literature has paid attention to the rise of gated communities as a triggering factor which contributes to spatial segregation and housing inequality affecting social integration. Thailand is not just facing income gap but also wealth gap as evidence in uneven distribution of landholding. Particularly in Bangkok, land distribution and housing development reflect the divide of the middle classes and the urban poor. While the rich prefer to live in their own neighbourhoods, the poor are found living in social housing and informal settlements. In the Thai context, Baan (literally, house or home) means a place of residence; a cluster of houses or a village; a settlement or a populated place where people live. It means not only a roof over one’s head or a neighbourhood but also living together in community reflecting the blurred boundaries between public and private property. Unlike other Southeast Asian countries which have experienced, still today, spatial segregation based on race and ethnicity as a result of town planning by the colonisers, Thailand has been neither politically colonised nor spatially segregated by race or ethnicity as occurred in neighbouring countries. Hence, the popular trend of living in gated communities among the urban middle classes apparently challenges a sense of community

and social integration in Thai society. This study asks: Why do people buy gated communities? Why do property developers build them? How do the residents of gated communities interact with those living outside the gate? What could be the distinctive characteristics of Thai gated communities? My case is Bangkok. I employ empirical data consisted of: policy document analysis; observation; and, interviews with representatives from property developing firms, Bangkok government and residents of gated communities.

Key words: Bangkok; Gated communities; Housing; Private property; Spatial segregation

Do ambiguous property rights matter？--A case study of Lin village, Xiamen, China

Sa Haoxuan, University of Helsinki (sahaoxuan@gmail.com)

Previous studies have blamed China's ambiguous property rights for several problems such as inefficient land use, oversupply of real estate and social conflicts, and suggested that well-defined property rights are the solution to solve these problems. The questions that have not yet asked are what the ambiguity means, from whose point of view property rights are ambiguous, and whether or how the alleged ambiguity leads to inefficient use. In this paper I analyze these two questions. My case is land transformation processes in Lin village, Xiamen city, China. The results show that although the villagers, the collective and local government disagree about the owner of the land, this disagreement did not prevent the development and efficient use of the land.

32. Suomalaisen työelämän pimeä puoli

Koordinaattorit: Liisa Lähteenmäki, Turun yliopisto, oikeustieteellinen tdk. limala@utu.fi, 050-4641352, Natalia Ollus, YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (HEUNI), natalia.ollus@om.fi

Työryhmäkuvaus: ”Ylimääräinen” työvoima voi edesauttaa haavoittuvien ja helposti hyväksikäytettävien työntekijäryhmien muodostumista. Pidämme ehkä itsestään selvänä, että Suomessa työsuhteissa noudatetaan lakeja ja työehtosopimuksia, että Suomessa vääryyttä kokenut saa oikeutta, tai että Suomessa ei esiinny työntekijöiden hyväksikäyttöä. Viimeaikaiset tutkimukset kertovat kuitenkin karusti, että ihmishengen hinta työturvallisuusrikoksessa on halpa, työntekijöitä alistetaan jopa pakkotyön olosuhteisiin, kiusaaminen on työyhteisöissä yleistä, eikä työperäinen ihmiskauppa ei ole vain muiden maiden ongelma, vaan sen tunnistamiseen liittyvät ongelmat tekevät siitä Suomessa näkymätöntä. Haavoittuvuus ja hyväksikäyttö koskevat etenkin ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä, mutta ei tarkoita, etteikö myös suomalaisilla olisi kokemuksia työelämän pimeistä puolista.

Kutsumme työryhmään sekä empiirisiä että teoreettisia esityksiä, joissa tarkastellaan suomalaisen työelämän pimeitä puolia. Voit olla tutkimusprojektin alkuvaiheessa tai esitellä jo valmistuneen tutkimuksen tuloksia. Esitykset voivat käsitellä työelämän varjopuolia hyvin laajasti ymmärrettynä, ja niissä voidaan pohtia esimerkiksi käsitteellistämistä, teorioita, kokemuksia, lainsäädännön ongelmia, toimijoita, vastarintaa tai ratkaisuehdotuksia. Katto on aiheen synkkyydestä huolimatta korkealla ja seinät leveällä. Työryhmä on suomen- ja englanninkielinen.

This working group looks at the shadows and wrongs in Finnish working life, including exploitation, bullying, exclusion and discrimination. The working group welcomes papers that address contemporary problems that workers, including migrant workers, experience in Finland. Papers can be theoretic, they can present empirical research, contemplate answers and solutions, or criticize the current debate and develop new ones. The languages of the working group are Finnish and English.

Abstraktit:

Miksi työpaikkakiusaaminen etenee viranomaiskäsittelyyn?

Susanna Lundell, Turun yliopisto (susanna.lundell@utu.fi)

Työpaikkakiusaamisen syitä, ilmenemistapoja ja seurauksia on tutkittu 1980-luvulta lähtien. Tutkimusten perusteella tiedetään, että pitkään jatkunut kiusaaminen vaarantaa kiusaamisen kohteeksi joutuneen työntekijän terveyden ja voi pahimmillaan johtaa työkyvyttömyyteen sekä työmarkkinoilta syrjäytymiseen. Työpaikkakiusaamisen tiedetään altistavan post-traumaattiselle stressihäiriölle ja mielenterveysongelmille myös sellaisten yksilöiden kohdalla, jotka eivät aiemmin ole kärsineet mielenterveyden häiriöistä. Työntekijöiden henkisen työsuojelun kannalta on ensiarvoista, että organisaatioilla on hyvät valmiudet puuttua työntekijöiden terveyden ja toimintakyvyn vaarantavaan epäasialliseen kohteluun. Kun tietoisuus työpaikkakiusaamisen aiheuttamista inhimillistä kustannuksista ja taloudellisista menetyksistä on lisääntynyt, monilla työpaikoilla onkin havahduttu laatimaan toimintamalleja epäasiallisen kohtelun ennaltaehkäisyyn ja käsittelyyn. Viranomaisille ja uutisotsikoihin edenneet tapaukset kielivät kuitenkin siitä, ettei kiusaamistapauksia onnistuta syystä tai toisesta aina selvittämään työyhteisöissä.

Esitykseni pohjautuu meneillään olevaan väitöskirjatutkimukseeni, jossa tarkastelen viranomaisille edenneitä työpaikkakiusaamistapauksia. Tutkimuksen empiirinen aineisto muodostuu mm. kiusaamista kokeneiden ja kiusaamistapausten käsittelyyn osallistuneiden tahojen haastatteluista, viranomaisasiakirjoista sekä oikeudenkäyntimuistiinpanoista ja -tallenteista. Työryhmässä esittelen tutkimukseni alustavia tuloksia, jotka pohjautuvat tapausanalyyseihin ja aineiston teemoitteluun. Esityksessäni keskityn siihen, miksi kiusaamistapauksia ei olla onnistuttu ratkaisemaan työyhteisössä sekä millaisten vaiheiden kautta tutkimani tapaukset ovat edenneet viranomaiskäsittelyyn.

Foreign Seasonal Farm Workers' Strategies at the Margins of the Finnish Welfare State: informal networks and weak ties

Rolle Alho, Helsingin yliopisto & Jyväskylän yliopisto (rolle.alho@helsinki.fi)

In my presentation I analyse foreign strawberrypickers' strategies as regards securing their living and working conditions in Finland. Farmers are totally dependent on foreign berrypickers. In spite of the potential gains working in Finland offers to the pickers, the risks associated with the work are diverted to the individual employee. The risks are not shared between the employee and the welfare state, which is regarded as a central feature of the Nordic welfare model. In this precarious situation, 'weak ties' become an important source of information and security for the pickers. My presentation is based on a qualitative study conducted at Finnish strawberry farms in 2011.

Keywords:
Temporary migrant workers, weak ties, social protection, farm work, welfare state

Pakotettu joustavuus ja ihmiskauppa suomalaisessa työelämässä

Natalia Ollus, YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (natalia.ollus@om.fi)

Työmarkkinoiden rakenteelliset muutokset ovat johtaneen siihen, että työntekijöiltä vaaditaan entistä enemmän joustoa. Tämän seurauksena erityisesti ulkomaalaiset työntekijät ovat vaarassa joutua hyväksikäytön uhreiksi. Ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä esiintyy Suomessa esimerkiksi ravintola-, siivous-, rakennus- ja maatalousaloilla. Näillä sektoreilla erilaiset lailliset, mutta etenkin heikossa asemassa olevien työntekijöiden näkökulmasta ongelmalliset käytännöt, kuten nollasopimukset ja pitkät alihankintaketjut, ovat tavallisia. Työntekijä ei uskalla valittaa työehdoistaan, koska pelkää työpaikkansa menettämistä ja siten työntekijällä ei ole muita vaihtoehtoja kuin suostua työntekoon huonoista ehdoista huolimatta. Esityksessä esitellään joulukuussa tarkastetun väitöskirjan keskeisiä tuloksia. Tutkimuksen mukaan työperäinen ihmiskauppa ei välttämättä tarkoita äärimmäistä väkivaltaa ja pakottamista, vaan se on työnantajan harjoittamaa kokonaisvaltaista hyväksikäyttöä, jossa työntekijällä ei ole muita mahdollisuuksia kuin jatkaa työntekoa. Tutkimus esittää, että kyse ei kuitenkaan ole vain yksittäisistä huonoista ja hyväksikäyttävistä työnantajista, vaan laajemmasta rakenteellisesta ongelmasta. Siten työvoiman hyväksikäyttö tulisi nähdä myös yhteisörikollisuuden yhtenä muotona, jossa ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttö on yksi yritysten harjoittama rikollisuuden muoto.

Töissä ja köyhä

Mikko Jakonen, Jyväskylän yliopisto (mikko.p.jakonen@jyu.fi)

Työn ja elämän epävarmistumisesta eli prekarisaatiosta on keskusteltu sosiologisessa tutkimuksessa aina 1970 -luvulta lähtien. Varsinainen käänne niin sosiologisessa kuin muussakin yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa prekarisaatiotutkimukseen tapahtui kuitenkin 2000 -luvun alusta lähtien. Viimeisen viiden vuoden aikana niin keskustelu kuin etenkin tieteellisten julkaisujen määrä on kasvanut huomattavasti.

Prekarisaatiotutkimus on jakaunut moniin eri suuntauksiin ja tutkimuksellisiin koulukuntiin. Eroja löytyy niin teoreettisessa orientaatiossa, empiirisen tutkimuksen menetelmissä kuin alueellisissa eroissa (esimerkiksi ranskalaisen, englantilaisen, amerikkalaisen, suomalaisen ja japanilaisen prekarisaatiotutkimuksen välillä). Koulukunta- ja näkemyseroista huolimatta useimmat prekarisaatiotutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että prekarisaatio liittyy tiiviisti työntekijöiden köyhtymiseen ja toisaalta köyhille esitettyihin vaatimuksiin työllistymisestä. Viime aikoina prekarisaatiotutkimus onkin lähestynyt työn tutkimuksen lisäksi myös köyhyyden tutkimusta. Köyhyyden todellisuus ja kokemus köyhyydestä vaihtelee runsaasti riippuen ympäröivästä yhteiskunnasta, mutta tästä huolimatta myös yhteisiä piirteitä löytyy. Yksi prekarisaatiotutkimukselle keskeinen kysymys onkin kuinka paljon ja millä tavoin niin sanottu työssäkäyvien köyhien -ilmiö tulee kasvamaan tulevaisuudessa.

Tässä paperissa tarkastellaan Jyväskylän yliopiston Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksella kerättyä kohtalaisen mittavaa laadullista aineistoa työssäkäyvien köyhyydestä. Aineisto koostuu internetissä julkaistun ja mainostetun kirjoituspyynnön tuotoksista, joissa työssäkäyvät köyhät

kirjoittavat kokemuksistaan ja arkisista ongelmistaan yhteensä 171 kirjoituksessa. Paperin tarkoituksena on esitellä ensimmäisiä tuloksia aineiston analyysistä, sekä asemoida kerätty aineisto ja sen esiintuomat ilmiöt laajempaan prekarisaatiotutkimukseen.

Työnsä vuoksi vainotut - lastensuojelun sosiaalityöntekijän kokemuksia vainotuksi tulemisesta ja siitä selviämisestä

Marjo Oinonen, Perhekuntoutuskeskus Lauste (marjo.oinonen@lauste.fi)

Lisensiaatintyöhöni minua motivoi kokemukseni vainotuksi tulemisesta, lastensuojelun haasteelliset työolosuhteet ja lastensuojeluun liittyvän julkisen kriittisen keskustelun vahvistuminen. Kriittisen asenneilmaston vahvistuminen voi lisätä sosiaalityöntekijöihin kohdistuvaa työväkivaltaa tai sen uhkaa. Tutkimustehtäväni oli lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden omakohtaisten subjektiivisten kokemusten tavoittaminen ja merkitysten näkyväksi tekeminen ja tiedon lisääminen ilmiöstä työelämän käytäntöjen kehittämiseksi.

Tutkimuskysymykseni olivat:

1) Miten vaino ilmenee ja millaisia merkityksiä se saa sosiaalityöntekijöiden kertomuksissa?
2) Miten lastensuojelun sosiaalityöntekijä kertoo reagoineensa vainoon ja selvinneensä vainon kokemuksestaan?
3) Minkälaisia tarinoita lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kirjoitetuista kertomuksista syntyy?

Tutkimukseni oli narratiivinen tutkimus. Tutkin seitsemän naispuolisen kunnallisen lastensuojelun sosiaalityöntekijän kokemuksia kirjoitettujen kertomusten kautta. Yhdistelin tutkimuksessani erilaisia narratiivisia analyysitapoja: avointa ja aineistolähtöistä temaattista luentaa, keräsin kirjoituksesta ilmaisuja vainon vaikutuksista, kategorisoin ja nimesin ne. Kategorisoin henkilön identiteettiin ja kehittymiseen liittyvät muutokset ja analysoin henkilöiden käyttämiä selviytymisstrategioita. Lopuksi tarkastelin, minkälaisia tarinoita kertomuksista syntyi.

Vainoaminen on erittäin haavoittavaa ja siirtyy lastensuojelun sosiaalityöntekijän työoloista kotioloihin. Se vaikuttaa työntekijään ja perheenjäseniin aiheuttaen muutoksia näiden elämässä, esimerkiksi turvallisuuden varmisteluina, lapsiini liittyvinä varotoimenpiteinä ja roolien muuttumisena.

Vainoaminen näyttäytyy mielivaltaisena ilmiönä. Sen päättymistä tai uudelleen alkamista ei voi ennustaa. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tilanteissa vaino alkoi työhön liittyvien tehtävien hoitamisesta tai jo asiakassuhteen päätyttyä. Vaino alkoi usein yksittäisenä yhteydenottona, mutta laajeni satoihin yhteydenottoihin perinteisten ja digitaalisten kanavien kautta. Työntekijöitä seurattiin ja kotia tarkkailtiin. Työntekijään ja hänen perheeseen kohdistettiin niin suoria kuin epäsuoria uhkauksia. Pelottelulla vainoaja pyrki saamaan työntekijän toimimaan haluamallaan tavalla. Motiivina voi toimia myös vainoajan pyrkimys kostaa tai saada hyvitystä kokemastaan vääryydestä.

Työntekijä jää usein vainon tilanteessa selviämään yksin vailla organisaation, työyhteisön tai esimiehen tukea. Vainoaminen miellettiin toisinaan organisaatioissa yksityiseksi asiaksi, vaikka vainoaminen on suoraa seurausta ammatissa toimimisesta. Niin organisaatio, poliisi kuin oikeusjärjestelmä odottivat työntekijän toimivan.

Vainoaminen tulee tunnustaa työväkivallaksi ja työntekijään kohdistuvaksi rikokseksi, jossa perusoikeuksia koskemattomuuteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen rikotaan. Yhteiskunnallisesti on merkittävää, että työturvallisuutta uhkaaviin tilanteisiin puututaan aina.

Työn pirstaleita liikuntapalvelualalla

Tuija Koivunen, Tampereen yliopisto (tuija.koivunen@uta.fi)

Alustuksessa tarkastelen yksityisen liikunta- ja hyvinvointialan työntekijöiden – käytännössä liikunnanohjaajien ja joogaopettajien – kokemuksia työstään niin kutsutun uuden työn keskustelujen valossa. Uuden työn piirteitä ovat työn subjektivoituminen, tietoistuminen, affektisoituminen ja prekarisoituminen. Työ kiinnittyy entistä enemmän ja tiukemmin tekijänsä persoonaan, ulkonäköön ja tunteisiin sekä niiden esittämiseen. Samaan aikaan työ pirstoutuu osa-aikaisuuksiksi, pätkittyy ja muuttuu tekijänsä henkilökohtaisiksi projekteiksi niin, ettei rajaa työn ja ei-työn välille ole aina mahdollista vetää. Lisäksi uusi työ on joustavaa ja liikkuvaa sekä paikaltaan että sisällöltään. Uusi työ sijoittuu uusliberalistiseen kapitalismiin, jota on vastaavasti alettu kutsua uudeksi taloudeksi.

Uusi työ on henkilökohtaista ja yksilöllistä samalla, kun erilaiset kollektiiviset suojat, joita valtio ja ammattiyhdistysliike ovat tarjonneet, ovat edelleen olemassa mutta haurastuneina ja osin purettuina. Esimerkiksi yksityisen liikunta- ja hyvinvointialan työehtoja ei ole säännelty työehtosopimuksella. Monet alalla työskentelevät tekevät työtään heikoin ehdoin, toisinaan jopa ilman työsopimusta ja vastoin työlainsäädäntöä.

Taloussanomien (29.6.2014) haastattelemat joogaopettajat näkevät työssään monia ongelmia: palkkaus riippuu tuntien osallistujamääristä, sunnuntailisää ei makseta, ja joogaopettajilla on velvollisuus sairaustapauksissa etsiä itselleen sijainen. ”[Työ]sopimusten epäreiluus ei koske pelkästään joogaopettajia, vaan liikunnanohjaajia ja hyvinvointialaa yleensä. Ylipäätään rahasta puhuminen ja tienaaminen tuntuvat olevan kiellettyjä hyvinvointialalla, ja ihmisten oletetaan elävän pyhällä hengellä”, toteaa *Taloussanomien* haastattelema joogaopettaja.

Lähestyn joogaopettajien työtä moniaineistollisesti. Ensinnäkin teen autoetnografisesti orientoitunutta tutkimusta. Hyödynnän omia kokemuksiani, muistojani, tunteitani ja tietämistäni joogan harjoittamisesta, opettamisesta ja joogaan liittyvien ilmiöiden tutkimisesta. Lisäksi aineisto koostuu erilaisista joogaa koskevista suomalaisista mediateksteistä ja 15 joogaopettajan informaalista haastattelusta. Kolmanneksi hyödynnän eri tutkimushankkeissa tuotettuja liikunnanohjaajien haastatteluja.

Piiloylityöt

Pauli Sumanen, Huhtiniemi Engineering (paulisumanen@gmail.com)

Kolmikanta tutkii parhaillaan hallituksen toimesta, miten työaika- ja vuosilomalakeja tulisi muuttaa ja tavoite on saada ehdotus valmiiksi kesään 2017 mennessä. (http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/tyollisyys/karkihanke3). Nykyinen työaikalaki on vuodelta 1996. Siihen yhdistettiin useita alakohtaisia työaikalakeja ja ehkäpä suurin muutos vanhoihin oli yötyön tekemisen suurempi vapaus ja esimiesten ottaminen mukaan työaikalain piiriin. Tarkoitus oli, että keskijohdon ja sitä alemmat esimiehet tulevat työaikalain piiriin ja he voivat

saada kiinteän korvauksen ylitöistä eikä heidän työaikaansa seurata. Aiemmin esimiehet tekivät ns. kokonaistyöaikaa eivätkä olleet työaikalain piirissä.

Esimiesten ylitöiden valvomisessa nykyinen vuoden 1996 työaikalaki ei ole onnistunut. Valtaosa esimiehistä tekee edelleen ns. kokonaistyöaikaa, missä ylitöitä ei seurata eikä niistä makseta erillistä korvausta vaan kiinteä kuukausipalkka sisältää korvauksen ylitöistä. Tämä lienee mahdollista Työtuomioistuimen päätöksen 1998-8 nojalla. Siinä sanotaan, että työsuhteen ehdoista (kuten palkanmaksua ja lisiä ja korvauksia koskevista määräyksistä) ei voida sopia työehtosopimuksesta poiketen työntekijälle heikommista ehdoista. Työehtosopimus ei kuitenkaan estä sitä, että palkan määräytymisestä sovitaan toisin, kunhan sovittua palkkaustapaa noudattaen työntekijän palkkaus on vähintään sen suuruinen kuin hänelle työehtosopimuksen mukaisia palkkaustapoja noudattaen tulisi.

Paljonko ylitöitä sitten tehdään Suomessa todellisuudessa? Virallinen ylityöaste on noin 2 %, miehillä 35 ja naisilla 15 tuntia vuodessa. Eri lähteistä saadaan selville, että miesten ylityöaste on noin 12,3 % ja naisten noin 5,9 % eli yhteensä noin 8 %. Varsinkin YTN -ammattijärjestö on huolissaan piiloylitöistä, joihin ei edes lasketa matkatyön matka-aikaa. Sen lasketaan olevan vapaa-aikaa. Henkilö, joka lähtee kotoaan toiselle paikkakunnalle liikematkalle omalla autolla kello 7.00 ja saapuu kotiin kello 20.30, tekee työtä vain sen 8 tuntia, jonka hän on ollut paikalla toimipisteessä. Hänen kokonaistyöaikansa olisi 13 tuntia, jos hän olisi esimerkiksi rekkakuski.

Esitän omia ja muiden tutkijoiden tutkimustuloksia todellisista ylityömääristä. Sivulta seuraajana minua jännittää, saadaanko vihdoin aikaan sellainen työaikalaki, joka edes seuraa kaikkien palkansaajien todellisia työtunteja päivässä, viikossa ja vuodessa.

33. Äärimmäinen ja liiallinen juhlinta

Koordinaattorit: Ismo Kantola, sosiologian dosentti, Turun yliopisto, ikantola@utu.fi, p. 0405729211, Satu Soukka, YTM, Turun yliopisto, sosiologia-oppiaine, satu.soukka@gmail.com

Työryhmäkuvaus: Juhlinnan yksittäiset yliannostukset tai jatkuva juhlinta bileväsymykseen saakka. Juhlalle on aina syynsä. Aina on syytä juhlia. Nämä väittämät asettavat kaksi vastakkaista, muttei välttämättä toisiaan täydentämätöntä ’selitystä’ juhlinnalle: funktionalistisen ja toimijaverkostoteoreettisen.

Juhlinta on perinnejuttu mutta myös innovaatioiden paikka. Yhteisön rituaalit vai alati muuttuvan kielen maailman kutsuvat referentit? Ja miten kombinoida näitä?

Työryhmään ovat tervetulleita paitsi bileiden järjestämistä tutkivat sosiologiset esitykset, myös muunlaiset juhlimista reflektoivat sosiologiset ja sosiologispoikkitaiteelliset esitykset.

Extreme and excess celebration

Single excess dose of celebration. Celebration has its motive. There’s always a reason to celebrate. Celebration always has its reasons. These two statements maybe opponent but not necessarily not complementing each other as an ’explain’ of celebration. Functional and actor-network-theoretical.

Celebration is a tradition thing but also one of innovation.. Community's rituals or the ever changing referents of language? How to combine these?

The working group welcomes not only presentations of studies on arranging parties but also any presentation reflecting on celebration.

Abstraktit:

”Mitä sä oikein tuijotat” – Vuorovaikutusjärjestys yökerhon tanssilattialla

Eppu Saarela, Helsingin yliopisto (eppu.saarela@helsinki.fi)

Suomalaisen ravintolatutkimuksen valtavirta on keskittynyt kuvaamaan yökerhoa viiteryhmien elämäntapojen ja heidän elämässään laajemmin vaikuttavien arvo-orientaatioiden kautta. Yökerhon sisällä tapahtuvat asiat on nähty viiteryhmien ominaisuuksien konkreettisina heijastumina tai ravintolan funktioina suomalaisessa yhteiskunnassa. Uusimmassa ravintolatutkimuksessa yökerho on yksi ravintolan tyyppi, jossa on tarkoitus bilettää eli pitää hauskaa nuorille, kaupungissa asuville aikuisille tärkeällä ja ilmaisuvoimaisella tavalla. Yökerhon tanssilattia on biletyksen rituaalisiin huippuhetkiin kytkeytyvä alue, jossa bilettäjät saavat voimakkaita yhteenkuuluvuuden tunteita tanssiessaan yhdessä.

Etnografisessa tapaustutkimuksessani tarkastelen Erving Goffmanin teoriaperinteeseen tukeutuen yökerhon tanssilattiaa jaetun läsnäolon julkisena tilana, jonne saapuessaan yksilöt muodostavat meneillään olevasta tilanteesta käsityksen seuraamalla muiden tanssilattialla olevien toimintaa. Samalla he asettuvat keskenään vuorovaikutusjärjestykseen, joka säätelee ihmisten keskinäisiä sopivia ja ei-sopivia tekoja. Jaetun läsnäolon julkisissa tiloissa on jatkuva kasvokkaisen kohtaamisen mahdollisuus ja riski. Kysyn, millaisia porukoita tanssilattialle muodostuu, miten porukoita ylläpidetään, ja kuinka ne toimivat suhteessa toisiinsa? Millä eri tavoilla kohtaamisen riski vaikuttaa tanssilattialla toisille lähetettyihin viesteihin, jotka tulkitaan kutsuiksi ja ehdotuksiksi. Sen lisäksi kysyn, miten vuorovaikutusjärjestyksestä seuraavat odotukset, velvollisuudet ja oikeudet jakautuvat yökerhon tanssilattialla ja millainen moraalinen yhteisö tästä muodostuu? Tutkimuksen aineisto on kerätty etnografisen havainnoinnin avulla seitsemässä Helsingin ja Tampereen erityyppisissä yökerhoissa yli 35 havainnointitunnin aikana.

Tutkimuksessani osoitan, että yökerhon tanssilattialla syntyy porukoita kolmelle vuorovaikutustasolle ja tanssijoille tärkein taso on heidän kohtaamisensa oman ensisijaisen kohtaamisensa kanssa, jossa kaksi tai useampaa ihmistä tanssivat keskihakuisesti ja toisiinsa sitoutuneina. Totean myös, että tanssilattialla on paljon kutsuja, ehdotuksia ja myös lähestymisiä, jotka eivät välttämättä johda kohtaamiseen vaan turvallisinta on jättää kutsu huomioimatta tai hylätä se tanssilattiatilanteelle sopivalla tavalla. Tanssilattian lähestymiset edellyttävät monimutkaisen näköisiä rituaalisia vuorotteluja, joissa lähestyjä varmistelee useammille tavoilla kohtaamisen aloittamisen sopivuutta. Viimeiseksi osoitan, että tanssilattialle muodostuu joukko tai joukkojen ryhmä, jonka edustajat toimivat useimmiten sopuisasti ja tehokkaasti. Tanssilattian odotukset, velvollisuudet ja oikeudet eivät silti jakaudu tasaisesti. Yksin tanssivat ihmiset ja naiset näyttävät olevan muita haavoittuvaisemmassa asemassa.

Metamorphoses in the middle earth of celebration and art. Two cases: jazz and electronic music in Turku

Ismo Kantola, Turun yliopisto, (ikantola@utu.fi)

The form of the music in question (jazz or electronic) attracts different kinds of audiences having different kinds of habits (or habitus) to enjoy or make use of the music. At one end there is just having fun, at the other experiencing deep and cosmic as well as analytical sophisticated feelings and reflections. Music as a means of enhancing sociality or just having fun, or music as a sovereign meaning in and of itself (music as a metaphoric story of itself); music as the focus of concentrated attention or just in the background, only one element of a good party. These are the extreme ends of a continuum more or less for both of the genres exposed in this study. But there may be other sense giving continuums that may interfere with this one, of which we should, perhaps, be informed, if there is any information on them.

The paper observes the birth and history of two organizations arranging various kinds of music events in Turku, Finland: The Turku Jazz and The X-rust. The paper concentrates on the study of factors explaining variation in the aesthetic and practical style of arranging these events.

Ad hoc -esitys

34. Social and institutional trust: sources, outcomes and trends

Coordinators: Elina Kestilä-Kekkonen, Tampereen yliopisto, email. elina.kestila-kekkonen@uta.fi, Antti Kouvo, Itä-Suomen yliopisto, email. antti.kouvo@uef.fi

Working group coordinator: Social trust can be understood as trust in previously unknown fellow citizens. Institutional trust, on the other hand, focuses on actors and institutions such as politicians, officials and organizations. The debate around the question why some people participate in politics and others do not, has increased over the decades. At the same time there has been a concern about the erosion of social trust in western democracies and its' possible consequences to the political system. On the contrary, it is argued that interpersonal trust requires societal and political institutions providing a fair and efficient environment where trusting or civicness will be rewarded and not exploited. We warmly welcome theoretical studies on the concept of social, political and institutional trust, as well as empirical papers applying different methodological techniques. Approaches concentrating on the various expressions and trends of (declining or balanced) trust either at the micro- or the macro-level are also encouraged. The language of the workshop is English.

Abstracts:

This land is ours! - A comparative historical study of four cases of anarchist collectivization

Timo Karvinen, University of Helsinki (timo.karvinen@helsinki.fi)

Despite all the progress, the industrial revolution also created new kinds of social problems. Worst hit was the urban “lumpenproletariat” who spend their days in dangerous factories and nights in stinking slums. To fight this socialists/communists wanted to create a strong state led by party. Anarchists shared the same archenemy, capitalism, but they offered a different solution. They wanted a stateless and classless society based on communal economy, individual freedom and equality.

A true anarchist society never existed but there has been several “experiments” and I have chosen four cases of anarchist collectivization for analysis: the Modern Times village (New York USA 1851 - 1864), the early Kibbutz movement (Israel 1909 - 1948), the collectivizations in republican Spain (1936-38), the Christiania Freetown (Denmark 1971 - present).

My field of research is comparative historical sociology. I will ask in my PhD thesis “*How did the anarchists implement their goals their communes?”* and “*What were the attributes that caused anarchist collectives to succeed or to perish?”* My work will implicitly also comment the problem of social order; how is society possible? However my focus is on the praxis of anarchism, not the theory nor the history of the philosophy. I will use existing studies as research material.

Themes central to the subject and also to viability of the collectives were and are; trust, social capital, the scope of altruism, micro economy etc. On the macro level the essential concept to my work is the Durkheim’s dichotomy of *mechanical vs. organic solidarity*. Anarchism advocates the face to face ethos of the villages and small communities i.e. mechanical solidarity. As the size of the group grows and organic solidarity is introduced, anarchist ideas become harder to implement.

The changing nature of trust in the patient-doctor relationship

Jaakko Koivumäki, Suomen Hammaslääkäriliitto (jaakko.koivumaki@hammaslaakariliitto.fi)

The Finnish social and health services reform (Sote) is grounded in the premise that the market mechanism works effectively in healthcare. The customer’s freedom of choice lies at the heart of the reform. With this in mind the Government has adopted the policy principle that public health centers must be corporatized. Many experts have predicted that the reform will strengthen the role and position of multinational corporations. From a sociological perspective, it seems that the reform will imply a shift from professional control to market control.

In the new model patients are seen as customers who can freely choose their service providers. To make rational choices, patients must have access to alternatives as well as information about those alternatives. However, the reformed system cannot remove the information asymmetry between doctor and patient, for example in diagnosing and choosing an adequate treatment. It is even more difficult to evaluate the clinical quality of that treatment. All the patient can do is to assess the quality of the service experience.

The shift from professional control to market control may contribute to undermine patient confidence and make the nature of trust more reflexive. Following the positive interpretation of professions, I assume that "professional control" functions as an institution that has instilled a sense of confidence in patients that every member of the profession concerned will act according to the same ethical principles. When that confidence gives way to reflexive trust, the health care organizations have to earn their patients’ trust. How they do this? Initially they do this through marketing and branding, and then by providing their patients with an experience of confidence.

From the viewpoint of the health service system, the shift from professional control to market control may increase transaction costs.

Trust helps

Vera Raivola, University of Eastern Finland

Blood donation in Finland is by law based on volunteering for free. It takes the support of circa 130 000 blood donors a year to maintain this system of help for those in need of blood. Much of the social science research looks at blood donation as a question of individual motivation structure or study how set of motivational factors are socially distributed between groups as social capitals. Here trust is sometimes taken as an external variable, a socially given but individually conditioned measure.

Along the lines of the classic Richard Titmuss (1970), I argue that while blood donation is a subjective choice, this subjectivity is very much constructed by and also re-constructing institutional trust. Using data from 61 blood donor interviews, I studied how trust was used in blood donation as a practical resource to implement and legitimate helping others. Analysing why people I interviewed said they would trust “this system”, I discovered some interesting social, material, emotional and cognitive sources of trust in relation to the institution of blood donation. In my presentation at the Sosiologipäivät 2017, I hope to walk you through a few empirical examples to illuminate my case and to receive theoretically inspiring viewpoints to the concept of trust.

Building trust from the bottom? The determinants of social and institutional trust among the customers of food aid and needle exchange centers

Niko Eskelinen, University of Tampere & Antti Kouvo, University of Eastern Finland (antti.kouvo@uef.fi)

As the growing body of empirical research indicates, trust is one of the most studied phenomena in social sciences nowadays. In our paper, we focus on two types of trust: social and institutional. Social trust can be understood as trust in previously unknown fellow citizens, whereas institutional trust is placed on actors and institutions such as politicians, officials and organizations. These two dimensions are also interrelated. For example, among the proponents of the institutional approach, it is widely believed that just and well-functioning public institutions may reinforce social trust. Previous research has also found robust links between health, life satisfaction and trust, whereas the results concerning the importance of grassroots sociability on trust are somewhat mixed. Overall, we know a great deal about the levels and covariates of interpersonal as well as institutional trust. However, the studies are often limited to the representative samples of general public.

The aim of our study is to investigate social and institutional trust in the margins of society. We analyze the levels and determinants of social and institutional trust among the food-aid recipients and the customers of needle exchange centers. Our research setting offers a unique opportunity to explore the mechanisms between trust and welfare state institutions in the margins of the Nordic welfare state. Our research questions are: 1) what are the levels of social and institutional trust among the recipients of food aid and intravenous drug users and 2) what are the determinants of

social and institutional trust in these samples? 3) how do the experiences of welfare state institutions associate with these types of trust?

Our data come from the Finnish Breadline Study (N=3474) and Finnish Needle Exchange Study (N=526). As a reference, we use a nationwide representative survey of general Finnish population containing identical items with our two 'hard to survey' datasets (KELA Citizen Survey, carried out by the Social Insurance Institution of Finland 2013, N=1000). Besides descriptive statistics, we apply logistic regression models with average marginal effects as the methods of analysis.

Our results show clear differences on the levels and determinants of self-reported trust both within the disadvantaged samples and between the results derived from the studies on general public. Both social and institutional distrust seems to be remarkably deeper among the food-aid recipients and the customers of needle exchange centers than among the general public. Though the levels of trust differ, the determinants of social and institutional trust seem to be surprisingly similar in all our samples, highlighting the importance of welfare state institutions, health and social networks. The theoretical and social policy implications of our study will be discussed at the end of the paper.

The impact of internal and external efficacy on political trust revisited

Elina Kestilä-Kekkonen, University of Tampere (elina.kestila-kekkonen@uta.fi) & Peter Söderlund, Åbo Akademi

The impact of political efficacy on political trust on political behavior was a much studied phenomenon especially before the 1990s: the empirical findings showed that political trust in itself was not a strong predictor or political participation but better predictive power was obtained when political efficacy was added in the models. These studies explored in particular the "mistrust-sense political efficacy" hypothesis i.e. that high level of political efficacy combined to high political trust was typical for obedient citizens while low trust combined to high political trust produced disobedience towards the system. Although the interest of this relationship was back then theoretically and empirically lively, in the new millennium the empirical analyses on the relationship between political efficacy and political trust have been scarce , or a mere side-product of studies concentrating on other issues. More importantly, the mechanisms explaining the different impact of internal and external efficacy on political trust have been largely ignored as well as the question to what extent they are interrelated as predictors.

First, this paper seeks to (1) compares the effects of internal and external efficacy on political trust in both (1a)Europe generally as well as the whole sample and (1b) in individual countries. Second, it and (2) explores what (2a) explains internal efficacy, on the one hand, and what explains (2b) external efficacy, on the other hand. The latter strategy helps us to understand why either internal or external efficacy is a stronger predictor of political trust. By analysing quantitatively the European Social Survey, the study shows that external efficacy is stronger predictor of political trust that internal efficacy. We argue that this is due to the fact that internal efficacy is related to cultural theories of political trust, generally shown to be weaker predictors of it, while external efficacy relates to performance evaluations of the political system and, thus, institutional theories, known to explain fluctuations of political trust significantly.

35. New institutionalisms in sociology

Coordinator: Jukka Syväterä, University of Tampere (jukka.syvatera@uta.fi), on behalf of Tampere Research Group on Cultural and Political Sociology (TCuPS).

Working group description: In sociological institutionalism human action is conceived to be guided by institutions – symbols, scripts, moral templates and organizational arrangements that not only frame the meaning of acts and objects but also confer actors' identities. Other varieties of new institutionalism (e.g., historical, rational choice or discursive institutionalism) may have different definitions of institution, but the common starting point for them is the idea that the social world and actors' decision-making cannot be understood without taking into account the institutional environment, which sets conditions for the possible moves of actors and influences the ways actors expect others to behave. There are, however, significant differences between these varieties when it comes to explaining institutional change or defining the relationship between institutions and behavior.

The workshop calls for presentations that utilize, develop or criticize new institutional approaches in studying social, political and cultural phenomena. Presentations drawing from any subfield of institutionalism are welcome. Presentations can be based on empirical research, or they can address methodological or theoretical issues related to new institutional approaches in sociology.

Abstracts:

European Union – An Institutional Balancing Act Between Nation States

Hanna Rautajoki, University of Tampere (hanna.rautajoki@uta.fi)

European Union is in turmoil. Struggling with financial crisis, massive floods of migration and most recently Brexit has made the institutional scaffold of the union shatter. In my postdoctoral research project I am investigating governmental rhetoric in and about the EU in its contemporary challenges. I'm analyzing political discourse in documents on EU from the perspective of neoinstitutionalism and epistemic governance, taking it that political commitments are suggested, maintained and renewed by working on actors' perceptions of the world. In that respect, it is not that the current circumstances with enhanced national sentiments arising, bring into the discourse something new in relation to the foundations of the union. It's rather that the horizon of principles grounding EU as an institution is shifting in emphasis. From the start, European Union has been a special kind of political organization. It is based on a contract between nation states to sign away political power to a centralized supranational governance. National sovereignty has been traded for membership in this union. Consequently, the union has given rise to the relevance of parallel sets of institutional principles and sites for political address and identification. National engagements live on on the side of union agreements, providing suggestive material for various kind of political persuasion. My project will illuminate and unravel the double standard of commitments embedded in the range of current discourse about European Union as a political organization. Explicating the constitutive rhetoric of EU aims to deepen our understanding of the controversy flaming at its core.

Epistemic work for liberal internationalism: Studying the role of international business-policy forums and media in economic globalization

Markus Ojala, University of Helsinki (markus.ojala@helsinki.fi)

This paper adopts the notion of epistemic work (Alasuutari & Qadir, 2014) to a broad historical concern: how has globalisation, understood as US-led global economic integration, managed to shape the world economy toward an increasingly integrated global market since the 1970s? I

suggest that establishing institutional settings (such as clubs, forums and exclusive media) that are specifically designed for informal interaction between internationally-oriented business leaders, politicians and bureaucrats has been a key factor in enhancing the capacity of these transnational elites to develop a set of common policy ideas and interests under the broad ideological umbrella of liberal internationalism. The liberal-internationalist elites have channelled policy ideas developed in such forums and media into national governments, international organisations and transnational corporations, directing and persuading these institutions to design, implement and facilitate economic liberalisation and market integration.

International elite clubs, forums and media can be approached as public-private spaces that facilitate communication between business leaders, politicians and international officials on matters of common interest. This *transnational elite communication* can be empirically approached as epistemic work and analysed in terms of the shared ontological premises, actor identities and values and ideas that shape and rationalise the liberal-internationalist outlook of its participants. In the paper, World Economic Forum and the elite journalism of *Financial Times* operate as illustrative examples of institutions that have functioned as spaces for the epistemic work of liberal-internationalist elites. They provide the elites with exclusive settings to debate policy questions regarding the everyday governance of the global economy. At the same time, I aim to demonstrate how they normalise an ontology of the global economy, foster identification with the global elite as a collective actor, and outline globalisation as its primary historical and political project.

The Blasphemy Law of Pakistan: A Case of Decoupling and Beyond

Muhammad Ahsan Qureshi, University of Tampere (mak.ahsan@gmail.com)

Pakistan, following international trends, is a signatory of numerous human rights conventions. At the same time, it continues to uphold laws such as its blasphemy law, that are in complete contrast to its commitments. This situation is proof of ‘isomorphism’ and ‘de-coupling’ within the world society theory framework. The country has managed to sustain this disparity by avoiding conflict between the two. However, this changed recently due to the blasphemy case against Asia Bibi. Her case is of special interest due to different factors: a) Asia Bibi, a Christian living in Pakistan, is being tried under a local law which is religiously motivated and is the first woman to be awarded death penalty for blasphemy in the country, b) Salman Taseer and Shabaz Bhatti, both office holders in the government, were assassinated due to their statements propagating a revision of the law, c) the assassin of Salman Taseer was awarded capital punishment in the midst of vast opposition by the religious right of the country and d) Pope Benedict XVI along with many international organizations have appealed for her release. The international spotlight has allowed local media to touch upon an alternate narrative based on liberal values such as humanism and religious freedom. My thesis study will analyze opinions and editorials on Asia Bibi’s blasphemy case from leading local newspapers to highlight this change of approach. The study will shed light on the choice of vocabulary, debate, and resources used to contribute to the narrative, pinpointing the different institutional agencies at play. I further hope to identify trends within the narrative that can predict a reversal of decoupling.

Looking at Others in National Policymaking: The Case of Portugal and Spain in the Recent Economic Crisis

Laia Pi Ferrer, University of Tampere (laia.pi.ferrer@uta.fi)

Previous research has shown that policymaking is interdependent, which means that nation-states take into account previous decisions and considerations in other countries. This is manifest in the fact that nation-states are surprisingly isomorphic. As a result, it is contended that instead of talking about separate national societies, we can talk about a single world society driven by values and concepts embedded in what has been called *world culture*. However, there is a lack of knowledge on how national policies become synchronized with each other. Some research has pointed out that there are actually cross-national differences in the frequency whereby actors in national policymaking appeal to the international community. Nevertheless, there are no studies analysing the countries that nation-states allude to in their debates. In this study, I focus on how other countries are referred to in Portuguese and Spanish parliaments when debating reforms during the recent economic crisis (2008–2013). Therefore, I limit the research to the Iberian Peninsula in a critical moment in which both countries shared struggling situations. Although these two countries are considered siblings, with historical and geographical ties, my first results show that there are differences in how other countries are mentioned. In Spain, better-off countries are often referred to, whereas in Portugal there are more references to countries seriously affected by the economic crisis. These results lead to some questions for the upcoming analyses: Why are certain countries mentioned? Are these references predominant in the economic crisis period? Have speakers used the same group of countries as references in other periods?